BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II
204
19 A
15
[RO]MA

BIBLIOTECA NAZ.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II
204
19 A
15
ROMA

BIBLIOTECA NAZ.
VITT. EMANUELE

ENCHIRIDION LOCORVM COMMVNIVM,

Aduerſus Lutherum, & alios hoſtes Eccleſiæ.

Ioanne Eckio Autore.

Plura quoque alia recenter à diuerſis autoribus acceſſerunt, quæ ſequens pagella indicat.

Omnia vt diligenti ſtudio aucta, correcta etiam maiori cura emendata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS.

Apud P. l'Huillier, via Iacobæa ad insigne Oleæ.

1572.

204 19 A 15

Dom. Proff. Rom. S.J.

A QVIBVS AVTORIBVS ENCHIRIDION Ioannis Eckij auctum ſit.

Ioannes Cochleus, De viginti & vno articulis Anabaptiſtarum.

Richardus à Sancto Victore, De Clauibus, ſeu poteſtate ligandi atque ſoluendi.

De veneratione & inuocatione Sanctorum, ac de venerandis eorum reliquiis, breuis aſſertio, ab incerto autore.

Epiſtola Cypriani ad Corneliũ fratrem, de obtemperando Sacerdotibus.

Ambroſius Catharinus Politus, de Erroribus annotatis in Caietani Commentariis, Et vbi referuntur, & refelluntur.

mulieres ſubditæ. i. nō vt ancillæ ſed vt sociæ. ideo. d. mulier informauit ex latere vt ex costa lateris ade ad ſignificādū mulierē fore deinceps coadlateralem, vt [illegible] vt ſciat viri licet infirmior [illegible]

S. D. N. PAVLO
III. *Pontifici maximo,*
Dei gratiam.

INter congratulantium voces, beatiſſime pater, fœlici tuæ electioni, occurro: & ego pro mea erga ſedis Apoſto. obſeruantia, & cum vidua minuta æra offero, hoc eſt Enchiridium locorum Communium aduerſus hæreſes, iampridem à me ſæpius emiſſum, nunc verò à mendis purgatum, & aliquot locis auctum D.O.M. ſeruet S.T. diu incolumen.

S.T.
à pedibus.

REVERENDISSIMO IN Chriſto patri, & pientiſſimo Principi ac Domino, D. Conrado à Tungen. Herbipolen. Eccleſiæ Epiſcopo digniſſimo, ac Franciæ Orientalis Duci Domino ſuo obſeruandiſſimo, Ioannes Eckius Salutem dicit.

Ad Philemonem. GRatias agit Deo in orationibus ſuis, Reuerendiſſime pater & princeps, diuus Paulus Apoſtolus, audiens charitatem Philemonis, & fidem, quam habebat in domino Ieſu, & in omnes ſanctos eius. Optimè enim perſpectum habuit, ſecretorum Dei conſcius Paulus, tunc cuiuſlibet fidem coram Deo ſplēdeſcere, quando eam ſanctis & amicis Dei veteribus maximè conformem reddere ſatagit: *Exod. 14* quemadmodum Iſraël non ſolùm Deo credidit, ſed & ſeruo eius Moyſi. Et boni ac ſynceri quique à Chriſto paſſo in hunc diem ſedulò præſtiterunt, ſobriè & non plus quàm oportet ſapientes. Verùm, qui (hac regula Apoſtolica neglecta) ambulauerunt in mirabilibus ſuper ſe, & extulerunt ſe, velut Lucifer, & dęmonium meridianum in ſermonę Dei credere nolentes, decepti ſunt & in præcipitium error-

rum dati ſunt, dum veteres illos apoſtolicos viros eruditione ſpectabiles, moribus inſignes, authoritate cōſpicuos, atq; miraculis claros aſpernari non verentur. Hi(inquam) non niſi venenata dogmata, à ſalute aliena, à recta fide deuia, & veritatis expertia, mundo inuehere moliti ſunt. Nam qui non ducitur concordi ſanctorum patrum ſibi in eccleſia ſuccedentium profeſſione, vnanimíque conciliorum ſententia, in abominabiles quoſque errores, inſolenti ac ſuperba temeritate, preceps corruat neceſſe eſt. Hanc veſanā & procacem maluit imitari temeritatem Luther, cum complicibus ſuis, quàm in ſanctos Dei, & fidei regulam quam vniuerſa obſeruat eccleſia, piè cum Philemone credere: nā & peruerſa voluntate contra miniſtros Dei, ſanctiſſimos patres, atque vniuerſam obmurmurat eccleſiam, ſuum ipſius iudicium(ô pluſquam cęcam vaniſſimi hominis ſuperbiam) omnibus eccleſiæ proceribus anteferens. Pudēdam verò ſuam inſaniam paucis initio deliniauit articulis, aurem captans popularem, quo nocentiora & magis viſulenta, in poſterum ſitienter haurirent erroris pocula. Multorum profectò animos leui indul-

gentiarum tyrocinio dementauit, vt qua-
quauerſum poſtea eos agitaret, & in om-
nem erroris impelleret ventum. Quo fa-
ctum eſt, vt in dies auctior factus ſit diſci-
pulorum ſuorum numerus potiſſimum.
Machumetica illa accedente libertate, in
quo mirum quàm ſibi elatus ille placue-
Pſal. 143 rit, quòd oues ſuas (vt Dauid inquit) vidit
fœtoſàs: nam ſic de hęreticis intelligi exi-
ſtimat Hierony. Ad hęc noſtris ita exigẽ-
tibus peccatis, rami & ſtolones prodiere,
radice peſtilentiores, cùm ſectarum exo-
rientium nullus ſit finis. Experimur nem-
pe, noſtro hoc infœlici ſeculo, Iconoma-
ſtigas, imaginum incendiarios. Caphar-
naitas, quibus venerabile corpus Chriſti
in Eucharistia durus eſt ſermo, Cataba-
ptiſtas, qui pueris baptiſmum negant, &
adultos tingunt, & horum omnium quo-
tidie diuerſa ſectio, vt nec Cuniculi ſępi-
pariant, quàm hæretici. Hæc verò iratus
Deus permittit, quod non validè atque ar-
dentibus votis Dei, cum Oſea obſecra-
mus clementiam, vt det illis, quid det il-
lis? vuluam ſterilẽ, & vbera arentia, quod
conuenientiſſimè de hæreticis explicat
Hieronymus, qui in populorum multitu-
dine gloriantur, & in his filiis quos nu-

trierunt ad interitum, vt educerent eos de eccleſia ad interfectorẽ. Tot enim diabolus iugulat, quot in errore hæretici genuerunt filios. Quantũuis autem hæreſis inualeſcat, ſpeculatoribus Sion: Non eſt tacendum, ſed vox velut tuba exaltanda eſt, contra Philiſtæos illos exprobrantes aciem Dei viuentis, & pro turri Dauid omnibus animi viribus pugnandum eſt, in qua mille pendent clypei, & omnis armatura fortiũ, quòd ſtrenuè hactenus fortiſſimi quiq; præſtiterũt viri in literis ſacris clari, & ego omnium minimus, cum his beſtiis dentatis iam ſæpe & eminus & cominus pugnaui. Cominus quidẽ Lipſiæ cũ ipſo draconis capite Luthero & Caroloſtadio viginti diebus diſputãdo, ſpectãte nonnunquam Chriſtianiſſimo principe domino Georgio Saxoniæ duce. Et in Badem cum Capharnaita Œcolampadio, & aſſeclis, aſſidentibus duodecim Contonum Heluetiorum, & quatuor Epiſcoporum ambaſiatoribus, pluribus diebus conflixi. Eminus verò editis aliquot in Germania & Italia libellis, cũ hæreticis manum cõſerui. Ex quorum numero, Enchiridion fuit locorum cõmunium, annis ab hinc quatuor prælo commiſſum, quod ea

Dux Georg. 9. Badem.

quidem ratione, hortatu reuerendiſſimi Domini Cardinalis, Domini Laurẽtij de Champegiis, ſedis apoſtolicæ legati edideram, quo occupatiores quibus non vacat grãdia Heroum volumina reuoluere, in promptu & breui (vt aiunt) manu haberent, quo hæreticis occurrerẽt. Et ſimpliciores, quibus cortice natare opus eſt, ſummarium haberẽt credendorum, ne à pſeudoapoſtolis ſubuerterẽtur. Non mea me fefellit opinio, nõ tam beneuolenter, & obuiis (vt aiunt) manibus, hic liber à pluribus exceptus eſt, vt quater iam hoc breui tempuſculo à Calcographia Baioariæ publicatus ſit Tubingę quoq; in Sueuis bis ſit excuſus: vidimus quoq; eum in Pariſienſibus, Lugdunẽſibus, ac Coloniẽſibus characterib⁹ expreſſum. Vnde amiculi noſtri obnixius me hortati ſunt, ad nouam Enchiridij editionẽ. Parui ergo petentium importunitati, quanuis pluribus aliis literariis ac ad populum declamandi, atque in ſcholis legendi, negotiis pene obruar? Itaq; locos priores ſub cenſurã euocauimus, & in pluribus locupletauimus, & duos nouos, poſt proximum auctarium, locos adiecimus, vt renatus & nouus fermè liber videatur. Et vtcunque

L. Champegij.

tenellum & exiguum,tibi optimo princi-
pi,reuerēdiſſime Antiſtes, dedicare volui,
quod hæreticorum partus mala ſoboles,
iam altera vice,te tuámque eccleſiam ho-
ſtiliter inuaſerit,atque in ſummum addu-
xiſſet diſcrimen,niſi tu prudētiſſimi Nau-
cleri fructus opera, à tantis procellarum
fluctibus, mirabili prudentia,atque inui-
cta fortitudine, nauem periclitantem, ad
portum tranquillitatis ſubduxiſſes. Dom.
pro ineffabili ſua clementia, dignetur &
in poſterũ diuo Kiliano intercesſore, iam
amplitudinem tuam,cõtra fidei & Eccle-
ſiæ hoſtes tueri fortiter, & fauere ſuaui-
ter, vt te duce atque victore,Catholici re-
liqui & plebs fidelis animoſiores reddan-
tur,ad veram orthodoxam fidem retinen-
dam atque defendendam, ne traditi in os
leonis rugientis ad inferos demergantur.
Tuũ fuerit, ita obſecro ampliſſime præ-
ſul,hanc noſtram oblationem,ex ſyncero
& te vehementer amanti animo profe-
ctam,boni conſulere,&in cœpto fidei ne-
gotio fœliciter perſeuerare. Vale & ſalue
Antiſtum decus & ornamentum. Ingol-
ſtadij Baioariæ, ipſo ſancto die Epipha-
niæ, Anno, M. D. X X I X.

DE ECCLESIA ET EIVS AVTHORITATE

Prima.

Prima propoſitio trimembris eſt.

Primum mẽbrum ꝓbatur. Sancta eccleſia eſt corpus Chriſti. Ephe.4. Eccleſiæ corpus.

ECcleſia eſt corpus Chriſti, ſponſa Chriſti, regnum cœlorum, Paulus: Omnia ſubiecit ſub pedib⁹ eius, & ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Dignè ambuletis vocatione qua vocati eſtis cum omni humilitate & manſuetudine, cum patientia ſupportantes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus dominus, vna fides, vnũ baptiſma. Vnus Deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.

Can.6.

Probatio ſecundæ partis primæ propoſitionis, ſcilicet eſt ſponſa Chriſti.

Vna.

Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, Electa genitrici ſuæ.

Hortus concluſus ſoror mea, ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus. *Can. 4.*

Mulieres viris ſuis ſubditæ, ſint ſicut domino: quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput Eccleſiæ, ipſe ſaluator corporis eius, ſed ſicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus. Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret mundans eam lauacro, atq; in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habētem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata. *Ephe. 5.*

De Hieruſalem ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. *Apo. 21*

Vos autē eſtis corpus Chriſti, & membra de membro. *1. Cor. 12* *Rom. 12.*

Sic ergo vna eſt Eccleſia, non eſt foris, ſed intus, ſicut vna fuit archa Noë. 1. Petri 3. quæ fuit figura vnius Eccleſiæ, extra illam vnam ſignatam, nemo ſaluatur, ſicut homines extra archam perierunt. Non eſt bigamus Chriſtus, vna Eccleſia Apoſtolorum & noſtra. Ante Lutherum natum, erat Eccleſia, quę credidit Miſſam ſacrificium, ſeptem ſacramenta, &c. Illa fuit *1. Pet. 3.* *Applicātur ſuperiora.*

ſponſa Chriſti. Itaque iam maneamus cum eadem Eccleſia, & non iungamur Eccleſiæ malignantium. Chriſtus, quia diligit Eccleſiam ſponſam ſuam, non eam reliquit, nec D. nec M. annis. Etenim caput quomodo deſereret ſuũ corpus tanto tempore? Cum Synagogam minus dilectam ob peccata ſeptuaginta duntaxat annis reliquerit, in captiuitate corporea Babylonis, quomodo ſuam ſponſam relinqueret M. annis in captiuitate errorũ?

Mat.20 Probatio tertiæ partis propoſitionis, ſcilicet Eccleſia eſt regnum cœlorum.

Simile eſt regnum cœlorum homini patris familias, qui exiit primo mane cõducere operarios in vineam ſuam.

Mat.22. Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo, & miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias.

Mat.25. Tunc ſimile eſt regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampa-*Mat.13.* des exierunt obuiam ſponſo & ſponſæ, quinque autem ex eis erant fatuæ.

Applicat inferens tria corollaria. Multas ſimiles parabolas inuenies.

Si ergo regnum cœlorum hîc dicitur Eccleſia, quomodo in regno illo error, & falſitas regnaſſet mille annis? Regnũ cœ-

lorum eſt regnum veritatis.

2 Pater Deũ ſemper exite vſque ad veſperã, ad cõducendũ operarios, cõtrà credunt Lutherani neminem conductum à mille annis, niſi eorum idolũ Lutherum.

3 Pater eccleſiam hic in via eſſe collectũ ex bonis & malis, quia Chriſtus clarè dicit ibi eſſe virgines prudentes & fatuas, piſces bonos & malos. Vide Grego. in Homil.

Secunda propoſitio.

Eccleſia non errat, nõ modò, quia ſemper habet ſponſum Chriſtum, ſed etiam quia regitur magiſterio Spiritus ſancti ipſam nunquam deſerentis. *Eccleſia nõ errat.*

Ego rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit vobis. *Ioan. 14.*

Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi. *Ioan. 17.*

Nõ autem pro his tantùm, ſcilicet apoſtolis, rogo, ſed & pro eis qui credituri sũt per verba eorum in me. *Ibidem.*

Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis, quomodo ergo erraret? *1. Tim. 3.*

Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò: cùm autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos *Ioan. 19.* VI. 15

omnem veritaté.Hîc oportet poſt Euangelium Lutheranus oſtendat nobis,magiſterium ſpiritus ſancti, hoc promiſſum
1.Ioan.2 In Eccleſia.Et non neceſſe habetis,vt aliquis vos doceat, ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum eſt,& non eſt mendatium.Itaque vnctio ſancti ſpiritus ſemper docet Eccleſiam.

Mat.28. Et ecce ego vobiſcum omnibus diebus ſum,vſq; ad conſummationem ſeculi,dixit Chriſtus diſcipulis,qui eſt via,veritas,& vita.Liquet eccleſiam columnam veritatis Chriſto ductore & ſpiritu ſancto magiſtro,non errare, quantò minus credibile,quòd mille annis vniuerſa eccleſia errarit,vt ſomniant Lutherani.

Tertia propoſitio.

Sicut Eccleſia eſt vna, ita vnitas eſt in Eccleſia.

1. Cor.1. Obſecro auté vos fratres per nomé domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis oés,& nõ ſint in vobis ſchiſmata, ſitis auté perfecti in eodem ſenſu, & in eadé ſciẽtia.Lutherani noua ſchiſmata faciũt, & tã ſibi quàm aliis repugnant,vt iã diſſect⁹ eſt Caroloſtadi⁹,& Luther,& Zuin
1.Cor.14 glius,& Catabaptiſtæ. Nõ enim diſſẽtionis eſt deus,ſed pacis: ſicut & in omnib⁹

eccleſiis ſanctotum doceo.

Potius itaque veram intelligentiã ſcripturæ credendũ eſt deum inſpirare concordi vnitati eccleſiæ, quàm vni priuato homini Luthero vel Zuinglio, aut Hoſiãdro;imò ſequitur, quòd id quod ſãcta mater eccleſia definit, vel acceptat, non ſit minori firmitate credendum, ac veneratione tenendum,quàm ſi in diuinis literis eſſet expreſſum. *Carola.*

Quæcunque ſcripta ſunt,ad noſtrã doctrinam ſcripta ſunt, vt per patiẽtiam & cõſolationem ſcripturarum ſpem habeamus, deus aũtem ſolatij & patientiæ det vobis idipſum ſapere in alterutrũ, ſecundum Ieſum Chriſtum, vt vnanimes vno ore honorificetis Deum, in oratione ad Deum. Omnipotẽs ſempiterne Deus cuius ſpiritu totum corpus eccleſiæ ſanctificatur & regitur: *Rom.15.*

Paulus poſt rationẽ corporis myſtici ſubdit. Idipſum inuicẽ ſentiẽtes, nõ alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. *Rom.12.* *Rom.1.*

Si qua conſolatio in Chriſto, ſi qua ſocietas in Chriſto, implete gaudiũ meum vt idipſum ſentientes, eandem charitatẽ habentes, vnanimes idipſum ſentientes. *Philip.2*

Duo mala fecit populus meus, me dere-

liquerunt fontem aquæ viuæ, & foderũt
*Hier.*1. ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent: ſic Lutherani relinquentes verum & viuum fonté eccleſiæ, fodiunt ciſternas diſſipatas hæreticorũ, Vuikleff, Huz, Albigenſium, & cæteri. Fruſtrà deus miſit filium, fruſtrà ſpiritum ſanctum, fruſtrà Apoſtolos, Martyres, Doctores, Confeſſores: ſi per Lutherum ſolum veritatis via aperienda erat, cur Deus non vnum miſit Lutherum pro omnibus?

Quarta propoſitio.

Eccleſia repræſentatiua. Prælatos & potiores congregatos, eſſe eccleſiam repræſentatiuè patet.

3. Reg. 4. Conuertítque rex faciem ſuam, & benedixit omni eccleſiæ Iſrael, omnis enim eccleſia Iſrael ſtabat, &c. ecce eccleſia Iſrael, & quòd ſolùm fuerit repræſentatiua liquet per initiũ huius capitis. Tũc congregati ſunt omnes maiores natu Iſrael, cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Iſrael ad Regem Salomonem, &c.

Obiiciunt hæretici.

1 *Maior eſt authoritas ſcripturæ, quàm eccleſiæ. Nam Eccleſia debet regi ſecundum*

ſcrip-

ſcripturam. Verbum enim domini nemini cedit.

2 *Non licet eccleſiæ aut vlli homini venire contra ſcripturam.*

3 *Illud non dicitur determinaſſe Eccleſia quod Papa cum Cardinalibus & Epiſcopis determinat, quia eccleſia eſt congregatio omnium fidelium, & connexio in vera fide, ex qua viuit iuſtus.*

4 *Eccleſia Dei ſolùm eſt in ſpiritu, quia creditur, & ita occulta.*

5 *Luther dicit ſe eſſe de eccleſia, & credit apud ſe eccleſiam, vbi ipſe ſit eccleſiaſtes. Sic Zuinglius, Caroloſtadius, Bellicanus, Stoplerus, Hiemar, Pacimontanus, &c.*

Diluuntur obiecta.

Chriſtus non ſcripſit aliquem librũ, nec præcepit diſcipulis vel apoſtolis, ad ſcribendũ, at de eccleſia multa præcepit, vnde miſſurus Apoſtolos ad plãtandam eccleſiã, non dixit, Euntes ſcribite, ſed euntes in mundum vniuerſum, prædicate euangeliũ omni creaturæ. Ideo lex fuit ſcripta in tabulis lapideis, euangelium in cordibus. Quoniam epiſtola eſtis Chriſti, adminiſtrata à nobis, & ſcripta nõ atramento, ſed ſpiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis cardinali

De 1. *Mat. 28.* *2. Cor. 3.*

bus. Cõcordat Hierem. trigeſimoprimo.
Hiere.31 Ecce dies veniunt, dicit Domin⁹, & feriã domui Iſraël, & domui Iuda fœdusnouũ. non ſecundum pactũ quod pepigi cũ patribus veſtris, & cętera, ſed hoc erit pactũ quod feriam cũ domo Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus, dabo legẽ meã in viſceribus eorũ, & in corde eorũ ſcribã eã, & ero eis in Deũ, & ipſi erũt mihi in populum Hieronymus quid neceſſe eſt in manus ſumere quod eccleſia nõ recipit?
2. Eccleſia eſt antiquior ſcriptura: quando enim Apoſtoli incœperũt prædicare, nulla erat ſcriptura Euangelij, nulla epiſtola Pauli, & tamen erat Eccleſia, Chriſti ſanguine dedicata.
Act.8. Sic Apoſtoli ſine ſcriptura noui teſtamẽti elegerũt Matthiam, ordinarũt ſeptem
Act.5.6. Diaconos: Petrus fecit expirare Ananiã & Saphiram, Cùm Apoſtoli tam diligẽtes fuerunt in verbo Dei ſeminando, & tamen paucisſima reperiuntur ab eis ſcripta, confectarium eſt multum plura eos docuiſſe, quàm ſcripſiſſe, quæ parem cũ ſcriptis habent autoritatem.
Achilles 3 Scriptura non eſt authentica ſine authoritate Eccleſiæ: ſcriptores enim canonici ſunt membra Eccleſiæ. Vnde hære-

tico volenti contendere contra Eccleſiæ cōſtituta & cōſuetudines, obiiciatur quibus armis velis cōtendere cōtra eccleſiā. Dictur⁹ eſt canonicis ſcripturis quatuor Euangeliorū, ac Paulinis epiſtolis. Huic mox obiiciatur, vnde ſciat has ſcripturas eſſe canonicas niſi eccleſia, quare enim credit Euangeliū Marci, qui Chriſtū nō vidit, eſſe canonicum, & non Euāgelium Nicodemi, qui vidit & audiuit Chriſtum, vt teſtatur Ioannes? Si cur Euangelium Lucæ diſcipuli eſt receptum, & Euangelium Bartholomei apoſtoli eſt reiectum, niſi humiliter confitearis Eccleſiæ autoritatem cum beato Auguſtino, id quod Luther aliquando docuit Eccleſiam poſſe iudicare de ſcripturis. *Ioan.3.*

Ita igitur patet Eccleſiam antiquiorem ſcriptura, neque ſcripturam autenticam eſſe niſi Eccleſiæ autoritate. Vnde Auguſt. contra epiſtolam fundamenti, Euāgelio non crederem, niſi autoritas Eccleſiæ me commoueret: plura inferius de ſcriptura titulo 4. *Augu. per to.4.c.5.*

1 Scriptura docet: Memēto vt diē ſabbati ſanctifices: ſex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: ſeptimo autē die ſabbatū domini dei tui eſt, &c. tamen ec- *De 1. dicitur.*

cleſia mutauit ſabbatũ in dominicũ auto ritate ſua: ſup quo nullã habes ſcripturã.

Matt. 5. 2 Chriſtus dixit diſci. in mõte: Non veni ſoluere legẽ, ſed adimplere, & tamen eccleſia apoſtolorum in cõcilio pronũciauit audacter ſuper ceſſatione legalium.

Matt. 28 3 Matthæi vltimo dixit Chriſtus diſcipu
Act. 15 lis: Euntes ergo docete oẽs gentes, baptizãtes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, & docentes eos ſeruare omnia, quæcunque mãdaui vobis. Hîc Chriſtus dedit formam baptizandi in nomine trinitatis explicitè: & tamen eccleſia primitiua mutauit hanc formã baptizandi in nomine Chriſti Ieſu. Pœnitẽtiam agite,
Act. 15 inquit Petrus, & baptizetur vnuſquiſque veſtrũ in nomine Ieſu Chriſti, in remiſsionem peccatorum veſtrorum. Et actuum octauo, dicitur quòd Samaritani baptizati ſunt à Philippo in nomĩe Ieſu. Et Actu. 17 His auditis baptizati ſunt in nomine domini Ieſu, ſcilicet à Paulo.

Act. 2. 4 Scriptura definit in Concilio: Viſum eſt ſpiritui ſãcto, & nobis, &c. vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorũ, & ſãguine, & ſuffocato, rem tã clarè definitã & expreſſam, eccleſia ſua autoritate mutauit, quia & ſãguine & ſuffocato vtitur.

Ecce poteſtas eccleſiæ ſuper ſcriptura. Vide infra de conſtitutionibus humanis, titulo decimoquinto. *Vide Cochleum de autoritate eccleſiæ.*

5 Portò ſi plus viuere vis ſecundũ ſcripturas, quàm ſecundũ autoritatẽ eccleſię, iã oẽs Iudęi venięt̃es ad baptiſma, ad legẽ Moyſi tenerẽtur, quia ſic reperirẽt in ſcripturis apoſtolos & alios conuerſos vixiſſe. Paulo à gentibus reuertẽti, dixerũt Iacobus & ſeniores, vide frater quot ſũt in Iudæis qui crediderũt, & omnes æmulatores ſunt legis. Audierũt autẽ de te, quia diſceſsionẽ doceas à Moyſe eorũ, qui per gẽtes ſunt Iudæorũ, dicẽs non debere eos circũcidere filios ſuos, neq; ſecundũ conſuetudinẽ ingredi. Quid ergo eſt? Vtique oportet cõuenire multitudinẽ, audiunt enim te ſuperueniſſe, hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quatuor, votũ habẽtes ſuper ſe, his aſſumptis ſacrifica te cũ illis, impende in illis vt radant capita, & ſcient omnes, quia quæ de te audierũt, falſa ſunt, ſed ambulas, & ipſe cuſtodiens legẽ, de his autẽ qui crediderũt ex gentibus, nos ſcripſimus iudicãtes, vt abſtineãt ſe ab idolis, immolato, & ſanguine ſuffocato, & fornicatione, hic Paul⁹, cũ multis millibus ſeruauit legem ſancti Iacobi. *Act. 12*

Vis igitur Luthere cōuerſum ex Iudæis hodie magis viuere ſecundum ſcripturas illas, an ſecundum Eccleſię authoritatem.

De 3. Fatemur eccleſiā eſſe omnium fidelium congregationē, qui ſunt de corpore Chriſti, ac quando primates & potiores alicuius ꝓuinciæ aliquid ſtatuāt, tota ꝓuincia dicitur ſtatuiſſe. Sic prælati eccleſię dicūtur eccleſia, quia repræſentant eā, & ſubditos ſuos. Alioquin nunquam cōgregari poſſet eccleſia. Et Matthęus decimo octa-

Mat. 18. uo: Quòd ſi te non audierit, dic eccleſiæ: quòd ſi eccleſiā non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus. Si quis vellet dicere eccleſiæ ſecūdum Lutherū, oporteret perambulare totum orbē. Chryſoſtomus exponit eccleſiæ præſulibus, ſcilicet præſidentibus, patet quia mox Apoſtolis tanquam Prælatis dat poteſtatem ligandi.

Deut. 17 Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem, & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicium inter portas tuas videris verba variari: Surge & aſcende ad locum quē elegerit Dominus Deus tuus, veniēſq; ad ſacerdotes Leuitici generis ad iudicium qui fuerit illo tempore, quæréſq; ab eis, qui iudicabūt tibi iudicij ve-

ritatem, & facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco quē elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeríſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Qui autē ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſraël, cunctúſque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. Vide poteſtatem ſacerdotis legalis, quanta putas poteſtas ſit ſacerdotis Euangelici & pœnam expende inobedientis.

Facta ſeditione non minima Paulo & Barnabæ aduerſus illos ſtatuerūt, vt aſcēderent Paulus & Barnabas, & quidē alij ex aliis ad Apoſt. & præſbyteros in Hieru ſalem ſuper hac quæſt. Ecce quomodo impleuerunt illud Deut. 17. & quæ erat Eccleſia, non tota congregatio, ſed aſcenderūt ad Apoſt. & præſbyteros qui repræſentabant Eccleſiam. *Act.* 15

Si Eccleſia eſt occulta, quomodo Chriſtus pręcepit dicendum Eccleſiæ? & ſi eccleſiam non audierit, &c. Si autem eſſet occulta, quid poſſit ei dici, aut quomodo audierit? Similiter eccleſia corpus Chri- *Mat.* 18.

ſti, & Chriſtiani membra, Rom. 12. & 1. Cor 1. 12. Epheſ. 1. 5 Colloccenſ. 1. Dicat Lutherus, an illi fuerint occulti, & ſolùm mathematicè Eccleſia, quando dixit Paulus: Vos autẽ eſtis corpus Chriſti, & mẽbra de membro.

Luca 11. Hæreticorum eſt habere criptas, & ſpeluncas, & latebras: Eccleſia ponit lucernam ſuper candelabrum. Monſtratur tibi Eccleſia in Concilijs, in ſede Apoſto-
2. Cor. 8. lica, in Epiſcopis & Præpoſitis ſingula-
Pſal. 21. rum Eccleſiarum. Nam ſi ſolùm mathe-
& 106. matica eſſet Eccleſia, frater Pauli non haberet laudem per omnes Eccleſias. Non diceret Dauid? Apud te laus mea in Eccleſia plebis, & in cathedra ſeniorum laudent eum. Pro hoc, vide Auguſtinum ſuper canonica Ioannis, tractatu primo, in fine.

De. 5. Quod dixit Luther, dixerunt omnes hæretici. Ideo Auguſtinus inuehitur contra Donatiſtas, qui vniuerſalem Eccleſiá coarctare volebant ad angulum paucorum hæreticorum. Plura vide apud Ioannem Cochleũ de authoritate Eccleſiæ. & Roffenſem. Inter veteres, vide Ioannem Turrectematam, pro Eccleſia latiſſimè ſcribentem.

DE CONCILIIS,
II.

Quia Eccleſiæ authoritas plurimum pollet in Conciliis: iuſto ordine iam de Conciliis acturi ſumus.

CElebrationis Conciliorum in Eccleſia exempla inueniuntur ab Apoſtolis in nouo teſtamento.

Surrexerunt quidem de hæreſi Phariſæorum qui crediderunt, dicentes, quia oportet circuncidi eos, præcipere quoque ſeruare legem Moyſi. Conuenerúntque Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc & infrà ponitur deciſio.

Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodientes vos bene agetis. Ecce concilij apoſtoli formam. Apoſtoli & ſeniores cõuenerunt. Gentes non ſe oppoſuerunt Apoſtolis, ſicut modò Luther conciliis, quâ authoritate, qua ſcriptura id facitis? cur adimis nobis libertatẽ à Chriſto datam? nam & ſi in deliberando citauerint, ſcri- *Act. 15* *Applic.*

pturã ex Amos nono: tamen quo ad prohibitionem illorum trium, nihil induxerunt, ſimiliter in deciſione nullam adduxerunt ſcripturam.

Antiochio quoque recepit cõcluſa Hieronymi. Luther reſpuit concluſa Romæ. Patet Concilium habuiſſe poteſtatẽ ſtatuendi aliqua eſſe neceſſaria pro illo tempore: quæ tamen ad fidem ſimpliciter nõ eſſent neceſſaria, cur non eadem poteſtas eſſet nunc in Eccleſia, quando neceſſitas ſępe exigit? Idem Chriſtus, idem ſpiritus, eadem fides, cur non æqua Conciliorum poteſtas? Item aliam Apoſtoli celebrarũt ſynodum. Ab inuicẽ enim diſceſſuri prædicaturíque, Euangelium per vniuerſum orbem iuxta domini præceptum, conuenientes in vnũ, ſingulíque ſuas proferentes ſententias, ſymbolum fidei tradiderunt, vt ex maiorum traditione habetur, quod vniuerſalis tenet Eccleſia. Sic enim beatus Clemens diſcipulus & ſucceſſor Apoſtolorũ in ſuis decretis teſtatur. Item Leo Papa primus Auguſtinus ſcribens dicit: Catholici ſymboli breuis & perfecta confeſſio duodecim Apoſtolorum totidem ſignata eſt ſententiis. Item Ambro. clauem regni cœlorum deputans eſſe fi-

dem Apoſtolorum. Clauem inquit iſtam arbitror duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apoſtolorũ ſimbolo fides ſancta concepta eſt, qui veluti periti artifices in vnum conuenientes, clauem ſuo concilio conflantur. Clauem enim quãdam ipſum ſymbolum dixerunt, per quod reſerantur diaboli tenebræ, vt lux Chriſti aduenіat.

Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui. *Pro.22.*

Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quancunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis eſt: vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Nullus poteſt conuinci euidentius, non audiſſe eccleſiam, quàm ſi concilium non audierit. *Mat.18.*

Nuſquam maior conſenſus, quàm in concilio. Nullibi congregatur plus in nomine Domini, quàm in conciliis generalibus. *Iob.6.*

Interroga generationem priſtinam, & diligẽter inueſtiga Patrum memoriam, heſterni quippe ſumus, & ignoramus quoniam vmbra dies noſtri ſuper terram, ipſi docebunt te, & loquentur tibi, & de

corde ſuo proferent eloquia, in antiquis
Nota. eſt ſapiētia & in multis prudētia. Ergo cō-
cilia audiamus & patres, nō hęreticos nu-
per natos & apoſtatas, Tollatur cōciliorū
authoritas, & omnia in Eccleſia erūt am-
bigua, dubia, pendentia, incerta: nam om-
nes mox redibunt hæreſes, Conciliorum
authoritate damnata, quòd ſi ſcripturis
contra eos pugnabis, iam ſecluſa authori-
tate Eccleſiæ, reiicient ſcripturam quam
volent, ſicut modò Luther reiicit Epiſto-
lam ſancti Iacobi, quia aduerſatur ſibi
ſimiliter Machabæos, &c. Et olim hære-
tici nō acceptarūt quatuor illa Euāgelia,
Sicut Manichæi reiecerūt vetus teſtamē-
tum. Res miſerāda profectò. Si illud hæ-
reticorum eſſet verum, tunc enim occur-
rente aliquo dubio in fide, non eſſet via
decidēdi illud, ſed quilibet iuxta pruden-
tiā capitis ſui, declinaret in illā vel aliam
partē, quomodo ergo Chriſtus ſufficiēter
prouidiſſet Eccleſię ſuæ per legem Euan-
gelicā, quę tamē debet eſſe perfectiſſima.
Ioſ. 1. Qui cōtradixerit ori tuo, moriatur.
Pſal. 77. Quāta mādauit patribus noſtris no-
ta ea facere filiis ſuis, vt cognoſcat gene-
ratio altera, ergo nos credamus mandatis,
conciliis & patribus.

Auguſtinus ad Ianuarium. Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto orbe terrarum obſeruantur, datur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis conciliis (quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas) cõmendata atque ſtatuta retineri: vnde hæc, qui ita ſint facieda, diſputare, inſolétiſſimę inſaniæ eſt. Lutherani ergo inſolentes ſunt & inſani. *Auguſt. diſt. 12.*

Auguſtinus libro ſeptimo contra Donatiſtas aſſumit ſanctã Eccleſiã catholicam contra Donatiſtas, autoritate plenarij Concilij munitã. Et libro primo, capite decimo octauo plenarium Concilium exiſtimat conſenſionem totius Eccleſiæ. *Auguſt.*

Gregorius in Regiſt. Sicut ſancti euãgelij quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere & venerari me fateor: Nicænum ſcilicet, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, & Chalcedonenſe. *Diſt. 25.*

Propoſitio ſecunda.

Maiores eccleſiæ (ſicut ſunt in concilio) repræſentant totam eccleſiam, patet primo in Exodo ſępiſſimè: & ſume exempli cauſa: Exodi decimonono, quando Deus voluit dare legem Moyſi, præcepit ei: Hęc dices domui Iacob, & annũtiabis filiis Iſraël, & cætera. Et tamen poſtea de *Eccleſia repræſentatiua.*

Moyſe dicitur: Venit Moyſes, & cõuocatis maioribus natu populi, expoſuit omnes ſermones, &c.

Et licet ſolùm ſeniores populi reſpõderunt, cum quibus loquebatur Moyſes, tamẽ ſubdit textus: Reſpondítque omnis populus ſimul, &c quod non erat omnis populus, niſi repræſentatiuè.

Deut. 32 Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi: Stultus populus iam: & ſuperbi ciues quærũt: Lutherum, Zuinglium, Blater, Hoſiãdrũ, Bucerum.

Eccle. 8. Ne deſpicias narrationem præſbyterorum ſapientium, & in prouerbiis eorum conuerſare, ab ipſis enim diſces ſapientiam & doctrinam intellectus, & ſeruire magnatis ſine quærela.

Non te prætereat narratio ſeniorũ, ipſi enim didicerũt à patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum & doctrinam.

Obiiciunt hæretici.

1 *In concilio ſunt homines, quare fallunt ſæpe & falluntur, cùm omnis homo ſit mendax.*

2 *Deprehenſum eſt: Concilium Carthaginenſe ſub ſancto viro Cypriano cum octoginta Epiſcopis, de rebaptizandis hæreticis, er-*

raſſe.

3 *Sicut Concilium Ariminenſe plenarium D.C. Epiſcoporum errauit cum Arrio. Et Epheſinum ſecundum cum Euticete & Dioſcoro.*

Et conſtantinopolitanum ſub Conſtantino Imperatore, de tollendis imaginibus.

4. *Et Cōcilia etiam generalia vnanimiter ſuſcepta varia determinarunt, etiam in his quæ credenda proponuntur: vt Concilium Cōſtantienſe, de Primatu Papæ, contra Concilium Nicænum & Aphricanum.*

Obiiciunt Laici à Lutheranis malè perſuaſi.

Cùm Laici ſint de Eccleſia, & non minus agatur de ſalute animarum illorum, quàm cleri. Itaq; conueniat eos intereſſe.

Diluuntur obiecta.

1 Fatemur eos qui in concilio conueniunt, eſſe homines: at in concilio generali, legitimo reguntur ductore Spiritu ſancto qui eos falli nō ſinit. Nam & Paulus & Ioannes, Eſaias & Dauid fuerunt homines, adhuc Paulus ad Gal. inquit: Si Angelus de cœlo aliud euangelizauerit, anathema ſit. Scriptores itaque cānonici infalibiliter ſcripſerunt, qui fuerunt homines, ſic patres in Conciliis. *Cap. 2.* *Gala. 1.*

2 Concilium illud Carthaginenſe non fuit plenarium, ſed particulare, vt oſtẽdit Auguſtinus contra Donatiſtas: particularia autem concilia potuerunt errare, & reformantur per generalia. Auguſtinus libro ſecundo contra Donatiſtas. Et ipſa Concilia quæ per ſingulas regiones & prouincias fiunt, plenariorum conciliorum authoritati quæ fiunt, ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere, cnm experimento rerum aperitur.

3 Ariminenſe conciliabulum fuit, non Concilium, neque legitimè congregatũ. Inuito enim Liberio coactum fuit hæreticorum opera, contra concilium Nicænum, Thauro præfecto pro Arrianis iuſſu Imperatoris precibus & minis inſtante. Et ſimplices Epiſcopi Occidentales fuerunt ſeducti fucis hęreticorum, qui poſtea intelligentes, retractarunt concluſa Arimini. Sic & Epheſinum conciliabulum in quo hæreticus præſedit Dioſcorus, non fuit legitimè congregatum, nolẽtibus legatis Papæ iniquum locum accedere, & damnatum fuit per Chalcedonenſe Concilium. Sic impius Imperator Conſtantinus repugnante pontifice conciliabu-

De imaginibus.

ciliabu-

ciliabulum Conſtātinianū collegit,quod poſtea Nicęno cōcilio ſecūdo ſub Hierene imperatrice dānatū eſt, vnde & Caroloſtadius,Zuinglius, Hetzman,Blaret,in hoc Luthero repugnantes damnati ſunt.

Aduerte hîc quòd generalia concilia in ſpiritu ſancto congregata, aberraſſe à via veritatis nunquam deprehenduntur, potiſſimum in his definiendis quæ ad orthodoxam fidē rectóſque mores attinēt. Cæterùm concilia hæreticorum iuſſu atque aſſenſu cōuocata ſemper à fide recta aberrarunt: quale fuit iſtud Ariminenſe. De quó diffusè refert hiſtoria eccleſiaſtica: libro decimo, capite vigeſimo primo. Tale etiam fuit concilium Mediolanenſe, iuſſu Conſtantij imperatoris Arriani celebratum,ad Athanaſij fidei propugnatoris acerrimi condemnationem procurandam. In quo epiſcopi catholici Dionyſius, Euſebius, Paulinus, Hilarius, & alij nonnulli, quia noluerunt ſubſcribere damnationi Athanaſi, in exilium ſunt pulſi, vt refert hiſtoria Eccleſiaſtica libro decimo cap vigeſimo. Eiuſmodi quoque fuit concilium Antiochenum ſub Conſtantino imperatore Arriano,in conſeſſu nonaginta Epiſcoporū celebratum, vbi

Athanaſius ſede ſua Epiſcopali, quam in Alexandria tenuit, eiectus eſt, exilióque damnatus: vt deinde facilius Nicæni concilij robur & authoritas ſuſtoleretur, prę ualerétque mendacium veritati, ſicut hiſtoria tripartita, libro 4. cap. 9. latius commemorat. Simile quoque fuit concilium poſtea apud Seleuciam Iſaurię coadunatum 160. Epiſcoporum contra Nicænam ſynodum, vide in hiſtoria tripartita libro tertio cap. trigeſimoquarto.

Den. 4. Cõcilia plenaria, quæ mores & regimẽ concernunt Eccleſiaſticum, pro qualitate & conditione temporum, perſonarum, & cætera abſq; fidei præiudicio variè determinarunt. Vnde Innocentius III. de conſanguinitate & affinitate, capite Non debet, ita dicit. Non debet reprehẽſibile iudicari, ſi ſecũdum varietatem temporum ſtatuta quãdoque varietur humana, præſertim cùm vrgẽs neceſſitas & euidẽs vtilitas id expoſcit. Quoniam ipſi Deus ex his quæ in veteri teſtamẽto ſtatuerat non nulla mutauit in nouo. Hæc ille. At cõcilia generalia legitima in credẽdis, ſe non deſtruxerũt. Sic intelligatur Auguſtinus Priora concilia plenaria poſterioribus emendari. Concilium autem Aphricanum

& Nicenum non aduerſari Conſtantienſi vide de papatu infra titulo tertio.

Laici poſſunt intereſſe conciliis vt teſtes, vt defenſores, vt cõciliarij, vt ſuggeſtores, vt executores, tamẽ à Chriſto nato nunquam habuerũt vocem diffinitiuam in concilio. Actuum 15. ſtatuerũt vt aſcẽderent Paulus & Barnabas, & quidã alij ex aliis ad Apoſtolos & presbyteros in Hieruſalem ſuper hac q. & quæ ſequũtur, Ecce, ad clerum aſcenderunt, non ad Laicos, & nulla fit laicorum mẽtio in eodem concilio. *Deu.15.* *Act.5.*

In cõcilio octauo, actione quarta, principis iuſſu interrogare, dixerunt. Vt obſecundantes verbo veſtro, ex præceptione veſtra interrogabimus eos, non per poteſtatẽ noſtram, poteſtas enim hæc veſtra eſt.

Baſilicus imperator de Laicis, inquit, Quanquam non ſit datum iſtis ſecũdum canonem dicendi quicquã penitus de eccleſiaſticis cauſis, opus enim hoc pontificum eſt & ſacerdotum.

Zozomenes refert, Dum Valentinianus per Traciam ad Romam properaret, tunc epiſcopi Heleſponti Bithyniæ legatum miſerunt Hipatianum Heraclitæ *Sedulius.*

præſulem, quatenus dignaretur ad emendationem dogmatis intereſſe. Reſpondit, mihi quidem, cum minimus de populo ſim, phas non eſt talia perſcrutari. Verùm ſacerdotes quibus hæc cura eſt apud ſemetipſos congregẽtur vbicunque voluerint.

Ambro. Ambroſius ad Valentinianum contra Auxentium. Si ſcripturarum ſeriem diuinarum, vel veterum tempora retractemus, quis eſt qui abnuat in cauſa fidei epiſcopos ſolere de Chriſtianis Imperatoribus, non imperatores de Epiſcopis iudicare?

Martia. diſt. 99. Martianus imperator in Calcedonen. concilio ad ſynodum dixit. Nos ad conſeruandam fidem, non ad potentiã oſtendendam, exemplo glorioſiſſimi principis Conſtantini, ſynodo intereſſe volumus, vt inuenta veritate, non vltra multitudo prauis doctrinis attracta, diſcordet. Et iterum: Sũt quædam certa capitula quæ bonorum reſpectu, veſtræ reſeruamus ſanctitati, congruum rati regulariter à vobis iſta ſynodali diſponi concilio, potius quàm noſtris legibus ſtatui.

Baſilius Imperator in fine concilij octaui.

De vobis autem Laicis tam qui in dignitatibus, quàm qui abſolutè conuerſamini quid amplius dicam non habeo, quàm quod nullo modo nobis licet de eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitus reſiſtere integritati eccleſiæ, & vniuerſali ſynodo aduerſari Hęc enim inueſtigare & quærere patriarcharũ, pontificum, & ſacerdotum eſt, qui regiminis officium ſortiti ſunt: qui ſanctificãdi, qui ſoluendi & ligandi poteſtatem habẽt, qui Eccleſiaſticas & cœleſtes adepti ſunt claues. Nõ noſtrum qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel à ligamento ſolui egemus. Quantæcunque enim religionis & ſapientiæ laicus exiſtat, vel etiã ſi vniuerſa virtute interius polleat, donec laicus eſt, ouis vocari non deſinet, &c. Quæ ergo vobis ratio eſt in ordine ouiũ conſtitutis? Paſtores verborum ſubtilitatem diſcutiendi, & ea quæ ſuper nos ſunt, quærendi, & ambiendi habent. Oportet nos ergo cum timore & fide ſyncera hos audire, & facies eorũ vereri, cùm ſint miniſtri Dei omnipotentis, & huius forma poſſideant, & nihil amplius quàm ea quæ *Baſilius. Imp.*

noſtri ordinis ſunt requirere Hinc popu-
lus remittebatur à Chriſto ad faciendum
nō ea quæ principes, reges, tetrarchæ aut
Mat. 25. nobiles dicerent,ſed quæ ſcribæ & phari-
ſæi ſedētes ſuper cathedrā Moyſi,dixerūt
vobis, ſeruate & facite. Hæretici autem
cùm plauſum quærūt popularem, euenit
Hiere. 5. quod Hieremias prędixit.Prophetæ pro-
phetabant mendacium, & ſacerdotes ap-
plaudebāt manibus, & populus meus di-
lexit talia: quid igitur fiet in nouiſſimo
eis? De his loquitur dominus per Eſaiam,
filij nolentes audire legem Dei: qui dicūt:
videntibus, nolite credere: & aſpicienti-
bus, nolite aſpicere nobis ea quæ recta
ſunt, loquimini nobis placentia, videte
noſtros errores,auferte à me viam: decli-
nate à me ſemitam: ceſſet à facie noſtra
ſanctus Iſraël Idipſum dicit populus
Lutheranus iam ſuis falſis prophetis,
Summa itaque eſt ſacræ ſcriptu-
ræ, eccleſiæ & conciliorum
concordia,

DE PRIMATV SEDIS APOSTOLICÆ, ET Petri III.

Quia ſumma authoritas exterius ſit apud Eccleſiam: quàm contemplamur in conciliis & in ſede apoſtolica, conuenit vt Romani Pontificis & Petri Primatum firmemus breuibus.

POſt confeſſionem Petri, Ieſus dicit ei: Beatus es Simō Bariona, quia caro & ſanguis nō reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt: & ego dico tibi: tu es Petrus & ſuper hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Patet quomodo ſignare voluit perſonam Petri, quia poſuit nomen antiquum Simon, Nomē nouum Petrus, nomen Patris Bariona, & demonſtrat propriè. Tu es, & ſuper hanc Petram exponit Hierony. id eſt ſuper te, & tibi dabo claues, &c. *Mat. 16.*

Et per illa verba promiſſum Petro pri-

matum teſtantur ſancti patres, & ſuper Petro ædificandam eccleſiam.

Cyprianus libro 4. epiſtolarum ad Pupianum, & lib. 1. ad Cornelium.

Origenes Homilia ſexta ſuper Matthæum. Hieronymus, libro primo contra Pelagianos, & ſuper Matthæum 16.

Ambroſius in ſermone 47.

Auguſt. contra epiſtolam Donati.

Chryſoſtomus ſuper Matth.

Hilarius ſuper Matth.

Leo in ſermone 3. de anniuerſario, die ſuæ aſſumptioni.

Gregorius in moralibus, & regiſtro ad Mauricium Auguſtum.

Cyrillus libro 2. cap. 12. ſuper Ioannē Concilium Calcedonenſe octauum. Nicolai Papæ. Vide noſtrum librum primum de primatu Petri poteſtatem quam promiſit Chriſtus Petro, dedit poſt reſurrectionem. Dixit Simoni Petro Ieſus.
Ioan. 12. Sim. Ioan. diligis me plus iis? dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te: dicit ei, paſce agnos meos: quod & tertiò repetit, paſce oues meas.

Hîc ſoli Petro in præſentia aliorum apoſtolorum commiſit oues, vt principi apoſtolorum: nam paſcere in ſacris literis

ſignificat regere & paſtores dicuntur reges. Ezechielis 34. Eſaiæ 44. & 56. Hieremiæ ſecundo, & 22. Pſalmo 22. Et hoc in Hebræo & Græco.

Datum primatum Petro per illa verba teſtatur Cyprianus de ſimplicitate prçlatorum, Hieronymus in ſermone de Petro ad Euſtochium. Ambroſius in ſermone de pœnitẽtia & de fide Petri. Chriſoſtomus ſuper Ioannem Homil. 8. de pœnitentia. Auguſtinus in quæſtio Noui & Veteris teſtamenti, quæſtio. 75. Leo in ſermone de Aſcenſione Domini. Gregorius in homilia Mar. 16. & epiſtola ad Cirian. Bernard. ſermone 3. & de ſeptem panibus Beda in homil.

Primatus Petri probatur ex multis aliis ſcripturis Lucæ 22. Simon ecce Satanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticũ, ego autẽ rogaui pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Vide pro Petro rogat præ ceteris, & duo petit Indefectibilitatẽ fidei, & poteſtatẽ confirmandi fideles. Sic Auguſtinus, Chriſoſtomus, Leo, Cyrillus & Beda capiũt. Matthæi decimo ſeptimo dixit Chriſtus Petro: Vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem qui primus a-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſcenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies ſtateram, illum ſumés, da eis pro me & te, paret Chriſtũ pluribus diſcipulis præſentibus, ſolum Petrum ſibi æquaſſe in ſolutione tributi. Ita intelligit Hier. Auguſtinus Chryſoſtomus, Orige Ambro.

Matthæi 10 Mar. tertio, Lucæ ſexto vbi deſcribitur Apoſtolorum conſtitutio, ab omnibus Petrus vt caput nominatur, primò, quod pro eius primatu expendit Hieron. Chriſoſt. Ioãnis vigeſimo primo, ſolus Petrus ſuper aquas maris ad Chriſtum peruenit. Signum ſingularis pontificis, ait Bernardus de conſideratione ad Eugeniũ Luc. 5. Et ſi diſcipulis alus imperatur vt laxent retia, ſoli tamen Petro dicitur, duc in altum, ita ponderat Ambro.

De ſanctis patribus iam audiuimus, omnes Petro tribuere primatum, à Domino primò promiſſum, dein poſt reſurrectionem exhibitum ſuper tota eccleſia. Addatur tamen prioribus.

Dionyſius capite tertio de diuinis nominibus.

Athanaſius in epiſtolis ad Marcum, Liberium & Fœlicem, in quibus abundè probat primatum Papæ.

Euſebius Cæſarienſis libro ſecundo, ca-

pite decimo quarto, eccleſiaſticæ hiſtoriæ Auguſt. tract. 56. ſuper Ioan. lib. 2. contra Donatiſtas, &c.

Lactantius lib. 7. Inſti. diuinarum.

Paulinus de 8. Fœlice. Anſelmus ad Vrbanum Papam, Valentinianus, Nartianus, Phoca, Iuſtinianus, Imperatores ſub titulo de ſumma trinitate & fide Catholica.

Quæ omnia latiſſimè aſtruximus tribus libris de Primatu Petri ad Leonem decimũ, & multa rara inuenies in magno opere contra Lutherũ, Ioan. Fabri Archiducalis conſiliarij, iam epiſcopi Viennen.

Ratio ſuadet, quia fuit ſummus ſacerdos in veteri lege, cuius autoritas audita fuit, ex cap. 17. Deut. Et regimen monarchicum eſt optimum: & talis ordo eſt in eccleſia triumphante: & ſicut pulchrè inducit Nazianzenus, Moſes in dubiis prouidit ſynagogæ. Deut. 17. cur Chriſtus non prouidiſſet ſuæ ſponſæ eccleſiæ?

Gregorius lib vigeſimo primo mortaliũ: Omnes homines natura æquales genuit, ſed ratione meritorũ, ordine alios aliis occulta diſpẽſatione poſtpoſuit: ipſa verò diuerſitas quę acceſſit ex vna, diuino diſpenſatur iudicio, vt quoniá oĩs homo

iter vitæ non graditur, alter ab altero regatur, Deſiderat fortè hæreticus, eccleſiã
Iud.vlt. militantem nõ habere caput miniſteriale, & ſtat in eccleſia quod ſcribitur. In illis diebus nõ erat rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi bonũ videbatur, ſic faciebat.

Obiiciunt hæretici.

1 *Petro non promiſit, nec dedit Chriſtus claues pro perſona ſua, ſed quia gerebat perſonam Eccleſiæ.*

2 *Si ſupra Petro homine eſt ædificata eccleſia, iam portæ inferorum præualuerunt contra eũ in voce vnius ancillæ, & quotidie præualent ſucceſſoribus ſuis peccatoribus.*

3 *Et cum ſuper petram ſit eccleſia ædificata, petra autem erat Chriſtus,* 1. Corinth. 10. *non poterit referri in Petrum, & fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt.*

4 *Primitiua eccleſia Apoſtolorum non fuiſſet eccleſia, cùm Petrus decimo octauo anno poſt Chriſtũ paſſum fuerit adhuc in Hieruſalem, vbi erat tunc Rom eccleſia.*

5 *Petrus nunquam fuit Romæ.*

6 *Petrus eſt membrũ eccleſiæ.*

7 *Quomodo Petrus eſſet petra, cùm Mat.*

16\. *Dixerit Chriſtus, Vade poſt me Satana.*

Diluuntur iſta cõtra Petrum adducta.

Fatemur cum Auguſtino claues datas ecclefiæ, tamẽ in perſona Petri, id eſt, claues finaliter dedit Chriſtus Petro, ad vtilitatem eccleſiæ, dedit claues non vni, ſed vnitati. Ita Petrus geſſit perſonam eccleſiæ, ſicut Imperator Germaniæ. Itaque certæ perſonæ habent claues, quia aliâs nullus eſſet illarum vſus. *De primo.*

Præualuerunt portæ inferi aduerſus perſonas ſuccedentes Petro, non tamen contra poteſtatem Petri. Hæc ſucceſſio Petri in poteſtate manſit, licet perſonæ peccarẽt. Petro autem negante, nondum eccleſia erat ſuper eum fundata, ſed fundanda, quia Chriſtus dixit: Super hanc petram ædificabo eccleſiam meã, ſcilicet poſt reſurrectionem. *De ſecundo.*

Et ſi Chriſtus ſit petra principalis, & fundamentum primarium tamen habet vicarios & ſubſtitutos, ſecũdarias petras: nam cũ dicto Pauli quòd ſolus Chriſtus ſit fundamentum, ſtat dictum Ioannis Apocalypſis 21. Et murus ciuitatis habẽs fundamenta duodecim: & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum & agni. *De tertio.*

De quarto. Errat Luther Petrum tã tardè veniſſe Romam, qui fuit 5. annis in Ponto & Aſia, 7. in Antiochia, poſtea migrauit Romam: licet 16. anno è Roma venerit Hieruſalem ad cõcilium. Porrò nihil ad rem facit. Erat enim Petrus ſummus põtifex vbicunque erat, licet reuelãte ſpiritu, vt Marcellus ſanctus martyr ait, ſedem ſibi Romæ elegerit. Prius itaque tẽpore fuit ſummus epiſcopus Petrus quàm Romanus epiſcopus.

De quinto. Hoc nouum eſt mendacium Vrbani Riegers, aut alterius Lutherani, Petrum nunquam fuiſſe Romæ, & antè Paulum conuertiſſe eos, de quibus loquitur Gal. 2. teſtatur beatus Hierony. ſuper illud ad Rom. 1. Vt aliquid impartiar vobis gratiæ ſpiritualis. Ad confirmandos, inquit, eos Romanos, Petri predicatione fidem tenentes. Confirmare ſe velle Paulus dicit, non quominus accepiſſent à Petro, ſed vt duobus apoſtolis teſtibus & doctoribus, eorum corroboraretur fides: alioquin curabat, ne ſuper fundamentum alienum ædificaret.

Vide Ioannem Fabrũ. Egeſippus antiquiſſimus, qui ſub Aniceto venit Romam Anno domini 160. Is ſcribit, libro 3. de excidio Hieruſalẽ quo-

modo Nero quæſierit cauſas occidendi Apoſtolos: datóque præcepto vt cõprehenderentur Apoſtoli, rogabatur Petrus vt ſeſe aliò conferret.

Dionyſius Corinthiorum epiſcopus exiſtens Romę, Anno domini 50. ait. Vos habentes commonitionẽ à Petro & Paulo, plantationem Romanæ eccleſiæ coniunxiſtis. Ambo etiam aduentantes, atq; in hac vrbe ſimul docentes, etiam martyrio pariter, vno eodémque tẽpore coronati ſunt. Idem teſtatur quidem ſcriptor Caius, ſub Seuerino papa.

Sanctus Ignatius diſcipulus Ioãnis Euãgeliſtę ad Tharſẽſes ſcribit: Quidquod Petrus crucifixus eſt? Paulus & Iacobus gladiis obtrũcati ſunt, Ioãnes in Pathmũ relegatus eſt? Et ad Rom. Nõ ſicut Petr⁹ & Paul⁹ pręcipio vobis: illi enim Apoſtoli Ieſu Chriſti, ego autẽ minimus. Irene⁹ Lugdunẽſis epiſcopus libro 3. capitulo 1. contra hæreticos, ſic inquit: Matthæus Hebræis ipſorũ linguã ſcripturam dedit Euangelij, cùm Petrus & Paulus Romæ euangelizarent & fundarent eccleſiam.

Et capitulo 3. A glorioſiſſimis duobus apoſtolis Petro & Paulo, Romę fundatę & conſtitutæ ſunt eccleſiæ. Tertullianus

anno domini 150. viuẽs ſcripſit lib. 3. aduerſus Marcionem: Romanis euãgelium Petrus & Paulus ſanguine ſuo ſignato reliquerunt. Et libro de præſcriptione hęreticorum loquens de Roma, ſubdit: Vbi Petrus paſſioni domini coadæquatur.

nota Euſebius Cæſarieñſis libro 2. hiſto. inquit: In ipſis Claudij tẽporibus, clementia diuinæ prouidentiæ probatiſſimum omnium Apoſtolorum, & maximum fidei magnificentia, & virtutis merito, primorem principem Petrum ad vrbẽ Romanam deducit.

nota Et libro de temporibus. Eodem anno ab Herode capitur, & infra. Petrus natione Galilæus, Chriſtianorum põtifex primus, cùm primum Antiochenam fundaſſet eccleſiam, Romam proficiſcitur, vbi Euangelium prædicãs 25. annis eiuſdem vrbis epiſcopus perſeuerat.

nota Gaudentius Brixinus vetuſtiſſimus ſcriptor, inquit. Hoc enim die apud vrbẽ Romanam ambos pro Chriſti nomine Neronis crudelitas interfecit.

Hieronymus de viris illuſtribus: Simon Petrus, filius Ioannis, prouinciæ Galileæ, vico Bethſaida. frater Andrææ Apoſtoli & pñceps apoſtolorũ, poſt epi

ſcopa-

ſcopatũ Antiochenſis Eccleſiæ, & prædicationes diſperſionis eorũ, qui de circuncisione crediderãt in Põto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithinia, ſecundo Claudij anno ad expugnandũ Simonem magum, Romam pergit, ibi vigĩti quinque annis cathedram ſacerdotalẽ occupauit.

Dionyſius Areopag ta, ſancti Pauli diſcipulus, idẽ teſtatur ad Timothæũ condiſcipulum, de tranſitu Apoſtolorum.

Linus Papa proximus poſt Petrũ ſcripſit Orientalibus pro martyrio Petri in vrbe.

Ambroſius ſermone ſexageſimo ſeptimo, inquit. Non ſine cauſa factum putemus, quòd vna die, vno in loco, vnius tyranni tolerauere ſententiam, vna die paſſi ſunt vt ad Chriſtum pariter peruenirent, vno in loco, ne altera Roma deeſſet, & cætera & infra: In vrbe Roma quę principatum & caput obtinet nationum loquitur de Petro & Paulo Papias Hieropolitanus ſcilicet, Ioannis Euangeliſtæ auditor, teſtatur Petrum ſuam primam epiſtolam canonicam ſcripſiſſe Romæ.

Paulus Oroſius libro ſexto hiſtoriarũ capite ſexto, anno ab vrbe cõdita octin-

genteſimoquinto, Tiberius Claudius ab Auguſto quartus regnũ adeptus eſt, mãſitque in eo annis ſexdecim. Exordio regni eius Petrus apoſtolus domini noſtri Ieſu Chriſti Romam venit, & ſalutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, potentiſſimíſq; virtutibus approbauit Atque exinde Chriſtiani Romę eſſe cœperunt. Et capitulo ſequenti. Nero primus Romæ Chriſtianos ſuppliciis & mortibus affecit, ac per omnes prouincias pari perſecutione excruciari imperauit, ipſúmque nomen extirpare conatus, beatiſſimos apoſtolos Petrum cruce, Paulum gladio occidit.

Teſtantur hoc Athanaſius, Marcellus, Damaſcenus, Leo Bernardus, & alij innumeri.

Petrum membrum & partem eccleſiæ dicimus, ſed quòd prætetea non poſsit eſſe caput miniſteriale, ſeu vicarius veri capitis, negamus. Similiter aliud eſt agere priuatam perſonam, aliud publicam Et ſi caput eſt, vtique membrum.

Non mirum Petrum increpatum à Chriſto quòd exiſtimaret ſuę confeſsioni cõntrarium, Chriſtum occidendum, quia nondum acceperat claues, nondum

erat confirmatus, nondum venerat ſuper eum plenitudo ſpiritus. Ideo nondum fuit petra, ſed poſt reſurrectionem Chriſtus fundauit ſuper eum eccleſiam, vt expreſsè teſtatur Hieronymus ibi ſuper Matthæum.

Denique Chriſoſtomus & Hilarius nolunt nomen Satanæ pertinere ad Petrum ſed ad Diabolum ſuggeſtorem huius concilij. Porrò lapſus perſonæ non tollit poteſtatem. Origenes Homilia tertia in Matthæum dicit Petrus adhuc plũbeus erat, & fieri potuit, vt reuelationem haberet à patre, quia profiteretur Ieſum Chriſtum eſſe filium Dei viui. Attamen lateret eum hoc magnum myſterium, quo Chriſtus voluit pro ſalute generis humani crucifigi, & tertia de reſurgere.

Cùm enim Luther per petram intelligit fidem, fides æquè amittitur in homine ſicut gratia, & non plus fides vnius hominis, quàm alterius hominis: & ita ſuper fide omnium fidelium eſt ædificata eccleſia. Et ſi omnes fideles ſunt fundamentum, quam tunc dabit eccleſiam: niſi ineptiſsimè dicat idem fundari ſuper ſeipſo?

Adhuc obiiciunt hæretici contra Petrum & Papam.

1 *Petrus in Apoſtolos non habuit poteſtatem, ſed Apoſtoli in ipſum, quia ipſum & Ioannem miſerunt in Samariam. Act.8.*

2 *Nec Petrus exercuit vnquam primatū illum ſicut modò Papa: non vult vllum epiſcopum fieri in mundo, niſi accipiat pallium & confirmationem ab eo.*

3. *Nouit Petrus hoc prohibitum à Chriſto, Lucæ 22. facta contentione, quis eorum videretur eſſe maior, dicit ei Ieſus: Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur: vos autem non ſic, ſed qui maior eſt veſtrùm, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt: ſicut miniſtrator. Liquet (inquiunt hæretici) reges gentium, nō pontifices eſſe qui dominantur.*

4 *Marci 10. vbi filij Zebedæi ad hanc aſpirarunt poteſtatem, receperunt reſponſum. ſcilicet vt calicem biberent, nec tamen certi vbi ſeſſuri eſſent.*

5 *Sic ſuperioritatem fugiendam docuit Lucæ 9. & Matthæi 18.*

6 *Paulus reſiſtit Petro: Galat. 2.*

7 *Victor Papa volens excōmunicare Orientales fuit prohibitus ab Irenæo Lugdunenſi*

8 *Anicetus ceſsit Policarpo epiſcopo Smyrneorum.*

9 *Orientales epiſcopi non obedierunt Iulio Papæ.*

10 *Conſtantinus quartus imperator conſtituit Papam eſſe primum.*

11 *Sic tot millia martyrum Orientalis eccleſia eſſent damnati, ſimiliter Cyprianus, Auguſtinus, Nicolaus, quia nunquam fuit Papa ſuper eccleſias Aſiæ, Græciæ, aut Aphricæ.*

12 *Quando inſtituit Antiochenum, Conſtantinopolitanũ, Alexandrinũ, aut Indicum?*

13 *Theophilus Alexandriu: & Epyphanius depoſuerunt Chryſoſtomum & idem Epyphanius excommunicauit Ioannem Hieroſolymitanum.*

14 *Concilium Nicænum teſtatur epiſcopũ gerere curam ſuburbanarum eccleſiarum.*

15 *Idem ſtatuit epiſcopos ordinari ab epiſcopis prouincialibus, non à Papa.*

16 *Idem concilium Hieroſolymitano tribuit primatum, non Romano. Et Hieroſolyma fuit prima, quia de Sion exibit lex.*

17 *Cõcilio Aphricano quarto, Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur Princeps ſacerdotũ, aut aliquid huiuſmodi, ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus, & infrà, Vniuerſalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.*

18 *Et Pelagius & Gregorius renuerunt nomen vniuerſalis Epiſcopi.*

19 *Primatus Papæ probatur ex decretis & Decretalibus Romanorum Pontificum. Qui libri intra quadringentos annos nati ſunt.*

Hæc fuſius induximus, quòd hîc magis vociferentur hæretici contra petram, quam omnes impertinere.

Diluuntur obiecta.

De primo. Petrum exercuiſſe primatum iam dicemus: at cum argutaris, Petrus fuit miſſus ad Apoſtolis in Samariam, quare ſit minor Apoſtolis? Eſt forma argumentãdi Arrianorum, quia Pater miſit filium, Ioannis 6. & 20. & ad Gala. 4. Itaque pater eſt maior filio, quia mittens maior eſt miſsio, quaſi nõ Herodes miſerit tres magos, vt adorarent puerum qui maior magis non fuit, & frequens eſt potiores mitti ex collegio & Senatu, concilio ſcilicet vel amore non authoritate inferiorum. Vnde Ioſue 22. legitur, quòd cùm audiſſent filij Iſraël, ædificaſſe filios Ruben & Gad dimidium tribus Manaſſe, altare in Terra Canaan, ſuper Iordanis tumulos contra filios Iſraël, conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderent & dimicarent con

tra eos. Et interim miſerunt ad illos, in terram Galaad Phinees filium Eleazari ſacerdotis, & decem Principes cũ eo ſingulos de ſingulis tribus, vt eos ſuper hoc facto ſacrilego reprehenderent. Ecce filij Iſraël inferiores populi miſerũt Phinees, qui fuit eorum dux coram Domino: vt dicitur ſecũdo Paralipomenon nono. Patet itaque ex diuinis litteris nihil habere conſequentię. Hic eſt miſſus, ergo eſt minor mittente aut mittentibus.

Petrus executus eſt officium ſuum. Nolumus recenſere quæ Ioannis ſexto, Lucæ duodecimo, Matth. decimonono, Lucæ quinto, Mattæi quarto, Matthæi decimo ſeptimo, Matthæi decimooctauo recenſuerunt, ſed quando in actu iam erat pontifex creatus, audiamus quid fecerit. Nam primò ordinationem Matthæi in Apoſtolum dixerit, exurgens autem Petrus in medio fratrum ſtans, dixit: Fratres, &c. Actorum primo. Secundò in die Pentecoſtes omnes Apoſtolos defendit. Stans Petrus cum vndecim eleuauit vocem ſuam, Actorum ſecundo. Tertiò præſente Ioanne ſanauit claudum, & coram populo defendit, Actorum tertio. *De 2.*

Quartò in cõcilio defendit ſe & Ioan-

nem, Actuum quarto. Quinto in Ananiam & Saphiram ſentētiam mortis protul it Actuum quinto, quod fuit maximū poteſtatis coërciuæ indicium. Sexto Simonis maledictam nūdinationem coërcuit, Actuum octauo. Septimo iuſſus fuit etiam gentes tanquam prælatus in ſuam poteſtatem ſuſcipere, quando vidit linteum, in quo erant beſtiæ & reptilia, &c. facta eſt ad eum vox: Surge Petre, occide, & manduca. Actuum decimo. Hic iuſſus fuit velut caput, gentes in corpore eccleſiæ.

Octauo in concilio Apoſtolorum fuit author ſententiæ ceſſationis legalium, vt docet Hieronymus, & Actuum decimoquinto, Caue itaque hæretice mentiri in ſanctum Petrum, quod poteſtate diuinitus tradita non ſit vſus.

De adiuncto falſum, nam Patriarcha quilibet confirmauit ſuos Epiſcopos, & Theſſalonicenſis confirmauit ſuos Epiſcopos Græciæ tanquam vicarius Papæ, vt liquet ex actis Leonis papæ. Exiſtimat hæreticus omnes epiſcopos habere pallia, quod falſum eſt, quia regulariter Archiepiſcopi habent, & pauci epiſcopi ex priuilegio, ſicut Bambergenſis in Germa-

nia. De ratione palij ex beato Gregorio.

Cõſtat Christum prohibuiſſe ambitio- nem, tyrannidẽ: non poteſtatem. quia illa à Deo, & qui poteſtati reſiſtit, ordinatio- ni Dei reſiſtit, Ad Romanos decimoter- tio. Voluit ergo docere humilitatem prę- ſidentis, non auferre poteſtatem eius. Si- cut ex eo quod ipſe miniſtrabat, & alios maiores miniſtrare docuit, malè inferret quis Christum nullam habuiſſe poteſta- tem. Et cùm Chriſtus dixit: Qui maior eſt veſtrûm, cõſtat quòd voluit aliquem eſſe maiorem in poteſtate, licet contin- gat ei vt ſit ſicut minor per exhibitionẽ miniſterij. *De 3*

Similiter reſpondemus, nam voluit vt Hierony. inquit, ſuos ad ſummitatẽ vir- tutum, non potentia, ſed humilitate per- uenire, nam exiſtentes in poteſtate debẽt ſe intus humiliare ac ſi non eſſent in po- teſtate, vt paruuli fiant humilitate, non ſenſu ac ætate. *De 4.*

Paulus reprehendit Petrum, quia atti- nebat ad ædificationem fidei, hoc eſt, ad officium apoſtolatus, in quo erãt æqua- les, tamen regimine & poteſtate Petrus adhuc erat prior. Nam hodie etiam ſæpe cõtingit Papam & alios ſuperiores repre- *De 6.*

hendi ab inferioribus. Imò hęreticus Luther omnes reprehēdit eccleſiaſticos prælatos, qui nullius eſt ſuperior.

De 7. & 8. Anicetus prim⁹ ſtatuit paſcha celebrari dominico die. Cōfirmauit primò Pius, deinde Victor, & obtinuerunt. Reſtiterūt primò Oriētales, quia ex iuſſu ſancti Ioānis 14. luna primi menſis celebrabāt, Polycarpus ex Smyrna adiit Anicetum (ecce Gręcus ad Romanum) qui credidit ei, ſacerdoti officio perfundi, nec Anicetus Polycarpo ſuadere poterat, inquit Euſebius in eccleſiaſtica hiſtoria. Corruptor Luther ait Anicetum ceſſiſſe Polycarpo Orientales reſiſtētes Victori excōmunicare voluit, quem Irenæus monuit, non quòd Victori eſſet nulla in Oriētales poteſtas. Nam ſanctus martyr, cur attentaſſet? ſed pro conſideranda concordia. Eccleſia & pace conſuluit turbationem non moueri in eccleſia.

De 9. Mirum quòd hæreticus innititur facto hæreticorū, nam illi Orientales expulerant Athanaſium & Paulum, qui confugientes ad Iulium Papam, citatis & excōmunicatis hæreticis, fuerūt reſtituti. Hîc ruit hęreticus, quia papa Iulius ante M.C. annos poteſtatem habuit in Orientales

Epiſcopos Aſiæ Ægypti.

Falſum eſt Conſtantinum 4.primũ dediſſe primatum Romano pontifici, cùm anteà habuerit ex Euangelio confirmantibus Imperatoribus Conſtantino, Valẽtiniano, Gratiano, Theodoſio, Martiano Baſilio & aliis. Vnde non inconuenit iuri ſedis Apoſtolicæ decreta etiam principum accedere, quo temeritas rebellantium comprimatur. Errauit tamen hæreticus, Conſtantinum 4. quicquam in ea re ſtatuiſſe, ſed ſolùm remiſit cõfirmationem Papæ electi, quam Imperator antè ſuo modo facere ſolebat. *De 10.*

Nullus ſanctorum martyrum ſubtraxit ſe ab obedientia Petri vel ſucceſſorum eius vbi & quãdo oportebat. Fallitur hæreticus quòd ſi papa ſit ſupremus, oporteat omnes epiſcopos ab eo confirmari, nam ſicut ſacerdotes ab epiſcopis, ita epiſcopi ab Archiepiſcopis. Primatibus aut Patriarchis ſufficiat confirmari. Ita de Ambroſio, Auguſtino, & Nicolao ſentias Credo in Germania factum ſuperbia epiſcoporum quòd excuſſerunt poteſtatem primatis Magdeburgenſis. Et priora liquent ex octaua ſynodo, ex concilio Nicæno & aliis, vide diſtinctionem *De 11.*

64. decreti Aphricæ Epiſcopos fuiſſe ſub Romano Pontifice patet, quod ex concilio Mileuitano ſcripſerunt ad Innocentiũ primum Papam, petentes illius cõfirmationem. Vide in Epiſtolis Auguſtini 90. & 91. Concilia tertium & quartum Carthaginẽſia authoritate Zozimi Papæ, & alia authoritate Bonifacij fuerunt confirmata, quoniã miſit illuc Fauſtinum Epiſcopum, illis interfuit Auguſtinus, Concilia ſub Cypriano in Aphrica petierunt approbationẽ à Cornelio Papa lib. 1. Epiſtolarum, Epiſtola. 2. Cypriani: & lib. 1. Epiſt. 11. Aſię Epiſcopos, Ægypti & Græciæ fuiſſe ſub Romano Põtifice, iã patuit: quia reſtitutus Athanaſius, reſtitut' Chryſoſtomus, reſtitutus Flauianus, reſtitutus Appiarius in Aphrica, per Romanũ pontificem. Vide in primatu noſtro plurima.

De 12 Inſtitutio epiſcopi, vt fiat immediatè à Romano pontifice non eſt neceſſarium, tamen illas Eccleſias fuiſſe ſubiectas papæ, liquet ex eo, quòd reſtituit eiectos ex his eccleſiis. Et hodie à Leone papa 10. & Hadriano 6 Epiſcopi Aſiatici ceperunt confirmationes.

De 13. Quantum poteſt hæreſis: nam cùm nihil ſolidi pro ſe habet, affert iniquiſſimã

optimi epiſcopi eiectionē Ioannis Chryſoſtomi, qui per Tophilum auariſſimum & peſſimum Alexandrinum: adiuuante impia Eudoxia imperatrice, iniquiter eſt eiectus. Huius ſancti viri iniuriam hæreticus pro iure adducit, obticet veró, quòd per Innocentium Papā fuit reſtitutus, & negotium per Papam Alexandro Antiocheno commiſſum, & Imperator Archadius reſiſtens Papæ & Chryſoſtomo, fuit excōmunicatus. I nunc hæretice, & nega epiſcopos Gręcię fuiſſe ſub Romano pōtifice. De Ioanne Hieroſolymitano liquet ex B. Hieronymo fuiſſe concilium euocatū Antiochię (nam ſub illo Patriarcha erat tunc epiſcopus Hieroſolymitanus, & ſub Archiepiſcopo Cæſarienſi) & à ſynodo damnatum Ioannem, in qua plurimæ authoritatis erat Epiphanius.

Canon Nicæni Concilii 6. ſic habet. Mos antiquus perduret in Ægypto, Lybya & Pentapoli, & Alexandrinus epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem, quandoquidem & Romano epiſcopo parilis mos eſt. Similiter autem apud Antiochiam & cæteras prouincias honor ſuus vnicuique ſeruetur Eccleſiæ. Liquet lectori non hîc prohibuerit primatū Ro- De 14.

manæ eccleſiæ, quod hæreticus torquet, ſed quia tunc authoritas trium eccleſiarũ Patriarchalium fuit confirmata, nam tres tantùm erant illo tempore ſedes patriarchales, Romana ſcilicet, Antiochena, & Alexandrina. Imò fortius per illud cõcilium probatur primatus Romani Pontificis: primũ, quia licet Nicęa eſſet in Aſia, tamen Oſius Cordubenſis nomine papæ præſedit cóncilio, & primus ſe ſuſcripſit. non nomine ſuo velut reliqui epiſcopi omnes, ſed nomine papæ. Secundò, quia in concilio Nicęno fuit ſtatutũ, vt in cauſa depoſitionis epiſcopi poſſet appellari ex toto orbe ad Romanum pontificem, Huic innitebatur Athanaſius & obtinuit: Huic Chryſoſtomus & obtinuit. Et quãdo eccleſia Aphricæ reluctabatur Zozimo Papæ in reſtitutione Appiarij, certior facta de illo Nicæno concilio, acquieuit. Lege nunc hæreticæ, & inſanias Nicænum concilium aduerſari papæ. De ordinatione Epiſcoporum, quid hæc ad primatum? cùm hodie rariſſimè papa ordinet epiſcopum, aut fortè nunquam: ſed in hunc diem tres epiſcopi conuenientes ordinant & cõſecrant epiſcopum. Canõ ſeptimi concilij ſic habet. Quia conſue-

De 15. Diſt. 64 cap. cum prouinciales.

tudo obtinuit & antiqua traditio, vt Heliæ Epiſcopus honoretur, habeat honoris conſequentiam, ſalua Metropoli dignitate. Hic ſtupidus hæreticus nugatur primatum tributum Hieroſolymitano, cùm adeò non tribuat ei primatum, vt ſinat illum ſubiectam Metropolitano qui erat Cæſarienſis teſte Hieronymo. Honorandum ergo ſtatuit Hieroſolymitanum antiqua traditione, ſed nihil ad primatum, porrò Hieroſolyma fuit prima tempore, ſed non dignitate. *De* 17.

Concilium Aphricanum nihil agit de Primatu, nihil de Roma, ſed inter ſe cõſtituerũt Epiſcopi Aphricani, ne Primates eorum (ſicut erant Carthaginenſes, Numidiæ, Mauritaniæ, &c) glorioſos ſibi vendicarent titulos, & iuriſdictionem ſuper alios, hoc & nihil aliud habet Canon 6, concilij 3. Aphricani, & delirius hæreticus cum apud Gratianum 99. diſtinct. primæ ſedis legiſſet verba Gratiani continuata ad ſequentia, credidit illa eſſe verba concilij, non ſunt, ſed de vniuerſali epiſcopo mox dicamus.

Gregorius & Pelagius non reſpuerunt primatũ eccleſiæ Romanæ, ſed approbauerũt, vt de primatu Petri latiſſimè oſté- *De* 18.

dimus. Sed ſic negauerunt aliquem poſſe eſſe vniuerſalem epiſcopum, ſic quod eſſet cuiuſq; eccleſiæ proprius rector, quoniam ſi nullus alius eſſet epiſcopus, & honor epiſcopalis omnibus detraheretur, & in vnum ſolum reiiceretur.

Quod quia eſſet Hierarchici ordinis deſtructiuum, meritò reprobarunt ſancti patres, ſeruata eccleſiæ Roma. dignitate.

De 16. Primatus Romanę eccleſiæ non ſolùm ex decretis pontificum probatur, ſed ex Euangelio, ex ſanctis martyribus, conciliis & doctoribus: ſed errat hæreticus, credit non fuiſſe alia iura canonica, niſi poſt ortum decretum Gratiani, & decretales Gregorij 9. cùm ſemper in eccleſia ſtatuta iura fuerint: ſicut olim erat Codex, Canon, decretum Pathaſij, decretũ Bucchardi, Panormia Iuonis, &c. Euaneſcunt itaque omnia hæretica, vt bulla aquæ.

Concluſio.

Suſcipiamns omnes authoritatem eccleſiæ in Apoſtolica ſede Romana relucentem: cùm eam in rebus ardois fidei conſuluerit Hieronymus ex Aſia ad Damaſum, Auguſtinus ex Aphrica ad Innocentium, & Bonifacium, ac Cyprianus ad Corneliam, Athanaſius ex Ægypto ad

Marcum

Marcum & Iulium, Ambroſius ex Italia, &c.

Iam defendentes ſe contra rebaptizatores, recedunt ab eorum baſi, vnde muta fatentur non ſcripta: & tamen tenenda, Zuinglius adducit de baptiſmo Mariæ, De baptiſmo paruulorum.

EX SCRIPTVRIS TEMERE REPVGNARE HÆreticos. IIII.

Præter ſuperius dicta de Eccleſia Conciliis hæc ſubiiciamus.

QVia hæretici nihil volunt recipere, niſi probetur expreſſè per ſcripturas, Itaque Lutherani non recipient perpetuam virginitatem Mariæ ſicut Heluidius, cõtra quẽ ſcripſit beatus Hieronymus: quia in ſcripturis non probatur, ſed plures ſcripturæ apparenter ſunt pro Heluidio. Articulus in ſymbolo fidei, deſcẽdit ad inferna, non expreſſè probatur in ſcripturis, quare Luther non credet illum articulũ, nã ſi quis obiecerit illud Eccleſiaſtici vigeſimoquarto: Penetrabo omnes inferiores partes terræ, dicet proteruꝰ, penetrabit virtute, non loco. Id erit ei *Primum axioma.*

cum multis catholicis cõ mune. Si Paulũ quis attulerit ad Epheſios quarto, Quod autẽ aſcẽdit, quid eſt niſi quia & deſcẽdit primũ in inferiores partes terræ? Mox dicet Apoſtolũ loqui filiũ Dei deſcẽdiſſe in vterum virginis, qui aſcendit ad alta cœlorum. Partes autẽ terræ ſunt inferiores cœlo & elementis. Similiter ſymbolum Apoſtolorum Athanaſij homouſion perſonam in diuinis, Annam matrem Mariȩ, diem Dominicã Lutherani nõ obſeruabunt. Iudicio Lutheranorũ Chriſtus nõ bene probaſſet contra Saducæos reſurrectionem corporum, nõ enim eis adduxit clarum textum, ſed quia dictum eſt. Deus Abrahã, Deus Iſaac, Deus Iacob, non eſt autem Deus mortuorum ſed viuentium, & tamen tunc ſolùm viuebant ſecundum animas, non ſecundum corpora.

Non ſunt igitur ſolùm credẽda & ſeruanda (id quod volũt Lutherani) quæ expreſſè habẽtur in diuinis literis, aut probantur ex ipſis, verumetiã ea oportet credere & ſeruare quæ ſancta mater eccleſia credit & obſeruat. Non enim omnia tradita ſũt manifeſtè in ſacris ſcripturis, ſed quamplurima eccleſiæ (quæ à ſpiritu ſancto illuſtratur & gubernatur, & ob id à

veritatis tramite errare nequit) determinãda, relicta ſunt. Vnde ſaluator ad diſcipulos ſuos Ioannis decimoquinto dixit. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo. Cùm autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnẽ veritatem. Multa igitur ſuis ritibus & cæremoniis obſeruat Eccleſia, ex familiari inſtinctu ſpiritus ſancti, & traditione Apoſtolorum, & ſanctorum patrum, quę & ſi expreſſe in ſacris literis non habeantur ipſi tamen nequaquam obuiant, aut ab ipſis diſcrepant. Imò maximè ipſi ſunt conformia, & ob id ab omnibus veris Euangelicis & Paulinis (quales ſe mendaciter gloriantur Lutherani) Chriſtianis amplexanda & obſeruanda. Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolã noſtram. *2. Theſ. 2*

Cætera cum venero diſponam. Hîc de Euchariſtia ſacra loquens, innoteſcit ſe non omnia ſcripſiſſe, ſed cum ad ipſos venerit, relicta non ſcripta diſpoſiturum.

Plura habens vobis ſcribere, nolui per chartã & atramẽtũ, ſpero enim me futurũ apud vos, & os ad os loqui, vt gaudiũ *2. Ioan. 1 c. vnico.*

veſtrum plenum ſit.

Ibidē. 3. Multa habeo tibi ſcribere, ſed nolui per atramentum & calamum ſcribere tibi: ſpero autem protinus te videre, & os ad os loquemur.

Inno. 2. de celeb. miſſæ. cap. Cum Marthæ. Sanè multa tam de verbis, quàm factis dominicis inueniamus ab Euāgeliſtis omiſſa, quę apoſtoli vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expreſſiſſe leguntur. Paulus enim in actibus Apoſtolorùm ſic ait. Meminiſſe nos oportet verbi domini Ieſu, qui dixit. Beatius eſt dare, quàm accipere.

Act. 20.

1. Cor. 15. Hæc nullus quatuor euangeliſtarum deſcripſit. Nullus etiam expreſſit, quod Paulus de apparitione plus quàm quingentis fratribus ſimul facta.

Origen. Homi. 5. ſuper numeros. In eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nōnulla huiuſmodi quæ omnibus quidē facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd (verbi gratia) genu flectimur orātes, & quòd ex omnibus cœli plagis ad ſolam orientis partem cōuerſi, orationem fundimus, non facilè cuiquam pura ratione cōpertum, &c. Huius tamen rationem tradit Damaſ. ita inquiēs: Quia deus eſt lux intelligibilis, & ſol iuſtitiæ, & oriēs in ſcripturis nominatur Chriſtus, dedicandus illi oriens eſt ad

Damaſ. lib. 4. de orth.

adorationem. Nam omne præſtãtius magíſque bonum illi offerendum, à quo omne bonum benignè largitur.

Lutherani cõtendunt ſcripturas ſacras eſſe claras, ideo laici & deliræ anus eas tractat imperioſè. *2. axioma.*

Contradicit Petrus, loquens de Epiſtola Pauli. In quibus ſunt quædã intellectu difficilia, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut cæteras ſcripturas, ad ſuã ipſorum perditionem. Ecce difficultatẽ illarum, & quomodo viuente Paulo fuerunt deprauatæ, ſicut hodie faciũt Lutherani. Hieronymus ad Algaſiã: Omnis epiſtola Pauli ad Romanos nimis obſcuritatibus inuoluta eſt. *1. Pet. 3.*

Quod ſi etiam opertum eſt Euangeliũ noſtrum, in his qui pereunt eſt opertũ. Si ſacra ſcriptura eſt apertiſ. mirum cur ſancti patres, qui tam frequẽter legerunt, nõ intellexerunt à M. C C. annis, quod ſi Auguſt. Hierony. Ber. Thomæ fuit obſcura, quomodo laicis Lutheranis erit aperta? Lucæ decimo, protulit duos denarios & dedit ſtabulario, & ait. Quodcunque ſupererogaueris ego cùm rediero, reddam tibi duo denarij ſunt duo teſtamenta, tum quod Apoſtoli & doctores ſupere- *2. Cor. 4*

rogant Deus retribuit.

1. Axioma. Malè hæretici nolunt alium iudicem quàm ſcripturam.

Deut. 17. In veteri teſtamento lex nõ fuit iudex, ſed ſummus ſacerdos. Si difficile & ambiguum, &c. vide ſuprà titulo primo. Cùm fuerit controuerſia, ſtabunt ſacerdotes in iudiciis meis, & iudicabunt.

Exem. 4. Et catholici quoque admittunt ſcripturã maximè, ſed intellectu ab hæreticis diſſentimus, & ideo oportet aliam eſſe iudicem quàm ſcripturam, ſcilicet eccleſiam.

Monſtratur hoc ad oculum, exemplo à modernis hæreticis (qui aliũ quàm ſcripturam iudicẽ nolunt) ſemper pugnant inter ſe Lutherani, & Oecolampadiani, & Zuingliani de Eucharistiæ ſacramento, an verè & ſubſtantialiter ſit hic corpus & ſanguis Chriſti, an ſolùm ſigna & figuræ. Quis inter hos iudex erit? Quis hos [illegible] [illegible] in eccle- [illegible] [illegible] Nõ quidem ſcriptura, quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

pra ſcripturam iudices faciunt. Eccleſia proinde neceſſe iudex erit,quę credit,virtute verborũ Chriſti tranſſubſtantiale de pane & vino in hoc ſacramento eſſe verũ corpus Chriſti & ſanguinẽ.ſub ſpeciebus panis & vini.

Etiam diabolus allegauit ſcripturã cõtra Chriſtum, dicentem angelis ſuis mãdauit de te,& in manibus tollẽt te,ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Sed verum intellectum non tenuit,vt inducit Hieronymus contra Luciferanos, atque ſcripturæ non in legendo, vt imperitum vulgus iã Lutheranæ hæreſeos ſentit, ſed intelligẽdo cõſiſtant.Hieronymus ibi in ideo Tertullianus potenter oſtẽdit libro de præſcriptionibus hæreticorũ; eos nequaquam admittendos ad in eundem de ſcripturis prouocationem. Omnes hæretici confugerunt ad ſcripturas malè ab eis intellectas. *Matt.4.* *Hieron.* *Tertul.*

Auguſtinus, Arrius abduxit pro ſe quadraginta duos locos ſcripturæ. *Auguſt.*

Lutherani recipiunt ſcripturas ſicut Iudæi vetus teſtamẽtum,quia inſiſtunt ſolùm ſenſui literali, & quæ ſunt eis contraria ipſi torquent, vnde ſunt Theologi atramentales, ſecundum corticem &

ſuperficiem, Ideo iudaicum eſt ſcripturis impugnare eccleſiam. Luther in aſſertionibus dicit, Superbis & impiis ſcripturam ſemper eſſe maioris cæcitatis occaſionem: hoc dictum redũdat in caput authoris, & ſuorum ſequacium.

DE FIDE ET OPERIBVS. V.

Propoſitio I. Fidem nõ ſufficere ſine operibus, & opera aliquid eſſe, id eſt meritoria vitę æternæ ex gratia Dei acceptante.

Gen. 17. Ait dominus ad Abrahã: Ego ero merces tua magna nimis.

Eſa. 40. Ecce merces eius cum eo.

Hiere. 31 Eſt merces operi tuo, ait Dominus.

Oſee. 10 Seminate vobis in iuſtitia.

Prou. 11. Impius facit opus inſtabile, ſeminanti autem iuſtitiam merces fidelis.

Bonorũ operum glorioſus eſt fructus.

Iuſti in perpetuũ viuent, & apud Dominum eſt merces eorum.

Sap. 3. 5. Reddet Deus iuſtis mercedem laborũ

Sap. 10. ſuorum.

Eccle. 2 Qui timetis Deum, credite illi, & non euacuabitur merces veſtra.

Eccle. 6 Quodcunque poteſt manus tua, inſtã-

ter operare.

Miſericordia facit vnicuique locum,ſecundum meritum operum ſuorum.

Obſeruabo me ab iniquitate mea, & reddet mihi Dñs ſecundũ iuſtitiã meam. *Ibid.16.* *Pſal.17.*

Inclina cor meũ ad faciẽdas iuſtificatio-tiones tuas in æternũ,ꝓpter retributionẽ. 118.

Reddet tibi Dominus pro opere tuo,& plenam mercedem accipies à Domino Deo Iſraël,ad quem veniſti.

Confortamini & non diſſoluentur manus veſtræ,id eſt,opera. Erit merces operi veſtro.

Qui metit,mercedẽ accipit, & congregat fructum in vitam æternam, vt & qui ſeminat,ſimul gaudeat & qui metit.

Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.Et iterum. *Matt.5.*

Gaudete in illa die,& exultate, ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlo. Si merces, ergo & meritum cui merces debetur.Dicunt enim relatiuè ad inuicem, vbi vnum nequit intelligi ſine alio. *Luc.6*

Non omnis qui dicit mihi Dñe Domine,intrabit in regnum cœlorũ,ſed qui facit voluntatẽ patris mei qui in cœlis eſt. *Mat.7.*

Quicunque potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ,nõ per- *Idẽ.10.*

det mercedem ſuam.

*Idē.*20. Voca operarios, & redde illis mercedem,& antea. Quod iuſtum fuerit dabo vobis.

*Matt.*19 Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata,

25. Eſuriui & dediſtis mihi mãducare, &c. Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.

*Ioan.*5. Procedunt qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ,qui verò mala egerũt, in reſurrectionem iudicij.

*Ioan.*11. Vos amici mei eſtis,ſi feceritis quę ego præcipio vobis.

*Rom.*2. Reddet Deus vnicuique ſecũdum opera eius.

Gloria & honor omni operanti bonũ.

Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

1.*Cor.* 3. Vnuſquiſque mercedem accipiet ſecũdum laborem ſuum.

2.*Cor.* 5. Omnes manifeſtari oportet ante tribunal domini noſtri Ieſu Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit,ſiue bonum,ſiue malum.

Idem. 9. Si volens hoc agam,mercedem habeo.

& 15. Abũdãtes in omni opere domini ſem-

per, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis Domino.

Id quod in præſentiæ eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. *2.Cor. 4*

Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet, & cætera. *Gal. 6.*

Quodcunque facietis ex animo operamini ſicut domino & nō hominibus, ſcientes quòd à domino accipietis retributionem hæreditatis. *Coloſſ. 3.*

Ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni bono fructificantes. *Coloſſ. 1.*

Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrū: Si lucrū, ergo meritum. *Philip. 2*

Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini. *Philip. 2*

Non eſt iniuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtratis ſanctis. *Heb. 6.*

Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. *Heb. 13.*

Videte noſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed vt mercedē plenam accipiatis. *2.Ioann. cap. vlt.*

Filioli nemo vos ſeducat, qui facit iu-
Ioan.3. ſtitiam iuſtus eſt,ſicut & ille iuſtus eſt.

Iuſtus nõ peccat in omni opere bono, opus autem bonum viuum eſſe meritorium,non mortuum, vide Tomo primo, homilia ſecunda ſeptuageſimæ.

Eccl.24. Qui operantur in me nõ peccabunt,& qui elucidant me vitã æternam habebũt.

1.Cor.7. Virgo ſi nubat non peccat.

1.Pet.1. Satagite fratres vt per bona opera certam faciatis veſtram vocationem & electionem, hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum, regnum Domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

1.Ioan.3. Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen eius manet in eo,& non poteſt peccare,quia ex Deo natus eſt. Nota non poteſt peccare, ſequens inclinationem charitatis, ſecũdum quam natus eſt ex Deo, quia charitas non agit perperam.

1.Cor.13 Hæc ſcribo vobis vt non peccetis.

1.Ioan.2 Ex bonis operibus vos conſiderantes
1.Pet.2. glorificent Deum.

Coloſſ.3. Fructificantes in omni opere bono,

1.Cor.15. Euigilate iuſti,& ne peccetis,

Si oculus tuus fuerit ſimplex, non habens aliquam partem tenebrarum, totum corpus tuum (id eſt, tota congeries operum tuorum) lucidum erit. *Mat.6.*

Propoſitio III.

Fidem aliquam eſſe inanem, quia ſine operibus.

Quid proderit fratres mei, ſi fidé quis dicat ſe habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſaluare eum? infra, Fides ſi non habeat opera, mortua eſt in ſeipſa, infra, Vis autem ſcire ô homo inanis quoniam fides ſine operibus mortua eſt? &c. *Iaco.2.*

Propoſitio IIII.

Fides eſt opus, Quid faciemus vt operemur opera dei? Reſpondit Ieſus, hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille. Et iterum. Si filij Abrahæ eſtis, opera eius facite, ſed præcipuum opus Abrahæ fuit fides. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi in iuſtitiam. Ecce fides inter opera computatur. *Ioan.8.* *Gen.15.*

Propoſitio V.

Non ſufficit credere. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, docentes eos non ſolùm credere, ſed etiam ſer- *Mat.vlt*

dimus. Sed ſic negauerunt aliquem poſſe eſſe vniuerſalem epiſcopum, ſic quod eſſet cuiuſq; eccleſiæ proprius rector, quoniam ſi nullus alius eſſet epiſcopus, & honor epiſcopalis omnibus detraheretur, & in vnum ſolum reiiceretur.

Quod quia eſſet Hierarchici ordinis deſtructiuum, meritò reprobarunt ſancti patres, ſeruata eccleſiæ Roma. dignitate.

De 16. Primatus Romanę eccleſiæ non ſolùm ex decretis pontificum probatur, ſed ex Euangelio, ex ſanctis martyribus, conciliis & doctoribus: ſed errat hæreticus, credit non fuiſſe alia iura canonica, niſi poſt ortum decretum Gratiani, & decretales Gregorij 9. cùm ſemper in eccleſia ſtatuta iura fuerint: ſicut olim erat Codex, Canon, decretum Pathaſij, decretũ Bucchardi, Panormia Iuonis, &c. Euaneſcunt itaque omnia hæretica, vt bulla aquæ.

Concluſio.

Suſcipiamns omnes authoritatem eccleſiæ in Apoſtolica ſede Romana relucentem: cùm eam in rebus arduis fidei conſuluerit Hieronymus ex Aſia ad Damaſum, Auguſtinus ex Aphrica ad Innocentium, & Bonifacium, ac Cyprianus ad Corneliam, Athanaſius ex Ægypto ad

Marcum

Marcum & Iulium, Ambroſius ex Italia, &c.

Iam defendentes ſe contra rebaptizatores, recedunt ab eorum baſi, vnde muta fatentur non ſcripta: & tamen tenenda, Zuinglius adducit de baptiſmo Mariæ, De baptiſmo paruulorum.

EX SCRIPTVRIS TEMERE REPVGNARE HÆreticos. IIII.

Præter ſuperius dicta de Eccleſia Conciliis hæc ſubiiciamus.

QVia hæretici nihil volunt recipere, niſi probetur expreſſè per ſcripturas, Itaque Lutherani non recipient perpetuam virginitatem Mariæ ſicut Heluidius, cõtra quẽ ſcripſit beatus Hieronymus: quia in ſcripturis non probatur, ſed plures ſcripturæ apparenter ſunt pro Heluidio. Articulus in ſymbolo fidei, deſcẽdit ad inferna, non expreſſè probatur in ſcripturis, quare Luther non credet illum articulũ, nã ſi quis obiecerit illud Eccleſiaſtici vigeſimoquarto: Penetrabo omnes inferiores partes terræ, dicet proteruꝰ, penetrabit virtute, non loco. Id erit ei *Primum axioma.*

eum multis catholicis cõmune. Si Paulũ quis attulerit ad Epheſios quarto, Quod autẽ aſcẽdit, quid eſt niſi quia & deſcẽdit primũ in inferiores partes terræ? Mox dicet Apoſtolũ loqui filiũ Dei deſcẽdiſſe in vterum virginis, qui aſcendit ad alta cœlorum. Partes autẽ terræ ſunt inferiores cœlo & elementis. Similiter ſymbolum Apoſtolorum Athanaſij homouſion perſonam in diuinis, Annam matrem Marię, diem Dominicã Lutherani nõ obſeruabunt. Iudicio Lutheranorũ Chriſtus nõ bene probaſſet contra Saducæos reſurrectionem corporum, nõ enim eis adduxit clarum textum, ſed quia dictum eſt. Deus Abrahã, Deus Iſaac, Deus Iacob, non eſt autem Deus mortuorum ſed viuentium, & tamen tunc ſolùm viuebant ſecundum animas, non ſecundum corpora.

Non ſunt igitur ſolùm credẽda & ſeruanda (id quod volũt Lutherani) quæ expreſſè habẽtur in diuinis literis, aut probantur ex ipſis, verumetiã ea oportet credere & ſeruare quæ ſancta mater eccleſia credit & obſeruat. Non enim omnia tradita ſũt manifeſtè in ſacris ſcripturis, ſed quamplurima eccleſiæ (quæ à ſpiritu ſancto illuſtratur & gubernatur, & ob id à

veritatis tramite errare nequit) determinãda, relicta ſunt. Vnde ſaluator ad diſcipulos ſuos Ioannis decimoquinto dixit. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo. Cùm autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnẽ veritatem. Multa igitur ſuis ritibus & cæremoniis obſeruat Eccleſia, ex familiari inſtinctu ſpiritus ſancti, & traditione Apoſtolorum, & ſanctorum patrum, quę & ſi expreſſe in ſacris literis non habeantur ipſi tamen nequaquam obuiant, aut ab ipſis diſcrepant. Imò maximè ipſi ſunt conformia, & ob id ab omnibus veris Euangelicis & Paulinis (quales ſe mendaciter gloriantur Lutherani) Chriſtianis amplexanda & obſeruanda. Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolã noſtram. *2. Theſ. 2*

Cætera cum venero diſponam. Hîc de Euchariſtia ſacra loquens, innoteſcit ſe non omnia ſcripſiſſe, ſed cum ad ipſos venerit, relicta non ſcripta diſpoſiturum.

Plura habens vobis ſcribere, nolui per chartã & atramẽtũ, ſpero enim me futurũ apud vos, & os ad os loqui, vt gaudiũ *2. Ioan. 1 c. vnico.*

veſtrum plenum ſit.

Ibidẽ. 3. Multa habeo tibi ſcribere, ſed nolui per atramentum & calamum ſcribere tibi: ſpero autem protinus te videre, & os ad os loquemur.

Inno. 2. *de celeb. miſſæ. cap. Cum Marthæ.* Sanè multa tam de verbis, quàm factis dominicis inueniamus ab Euãgeliſtis omiſſa, quę apoſtoli vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expreſſiſſe leguntur. Paulus enim in actibus Apoſtolorùm ſic ait. Meminiſſe nos oportet verbi domini Ieſu, qui dixit. Beatius eſt dare, quàm accipere.

Act. 20.

1. *Cor.* 15. Hæc nullus quatuor euangeliſtarum deſcripſit. Nullus etiam expreſſit, quod Paulus de apparitione plus quàm quingentis fratribus ſimul facta.

Origen. Homi. 5. *ſuper numeros.* In eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nõnulla huiuſmodi quæ omnibus quidẽ facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd (verbi gratia) genu flectimur orãtes, & quòd ex omnibus cœli plagis ad ſolam orientis partem cõuerſi, orationem fundimus, non facilè cuiquam pura ratione cõpertum, &c. Huius tamen rationem tradit Damaſ. ita inquiẽs: Quia deus eſt lux intelligibilis, & ſol iuſtitiæ, & oriẽs in ſcripturis nominatur Chriſtus, dedicandus illi oriens eſt ad

Damaſ. lib. 4. *de orth.*

adorationem. Nam omne præſtātius magíſque bonum illi offerendum, à quo omne bonum benignè largitur.

Lutherani cōtendunt ſcripturas ſacras eſſe claras, ideo laici & deliræ anus eas tractat imperioſè. *2. axioma.*

Contradicit Petrus, loquens de Epiſtola Pauli. In quibus ſunt quædā intellectu difficilia, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut cæteras ſcripturas, ad ſuā ipſorum perditionem. Ecce difficultatē illarum, & quomodo viuente Paulo fuerunt deprauatæ, ſicut hodie faciūt Lutherani. Hieronymus ad Algaſiā: Omnis epiſtola Pauli ad Romanos nimis obſcuritatibus inuoluta eſt. *1. Pet. 3.*

Quod ſi etiam opertum eſt Euangeliū noſtrum, in his qui pereunt eſt opertū. Si ſacra ſcriptura eſt apertiſ. mirum cur ſancti patres, qui tam frequēter legerunt, nō intellexerunt à M. C C. annis, quod ſi Auguſt. Hierony. Ber. Thomæ fuit obſcura, quomodo laicis Lutheranis erit aperta? Lucæ decimo, protulit duos denarios & dedit ſtabulario, & ait. Quodcunque ſuperefogaueris ego cùm rediero, reddam tibi duo denarij ſunt duo teſtamenta, tum quod Apoſtoli & doctores ſupere- *2. Cor. 4*

manæ eccleſiæ, quod hæreticus torquet, ſed quia tunc authoritas trium eccleſiarũ Patriarchalium fuit confirmata, nam tres tantùm erant illo tempore ſedes patriarchales, Romana ſcilicet, Antiochena, & Alexandrina. Imò fortius per illud cõcilium probatur primatus Romani Pontificis: primũ, quia licet Nicęa eſſet in Aſia, tamen Oſius Cordubenſis nomine papæ præſedit concilio, & primus ſe ſuſcripſit. non nomine ſuo velut reliqui epiſcopi omnes, ſed nomine papæ. Secundò, quia in concilio Nicęno fuit ſtatutũ, vt in cauſa depoſitionis epiſcopi poſſet appellari ex toto orbe ad Romanum pontificem, Huic innitebatur Athanaſius & obtinuit: Huic Chryſoſtomus & obtinuit. Et quãdo eccleſia Aphricæ reluctabatur Zozimo Papæ in reſtitutione Appiarij, certior facta de illo Nicæno concilio, acquieuit. Lege nunc hæreticæ, & inſanias Nicænum concilium aduerſari papæ. De ordinatione Epiſcoporum, quid hæc ad primatum? cùm hodie rariſſimè papa ordinet epiſcopum, aut fortè nunquam: ſed in hunc diem tres epiſcopi conuenientes ordinant & cõſecrant epiſcopum. Canõ ſeptimi concilij ſic habet. Quia conſue-

De 15. Diſt. 64 cap. cum prouinciales.

tudo obtinuit & antiqua traditio, vt Heliæ Epiſcopus honoretur, habeat honoris conſequentiam, ſalua Metropoli dignitate. Hic ſtupidus hæreticus nugatur primatum tributum Hieroſolymitano, cùm adeò non tribuat ei primatum, vt ſinat illum ſubiectam Metropolitano qui erat Cæſarienſis teſte Hieronymo. Honorandum ergo ſtatuit Hieroſolymitanum antiqua traditione, ſed nihil ad primatum, porrò Hieroſolyma fuit prima tempore, ſed non dignitate. *De 17.*

Concilium Aphricanum nihil agit de Primatu, nihil de Roma, ſed inter ſe cōſtituerūt Epiſcopi Aphricani, ne Primates eorum (ſicut erant Carthaginenſes, Numidiæ, Mauritaniæ, &c) glorioſos ſibi vendicarent titulos, & iuriſdictionem ſuper alios, hoc & nihil aliud habet Canon 6, concilij 3. Aphricani, & delirus hæreticus cum apud Gratianum 99. diſtinct. primæ ſedis legiſſet verba Gratiani continuata ad ſequentia, credidit illa eſſe verba concilij, non ſunt, ſed de vniuerſali epiſcopo mox dicamus.

Gregorius & Pelagius non reſpuerunt primatū eccleſiæ Romanæ, ſed approbauerūt, vt de primatu Petri latiſſimè oſtē- *De 18.*

dimus. Sed ſic negauerunt aliquem poſſe eſſe vniuerſalem epiſcopum, ſic quod eſſet cuiuſq; eccleſiæ proprius rector, quoniam ſi nullus alius eſſet epiſcopus, & honor epiſcopalis omnibus detraheretur, & in vnum ſolum reiiceretur.

Quod quia eſſet Hierarchici ordinis deſtructiuum, meritò reprobarunt ſancti patres, ſeruata eccleſiæ Roma. dignitate.

De 16. Primatus Romanę eccleſiæ non ſolùm ex decretis pontificum probatur, ſed ex Euangelio, ex ſanctis martyribus, conciliis & doctoribus: ſed errat hæreticus, credit non fuiſſe alia iura canonica, niſi poſt ortum decretum Gratiani, & decretales Gregorij 9. cùm ſemper in eccleſia ſtatuta iura fuerint: ſicut olim erat Codex, Canon, decretum Pathaſij, decretū Bucchardi, Panormia Iuonis, &c. Euaneſcunt itaque omnia hæretica, vt bulla aquæ.

Concluſio.

Suſcipiamns omnes authoritatem eccleſiæ in Apoſtolica ſede Romana relucentem: cùm eam in rebus ardois fidei conſuluerit Hieronymus ex Aſia ad Damaſum, Auguſtinus ex Aphrica ad Innocentium, & Bonifacium, ac Cyprianus ad Corneliam, Athanaſius ex Ægypto ad

Marcum

Marcum & Iulium, Ambroſius ex Italia, &c.

Iam defendentes ſe contra rebaptizatores, recedunt ab eorum baſi, vnde muta fatentur non ſcripta: & tamen tenenda, Zuinglius adducit de baptiſmo Mariæ, De baptiſmo paruulorum.

EX SCRIPTVRIS TEMERE REPVGNARE HÆreticos. IIII.

Præter ſuperius dicta de Eccleſia Concilijs hæc ſubiiciamus.

QVia hæretici nihil volunt recipere, niſi probetur expreſſè per ſcripturas, Itaque Lutherani non recipient perpetuam virginitatem Mariæ ſicut Heluidius, cõtra quẽ ſcripſit beatus Hieronymus: quia in ſcripturis non probatur, ſed plures ſcripturæ apparenter ſunt pro Heluidio. Articulus in ſymbolo fidei, deſcẽdit ad inferna, non expreſſè probatur in ſcripturis, quare Luther non credet illum articulũ, nã ſi quis obiecerit illud Eccleſiaſtici vigeſimoquarto: Penetrabo omnes inferiores partes terræ, dicet proteruꝰ, penetrabit virtute, non loco. Id erit ei *Primum axioma.*

eum multis catholicis cõ mune. Si Paulũ quis attulerit ad Epheſios quarto, Quod autẽ aſcẽdit, quid eſt niſi quia & deſcẽdit primũ in inferiores partes terræ? Mox dicet Apoſtolũ loqui filiũ Dei deſcẽdiſſe in vterum virginis, qui aſcendit ad alta cœlorum. Partes autẽ terræ ſunt inferiores cœlo & elementis. Similiter ſymbolum Apoſtolorum Athanaſij homouſion perſonam in diuinis, Annam matrem Marię, diem Dominicã Lutherani nõ obſeruabunt. Iudicio Lutheranorũ Chriſtus nõ bene probaſſet contra Saducæos reſurrectionem corporum, nõ enim eis adduxit clarum textum, ſed quia dictum eſt. Deus Abrahã, Deus Iſaac, Deus Iacob, non eſt autem Deus mortuorum ſed viuentium, & tamen tunc ſolùm viuebant ſecundum animas, non ſecundum corpora.

Non ſunt igitur ſolùm credẽda & ſeruanda (id quod volũt Lutherani) quæ expreſſè habẽtur in diuinis literis, aut probantur ex ipſis, verumetiã ea oportet credere & ſeruare quæ ſancta mater eccleſia credit & obſeruat. Non enim omnia tradita ſũt manifeſtè in ſacris ſcripturis, ſed quamplurima eccleſiæ (quæ à ſpiritu ſancto illuſtratur & gubernatur, & ob id à

veritatis tramite errare nequit) determinãda, relicta ſunt. Vnde ſaluator ad diſcipulos ſuos Ioannis decimoquinto dixit. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo. Cùm autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnẽ veritatem. Multa igitur ſuis ritibus & cæremoniis obſeruat Eccleſia, ex familiari inſtinctu ſpiritus ſancti, & traditione Apoſtolorum, & ſanctorum patrum, quę & ſi expreſſe in ſacris literis non habeantur ipſi tamen nequaquam obuiant, aut ab ipſis diſcrepant. Imò maximè ipſi ſunt conformia, & ob id ab omnibus veris Euangelicis & Paulinis (quales ſe mendaciter glorientur Lutherani) Chriſtianis amplexanda & obſeruanda. Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolã noſtram. *2. Theſ. 2*

Cætera cum venero diſponam. Hîc de Euchariſtia ſacra loquens, innoteſcit ſe non omnia ſcripſiſſe, ſed cum ad ipſos venerit, relicta non ſcripta diſpoſiturum.

Plura habens vobis ſcribere, nolui per chartã & atramẽtũ, ſpero enim me futurũ apud vos, & os ad os loqui, vt gaudiũ *2. Ioan. 2* *c. vnico.*

veſtrum plenum ſit.

Ibidē. 3. Multa habeo tibi ſcribere, ſed nolui per atramentum & calamum ſcribere tibi: ſpero autem protinus te videre, & os ad os loquemur.

Inno.2. de celeb. miſſæ. cap.Cum Marthæ. Sanè multa tam de verbis, quàm factis dominicis inueniamus ab Euãgeliſtis omiſſa, quę apoſtoli vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expreſſiſſe leguntur. Paulus enim in actibus Apoſtolorùm ſic ait. Meminiſſe nos oportet verbi domini Ieſu, qui dixit. Beatius eſt dare, quàm accipere. *Act. 20.* *1.Cor.15.* Hæc nullus quatuor euangeliſtarum deſcripſit. Nullus etiam expreſſit, quod Paulus de apparitione plus quàm quingentis fratribus ſimul facta.

Origen. Homi.5. ſuper numeros. In eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nõnulla huiuſmodi quæ omnibus quidē facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd (verbi gratia) genu flectimur orãtes, & quòd ex omnibus cœli plagis ad ſolam orientis partem cõuerſi, orationem fundimus, non facilè cuiquam pura ratione cõpertum, &c. Huius tamen rationem tradit Damaſ. ita inquiẽs: Quia deus eſt lux intelligibilis, & ſol iuſtitiæ, & oriẽs in ſcripturis nominatur Chriſtus, dedicandus illi oriens eſt ad

Damaſ. lib. 4. de orth.

adorationem. Nam omne præſtãtius magíſque bonum illi offerendum, à quo omne bonum benignè largitur.

Lutherani cõtendunt ſcripturas ſacras eſſe claras, ideo laici & deliræ anus eas tractat imperioſè. *2. axioma.*

* Contradicit Petrus, loquens de Epiſtola Pauli. In quibus ſunt quædã intellectu difficilia, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut cæteras ſcripturas, ad ſuã ipſorum perditionem. Ecce difficultatẽ illarum, & quomodo viuente Paulo fuerunt deprauatæ, ſicut hodie faciũt Lutherani. Hieronymus ad Algaſiã: Omnis epiſtola Pauli ad Romanos nimis obſcuritatibus inuoluta eſt. *1. Pet. 3.*

Quod ſi etiam opertum eſt Euangeliũ noſtrum, in his qui pereunt eſt opertũ. Si ſacra ſcriptura eſt apertiſ. mirum cur ſancti patres, qui tam frequẽter legerunt, nõ intellexerunt à M. C C. annis, quod ſi Auguſt. Hierony. Ber. Thomæ fuit obſcura, quomodo laicis Lutheranis erit aperta? Lucæ decimo, protulit duos denarios & dedit ſtabulario, & ait. Quodcunque ſupererogaueris ego cùm rediero, reddam tibi duo denarij ſunt duo teſtamenta, tum quod Apoſtoli & doctores ſupere- *2. Cor. 4*

rogant. Deus retribuit.

3. *axiomo.* Malè hæretici nolunt alium iudicem quàm ſcripturam.

Deut. 17 In veteri teſtamento lex nõ fuit iudex, ſed ſummus ſacerdos. Si difficile & ambiguum, &c. vide ſuprà titulo primo. Cùm fuerit controuerſia, ſtabunt ſacerdotes in iudiciis meis, & iudicabunt.

Ezec. 4. Et catholici quoque admittunt ſcripturã maximè, ſed intellectu ab hæreticis differimus, & ideo oportet alium eſſe iudicem quàm ſcripturam, ſcilicet eccleſiam.

Monſtratur hoc ad oculum, exemplo à modernis hæreticis (qui aliũ quàm ſcripturam iudicẽ nolunt) ſumpto pugnant inter ſe Lutherani, & Oecolampadiani, & Zuingliani de Euchariſtiæ ſacramento. an verè & ſpiritualiter ſit hìc corp⁹ & ſanguis Chriſti, aut ſolùm figura & ſignum. Quis inter hos iudex erit? Quis hos vnquam concordabit? ſcripturáne an eccleſia? Alius profectò præter hos iudex dari nequit. Nõ quidem ſcriptura, quam vtrique iudicem eſſe contendunt, fundant ſe, quippe in eiſdem ſcripturæ verbis, & ita ipſi nõ ſcripturã iudicem admittunt contra ſuam ipſorum doctrinam, ſed ſeſe ſu-

pra ſcripturam iudices faciunt. Eccleſia proinde neceſſe iudex erit, quę credit, virtute verborũ Chriſti tranſſubſtantiale de pane & vino in hoc ſacramento eſſe verũ corpus Chriſti & ſanguinẽ, ſub ſpeciebus panis & vini.

Etiam diabolus allegauit ſcripturã cõtra Chriſtum, dicentem angelis ſuis mãdauit de te, & in manibus tollẽt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Sed verum intellectum non tenuit, vt inducit Hieronymus contra Luciferanos, atque ſcripturæ non in legendo, vt imperitum vulgus iã Lutheranæ hæreſeos ſentit, ſed intelligẽdo cõſiſtant. Hieronymus ibi in ideo Tertullianus potenter oſtẽdit libro de præſcriptionibus hæreticorũ; eos nequaquam admittendos ad in eundem de ſcripturis prouocationem. Omnes hæretici confugerunt ad ſcripturas malè ab eis intellectas. *Matt. 4.* *Hieron.* *Tertul.*

Auguſtinus, Arrius abduxit pro ſe quadraginta duos locos ſcripturæ. *Auguſt.*

Lutherani recipiunt ſcripturas ſicut Iudæi vetus teſtamẽtum, quia inſiſtunt ſolùm ſenſui literali, & quæ ſunt eis contraria ipſi torquent, vnde ſunt Theologi atramentales, ſecundum corticem &

ſuperficiem, Ideo iudaicum eſt ſcripturis impugnare eccleſiam. Luther in aſſertionibus dicit, Superbis & impiis ſcripturam ſemper eſſe maioris cæcitatis occaſionem: hoc dictum redũdat in caput authoris, & ſuorum ſequacium.

DE FIDE ET OPERIBVS. V.

Propoſitio I. Fidem nõ ſufficere ſine operibus, & opera aliquid eſſe, id eſt meritoria vitę æternæ ex gratia Dei acceptante.

Gen. 17. *Eſa*.40. *Hiere*.31 Ait dominus ad Abrahã: Ego ero merces tua magna nimis.

Ecce merces eius cum eo.

Oſee.10 Eſt merces operi tuo, ait Dominus.

Prou.11. Seminate vobis in iuſtitia.

Impius facit opus inſtabile, ſeminanti autem iuſtitiam merces fidelis.

Bonorũ operum glorioſus eſt fructus.

Iuſti in perpetuũ viuent, & apud Dominum eſt merces eorum.

Sap.3.5. *Sap*. 10. Reddet Deus iuſtis mercedem laborũ ſuorum.

Eccle.2 Qui timetis Deum, credite illi, & non euacuabitur merces veſtra.

Eccle.6 Quodcunque poteſt manus tua, inſtã-

ter operare.

Miſericordia facit vnicuique locum, ſecundum meritum operum ſuorum.

Obſeruabo me ab iniquitate mea, & *Ibid.16.*
reddet mihi Dñs ſecundũ iuſtitiã meam. *Pſal.17.*
Inclina cor meũ ad faciẽdas iuſtificatio- *118.*
tiones tuas in æternũ, ꝓpter retributionẽ.

Reddet tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem accipies à Domino Deo Iſraël, ad quem veniſti.

Confortamini & non diſſoluentur manus veſtræ, id eſt, opera. Erit merces operi veſtro.

Qui metit, mercedẽ accipit, & congregat fructum in vitam æternam, vt & qui ſeminat, ſimul gaudeat & qui metit.

Gaudete & exultate, quoniam merces *Matt.5.*
veſtra copioſa eſt in cœlis. Et iterum.

Gaudete in illa die, & exultate, ecce e- *Luc.6*
nim merces veſtra multa eſt in cœlo. Si merces, ergo & meritum cui merces debetur. Dicunt enim relatiuè ad inuicem, vbi vnum nequit intelligi ſine alio.

Non omnis qui dicit mihi Dñe Domi- *Mat.7.*
ne, intrabit in regnum cœlorũ, ſed qui facit voluntatẽ patris mei qui in cœlis eſt.

Quicunque potum dederit vni ex mi- *Idẽ.10.*
nimis iſtis calicem aquæ frigidæ, nõ per-

det mercedem ſuam.

Idē.20. Voca operarios, & redde illis mercedem, & antea. Quod iuſtum fuerit dabo vobis.

Matt.19 Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata,

25. Eſuriui & dediſtis mihi mãducare, &c. Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.

Ioan.5. Procedunt qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerũt, in reſurrectionem iudicij.

Ioan.11. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quę ego præcipio vobis.

Rom.2. Reddet Deus vnicuique ſecũdum opera eius.

Gloria & honor omni operanti bonũ.

Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

1.Cor.3. Vnuſquiſque mercedem accipiet ſecũdum laborem ſuum.

1.Cor.5. Omnes manifeſtari oportet ante tribunal domini noſtri Ieſu Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.

Idem.9. Si volens hoc agam, mercedem habeo.

& 15. Abũdãtes in omni opere domini ſem-

per, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis Domino.

Id quod in præſentiæ eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. *2.Cor. 4*

Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet, & cætera. *Gal. 6.*

Quodcunque facietis ex animo operamini ſicut domino & nõ hominibus, ſcientes quòd à domino accipietis retributionem hæreditatis. *Coloſſ. 3.*

Ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni bono fructificantes. *Coloſſ. 1.*

Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ: Si lucrũ, ergo meritum. *Philip. 1*

Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini. *Philip. 2*

Non eſt iniuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtratis ſanctis. *Heb. 6.*

Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. *Heb. 13.*

Videte noſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed vt mercedẽ plenam accipiatis. *2.Ioann. cap. vlt.*

Filioli nemo vos ſeducat, qui facit iu-
Ioan.3. ſtitiam iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt.

Iuſtus nō peccat in omni opere bono, opus autem bonum viuum eſſe meritorium, non mortuum, vide Tomo primo, homilia ſecunda ſeptuageſimæ.

Eccl.24. Qui operantur in me nō peccabunt, & qui elucidant me vitā æternam habebūt.

1.Cor. 7. Virgo ſi nubat non peccat.

1.Pet. 1. Satagite fratres vt per bona opera certam faciatis veſtram vocationem & electionem, hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum, regnum Domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

1.Ioan.3. Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen eius manet in eo, & non poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt. Nota non poteſt peccare, ſequens inclinationem charitatis, ſecūdum quam natus eſt ex Deo, quia charitas non agit perperam.

1.Cor.13 Hæc ſcribo vobis vt non peccetis.

1.Ioan.2 Ex bonis operibus vos conſiderantes
1.Pet. 2. glorificent Deum.

Coloſſ.3. Fructificantes in omni opere bono.

1.Cor.15. Euigilate iuſti, & ne peccetis,

Si oculus tuus fuerit ſimplex, non habens aliquam partem tenebrarum, totum corpus tuum (id eſt, tota congeries operum tuorum) lucidum erit. *Mat.6.*

Propoſitio III.

Fidem aliquam eſſe inanem, quia ſine operibus.

Quid proderit fratres mei, ſi fidé quis dicat ſe habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſaluare eum? infra, Fides ſi non habeat opera, mortua eſt in ſeipſa, infra, Vis autem ſcire ô homo inanis quoniam fides ſine operibus mortua eſt? &c. *Iaco.2.*

Propoſitio IIII.

Fides eſt opus, Quid faciemus vt operemur opera dei? Reſpondit Ieſus, hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille. Et iterum. Si filij Abrahæ eſtis, opera eius facite, ſed præcipuum opus Abrahæ fuit fides. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi in iuſtitiam. Ecce fides inter opera computatur. *Ioan.8.* *Gen.15.*

Propoſitio V.

Non ſufficit credere. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, docentes eos non ſolùm credere, ſed etiam ſer- *Mat.vlt*

uare omnia quæcunque mandaui vobis.

Ioan.9. Non ſufficit cæco quòd liniantur oculis luto, ſed oportet quòd vadat ad natatoria Siloën.

Auguſt. Si habuero omnem fidem, vt montes transferam, charitatem autẽ non habuero, nihil ſum. Per hoc probat Auguſtinus 13. de trinita. Fidem non habere neceſſario charitatem annexam.

Gala.6. Itaque operemur bonũ ad omnes, maximè ad domeſticos fidei.

1.Tim.4 Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitię, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex.

Phil.11. Vobis donatum eſt pro Chriſto, vt non ſolùm in eum credatis, ſed etiam vt pro illo patiamini.

Propoſitio VI.

1.Cor.3. Charitas eſt melior & perfectior fide.

Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, maior autem horum eſt charitas.

Ibidem. Charitas manet in beatitudine, & perficitur, fides non.

Charitas nunquam excidit: Cùm venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.

Via charitatis eminentior, quàm fidei:

vnde Paulus dicturus de charitate inquit.

Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro. 1.Cor. 15.

Idem ait: finis præcepti charitas. 1.Tim.1.

Chriſtus interrogatus de magno mandato, reſpõdit de dilectione, quod eſt maximum & primum mandatum.

Obiiciunt hæretici.

1 *Iuſtus ex fide viuit, Itaque non ex operibus.* Mat.12. Roma.1.

2 *Qui credit in filium Dei non condemnatur. Ioan.3.* Mat.9.

3 *Creditis quia hoc poſſum facere vobis, ſecundum fidem veſtram fiat vobis.*

4 *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Gene.13.

5 *Qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam.* Ioan.5.

6 *Fides tua te ſaluam fecit, opera ſunt hypocritarum.* Mat.9.

7 *Charitas eſt fructus fidei, quare ſola fides ſufficit.*

8 *Paulus ad Roma. & ad Galat. contendit hominem iuſtificari per fidẽ ſine operibus.* Auguſt. de fide & ope. ibus.

Reſpondent catholici.

Hîc conſtat verum eſſe quod Auguſt.

inquit hanc hęreſim (non enim noua eſt, ſed antiquiſſima) exortā ex verbis Pauli malè intellectis.

De primo. Fatemur iuſtū ex fide viuere, eſt enim *Heb.* 11. fides fundamentum ſpiritualis ædificij, *De ſecundo.* quia ſperandarum rerum ſubſtantia. Sed quod hæreticus aſſumit ex ſola fide, lacerat & falſificat textum, quia nullibi dicit iuſtum ex ſola fide viuere.

Auguſt. tract. 10. *ſuper Ioā. habetur de pœ. di.* 2. *cap. Charitas eſt aqua. Gala.* 5. *Deu.* 3. Credere in Deum vſu ſcripturæ, includit adhærere Deo per charitatem ſecundum Auguſti. Theologi iuniores appellant fidem formatam: liquet ex ſancto Paulo In Chriſto Ieſu, neque circunciſio quicquam valet, neque pręputium, ſed fides per charitatem operans: ecce Paulus non dicit ſufficere quancunque fidem, ſed quæ operetur per charitatem.

Liquet ex ſecundo, licet fides etiam informis poterat aliquid temporalis commodi impetrare, ſicut Romani virtutibus impetrarunt tantam dignitatem, ſecundum Auguſt. de ciuitate Dei lib. 5.

Heb. 11. Et Raab meretrix fide nō periit (vt dicit Apoſtol.) cum incredulis, excipiēs exploratores cum pace. Ita & ipſius fide informi concomitante ipſam humili & de-*Rom.* 4. uota oratione, impetrare poteſt ſui à peccati

cati per gratiam iuſtificationem. Credenti enim in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam. Accedentémque ad Deũ oportet credere quia eſt. Sine fide enim impoſſibile eſt placere Deo. *Heb.11.*

Reſpondet ſanctus Iacobus: Abraham pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt offerens. Iſaac filium ſuum ſuper altare? Vides quoniã fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt, infra. Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & nõ ex fide tantùm. *De 4.* *Iacobita*

Dicatur ſicut de ſecundo.

Similiter, quòd autem calumniatur opera facere hypocryſim, cur tũc Chriſtus dixit: Sic luceat lux veſtra corã hominibus vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. *De 5.* *De 6.* *Mat.5.*

Et beatus Petrus in canon. hortatur fideles, dicens: Cõuerſationem veſtram inter gẽtes habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus cõſiderantes vos vt glorificent Deum, &c. *1.Pet. 2.*

Aſſumit falſum, quia charitas eſt fructus ſpiritus, nõ fidei, & ſimiliter fides eſt *De 7.*

Galat. 5. fructus ſpiritus. Paulus ait: Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, &c. fides, modeſtia.

Omnes tamen Lutherani coacti argumentis fidelium incipiunt diſtinguere de fide, veram formatam fidem appellant in vulgari noſtro, den libere yché vuoltheri gen glauben, id eſt, boni operatricem fidem, quæ diues ſit in charitate & operibus aliam nominant hiſtoricam. Sicut Œcolampadius demegoria, ponit aliqua opera viua, & aliqua mortua.

Obiiciunt Lutherani contra ſecundam propoſitionem.

Eſa. 64. 1 *Facti ſumus vt immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.*

2 *Non eſt iuſtus in terra qui benefaciat, & non peccet.*

Pſa. 142 3 *Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.*

Rom. 7. 4 *Quod volo malum hoc facio, quod volo bonum non facio, &c. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, &c.*

Reſpondent Catholici.

Hieron. reſpõdit prophetã loqui de cõ-

paratione iuſtitiæ legis, & iuſtitiæ legis Euãgelicę, nam legalis puritas ad Euãgelium comparata eſt immunditia. Auguſtinus ait iuſtitiam noſtram comparatam ad diuinam iuſtitiam non eſſe iuſtitiam: ſicut ait Chriſtus, Nemo bonus niſi vnus Deus, quia noſtra bonitas comparata ad Deum, non eſt bonitas. Luc. 18.

In Hebræo eſt peccabit, Sicut ſepe legunt, ſed hoc non ſatisfacit, quia & faciet eſt futuri temporis: Secundum lectionem ergo eccleſiæ. Non eſt qui faciat bonum, quin peccet: ſed non ſemper tunc peccat, quando facit bonum, ſed in alio opere, vt Hieron. lib. 1. contra Iouin. & Auguſt. de peccatorum remiſſione lib. 2 cap. 25. *De 2.*

Reſpondet Auguſt. adductam authoritatẽ exponens. Ne intres in iudiciũ cum ſeruo tuo. Noli, inquit, me iudicare ſecundum te, qui es ſine peccato, quia nõ iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, quòd de hac vita dictum eſt eſſe, ſine difficili quęſtione intelligitur. Et quòd ait: nõ iuſtificabitur, ad illã perfectionẽ iuſtitiæ retulit, quæ in hac vita non eſt. Hæc ille, Petit Dauid iudicari ſecundũ piã iuſtitiã, iudica me domine. Pſalm. 7. & 25. ſed non ſecũdum iuſtitiam rigidam. Augu. lib. 9. *De 3.* *De perfectione iuſtitiæ.*

Confeſſione capitulo vltimo.

De 4. Reſpondet Apoſt. ipſe cap. ſequen. Nihil ergo, inquit, nunc damnationis (id eſt peccati aut culpæ) eſt his qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant, lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati & mor-

2. Cor. 3. tis. Poteſt igitur in Chriſti fidelibus, qui mente ſeruiunt legi Dei. Concupiſcentia carnis repugnante legi mentis, nullũ eſſe peccatum, quam tamen Apoſtolus peccatum vocat quia peccato facta, & peccati

1. Pet. 2. pœna eſt. Sicut & Chriſtus pro nobis peccatum factus eſt, quia peccata noſtra (id eſt, pœnas peccatis noſtris debitas) ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum.

DE CONFIRMATIONE. VI.

Confirmatio eſt ſacramentum.

Probatur ratione. Baptiſmum admittit Luther eſſe ſacramentum, ſed confirmationem negat.

Probatur authoritatibus. At quia in confirmatione eſt ſignum ſenſibile, habens infallibilem aſſiſtentiam gratiæ ſpiritus ſancti; ideo eſt ſacramentum.

Quum audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem: qui cum veniſſent, orauerunt pro ipſis vt acciperent ſpiritum ſanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erãt in nomine Domini Ieſu, tunc imponebãt manus ſuper illos, & accipiebãt ſpiritũ ſanctum. *Act. 8.*
De Epheſiis. His auditis, baptizati ſunt in nomine domini Ieſu, & cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, venit ſpiritus ſanctus ſuper eos. Ecce poſt baptiſmum, erat ſignũ ſenſibile, ſcilicet impoſitio manuũ, quo conferebatur gratia ſpiritus ſancti, & ita erat ſacramentum. *Act. 39 de Ephe.*

Secundum axioma.

Et quod ſoli epiſcopi hodie cõfirmant, indicat textus hîc quod Philippus diaconus non confirmauit Samaritanos, ſed apoſtoli Petrus & Ioannes, Et non eſt credibile aliquod donum gratiæ, ad electorum pertinens conſummationem fuiſſe olim in eccleſia, quod iam deſit. Dionyſius Areopagita recenſet illius myſteria cap. 4. Eccleſiaſticæ, Hierarchiæ, & teletẽ vngucnti dixit appellatum ab Apoſtolis. *Secũdum axioma. De actu. 6. & 21. Dionyſi.*

Melchiades Papa martyr: In baptiſmo

regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum co͂firmamur ad pugnam: in baptiſmo abluimur poſt baptiſmum roboramur.

De co͂ſe. diſ.5.c. Spiritus ſanctus. Concilium Aurelianenſe. Vt ieiuni ad confirmationem perfectæ ætatis veniant, vt moneantur co͂feſsionem prius facere, vt mundi mereantur Spiritus ſancti donum accipere: & quia nunquã erit Chriſtianus, niſi in confirmatione epiſcopali fuerit chariſmate vnctus, Cum aliis de conſecrat. diſtinct. 5.

Contra Luciferanos. Hierony. Epiſcopus ſi imponit manu͂, his imponit, qui recta fide baptizati ſunt qui in patre & filio & ſpiritu ſancto, tres perſonas & vnã ſubſtãtiã crediderũt, &c. infra. Quòd ſi hoc loco quæras, quare in eccleſia baptizat⁹, niſi per manus epiſcopi, non accipiat ſpiritum ſanctum? Diſce hanc obſeruationé ex ea authoritate deſcendere, quod poſt aſcéſum domini ſpiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit, & multis in locis idé factitatum reperimus.

Mat. 10 Mat. 14. Chriſtus quando impoſuit manus paruulis: hoc ſacramentum vel inſtituit, vel inſinuauit. Vide tomo quarto, Homilia vigeſimaquinta.

QVia negãt ordinem eſſe ſacramentum, ex ſacris literis doceatur ordo & quod cum ſigno ſenſibili conferat gratiam. *Mat.*10.

Aſcendens Ieſus in montem, vocauit ad ſe quos volebat ipſe, & venerũt ad eũ & fecit vt eſſent 12. cum illo, & vt mitteret eos prædicare. Poſt hęc deſignauit dominus & alios ſeptuaginta duos, & miſit illos binos ante faciem ſuam. *Matt.*6. *Luc.*10.

Accepto pane gratias egit & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem. *Luc.* 22.

Dixit Ieſus Apoſtolis: Sicut me miſit pater, & ego mitto vos, hęc cùm dixiſſet, inſufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, quorum retinueritis, retenta ſunt. *Ioan.*20.

Dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabã, in opus ad quod aſſumpſi eos. Tũc ieiunantes & orantes, imponẽtéſq; eis manus, dimiſerũt illos. *Act.*13

1.Tim.4. Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiã, cum impoſitione manuum presbyteri, in his te exerce.

1.Tim.5. Nemini citò minus impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis.

2.Tim.5. Qui bene præſunt presbyteri, duplici, digni honore.

Titum.1. Huius rei gratia reliqui te in Creta, vt conſtituas oppidatim presbyteros.

Philip.2. Qui huiuſmodi ſunt, eos in pretio habete.

1.Thе.5. Rogamus vos fratres, vt agnoſcatis eos qui laborant inter vos, & qui pręſunt vobis in domino, & admonẽt vos, vt habeatis illos in ſummo pretio.

1.Pet.5. Paſcite qui in vobis eſt gregem dei. Et infra: Et cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilẽ æternæ gloriæ coronam.

Act.20 Attendite vobis & cũcto gregi in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos ad regendum Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

Act.6. Aduerte hîc quòd diaconos mẽſarum & viduarum legimus ab Apoſtolis inſtitutos. Inter quos leguntur etiam prædicaſſe Stephanus & Philippus, qui Sama-

ritanos conuertit. Diaconos autem altaris qui ordinantur, ad orandum & prędicādum iungit Apoſtolus Paulus Epiſcopis, dicens: Omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, cùm Epiſcopis & diaconis, & ad Thimotheum deſcripto Epiſcopo, deſcribit qualis debet eſſe diaconus. Habes hîc in Apoſtolo manifeſtā diſcretionem inter epiſcopos & diaconos. Diſcretio igitur ordinum & miniſtrorum in eccleſia, ſolidum habet fundamentum in ſacris ſcripturis, de quo vide in tomo quarto, Homilia 63. *Philip.1.* *1.Tim.3*

Patet duodecim fuiſſe Apoſtolos, & ſeptuaginta duos diſcipulos, illis epiſcopi, iſtis ſacerdotes ſuccedunt (docet Beda) Erant baptizati Apoſtoli, at non ſacerdotes niſi cum in cœna fecit eos ſacerdotes, dans eis poteſtatem conſeruandi corpus Chriſti verum, & poſt reſurrectionem abſoluendi corpus Chriſti myſticum. Et ſignum ſenſibile fuit in impoſitione manuum, & contulit gratiam, cur igitur à Luthero reiicitur, à ſacramento? Et non eſſe cuiuſlibet ę plebe officium, patet per Prophetas.

Non mittebam Prophetas, & ipſi currebāt: nō loquebar ad eos, & ipſi prophe *Hier.33*

tabât, ſi ſtetiſſent in côcilio meo, & nota feciſſent verba mea populo meo auertiſſent vtiq; eos à via mala, & à cognitionib⁹ ſuis peſſimis, tales ſunt hæretici qui ſi ſtarẽt in cõſilio dei, deus eos illuminaret.

Nu. 25. De Phinees. Ecce do eis pacem fœderis mei, & erit tam ipſi, quàm ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternum.

Mala. 2. Pactum meũ fuit cum Leui (dicit dominus exercituũ) pactũ meum fuit cum eo vitæ & pacis, & dedi ei timorem, &c. Lex veritatis fuit in ore eius, iniquitas nõ eſt inuenta in labiis eius, labia ſacerdotis, cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirent ex ore eius, quia Angelus dei exercituum eſt. Ecce pactum ſacerdotale cum Leui, non cum alia tribu.

Heb. 5. Nec quiſquam ſumat ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo quemadmodum Aaron, ſed legitur non quemlibet è plebe vocatum ad ſacerdotiũ, Aaron inquit & filios vnges & ſanctificabis eos, vt ſa-

Exo. 28. cerdotio fungantur mihi.

Item legimus iuſſiſſe Dominum, quòd

Num. 4. quando mouẽda eſſent caſtra filij Caath portarent vaſa ſanctuarij inuoluta ab Aarõ & filiis eius, & nõ tangerent ea ne moriantur. Hinc Datan, Chore & Abi-

ron, vſurpantes ſibi ſacerdotale officium (ſicut modò laici Lutherani) à terra abſorpti ſunt, deſcenderúntq; viui in infernũ & ducenti quinquaginta viri eis conſentiẽtes, ab igne cõſumpti ſunt. Ita Oſa quoniam vltra ſuæ ſortis conditionẽ manum Archæ Dei ne caderet admouit, ſubita morte à domino percuſſus eſt. *Num.16* *2.Re.6.*

Item Oſias Rex cùm opus ſacerdotale adoleret, ſcilicet, incenſum ſuper altare thymiamatis prǽſumeret, increpatúſq; ab Azaria & reliquis ſacerdotibus Domini, non deſiſteret, lepra in fronte perfuſus eſt, manſitque leproſus vſque in diem mortis ſuæ. Balthazar quoque Rex temulentus, bibens ex vaſis aureis & argẽteis, quæ Nabuchodonoſor, pater eius aſportauerat de templo Dei, quod eſt in Hieruſalem, vidit manum ſcribentem in pariete: Mane techel phares, eadem nocte interfectus eſt, & Darius Medus ſucceſsit in regnum. *1.P.126* *Dan.5.*

Hinc canonicis ſanctificationibus iuſtiſſimè ac ſanctiſſimè prohibitũ eſt laicis, manib⁹ attrectare res ſacras, puta calicem, corporale, hoſtiam cõſecratam, & huiuſmodi, diſtinctione viceſimatertia, canone Sacratas, & cætera. Non oportet

& vnctos ex baptiſmate in ſacerdotes. 1.*Pet*.2.
2 Vos eſtis genus electũ,regale ſacer.
3 Dilexit nos,& lauit nos a peccatis no *Apoc*.6
ſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnũ
& ſacerdotes Deo & patri ſuo.
4 In vno ſpiritu omnes in vnum corpus 1.*Cor*.12
baptizati ſumus,& omnes in vno ſpiritu
potati ſumus. Sequitur nos omnes æqua
liter eſſe ſacerdotes. Similiter dicunt
Chryſoſtomus & Hieronymus.
5 Obſecro vos fratres per miſericor- *Rom*.12.
diam Dei vt exhibeatis corpora veſtra
hoſtiam viuentem, ſanctam Deo placē-
tem, rationabile obſequium veſtrum,
hoc poſſunt etiam laici.

Reſpondent Catholici.

Ordinationes illas Lutheranas,ſolitas eſſe apud hæreticos,docuit ante mille tre centos annos Tertullianus,faciunt enim ex ſacerdotibus laicos, & ſacerdotalia munera laicis iniungũt.Conatur Luther non alios facere ſacerdotes, quàm Pharao & Gentiles, & ſicut ſcriptura meminit de Hieroboam, qui ex nouiſsimis de plebe inſtituit ſacerdotes: & prohibuit populum ne aſcenderet Hyeroſolymam, ſicut Luther,ne aſcendat ad Romam. 2.*Re*.12

Liquet omnes fideles eſſe ſacerdotes,

ſicut ſunt Reges, hoc eſt ſpiritualiter, quia Deus regnat in eis per liberam charitatem,& ipſi per vnctionem ſancti ſpiritus regunt vires animæ, & ſenſus ſuos, ac præter iſtos Reges etiam mendicos ſunt in eccleſia Reges & Præſides externi. Sic omnes fideles, quia offerunt Deo fidem & orationes, &c. ſunt ſacerdotes ſpirituales, & illud ſacerdotium nõ eget cæremoniis,ſed præter hoc ſacerdotium internũ, eſt vnum externum in eccleſia certis perſonis affixum. Sume exemplum quilibet fidelis eſt templum Dei, templũ Dei ſanctum eſtis vos, dicit Paulus, ſed
1. Cor. 3. præter iſta templa, eſt templum externũ certo loco affixum, in quo loco fideles congregantur.

De ſecundo. Es obduratus more hæreticorũ, iam facies omnes etiam Iudæos eſſe ſacerdotes eò quòd dicatur Iudæis. Si audieritis vocem meã, & cuſtodieritis pactũ meũ eritis mihi in peculiũ de cunctis populis,& in regnum ſacerdotale, & gens ſ. hæc ad vniuerſum Iſrael dicta ſunt, ſed Reges fuerunt & ſacerdotes,modo præfato.

Exo.19.

Lib. 20. de Ciuit. Dei. ca. 10. Vnde beatus Auguſt. exponẽs illud Apo. 20. Sed erũt ſacerdotes dei & chriſti, & regnabũt cũ eo mille annis, ait: Nõ vti

que de ſolis Epiſcopis & presbyteris dictū eſt, qui propriè iā in eccleſia vocātur ſacerdotes, ſed ſicut omnes Chriſtianos dicimus propter myſticum chriſma, ſic omnes ſacerdotes, quoniam mēbra ſunt vni' ſacerdotis. De quibus Apoſtolus Petrus: Plebs, inquit ſancta, regale ſacerdotium, &c. Et Hieronymus contra Luciferanos, qui receperūt laicum peccatorem, qui erraſſe ſe confitebatur, non autem Epiſcopus, niſi depoſito ſacerdotio.

Habes itaque maximum inter ſacerdotem & ſacerdotium Laicum & hierarchicum diſcrimen. Peccant igitur Lutherani, decepti per æquiuocationis ſophiſma: non intelligentes quomodo in ſcripturis ſacris ſacerdotis & ſacerdotij nomen variè his qui ad id muneris è populo aſſumpti ſunt vt orēt & ſacrificent pro ſuis & populi peccatis, & aliis quib' hi præſunt pro quibus ſacrificant & orāt adſcribitur. 1. *Pet.* 5.

De tertio ſimiliter dicatur.

Torquent hunc locum hæretici, nam etiam ſi ſumus omnes vnum corpus in Chriſto, quomodo tam ſtupidè infert, ergo omnes ſumus manus, aut omnes ſumus pedes, cùm etiam in ipſis membris *De* 3. *De* 4.

ſit differentia?quare cum vnitate corporis ſtat morborum differentia.

De 5. Fatemur omnes Chriſtianos etiã laicos poſſe offerre oblationes ſpirituales, & ita poſſe eſſe ſacerdotes myſticos, erigentes in ſe altare affectus in Deum, ſed non eſt conſequens, propterea eos eſſe ſacerdotes externos, hierarchicos.

DE CONFESSIONE. VIII.

Confeſsionem eſſe neceſſariam pro ſacramento pœnitentiæ, ipſámque iure diuino præceptam.

Mat. 10. Chriſtus dixit Petro: Tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcũque ligaueris ſuper terram, erit ligatum in cœlis: & quodcunque ſolueris ſuper terrã, erit & ſolutum in cœlis. Hæ autem claues ſunt duæ, ſcientiæ ſcilicet & poteſtatis. Clauis ſcientiæ eſt facultas diſcernendi inter lepram & lepram. Item inter lepram & nõ lepram, id eſt, inter peccatum & peccatũ, & inter peccatum & non peccatum. Clauis verò pot ſtatis eſt facultas ſoluendi & ligandi. Nam poſt cauſæ cognitionem in foro iudicij pœnitentialis inter con-

feſſorem & confitẽtem, quod fit per clauem ſcientiæ, reſtat ſententiam in negotio ferre, quod eſt ſoluere vel ligare, & hoc fit per clauem poteſtatis. Negare igitur confeſſionem eſſe præceptam à Chriſto, eſt negare poteſtatem clauium traditam Chriſto, quod eſt manifeſtè contra Chriſti Euangelium. Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erũt ſoluta & in cœlo: Inſufflauit in eos dicẽs: Accipite ſpiritum ſanctũ, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. *Ioan. 20*

Gemina poteſtas abſoluendi, & remittendi, qua vti deberet, neſciret ſacerdos, niſi detegeret, ei crimina. Ideo præmiſit, accipite ſpiritum ſanctum, ac ſi dixiſſet, directione ſpiritus ſancti confitenti peccata ſoluatis, aut retineatis.

Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini, Hîc Iacobus vt Dei præco, annuntiauit hominibus præceptum Dei de confitendis peccatis, & intelligitur cũ præciſione. *Iacob. 5.* *Hug. de ſancto Vi. lib. 2. de ſacramẽt.*

Habetur inſuper præfigurata confeſſio, & facta Apoſtolis. Homines baptizabantur à Ioanne in Iordane, confitentes

Matt. 3. peccata ſua.

Act. 19. Multi credentium veniebant confitentes,& annunciantes actus ſuos.

Eccle. 5. De propiciato peccato noli eſſe ſine metu, neq; adiicias peccatum ſuper peccatum.

Et quòd hæc planè accipiãtur de confeſſione liquet,quia praxis eccleſiæ,optimè interpretatur ſcripturas.

1. *Ioan.* 1 Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.

Prou. 18. Qui abſcondit ſcelera ſua,non dirigetur:qui autem ea confeſſus fuerit,miſericordiam conſequetur.

In Epiſt. Dionyſius ad Demophilum: Increpa eum,quòd peccatorem procidentẽ ſacerdoti,cõtra diſciplinæ ordinem aſtans abiecerit, cùm ille verecũdè fateretur ſe ad peccatorum remedia quærenda veniſſe.

Super Pſal. 37. Origenes. Tantũmodo circunſpicere diligentius debes cõfiteri peccatũ tuum, proba prius medicũ, cui debeas cauſam languoris exponere,qui ſciat infirmari cũ infirmante,& cætera: vt ita demũ ſi quid ille dixerit, ſi quid cõſilij dederit facias& ſequaris.Si præuiderit talem eſſe lãguo-

rem tuum, qui in conuentu totius eccleſiæ exponi debeat & curari, ex quo fortaſſis & cæteri ædificari poterunt, & tuipſe facilè ſanari, multa hac deliberationem: & ſatis petito medici illius cõcilio procurandum eſt. Hæc omnia auricularẽ probant confeſsionem.

Baſilius de inſtitutione monachorum, Neceſſariũ videtur iis quibus diſpenſatio myſteriorum committitur, confitenda eſſe peccata. *Baſilius.*

Diuus Hieronymus aduerſus Montanum hæreticum ſcribens, teſtantur hanc Montanorũ impiã fuiſſe hæreſim, vt erubeſcant coram ſacerdote confiteri peccata admiſſa. Idem Hyeronymus capite decimo ſuper eccleſiaſticũ, inquit: Si cui ſerpens Diabolus genuinũ dentem (vt prouerbio fertur) infixerit, & nullo conſcio, hominẽ malo peccati veneno interfecerit, ſi ille ſilentio præterierit, qui mortali vulnere à ſerpente venefico ictus, & non egerit pœnitẽtiam, nec vulnus ſuum fratri & magiſtro voluerit cõfiteri, magiſter qui linguam habet ad curendum, facilè ei prodeſſe nõ poterit. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medecina non curat.

Cyrillus ſuper Leuit. ſcribens, ſeptem gradus remiſſionum, inter reliqua verba ſic ait. Eſt adhuc in ſeptima, licet dura & laborioſa per pœnitentiam remiſſio peccatorum, cùm lauat peccator lachrymis ſtratum ſuum, & fiunt ei lachrymæ ſuæ panes die ac nocte, cùm non erubeſcit ſacerdoti domini indicare peccatum, & quærere medicinã, ſecundum eũ qui ait: Dixi, pronuntiabo aduerſum me, iniuſtitiam meam, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. In quo impletur illud quod Iacobus Apoſtol⁹ ait: Si quis infirmatur in vobis, vocet presbyteros eccleſiæ, &c.

In huius rei figuram Chriſtus lepro-
Matt. 8. ſo mundato dixit: Vade oſtende te ſacerdoti, & offer munus quod præcepit Moy-
Luc. 17. ſes: ſimile præcepit decem leproſis. Lazaro ſuſcitato dixit: Soluite eum, & ſinite abire. Vide libro 2. de pœnitentia.

Obiiciunt hæretici.

1 *Ioannis 20. nihil pracipitur de confeſſione, ſed ſolùm ſacerdotibus, vt abſoluant.*

2 *Iacobi quinto loquitur de confeſſione fraterna, nam non dicit confitemini ſacerdote, ſed alterutrum.*

3 *Adultera non dixit: Vade & confitere ſacerdoti, ſed vade, noli amplius peccare.*

ita de Magdalena.

4 *Ambroſius inquit, Petri lachrymas lego, confeßionem non lego.*

5 *In tripartita hiſtoria traditur abrogatam fuiſſe confeßionem ſub Nectario Conſtatinnopolitano.*

Reſpondent catholici.

Cùm Ioan. 20. maxima illa poteſtas noſcatur ſacerdotib⁹ tradita, magiſterio ſpiritus ſancti didicit eccleſia vſum illius poteſtatis ab ipſis apoſtolis. Et vt Bernardus inquit, Sufficiebat oſtēdere infirmo medicum, qui ſi vult ſanus fieri inquiret eum. *De 1.*

Verum eſt ſanctum Iacobum nō cum præciſione determinaſſe, cui ſit confitendum, quia iam Chriſtus expreſſerat abſoluentes peccatores, ideo ſufficiebat Iacobo exprimere illud quod erat neceſſarium ad abſolutionem, ſcilicet confeſſionem, non ſpeciatim indicans iudicem. *De 2.*

Nondum erat poteſtas illa abſoluendi in eccleſia, ideo cum confeſſio nō eſſet inſtituta, adultera & Magdalena ad confeſsionem nō tenebantur. Porrò ea quæ fiebant ſpeciali priuilegio, non ſunt trahenda in conſequentiam, per cōmunem theoricam. *De 3.*

Similiter reſpõdetur, licet argumentũ non legitur, etiam à pueris rideatur.

De.4. Loquitur de confeſsione pœnitentiæ ſolennis, non priuata peccatorum confeſsione librum noſtrum.

DE SATISFACTIONE. IX.

Primum axioma.

Dimiſſa culpa per cõtritionem & abſolutionẽ, pœnitens ſatisfacere debet pro pœna. Adam proculdubio pœnituit poſt culpam, neq; tamen illico à pœna ſibi à Deo comminata. In quacunque die comederis ex eo, morte morieris, ſolut' eſt: Imò poſt trãſgreſſum diuinæ præceptum, vltra comminatam mortis pœnam alias ſuperaddidit Deus dicẽs Adæ: Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperã tibi, ne comederes: Maledicta terra in opere tuo, In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In ſudore vultus tui viſceris pane tuo, donec reuertaris in terrã de qua aſſumpt' es, quia

Geneſ.2, *Gene.3.*

puluis es,& in puluerem reuerteris. Mulieri quoq; dixit: Multiplicabo ærumnas tuas,& conceptus tuos. In dolore paries filios,& ſub viri poteſtate eris,&c. Et ſicut omnes peccauimus in Adam,ita omnes morimur in ipſo, remiſſa etiã in baptiſma, originalis peccati culpa, pro qua mors & aliæ pœnalitates ſunt inflictæ. *Rom.5.*

Dauid poſt commiſſum adulterium & homicidiũ pœnitens dixit ad Natham Peccaui Domino. Dixitque Natham ad illum: Dominus quoq; tranſtulit peccatũ tuum. Transfertur autem peccatum, non quo ad culpam,ſed ad pœnam. Quod fuſius explicãt Gregorius & Auguſtinus de pœnitentia diſtinctione prima, cap. Si peccatum Dauid,& cap. Sicut primi parentes. *1.Re.12*

Sunt & alia multa exempla, quæ idẽ indicant & probant. Maria ſoror Moyſi poſt dimiſſam in Moyſen murmuris culpam,lepra percuſſa eſt, nec ilico orante, Moyſe dominum pro ea vt ſanaretur, mundata eſt,ſed ſeptem diebus iubente Domino in pœnam peccati,extra caſtra ſeparata, leproſa permanſit. *Num.1*

Deus prædixit Moyſen & Aaron non ingreſſuros neque introducturos populũ *Nu. 2*

Iſraëliticũ in terram promiſsionis, pro-
pter peccatum incredulitatis apud quam
contradictionis,dimiſſo proculdubio his
*Gen.*42. ſanctis viris hoc peccato. Fratres Ioſeph
fatebãtur ſe iuſtè pati pro flagitio in ger
manum perpetrato,dicẽtes inter ſe : Me-
ritò hæc patimur, quia peccauimus in
fratrum noſtrum,&c.

1. *Re*.24. Heli quia filiorũ facinora minus quã
2. *Re*.vl. debuit,corripuit, cadens de cella retror-
ſum,fractis ceruicibus,mortu' eſt.Indul
tum Dauid per miſericordiam Dei (quã
implorabat)piaculum numerati populi,
ſæuiſsima peſtis comitata eſt,& eo pœni
1.*Par*.11. tente, iuſſus à propheta Gaad ſatisface-
re,erexit altare,& obtulit pro 600.ſiclis.

Ioan.3. Niniuitæ ieiunauerant, induerunt ſe
ſacco,&c.

3.*Reg*.21 Achab ieiunauit,operuit in ſe cilicio,
dormiuit in ſacco,ambulauit demiſſo ca
pite,& placuit domino.

Hie. 18. Si egerit gens illa pœnitentiam à ma-
lo ſuo : & ego agam pœnitentiam ſuper
malo quod cogitaui vt facerem ei.

Deu.25. Pro menſura peccati erit & plagarum
modus.

Apo.18 Quantum glorificauit ſe, & in delicijs
fuit,tãtum date illi tormentũ & luctum.

De propitiato peccato noli eſſe ſine metu,& ne dicas: Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorũ miſerebitur. Chriſtus ſanato paralytico 38. annos in infirmitate habenti dixit, Ecce ſanus factus es, iã noli peccare, ne deterius aliquid cõtingat, manifeſtè innuens hãc in tot annos perſeuerantem infirmitatẽ, non niſi in pœnam peccati, longè antè (id quod haudquaquã incredibile eſt) per patientiam infirmi & Dei miſericordiam deleti, inflictam: vide tomo 4. Homilia 49. & lib. 3. de pœnitentia. *Eccle.5.* *Ioan.5.*

Secundum axioma.

Opera ſatisfactoria, puta oratio, ieiuniũ, elemoſyna, quę cõfitẽti iniungũtur, ad pœnitentiæ ſacramentum pertinent.

In Leuitico iubet dominus offerri diuerſas hoſtias pro diuerſis, ſacerdotis, & populi peccatis. *Leui.45. & .6.*

Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu. Daniel conſuluit Nabuchodonoſori, dicens, Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum. *Iohel. 2.* *Dan.4.*

Niniuitæ pœnitẽtes ad Ionæ prædicationẽ, induti ſaccis ieiunauerũt vnà cum iumẽtis, orantẽſque clamauerũt ad Do- *Iona 3.*

minũ, Vidítque Deus opera eorũ, & miſertus eſt ei: .Hos collaudãs ſaluator noſter Chriſtus, pręfert Iudæis impœnitentibus, dicens: Viri Niniuitę ſurgent in iu-
Luc. 11. dicio cum generatione iſta, ſcilicet obſtinatorum non ſatisfacientium pro dilectis ſuis, & condemnabunt eam, quia egerunt pœnitentiam ad prædicationem Ionæ.

Ioannes baptiſta hortabatur populum
Matt, 3. dicẽs, Facite fructus dignos pœnitentiæ.
Luc. 3. Chriſtus exprobrabat ciuitatibus in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes, quia nõ
Mar. 11. egiſſent pœnitẽtiam, Væ tibi Corozain, Væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tiro & Sidone factę eſſent virtutes quę factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.

Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis, ſicut illi decem & octo ſupra quos cecidit turris in Siloë & occidit eos. In omnibus exhibeamus nos ſi-
1. *Cor*. 6. cut Dei miniſtros in ieiuniis multis, &c. Itaque liquet ſatisfactionem verè pœnitenti perneceſſariam eſſe.

Obiicit Lutherus.

Luc. 3. 1 *Primò Ioan. Baptiſta, miſſus predicare pœnitentiam, docuit ſolùm obſeruantiam*

præceptorum Dei: dicens: Nihil amplius quã quod conſtitutum eſt vobis faciatis: nulla de ſatisfactione mentione habita.
2 *Dominus dixit per Ezech. Si conuerſus fuerit impius ab impietate ſua, & fecerit iudiciũ & iuſtitiã, vita viuet, & non morietur. Ecce nihil ĩponit niſi iudiciũ & iuſtitiã, &c.* *Ezec.18*
3 *Micheas dicit: Indicabo tibi ô homo, quid ſit bonũ, & quid dominus requirat à te, Vtiq; facere iudicium, & diligere miſericordiã, & ambulare ſollicitum cum Deo tuo, &c.* *Miche.6*
Et corroborat, quia Propheta ibidem irridet eos, inquit, qui per opera ſatisfacere volũt, dicens: Quid dignum offeram domino? Nunquid ei offeram holocauſtomata, & vitulos anniculos? Nunquid placari poteſt in millibus arietum? aut in multis millibus hircorum? &c. quaſi diceret non. *Idem.*
4. *Chriſtus per paſſionem ſuã & mortem ſatisfecit pro peccatis noſtris. At paſſio Chriſti ſufficiens erat non ſolùm pro peccatis amouendis, ſed etiam pœnã delendis. Languores enim noſtros ipſe tulit, ait Propheta, & dolores noſtros ipſe portauit: ergo, &c.* *Eſa.53.*

Reſpondent catholici.

Negamus primò Ioannem nõ docuiſſe ſatisfactionẽ. Induxit quippe eleemoſynam quæ ad ſatisfactionẽ pertinet, di- *Dei,*

ēs: Qui habet duas tunicas, det nō habēti: & qui eſcas habet, ſimiliter faciat. Imò baptizati à Ioanne confitebantur peccata ſua, vt ſecundum qualitatem peccatorum, eis pœnitētia determinaretur. Vnde docuit dignos facere fructus pœnitentiæ, qui fructus vtiq; per opera ſatisfactoria. Mentitur igitur Lutherus Ioannē nō niſi præceptorum obſeruantiam impoſuiſſe.

Ad hæc dicimus quòd Ioannes prædicauit non abſolutè pœnitentiam, ſed baptiſmum pœnitentiæ, nō ſuum, ſed Chriſti in remiſſionem peccatorum. Ideo non debeat à ſe baptizatis, & poſtmodum Chriſti baptiſmate (in quo ſimul remittitur & culpa & pœna) baptizandis, expreſſionem de ſatisfactione facere mentionem.

De secū. dicitur. 2 In verbis Prophetæ nihil aliud pollicetur, quàm vita gratiæ ad quam aſſequendam, & ſi nō pręexigatur ſatisfactio in re, pręexigitur tamē in voto & propoſito, & neceſſariò ſequitur ad aſſequutam gratiæ vitam conſeruandam.

Porrò ſi hoc Prophetæ verbo nō exprimeretur ſatisfactio, tamen ſequitur, ergo ſatisfactio non eſt, aut Propheta fefellit nos. Quandoquidem quod vno loco in

ſcripturis non exprimitur, alibi abundè depromitur. Sicut hoc loco ſolã iuſtitiã exprimit nihil de fortitudine, temperantia, aut caſtimonia loquẽs, quæ tamẽ aliis in locis ponuntur ac præcipiuntur.

Micheas in his verbis nõ ſecludit, quin potius includit opera ſatisfactoria. Nempe per iudiciũ intelligitur ſeuera ſui ipſi' cõdemnatio, per diligere miſericordiam, eleemoſynæ ac pietatis opera ex charitate in pauperes exercenda, & perambulare ſolicitum cum Deo, præceptorũ diuinorum obſeruantia, Concordat Auguſt. dicens: In hac pœnitentia, maiorum in ſe quiſque ſeueritatem debet exercere, vt à ſeipſo iudicatus, nõ iudicetur à Domino, ipſe Apoſtolis ait. *De 3. decitur. 3.* *De pœnitẽtia medicina capitu. 2.*

Neque Micheas arridet eos qui Deo per bona opera ſatisfacere volũt, ſed vult, quòd ſacrificia & holocauſtomata animalium nõ ſufficiebant, nec volebant ad deletionem peccatorũ. Impoſſibile enim erat ſanguine hircorum & vitulorum auferri peccata. Et quòd in ſeipſis grata nõ erant neque accepta Deo. *Heb. 10.* *Eſa. 1.*

Paſſio Chriſti quę ſufficiẽs eſt ad tollẽdũ omnẽ reatũ pœnæ, nõ ſolùm æternæ, ſed etiam tẽporalis, & ſecundũ modũ quę *De 4. di. 3. per. q. 45. ar. 43*

homo participat virtutẽ paſſionis Chriſti percipit etiã abſolutionẽ à reatu pœnæ.

Rom.5. In pœnitentia enim homo conſequitur virtutẽ paſſionis Chriſti ſecundũ modum propriorum actuum quæ ſunt materia pœnitẽtiæ. Vnde apoſtolus hortatur pœnitentes, dicens: Sicut exhibuiſtis mẽbra veſtra ſeruire immũditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete mẽbra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Vide tomo 4 Homilia 51.

De pœn. di.8.cap. Sũt plures. Et ſi obiiciatur, Auguſt. dicit lib. de pœnitẽtia: Nunquam Dominus aliquem ſanauit, quem nõ omnino, liberauit, totum enim hominem ſanauit in ſabbato, quia corpus ab infirmitate, & animã ab omni cõtagione, ergo videtur quòd remiſſa culpa, ſimul etiam remittatur omnis pœna.

Dicendum, quòd Deus totum hominem perfectè curat, ſed quandoque ſubitò, ſicut ſocrum Petri ſtatim reſtituit perfectę ſanitati. *Luc. 4.* Quandoque autem ſucceſſiuè, ſicut cæcus illuminatus à Domino, *Mar. 8.* primò reſtitut' eſt ad imperfectũ viſum, vnde ait: Video homines velut arbores ambulãtes, deinde reſtitutus eſt perfectè, ita vt videret clarè omnia, Et ita etiã ſpiritualiter, quandoque tanta commotione

conuertit cor hominis,vt ſubitò perfectè conſequatur ſanitatem ſpiritualem, vt Magdalena. Quando autem prius remittitur culpa per gratiam operantem,& poſtea per gratiam cooperantem, ſucceſſiuè tollit reatum pœnæ, & alias peccatorum reliquias. Non habetur igitur ex facto Christi, quòd remiſſa culpa, ſimul remittatur omnis pœna, ſed magis contrarium,&c. *Luc.7.*

DE EVCHARISTIA SVB VTRAQVE SPECIE. X.

Sufficere tur is alteram ſpeciem oſtenditur.

HIc eſt Panis qui de cœlo deſcendit, vt ſi quis mãducauerit ex eo,nõ moriatur. Panis verus eſt qui de cœlo deſcendit,& dat vitam mundo. Ego ſum Panis viuus,qui de cœlo deſcendi. Et Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: Ecce ſolius Panis meminit. *Ioan.6.*

Euntibus diſcipulis duobus in Emaus ſub ſola ſpecie Panis dedit eis Chriſtus ſacramentum,ſecundum Auguſt.lib.3 de conſenſu Euangeliſtarum,& Chryſoſtomus ſuper Matthæum. *Luc. 14.*

Matt.6. Panem noſtrum ſuperſubſtantialẽ da nobis hodie, oramus quotidie.

Act.2. Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis.

Patet quòd vbique ſolùm fit mẽtio panis, nulla vini Amb. Hier. Euſebiús, Benedic. morituri cõmunicauerunt ſolùm ſub ſpeciẽ panis, & fẽria ſexta ſancta, ſacerdotes cõmunicant ſolũ ſub ſpecie panis, in cuius figuram Dominus prædixit de poſteris Hely, vt quicunque venerit ad

1.Reg.2. ſacerdotem, ei dicat, dimitte me obſecro ad vnam partem ſacerdotalem, vt comedam buccellam panis.

1.Cor.1. [Vnus panis, & vnum corpus, multi ſumus omnes, qui ex eodẽ pane participamus. Et ita conſtituit ſacra Conſtãtienſis

Ambroſ. ſynodus; Ambroſius loquens de communicatione Laicorum libro de ſacramẽtis, nõ meminit niſi panis. Ignatius in epiſtolam ad Epheſios inquit: Obedientes epiſcopo & preſbytero imprẹuaricabili ſenſu, frangentes panem, qui eſt medicamẽtum immortalitatis, antidotum nõ moriendi

xiendi,ſed viuendi. Ecce non memini vini. Gregorius libro tertio. Dialogo refert de ſancto Agapeto, quomodo mutum & claudũ porrectione domini corporis ſanauit, nulla habita vini mentione. *Grego.*

Concilium Remenſe prohibet, ne Laicos portent ſacramentum corporis ad infirmos: nulla fit mentio ſpecierum vini. *De cõce ſ. 2, ca. per cauſam*

Sic præcipitur de Euchariſtia panis vt ſacerdos ſemper habeat paratam: de vino nihil præcipitur. Et eſt concilij Guarmarienſis. *presb.*

In concilio Sardicenſi, Oſius prohibet quibuſdam temerariis, vt ne laicam communionem percipiant, niſi pœniteant in fine: & quæ eſt laica communio, niſi Euchariſtiæ ſub ſpecie panis ſumptio? *Epi. cor. ca. 2. De elect. lib. diſt. 1. Si epiſco.*

Simile conſtituitur in concilio Agatẽſi, de ſacerdote criminoſo, qui rurſus in monaſterium laicam tãtùm ſumat communionem vide tomo 4. Homil. 34.

Obiiciunt hæretici primò.

1 *Chriſtus instituit ſub vtraque ſpecie, & communicauit Apoſtolos ſub vtraque ſpecie, & mandatum dedit omnibus, dicens: Bibite ex hoc omnes.*

2 *In primitiua Eccleſia communicabãt ſub vtraque ſpecie, ſicut probatur per Cyprianũ,*

tractatu de lapſis, vbi Diaconus ſacramentū calicis puellæ infudit.

3 *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

4 *Sacramentum totum debet dari laicis, alioquin qua ratione priuati ſunt iam laici calice, eadem ratione eccleſia poſſet ab Euchariſtia coërcere.*

5 *Omnes fatentur ſacerdotem ſub pœna peccati debere cōmunicare ſub vtraque ſpecie, & cur non peccant laici id omittentes.*

Reſpondent Catholici.

Cōcedimus Chriſtum cōſecrātem inſtituiſſe ſacramentum ſub vtraque ſpecie, & dediſſe Apoſtolis ſub vtraque ſpecie, qui iam erant ſacerdotes: ideo hodie ſacerdos celebrās ſumit ſub vtraque ſpecie, ſed quid hæc ad laicos? Et bibite omnes, *Mar.* 14 eſt dictum Apoſtolis & ſacerdotibus, qui hoc faciunt, id eſt conſecrant in Chriſti commemorationem, nam alij non interfuerant, niſi Apoſtoli, vt ex Euangelio liquet, idem Marcus ait, & biberunt ex eo omnes quod de Laicis falſum eſſet.

De 2. Fatemur hunc vſum fuiſſe in primitiua Eccleſia, nec tamen vniuerſalis fuit vſus, vt patet ex Actis ſecundo capite, & ab

Eccleſia mutatum.

1 Primo quia pẽſata multitudine populi vbi ſunt ſenes,iuuenes,debiles,ſi non adhiberent debitam cautionem, fieret iniuria ſacramento,per effuſionem liquidi.

2 Secundo in tãta multitudine, quo vaſe commodè contineretur ſacramentum vini, & ſine effuſione promeretur.

3 Tertio, non facilè ſacramentum vini conſeruari poſſe pro infirmis,quia acceſſit,putreſcit mouens nauſeam vel vomitum ſumentibus.

4 Quarto ſine periculo effuſionis non facilè poteſt deferri de loco in locũ pro infirmis.

5 Quinto contingeret alioquin ſacramento digniſſimo,ſummam fieri irreuerentiam.

6 Sexto rem miraculis teſtatam refert Alexander de Ales, quòd cũ religioſi inſtarẽt pro ſumptione ſub vtraque ſpecie, dum ſacerdos eſſet in actione ſacramenti,apparuit patina plena ſanguine, quod videntes religioſi obſtupuerunt, quo ſigno petitio eorum ceſſauit. Porrò credẽdum eſt à primitiua eccleſia increpiſſe laicos communicare ſub altera ſpecie, & quòd ſit vnum quod veniat ex traditione

Apoſtolorum, quia initium huius mõſtrare nemo poteſt.

De 3. Ioan. 6. Quia mãducatio ſacramentalis exigit ſpiritalem, verba quæ ego locutus ſum ſpirit⁹ & vita ſunt, vnde ſub qualibet ſpecie eſt totus Chriſtus, corpore & ſanguine. Ideò laicus ſub ſpecie panis, bibit ſanguinem, ſed non ſub ſpecie propria, ſed ſub ſpecie panis. Porrò Chriſtus ſolùm agit de incorporatione noſtra in ipſum, quod communio corporis ſatis indicat, Ideo ad hoc ſacramentum hic oculus nõ eſt habendus.

De 4. Quòd ex cauſa eccleſia nõ dat alteram ſpeciẽm, potuit eccleſia, quia non minus eſt ſub vtraque ſpecie, quã duabus, & tantum fructum percipit de vna ſpecie, ſicut de alia, at eccleſia fideles non debet ſpoliare fructu ſacramenti ex integro.

De 5. Conſecrans vtranque ſpeciẽ cõſecrat, quia agitur repræſentatio dominicæ paſſionis, ideo corpus & ſanguis ſimul ſub vtraque ſpecie conſecrantur: & ſacerdos in perſona totius populi offert & ſumit ſub vtraque ſpecie in cuius perſona totus populus quadam ſpiritali ſumptione ſanguinem Chriſti bibere gaudenter debet credere.

DE MATRIMONIO XI.

Matrimonium eſſe ſacramentum oſtenditur.

MVlieres viris ſuis ſubditæ ſint ſicut domino, quoniã vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus eſt caput eccleſiæ, ipſe ſaluator corporis ſui, infra, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuã, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: ſacramentum hoc magnum eſt, ego autẽ dico in Chriſto & eccleſia. Hic apertè pronuntiat ſacramentũ, quia coniunctionẽ viri & vxoris oſtendit, cuius rei ſacræ ſit ſignum, qua Chriſti & eccleſiæ. Et ne credas ſolùm per ſimllitudinem adductum, oſtẽdit verum eſſe ſacramentum à primo propheta pronuntiatũ: ſic intelligit Hiero. *Ephe. 5.*

Honorabile connubium in omnibus, thorus immaculatus. Macula non careret thorus, ſi non eſſet gratia ſacramenti. *Heb. 13*

Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, cõiunctio diuina non eſt ſine gratia. *Matt. 19*

Propter fornicationẽ vitandam vnuſquiſque habeat vxorem ſuam. *1. Cor. 7*

Prou.19. Domus & diuitiæ dantur à parentibus: à Domino autem propriè vxor prudens.

1.Theſ.4 Vnuſquiſque veſtrûm ſciat poſſidere vas ſuum in ſanctificatione & honore, ſanctificatiò non eſt, eſt ſine gratia.

1.Tim.3. Saluabitur autem per filiorum generationem, ſi manſerit in fide & dilectione. Sine gratia generare filios eſſet plus damnatio, quàm ſaluatio.

1.Cor.7. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cũ illo, non dimittat illã, & ſi qua mulier fidelis virum habet infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, nõ dimittat illum, ſanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem: alioquin filij veſtri immundi eſſent, nunc autẽ ſancti, ſcilicet per ſacramentũ.

Gene. 2. Probabile eſt benedictionem quam dedit Deus Adæ & Euæ, non fuiſſe ſine gratia.

Auguſt. Auguſtinus: Non tantùm fœcunditas, cuius fructus in prole eſt, nec tãtùm pudicitia, cuius vinculum eſt fides, verumetiam ſacramentũ nuptiarum commendatur fidelibus.

Obiiciunt hæretici.

1 *Ad Epheſios tertio, vbi Apoſtolus dicit*

matrimonium ſacramentum, in Græco legitur myſterium.

2 *Nec dicit abſolutè matrimonium eſſe ſacramentum magnum, ſed in Chriſto & Eccleſia.*

Reſpondet Chriſtianus.

Fatemur matrimonium eſſe myſterium, ſed qua temeritate infert. Itaque non eſt ſacramentum, cùm omnia ſacramenta ſint myſteria, & Græci appellant ſacramenta in communi, myſteria. *De 1.*

Matrimonium eſt magnum ſacramentum in Chriſto & Eccleſia, at per hoc non poterit probare hęreticus, vt ſic minus ſit ſacramentum, nam hîc explicat Apoſtolus, quomodo ſit rei ſacræ ſignum, non ſolum gratiæ, ſed etiam vnionis Chriſti & Eccleſiæ. *De 2.*

DE EXTREMA VNCTIONE. XII.

Vnctio extrema ſacramentum eſt in Eccleſia Dei, à ſancto Iacobo promulgatum.

INfirmatur quis in vobis, inducat preſbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini;

& oratio fidei ſaluabit infirmum: & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.

Mat.5.6 Apoſtoli vngebāt oleo multos ægros, & ſanabantur.

Hîc eſt materia ſcilicet vnctio olei, ſcilicet oliuæ, quod propriè oleum dicitur. Alii enim liquores ex ſimilitudine ad ipſum olei nomen accipiunt formā, quia cum ratione, & effectu, ſcilicet remiſſio peccatorum. Eſt ergo ſacramentum, quia ſignum, ſenſibile, ſacræ rei ſignum. Nam

Dionyſi. ad quid aliud fieret vnctio? Dionyſius determinat eam capite ſeptimo, de eccleſiaſtica Hierarchia, & Hugo de ſancto Victore.

Auguſt. Auguſtinus libro ſecūdo de viſitatione infirmorum, docet infirmum debere cōfiteri, cōmunicare, & vnctionem ſumere, ait enim, Nec pręmittendū eſt illud Apoſtoli Iacobi præceptum. Infirmatur quis in vobis, &c. Ergo roges de te, & pro te fieri ſicut dixit Apoſtolus Iacobus, imò per Apoſtolum ſuum Dominus. Ipſa videlicet olei ſacrati delibatio, intelligitur Spiritus ſancti typica vnctio.

Auguſt. Auguſtinus de rectitudine catholicę cōuerſationis dicit. Qui ægrotat, in ſola dei

miſericordia confidat & Euchariſtiá cum fide,& deuotione accipiat, oleúmque benedictum fideliter ab Eccleſia petat, vnde corpus ſuum vngatur.

Obiicit hæreticus.

1 *Apoſtolus non poteſt ſacramentum inſtituere.*

2 *Porrò dubitatur de authoritate illius epiſtola.*

Reſpondet catholicus.

Non videtur abſonum Apoſtolum au- *De 1.*
thoritate Chriſti, & iuſſu Spiritus ſancti inſtituere ſacramẽtum. At ſi etiam Chriſtus illud inſtituit, tamen Iacobus promulgauit.

Et ſi aliquando dubitatum fuerit de *De 2.*
illa epiſtola, an ab alio fuerit perſcripta quam Iacobo: tamen canonicã obtinuit authoritatem Hieronymo teſte, & prima ponitur in canonicis ante Petri, Ioannis & Iudę epiſtolas. Quòd ſi eccleſiam non audis hanc Epiſtolam approbantem, iam omnia erunt incerta, quia huiuſmodi temerarius, etiam negaret epiſtolas Pauli. Vide Tomo quarto, Homilia. 52.

Humana conſtitutio conciliorum & Pontificum ſeruanda.

*Luc.*10. QVi vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit: ſpernit, eum qui me miſit. Ecce quod Chriſtum: & euangelium ſpernit, qui Eccleſiæ Prælatos & eccleſiaſticas cõſtitutiones contemnit.

1.*The*.4. Scitis quæ præcepta dederim vobis per Ieſum Chriſtum: & poſt. Itaque qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum qui etiam dedit Spiritum ſanctum in nobis.

Exo. 16. Moſes contrà & Aaron murmurãti populo dixit: Audiui murmur veſtrum contra dominum. Et infrà: Nos enim quid ſumus? nec cõtra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra dominum.

1.*Ioan*.4 Qui nouit Deum audit nos, qui nõ eſt ex Deo, non audit nos. Per hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis & erroris.

Rom. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non enim eſt poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordi-

nata. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.

Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire ad omne opus bonum paratos eſſe. *Titum 3.*

Subditi eſtote omni creaturæ, ſiue Regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus: tanquã ab eo miſſis. Et poſt: Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis, quoniã ſic eſt voluntas Dei. *1. Pet. 2.*

Poſſe homines ſtatuere, indicant Apoſtoli prohibẽtes ab immolatis idolorum, ſanguine, & ſuffocato, indicat Paulus, qui tot leges dedit de conſtituendis Epiſcopis, de viduis, de mulieribus velandis, vt non prædicent mulieres, de non deſerendo coniuge infideli, de rebus prophanis & ſecularibus iudiciis. Et Paulus homo fuit. Actu. 14. *Act tit.* *Ad tim.* *Ad Cor.*

Itaque fratres ſtare, & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue epiſtolam noſtram. *2. The. 2.*

Imò ſemper licuit ſacerdotibus & preſbyteris ſtatuere: Deut. duodecimo prohibet Dominus ne erigatur altare, niſi vbi ſit archa fœderis, tamẽ Samuël exiſtente *Deu. 12.*

templo in Silo, erexit lapidem in Maſphat.
1.*Reg*.7 Et Helias erexit in monte Carmelo.
3.*Reg*.8. Deut. 17. Si iudicium ambiguum fuerit,
Mat.23. ſupra loco 1.
Mat.8. Supra cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæ dicunt facite.
Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.
Phil.1. Quicunque perfecti ſumus: & hoc ſentiamus, & ſi quid aliter ſapitis, & hoc vobis reuelabit deus. Ecce quod eccleſia ſtatuit in honorem Dei, hoc Deo reuelante facit.
1.*Cor*.11 Laudo vos fratres quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis, non autem tradidit eis omnia in ſcriptis, vt ſuprà, & huiuſmodi præcepta tradita in primitiua Eccleſia, ſcripta & non ſcripta teſtatur Dionyſius primo de eccleſiaſtica hierarchia.
Deu.12. Non facietis ibi, quæ nos hîc facimus hodie ſinguli quid ſibi rectum videtur.

Secundum axioma.

Eccleſiaſticæ conſuetudines, ritus & cæremoniæ, æquè ſunt obſeruandę atque leges diuinæ.

Manifeſtatur primò à ſimili. Cõſuetu-

do in ciuilibus habet vim legis, cur non in vſibus eccleſiæ? quia conſuetudo eccleſiæ valet contra contentioſos. *ff. Di. l. 1 diuina, & l. imo.*

Si quis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſia Dei. Super quo ait Hieronymus, Apoſtolus cùm præcepiſſet mulierem orare velato capite, præuenit obiectionē, qua quiſpiam ei dixiſſet, vbi ſcriptum eſt? per hoc quòd allegat conſuetudinem. *1. Cor. 11.*

Venient in nouiſſimis temporibus in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulantes: hoc faciunt hæretici qui non ſecundum ſtatuta patrum viuunt ſed ſecundum propria deſideria. *2. Pet. 3.*

Hæretici ſunt Chamitæ deridentes nuditatem matris eccleſiæ, quia ſine expreſſo textu ſcripturæ præcipiat.

Fratres quæcunque ſunt vera, quęcunque pudica, quęcunque amabilia, quęcunque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinę, hæc cogitate quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me: huiuſmodi autem ſunt conſtitutiones eccleſiæ, quare ſunt ſeruandæ. *Phil. 4.*

Perambulat ſanctus Paulus cum Sila Siriam & Ciliciam confirmans eccleſias, *Act. 15.*

præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.

Act.16 Cùm pertranſirent Paulus, Silas & Timotheus ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus, qui erant Hieroſolymis. Pondera decreta, quod non erat ſolum decretum de ceſſatione legalium.

Chriſtus non ſolùm dedit poteſtatem plantandi eccleſiam per prædicationem, ſed etiam regendi: modò illa includit poteſtatem faciendi ſtatuta pro ſalutari regimine, ſine quibus hîc non viuitur, &c.

Act.20 Attendite igitur vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſc. regere eccleſiam Dei.

2.The.3. Denuntiamus vobis fratres in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti: vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundum traditionem quam acceperunt à vobis.

Polycarpus ad Philip. Subiecti eſtote presbyteris & diaconis, ſicut deo & Chriſto. Hieronymus ad Lucinium: Traditiones eccleſiaſticæ obſeruandæ ſunt, vt à maioribus traditæ ſunt, vnaquæque prouincia ſenſũ ſuo abundet, & præcepta

maiorum, leges apoſtolicas arbitretur.

Extant multi canones in decretis ſuper illa re ex verbis Auſtini, c. Eccleſiaſticarum, c. in his, c. catholica, cum ſimilibus diſtinct. vndecima. *Auguſt.*

Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, ipſi enim reddituri ſunt rationem pro animabus veſtris. *Heb. 13.*

Omnia ſecundum ordinem fiant in vobis, ordo autem requirit legem. *1. Cor. 14*

Obiiciunt hæretici.

1 *Fruſtrà me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum.* *Mar. 7.*

2 *Non addetis ad verbum quod loquor vobis, nec auferetis ex eo.* *Deu. 4. & 12. Apo. vlt.*

3 *Empti eſtis pretio, nolite fieri ſerui hominum.* *1. Cor. 7.*

4 *Si ſpiritu ducemini, non eſtis ſub lege.* *Gala. 5.*

5 *Iuſto non lex poſita.* *1. Tim. 1.*

6 *Lex iram operatur.* *Rom. 4.*

7 *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* *2. Cor. 3.*

8 *Qua libertate Chriſtus nos liberauit.* *Gala. 4.*

Reſpondent Chriſtiani.

Chriſtum non improbaſſe traditiones hominum ſimpliciter, ſed quas faciebant contrarias legi diuinæ, aut relinquebant legem diuinam: quia vbi ſupra ſequitur, Relinquentes etiam mandata Dei, tene- *De 1.* *Mar. 7.*

tis traditiones hominum, & dicebat illis: Bene irritum feciſtis præceptum Dei, vt traditionem veſtram ſeruetis. Sicut ibi
Mat. 15. declarat, & apud Matthæum explicat
AtTit. 1. Paulus: Non intendentes mandatis hominum auerſantium veritatem.

Hinc, væ æternæ damnationis comminatur Dominus condentibus huiuſ-
Eſa. 10. modi traditiones impias, Væ, inquit per Prophetam, qui condunt leges iniquas, & ſcribentes iniuſtitias ſcripſerunt: vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei, vt eſſent viduæ præda eorum, & pupillos deciperent, &c. Cõſtitutiones verò. Eccleſiæ augent cultum diuinum, cõcupiſcentiam carnis coërcent, & ad ſeruãda diuina præcepta expeditiorem faciunt, ac fraternam charitatem augent.

De 2. Nihil addendum eſt ſcripturæ, quod corrumpat aut deprauet ipſam, aut quod dicatur eſſe de integritate ſacræ ſcripturæ, ſecus quando promouet ea quæ in ſacris literis ſunt mandata, vel conſulta, nã conſtitutiones eccleſiæ, & ſi non ſunt in ſcriptura in propria forma, tamen emanãt ex ea: vt teſtatur Sapiens.

Pro. 30. Omnis ſermo Dei ignitus clypeus eſt ſperan-

ſperantibus in ſe.

Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inueniaiſque mēdax: non prohibetur ergo ſimpliciter omnis additio, ſed ſolùm additio falſa & mendax.

Si quis (inquit) appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in lib. iſto. His verò qui addunt vel apponunt exponēdo, declarādo, aut interpretando ſcripturas, leges, aut conſtitutiones ad diuinū honorem, eccleſiæ decorē, & animarū ſalutē condendo (propter quod etiam Chriſtus alios voluit eſſe doctores in eccleſia, alios Apoſtolos, alios euāgeliſtas, alios paſtores. Et aliis dantur genera linguarum, aliis interpretatio ſermonū) promittitur æternæ vitæ præmium. Qui operātur (ait ipſa ęterna ſapientia) in me, nō peccabunt: & qui elucidant me, vitam æternā habebunt. Et alibi: Qui docti fuerint, fulgebūt quaſi ſplendor firmamēti & qui ad iuſtitiam erudiūt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. *Apo.* 11 *Ephe.* 4. 1. *Cor.* 12 *Eccl.* 24. *Dan.* 12.

Acutius ſoluitur quod ibi prohibentur Tikum zofrin, & illam ſolutionem credo veram, vide in Porcheto & Galatino.

Non debēt fieri ſerui hominū, faciēdo ſchiſmata, vt vnus ſit Cephę, alter Apollo. *De* 3ō.

templo in Silo, erexit lapiden
phat.

1.*Reg*.7 Et Helias erexit in monte
3.*Reg*.8. Deut.17. Si iudicium ambigu
Mat.23. ſupra loco 1.
Mat.8. Supra cathedram Moyſi ſed
bæ & Phariſæi, quæ dicunt fac

Si Eccleſiam non audierit,
ethnicus & publicanus.

Phil.1. Quicunque perfecti ſumus:
tiamus, & ſi quid aliter ſapitis
bis reuelabit deus. Ecce quod
tuit in honorem Dei, hoc D
facit.

1.*Cor*.11 Laudo vos fratres quòd pe
memores eſtis, & ſicut tradid
cepta mea tenetis, non auten
omnia in ſcriptis, vt ſuprà, &
præcepta tradita in primitiu
ſcripta & non ſcripta teſtatu
primo de eccleſiaſtica hierar

Deu.12. Non facietis ibi, quæ nos
hodie ſinguli quid ſibi rectu

Secundum axioma.

Eccleſiaſticæ conſuetudin
cæremoniæ, æquè ſunt obſer
leges diuinæ.

Manifeſtatur primò à ſimi

ertatem illis pro-
ſint corruptionis.
n impletum vide- *1. Pet. 2.*
tanis, omnis ſpur-
tuis, hanc impiam
em, libertatem e-
s.
s ſepe cõmendatur
a lege Moſaica.
ege, ſed ſub gratia, *Rom. 6. 7*
dominatur quanto *Gala. 2.*
fratres mortificati
hriſti, Non iuſtifi-
s legis, lex pæda-
hriſto Ieſu. Et qui-
gis ſunt, ſub male-
lite iterum iugo ſer
cuncidimini, Chri-
rit.
omeniæ, ſabbata, *Gala. 4.*
modo conuertimini
gena elemẽta? qui-
s, dies obſeruatis &
nnos. Ipſe enim eſt *Ephe. 2.*
aque vnum, & me-
æ, ſoluens inimici-
n mandatorum de-
vos iudicet in vllo *Coloſſ. 2.*

cibo, aut potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum, quę ſunt vmbra futurorum, idem in Epiſtola ad Hebræos, & Actu. 15.

Ro. 6. 7. 8. Galat. 5. Eſt igitur Chriſtiana ſeu Euangelica libertas, non aliud quàm vt Paulo placet redemptio ſeu abſolutio à ſeruitute legis & peccati per Ieſum Chriſtum facta, qua addicti deo & iuſtitiæ, filiorum adoptionem recipimus. De hac libertate ſaluator dixit Iudæis: Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Vide ibidem Auguſtinum. *Ioan. 8.*

DE FESTIS ET IEIVNIIS, NON ESV CARNIVM, & gradibus conſanguinitatis. XIIII.

Vnum diem in ſeptimana Deo conſecratum, eſt omnibus obuium.

Exo. 23. IN lege Moyſi adhuc inſtituit Deus alia feſta. Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis, Azymorum, Primitiuorum, & frugum. Et infra: Ter in anno apparebit omnę ma-

ſculinum tuum coram domino Deo tuo, ſcilicet Paſchæ Penthecoſtes, & Scenopegiorum. *Ibidem.*

Habes hoc loco Iudæorum peregrinationem,& ex ea, & in ea fundatam peregrinationem Chriſti.

Menſe ſeptimo, prima dies menſis erit vobis ſabbatum memoriale clangentibus tubis,& vocabitur ſanctũ, infra. Decimo die menſis huius ſeptimi dies expiationũ erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus, infra. A quintodecimo die menſis huius ſeptimi, erunt feriæ tabernaculorum ſeptem diebus, & quid in vnoquoque die offerendum. *Leui*, 23.

In Calendis autem,id eſt,menſium exordiis,offeretis holocauſtum Domino. *Nũ*.28.

Dedicauit Moyſes tabernaculum Domini. *Exo*. 40

Dedicatio tẽpli primi ſub Salomone. *Num* 7.

Dedicatio templi ſecundi ſub Eſdra. 3.*Reg*.8.

Dedicatio templi reſtituti & altaris,ſicut legitur. 1.*Eſdr*.6

Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo. 1.*Mac*.4

Expẽde Encęnia à Machabęo inſtituta, tamen à Chriſto obſeruata. Colligamus feſtos dies Iudæorum præter ſabbata,ſe-

ptem dies azymorum Paſchę, vnum Pentecoſtes, vnum tubarum, vnum expiationis (qui erat in capite anni) ſeptem tabernaculorum ſeu Scenopegia, ſeptem encęniorum ſeu luminum, aut dedicationis. Neomenias ſeu lunationes habebant dies duodecim, in Emboliſmali tredecim collecti dies faciunt trigintaquinque, vbi tãtùm tria ſabbata intercurrunt.

Cùm autem maiora receperimus beneficia à Deo per Euangelium, quàm Iudęi ſub lege, cur non plures etiam dies agendi gratias haberemus? vel hos maximè, qui fuerunt in veteri lege?

Vnde feſto paſchæ legalis, ſuccedit in noua lege feſtũ paſſionis & reſurrectionis Chriſti. Etenim paſcha noſtrũ immolatꝰ
1. Cor. 5. eſt Chriſtus. Feſto Pẽtecoſtes in quo data fuit lex vetus, ſuccedit feſtum Penteco-
Act. 2. ſtes, in quo data fuit lex ſpiritus vitæ. Feſto neomeniæ, feſtum glorioſæ virginis Marię, in qua primò apparuit illuminatio ſolis, id eſt Chriſti, per copiam gratiæ. Feſto tubarum ſuccedunt feſta Apoſto. quorum prædicationis ſonus exiuit in omnem orbem terrarũ. Feſto expiationis ſuccedunt feſta martyrum & confeſſorũ. Feſto tabernaculorum ſuccedit feſtum

conſecrationis eccleſiæ, Feſto cœtus atq; collectæ ſuccedit feſtum Angelorum, vel etiam feſtum omnium ſanctorum.

Sabbatum eſt multipliciter à Deo pręceptum, nec in Euangelio, nec in Paulo definitum eſt ceſſaſſe ſabbatum: attamen eccleſia inſtituit diem dominicũ, per traditiones Apoſtolorum ſine ſcriptura Dominicæ dici meminit Ioannẽ dicens: Fui in ſpiritu in Dominica die Meminit & eiuſdem diei ſuus diſcipulus Ignatius ac Philippus in fine. Hieronymus de dominica Paſchæ, vniuerſa ſabbati gratia, & antiqua illa feſtiuitas Iudæorum diei iſtius, ſolennitate mutata eſt. *Gene. 2* *Exo. 20.* *Num. 15* *Apo. 1.* *Ignatius* *Hieron.*

Mutatum eſt autem ſabbatum, quod ſignificat primam creationem in diem dominicũ, in quo cõmemoratur noua creatura inchoata reſurrectione Chriſti, vnde Auguſt. ad inquiſitiones Ianuarij. Dies Dominicus nõ Iudęis, ſed Chriſtianis, reſurrectione Domini declaratus eſt, & ex illa cœpit habere feſtiuitatem ſuam.

Auguſtinus cõtra Fauſtũ lib. 19. Quum quæris ſabbati otium, cur non obſeruat Chriſtianus? Reſpõdeo, Imò id propterea non obſeruat Chriſtianus, quia quod figura profitebatur, iam Chriſtus impleuit,

iam plura de his Tertullianus, Cyprianus, Ambroſius, Gregorius ad Romanos.

Feſtum ſancti Laurentij celebrabant Hippone Auguſt. tracta. 27. ſuper Ioannem: & Romæ ſub Leo. papa, vt in Hom. illius dici.

Propoſitio ſecunda. *De ciborum delectu, ſecunda propoſitio.*

Eccleſia licitè prohibet certos cibos, certo tempore.

Act. 15 Abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato.

Rom. 14. Quæ pacis ſunt ſectemur, & quæ ædificationis ſunt inuicem cuſtodiamus: noli propter eſcam deſtruere opus dei: omnia quidem munda ſunt, ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat. Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut infirmatur, aut ſcandalizatur.

1. *Cor.* 5. Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.

Dan. 10. Caro & vinum non introierunt in os meum.

De cõſe. diſt. 3. *ca. de eſu carniũ.* Leo papa quartus dicit, vetuſtiſſimam eſſe conſuetudinem abſtinendi à carnibus, quarta & ſexta feriis. Et ex Hiero-

nymo colligitur ſuper epiſtol.ad Gala. & Ignatius teſtatur, ſancti Ioannis Euangeliſtæ diſcipulus.

De ieiuniorum ratione, tertia propoſitio.

De ieiunio idem liquet rem eſſe ſanctam propter corporis macerationẽ, ſpiritus pertinacis expulſionem, diuinæ gratiæ implorationem, & Chriſti ieiunantis imitationem.

Genua mea infirmata ſunt à ieiunio, & caro mea immutata eſt propter oleum. *Pſa.*108

Nunquid poſſunt filij ſpóſi lugere quãdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies, cùm auferetur ab eis ſpõſus, & tunc ieiunabunt. Illud opere impleuerunt Apoſtoli. Miniſtrantibus illis domino, & ieiunantibus, dixit illis ſpiritus ſanctus: Segregate mihi, &c. *Mat.*9. *Luc.*5.

Cùm conſtituiſſent illi ſuper ſingulas eccleſias preſbyteros, & oraſſent cum ieiunantibus cõmẽdau erunto Domino. *Act.*13. *Act.*14

In omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis. 1. *Cor.*6.

Niniuitæ indixerunt ieiunium.

Tu cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus *Ioan.*5. *Mat.*6.

templo in Silo, erexit lapidem in Maſ-
phat.
1.*Reg*.7 Et Helias erexit in monte Carmelo.
3.*Reg*.8. Deut. 17. Si iudicium ambiguum fuerit,
Mat.23. ſupra loco 1.
Mat.8. Supra cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæ dicunt facite.

Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.

Phil.1. Quicunque perfecti ſumus: & hoc ſentiamus, & ſi quid aliter ſapitis, & hoc vobis reuelabit deus. Ecce quod eccleſia ſtatuit in honorem Dei, hoc Deo reuelante facit.

1.*Cor*.11 Laudo vos fratres quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis, non autem tradidit eis omnia in ſcriptis, vt ſuprà, & huiuſmodi præcepta tradita in primitiua Eccleſia, ſcripta & non ſcripta teſtatur Dionyſius primo de eccleſiaſtica hierarchia.

Deu.12. Non facietis ibi, quæ nos hîc facimus hodie ſinguli quid ſibi rectum videtur.

Secundum axioma.

Eccleſiaſticæ conſuetudines, ritus & cæremoniæ, æquè ſunt obſeruandę atque leges diuinæ.

Manifeſtatur primò à ſimili. Cóſuetu-

do in ciuilibus habet vim legis, cur non in vſibus eccleſiæ? quia conſuetudo eccleſiæ valet contra contentioſos. *ff. Di.l.1 diuina, & l.imo.*

Si quis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſia Dei. Super quo ait Hieronymus, Apoſtolus cùm præcepiſſet mulierem orare velato capite, præuenit obiectionẽ, qua quiſpiam ei dixiſſet, vbi ſcriptum eſt? per hoc quòd allegat conſuetudinem. *1.Cor.11.*

Venient in nouiſſimis temporibus in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulantes: hoc faciunt hæretici qui non ſecundum ſtatuta patrum viuunt ſed ſecundum propria deſideria. *2.Pet.3.*

Hæretici ſunt Chamitæ deridentes nuditatem matris eccleſiæ, quia ſine expreſſo textu ſcripturæ præcipiat.

Fratres quæcunque ſunt vera, quęcunque pudica, quęcunque amabilia, quęcunque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinę, hæc cogitate quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me: huiuſmodi autem ſunt conſtitutiones eccleſiæ, quare ſunt ſeruandæ. *Phil.4.*

Perambulat ſanctus Paulus cum Sila Syriam & Ciliciam confirmãs eccleſias, *Act.15.*

præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.

Act. 16 Cùm pertranſirent Paulus, Silas & Timotheus ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus, qui erant Hieroſolymis. Pondera decreta, quod non erat ſolum decretum de ceſſatione legalium.

Chriſtus non ſolùm dedit poteſtatem plantandi eccleſiam per prædicationem, ſed etiam regendi: modò illa includit poteſtatem faciendi ſtatuta pro ſalutari regimine, ſine quibus hîc non viuitur, &c.

Act. 20 Attendite igitur vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſc. regere eccleſiam Dei.

2. *The.* 3. Denuntiamus vobis fratres in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti: vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundum traditionem quam acceperunt à vobis.

Polycarpus ad Philip. Subiecti eſtote preſbyteris & diaconis, ſicut deo & Chriſto. Hieronymus ad Lucinium: Traditiones eccleſiaſticæ obſeruandæ ſunt, vt à maioribus traditæ ſunt, vnaquæque prouincia ſenſũ ſuo abundet, & præcepta

maiorum, leges apoſtolicas arbitretur.

Extant multi canones in decretis ſuper illa re ex verbis Auſtini, c. Eccleſiaſticarum, c. in his, c. catholica, cum ſimilibus diſtinct. vndecima. *Auguſt.*

Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, ipſi enim reddituri ſunt rationem pro animabus veſtris. *Heb. 13.*

Omnia ſecundum ordinem fiant in vobis, ordo autem requirit legem. *1. Cor. 14*

Obiiciunt hæretici.

Fruſtrà me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum. *Mar. 7.*

Non addetis ad verbum quod loquor vobis, nec auferetis ex eo. *Deu. 4. & 12. Apo. vlt.*

Empti eſtis pretio, nolite fieri ſerui hominum. *1. Cor. 7.*

Si ſpiritu ducemini, non eſtis ſub lege. *Gala. 5.*

Iuſto non lex poſita. *1. Tim. 1.*

Lex iram operatur. *Rom. 4.*

Vbi Spiritus Domini, ibi libertas. *2. Cor. 3.*

Qua libertate Chriſtus nos liberauit. *Gala. 4.*

Reſpondent Chriſtiani.

Chriſtum non improbaſſe traditiones hominum ſimpliciter, ſed quas faciebant contrarias legi diuinæ, aut relinquebant legem diuinam: quia vbi ſupra ſequitur, relinquentes etiam mandata Dei, tene- *Dei.* *Mar. 7.*

tis traditiones hominum, & dicebat illis: Bene irritum feciſtis præceptum Dei, vt traditionem veſtram ſeruetis. Sicut ibi
Mat. 15. declarat, & apud Matthæum explicat
Ad Tit. 1. Paulus: Non intendentes mandatis hominum auerſantium veritatem.

Hinc, væ æternæ damnationis comminatur Dominus condentibus huiuſmodi traditiones impias,
Eſa. 10. Væ, inquit per Prophetam, qui condunt leges iniquas, & ſcribentes iniuſtitias ſcripſerunt: vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei, vt eſſent viduæ præda eorum, & pupillos deciperent, &c. Cōſtitutiones verò Eccleſiæ augent cultum diuinum, cōcupiſcentiam carnis coërcent, & ad ſeruāda diuina præcepta expeditiorem faciunt, ac fraternam charitatem augent.

De 2. Nihil addendum eſt ſcripturæ, quod corrumpat aut deprauet ipſam, aut quod dicatur eſſe de integritate ſacræ ſcripturæ, ſecus quando promouet ea quæ in ſacris literis ſunt mandata, vel conſulta, nā conſtitutiones eccleſiæ, & ſi non ſunt in ſcriptura in propria forma, tamen emanāt ex ea: vt teſtatur Sapiens.

Pro. 30. Omnis ſermo Dei ignitus clypeus eſt ſperan-

ſperantibus in ſe.

Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inueniaríſque mēdax: non prohibetur ergo ſimpliciter omnis additio, ſed ſolùm additio falſa & mendax.

Si quis (inquit) appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in lib. iſto. His verò qui addunt vel apponunt exponēdo, declarãdo, aut interpretando ſcripturas, leges, aut conſtitutiones ad diuinũm honorem, eccleſiæ decorē, & animarũ ſalutē condendo (propter quod etiam Chriſtus alios voluit eſſe doctores in eccleſia, alios Apoſtolos, alios euãgeliſtas, alios paſtores. Et aliis dantur genera linguarum, aliis interpretatio ſermonũ) promittitur æternæ vitæ præmium. Qui operãtur (ait ipſa ęterna ſapientia) in me, nõ peccabunt: & qui elucidant me, vitam æternã habebunt. Et alibi: Qui docti fuerint, fulgebũt quaſi ſplendor firmamēti & qui ad iuſtitiam erudiũt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. *Apo.* 22 *Ephe.* 4. 1. *Cor.* 12 *Eccl.* 24. *Dan.* 12.

Acutius ſoluitur quod ibi prohibentur Tikum zofrin, & illam ſolutionem credo veram, vide in Porcheto & Galatino.

Non debēt fieri ſerui hominũ, faciẽdo ſchiſmata, vt vnus ſit Cephę, alter Apollo. *De* 3⁰.

De 4. Qui agantur perfectè ſpiritu, non ſunt ſub lege Moſaica, aut coërciua, egent tamen lege directiua: ſicut Adam habuit legem in paradiſo.

De 5. *Gala. 5.* Iuſto perfecta charitate, qui totus regitur ſpiritu diuino, nõ eſt lex poſita, pro ea parte qua eſt iuſtus, ſed quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, pro ea parte habet legem reformantam. Vel hîc vt de quarto.

De 6. Lex Moſaica iram operatur, ſi non adiuuamur à gratia, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum.

De 7. *Rom. 13.* Libertas euangelica ſicut non excludit poteſtatem & obedientiam ſuperioris, ita nec eius ſtatuta, ſed libertas illa opponitur ſeruituti legis Moſaicæ, & ſeruituti peccati: Idem eſt ſolùm libertas in ſpiritu, quia nõ ſeruit peccatis, & quia ipſa libertas promouet bonum, nõ excludit conſtitutiones & eccleſiæ præcepta, quæ ſimiliter promouẽt bonum, vt teſtatur Paulus: *Gala. 5.* Vos in libertatem vocati eſtis fratres, tantũ ne libertatem in occaſionẽ detis carnis, ſed per charitatẽ ſpiritus ſeruite inuicem. *1. Pet. 2.* Et Petrus: Quaſi liberi, & non quaſi velamen habẽtes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſerui dei. Item: Qui ſcilicet hęretici in er-

tore conuerſantur, libertatem illis promittẽtes, cùm ipſi ſerui ſint corruptionis. Hoc beati Petri verbum impletum videmus in priapiſtis Lutheranis, omnis ſpurcitiæ & immunditiæ ſeruis, hanc impiam & diabolicam ſeruitutem, libertatem euangelicam mentientes. *1. Pet. 2.*

Porrò in ſacris literis ſępe cõmendatur libertas ab onerosa illa lege Moſaica. Paulus: Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia, infra: Lex in homine dominatur quanto tempore viuit. Itaque fratres mortificati eſtis legi per Corpus Chriſti, Non iuſtificatur homò ex operibus legis, lex pædagogus noſter fuit in Chriſto Ieſu. Et quicunque ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt. State & nolite iterum iugo ſeruitutis cõtineri. Si circuncidimini, Chriſtus nihil vobis proderit. *Rom. 6. 7* *Gala. 2.*

Ideo ablatæ ſunt neomeniæ, ſabbata, baptiſmata, &c. Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elemẽta? quib⁹ denuo ſeruire vultis, dies obſeruatis & mẽſes & tempora, & annos. Ipſe enim eſt pax noſtra qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ, ſoluens inimicitias in carne ſua, legem mandatorum decretis euacuãs. Nemo vos iudicet in vllo *Gala. 4.* *Ephe. 2.* *Coloſſ. 2.*

cibo, aut potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum, quę ſunt vmbra futurorum, idem in Epiſtola ad Hebræos, & Actu. 15.

Ro.67.8. *Galat.5.* Eſt igitur Chriſtiana ſeu Euangelica libertas, non aliud quàm vt Paulo placet redemptio ſeu abſolutio à ſeruitute legis & peccati per Ieſum Chriſtum facta, qua addicti deo & iuſtitiæ, filiorum adoptionem recipimus. De hac libertate ſaluator dixit Iudæis: Si filius vos liberauerit, ve- *Ioan.8.* rè liberi eritis. Vide ibidem Auguſtinum.

DE FESTIS ET IEIVNIIS, NON ESV CARNIVM, & gradibus conſanguinitatis. XIIII.

Vnum diem in ſeptimana Deo conſecratum, eſt omnibus obuium.

Exo.23. IN lege Moyſi adhuc inſtituit Deus alia feſta. Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis, Azymorum, Primitiuorum, & frugum. Et infra: Ter in anno apparebit omnę ma-

ſculinum tuum coram domino Deo tuo, ſcilicet Paſchæ Penthecoſtes, & Sceno- *Ibidem.* pegiorum.

Habes hoc loco Iudæorum peregrinationem,& ex ea, & in ea fundatam peregrinationem Chriſti.

Menſe ſeptimo, prima dies menſis erit *Leui*, 23. vobis ſabbatum memoriale clangentibus tubis,& vocabitur ſanctũ, infra. Decimo die menſis huius ſeptimi dies expiationũ erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus, infra. A quintodecimo die menſis huius ſeptimi, erunt feriæ tabernaculorum ſeptem diebus, & quid in vnoquoque die offerendum.

In Calendis autem,id eſt,menſium ex- *Nũ.*28. ordiis,offeretis holocauſtum Domino.

Dedicauit Moyſes tabernaculum Do- *Exo.* 40 mini.

Dedicatio tẽpli primi ſub Salomone. *Num* 7.

Dedicatio templi ſecundi ſub Eſdra. 3.*Reg.*8.

Dedicatio templi reſtituti & altaris,ſi- 1.*Eſdr.*6 cut legitur.

Et fecerunt dedicationem altaris die- 1.*Mac.*4 bus octo.

Expẽde Encęnia à Machabęo inſtituta, tamen à Chriſto obſeruata. Colligamus feſtos dies Iudæorum præter ſabbata,ſe-

ptem dies azymorum Paſchę, vnum Pentecoſtes, vnum tubarum, vnum expiationis(qui erat in capite anni) ſeptem tabernaculorum ſeu Scenopegia, ſeptem encęniorum ſeu luminum, aut dedicationis. Neomenias ſeu lunationes habebant dies duodecim, in Emboliſmali tredecim collecti dies faciunt trigintaquinque, vbi tãtùm tria ſabbata intercurrunt.

Cùm autem maiora receperimus beneficia à Deo per Euangelium, quàm Iudęi ſub lege, cur non plures etiam dies agendi gratias haberemus? vel hos maximè, qui fuerunt in veteri lege?

Vnde feſto paſchæ legalis, ſuccedit in noua lege feſtũ paſſionis & reſurrectionis Chriſti. Etenim paſcha noſtrũ immolat⁹
1.Cor.5. eſt Chriſtus. Feſto Pẽtecoſtes in quo data fuit lex vetus, ſuccedit feſtum Penteco-
Act.2. ſtes, in quo data fuit lex ſpiritus vitæ. Feſto neomeniæ, feſtum glorioſæ virginis Marię, in qua primò apparuit illuminatio ſolis, id eſt Chriſti, per copiam gratiæ. Feſto tubarum ſuccedunt feſta Apoſto. quorum prædicationis ſonus exiuit in omnem orbem terrarũ. Feſto expiationis ſuccedunt feſta martyrum & confeſſorũ.

Feſto tabernaculorum ſuccedit feſtum

conſecrationis eccleſiæ, Feſto cœtus atq; collectæ ſuccedit feſtum Angelorum,vel etiam feſtum omnium ſanctorum.

Sabbatum eſt multipliciter à Deo pręceptum,nec in Euangelio, nec in Paulo definitum eſt ceſſaſſe ſabbatum: attamen eccleſia inſtituit diem dominicũ, per traditiones Apoſtolorum ſine ſcriptura Dominicæ dici meminit Ioannẽ dicens: Fui in ſpiritu in Dominica die Meminit & eiuſdem diei ſuus diſcipulus Ignatius ac Philippus in fine.Hieronymus de dominica Paſchæ, vniverſa ſabbati gratia, & antiqua illa feſtiuitas Iudæorum diei iſtius,ſolennitate mutata eſt. *Gene. 2* *Exo. 20.* *Num. 15* *Apo. 1.* *Ignatius* *Hieron.*

Mutatum eſt autem ſabbatum,quod ſignificat primam creationem in diem dominicũ, in quo cõmemoratur noua creatura inchoata reſurrectione Chriſti,vnde Auguſt. ad inquiſitiones Ianuarij. Dies Dominicus nõ Iudęis,ſed Chriſtianis,reſurrectione Domini declaratus eſt, & ex illa cœpit habere feſtiuitatem.ſuam.

Auguſtinus cõtra Fauſtũ lib.19.Quum quæris ſabbati otium, cur non obſeruat Chriſtianus?Reſpõdeo,Imò id propterea non obſeruat Chriſtianus, quia quod figura profitebatur,iam Chriſtus impleuit,

iam plura de his Tertullianus, Cyprianus, Ambroſius, Gregorius ad Romanos.

Feſtum ſancti Laurentij celebrabant Hippone Auguſt. tracta. 27. ſuper Ioannem: & Romæ ſub Leo. papa, vt in Hom. illius diei.

Propoſitio ſecunda. *De ciborum delectu, ſecunda propoſitio.*

Eccleſia licitè prohibet certos cibos, certo tempore.

Act. 15. Abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato.

Rom. 14. Quæ pacis ſunt ſectemur, & quæ ædificationis ſunt inuicem cuſtodiamus: noli propter eſcam deſtruere opus dei: omnia quidem munda ſunt, ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat. Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut infirmatur, aut ſcandalizatur.

1. *Cor.* 5. Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.

Dan. 10. Caro & vinum non introierunt in os meum.

De cõſe. diſt. 3. ca. de eſu carniũ. Leo papa quartus dicit, vetuſtiſſimam eſſe conſuetudinem abſtinendi à carnibus, quarta & ſexta feriis. Et ex Hiero-

nymo colligitur ſuper epiſtol.ad Gala. & Ignatius teſtatur,ſancti Ioannis Euangeliſtæ diſcipulus.

De ieiuniorum ratione, tertia propoſitio.

De ieiunio idem liquet rem eſſe ſanctam propter corporis macerationé, ſpiritus pertinacis expulſionem, diuinæ gratiæ implorationem, & Chriſti ieiunantis imitationem.

Genua mea infirmata ſunt à ieiunio,& caro mea immutata eſt propter oleum. *Pſa.108*

Nunquid poſſunt filij ſpóſi lugere quã-diu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies,cùm auferetur ab eis ſpõſus, & tunc ieiunabunt. Illud opere impleuerunt Apoſtoli. Miniſtrantibus illis domino, & ieiunantibus, dixit illis ſpiritus ſanctus: Segregate mihi,&c. *Mat.9.* *Luc.5.*

Cùm conſtituiſſent illi ſuper ſingulas eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiunantibus cõmẽdau erunt o Domino. *Act.13.* *Act.14*

In omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in laboribus,in vigiliis,in ieiuniis. *1.Cor.6.*

Niniuitæ indixerunt ieiunium.

Tu cùm ieiunas,vnge caput tuum,& faciem tuam laua, ne videaris hominibus *Ioan.5.* *Mat.6.*

ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcondito, & pater tuus qui eſt in abſcondito reddet tibi. Ecce ieiunium meritorium.

Idem de quadrageſima.

Mat. 4. Cùm ieiunaſſet Ieſus quadraginta diebus,& quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.

Deu. 9. Moſes ieiunauit quadraginta diebus,& quadraginta noctibus.

3. *Reg.* 7 Similiter Helias totidem diebus ieiunauit.

Ioël 1. Sanctificate ieiunium, Humiliabam

Pſa. 34. in ieiunio animam meam.

Num. 30 Si vouerit mulier vt per ieiunium affligat animam ſuam, in arbitrio viri erit ſi faciat, ſiue non faciat. Si audiens vir tacuerit, & in alterum diem diſtulerit ſententiam, quicquid vouerat, atque promiſerat reddat.

3. *Re.* 21. Sacra ſcriptura vbique teſtatur ieiuniũ

Iob. 12. fore deo acceptũ, in Achab, Tobia, Iudith,

Luc. 2. Heſter, Daniële, Niniuitis, Anna vidua.

Ignatius ad Philipp. Quadrageſimam verò nolite pro nihilo habere: imitationẽ enim continet conuerſationis Dei.

Confirmauit Teleſphorus Papa vicinus temporibus Apoſtolorum. Item Ambroſius, in multis ſermonibus. Concilia

item Agathenſe& Aurelianen Origenes homilia decima, ſuper Leui. Habemus dies quadrageſimæ ieiuniis cōſecratos. Hieronymus aduerſus Montanum: Nos quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum, ieiunamus.

Iouinianus, qui ieiuniorum afflictionem & omnē corporis cruciatum in luxuriam & epulas conuertit. *Hieron.*

Valentiniani hæretici omni tempore carnes liberè comedēdas dixerunt, Hirene. lib. 1. cap. 1. *Hirene.*

Chryſoſtom' meminit de ieiuniis monachorum, & quomodo dicant gratias. *Hom. 56 ſuper. Matth.*

Origenes, Habem' quadrageſimæ dies ieiuniis conſecratos, habemus quartum & ſextum ſeptimanæ dies, quibus ſolēni ter celebramus. Eſt certè libertas Chriſtiana per omne tempus ieiunandi, non obſeruatione ſuperſtitioſa, ſed virtute. Nam quomodo apud eos caſtitas incorrupta ſeruatur, niſi arctioribus continentiæ fulta ſubſidiis? Quomodo ſapientiæ & ſcientiæ ſtudent? Nónne per continētiam ventris & gutturis? Quomodo quis ſeipſum caſtrat propter regnum cœlorum, niſi ciborum affluētiam reſecet? niſi abſtinentia vtatis miniſtra? *Ho. 10. ſuper Leui.*

Hæc ergo chriſtianis ieiunandi ratio eſt. Hæc ille.

Mat. 19. Maximus epiſc. Sacrarum literarum exempla protulimus quibus approbamus hunc quadragenarium numerum non eſſe ab hominibus conſtitutum, ſed diuinitus conſecratum, nec terrena cogitatione initiatum, ſed cœleſti maieſtate

Theſ. 4. præceptum. Et paulò poſt. Hæc autẽ non tam ſacerdotum præcepta que Dei ſunt. Atque ideo qui ea ſpernit, nõ ſacerdotem ſpernit, ſed Chriſtum, qui in ſuo loquitur ſacerdote.

Diſt. 35. *Sex. die.* Ambroſius ſer. de ieiunio, Vt ſciamus inquit, non eſſe nouellum ieiunium, primam illic (ſcilicet in paradiſo) legem cõſtituit (ſcilicet primis parentibus) de ieiunio, &c Gregorius, Auguſtinus, & omnes quotquot fuere doctores catholici ita ſenſerunt & docuerũt de ieiuniis obſeruandis.

Quarta prapoſitio de gradibus conſanguinitatis.

Mar. 6. Gradus conſanguinitatis impediunt matrimonium. Ioannes Baptiſta increpauit

1. Cor. 3. Herodem dicens: Non licet tibi habere vxorem fratris tui.

Paulus tradidit Satanæ Corinthium

fornicantem cum ſua nouerca.

In veteri lege gradus cõſanguinitatis *Leuit.*18. &affinitatis ſunt à deo prohibiti.Omnis homo ad proximã ſanguinis nõ accedet vt reuelet turpitudinem ſuam.Gregorius epiſcopus Galliæ,progeniem ſuã vnumquenque vſque ad ſeptimã obſeruare decernimus generationem,& quãdiu ſe agnoſcunt affinitate propinquos,ad cõiugalem accedere copulã negamus,quod ſi fecerint,ſeparentur. Concilium tamen generale reduxit ad quartum gradum. *De conſangui. & af.c. Non debet.*

Ambroſius libro octauo epiſtolarum, docet non omnes gradus illicitos à lege fuiſſe expreſſos.Ante tempora beati Gregorij diſpenſabant etiam in ſecũdo gradu,ſcribit enim Auguſtino Angelorum epiſcopo.Quædam lex Romana permittit vt ſine fratris vel ſororis, ſed duorum fratrum germanorũ,filius & filia miſceãtur, ſed experimento didicimus ex tali coniugio ſobolem non ſuccreſcere. *Epiſ.*66. 37.*q.*3.*c. quædam lex.*

Obiiciunt hæretici contra ſecundam propoſitionem.

1 *Non quod intrat in os coinquinat hominem.* *Mat.*15.

2 *Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reiiciendum , quod cum gratiarum actione* 2.*Tim.*4

percipitur. Et ibi vocat doctrinam dæmoniorum & mendacē, abſtinere à cibis, quos Deus creauit, ad percipiendum cum gratiarum actione, fidelibus.

Ad Ti. 1. 3 *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum.*

Coloſſ. 2. 4 *Nemo ergo vobis iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte dies feſti, aut Neomeniæ, aut ſabbatorum, quæ ſunt vmbra futurorum.*

5 *Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, non dixit, ieiuniis.*

Rom. 9. 6 *Chriſtus in Euangelio non præcepit diſcretionem ciborum, quid ergo imponitis hoc onus fidelibus?*

Act. 15. 7 *Libertas Chriſtiana non patitur hæc onera ſeruitutis.*

Reſpondent Catholici.

De 1. Nihil hîc dicere Chriſtum de ieiunio, ſed tollere errorum Iudęorum qui credebant cibos nō lotis manibus tactos fieri immundos, & comedentem hunc cibum fieri immūdū, vt reliquet ex Matthæo, &
Marc. 7. Marco: hanc ſtultitiā reiicit Chriſtus, cibos illotis manibus tactos nō inquinare comedētes. Alioquin comedens ſuffocatum tēpore Apoſtolorum aut venenū ſcienter, non fuiſſet coinquinatus. Hunc locum torquebāt & Manichæi cōtra de

lectum ciborum. Auguſtinus libro decimoſexto contra Fauſtum.

Aduerte igitur, quòd cib⁹ intrãs in os, quia in ventrẽ vadit, & in ſeceſſum emittitur, non coinquinat hominem. Sed homo ipſe contra Dei & eccleſiæ prohibitionem, aut etiam eccleſiæ conſuetudinem contra proprium votum, aut cum ſcandalo proximi ſui ſumẽs cibum, ſeipſum coinquinat. Hoc enim procedit ex malo corde, id eſt, ex contẽptu Dei & eccleſiæ in ſuis præceptis.

Vnde Auguſt. Non ideo debet quis exiſtimare leue ac paruũ fuiſſe illud peccatum cõmiſſum in paradiſo, quia in eſca factum eſt, nõ quidẽ mala ac noxia, niſi quia prohibita, &c Ita vinũ vtique bonũ in ſe rechabitas coinquinaſſet, ſi illud cõtra patris prohibitionẽ bibiſſent, ſed quia abſtinuerũt, placuerũt Domino, ſequitur enim Hæc dixit Dominus exercituũ de Iſraël: Pro eo quòd obediſtis præcepto Ionadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata eius, non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab, ſtans in cõſpectu meo cunctis diebus. *Libr. 14. de ciui. Dei c. 12*

Et de Ioãne Baptiſta prædixit Gabriel *Luc. 1.*

Matth.3 Angelus, & vinum & ſiceram non bibet
Mar.1. Item eſca eius erant locuſtæ, & mel ſyl-
Luc 3. ueſtre.

1.Mac.7 Eleazarus & Machabæi potius mori elegerunt, quã ſuillis, contra diuinę legis prohibitionẽ veſci carnibus. Sed irobedientes Lutherani, vaniloqui & ſeductores vniuerſas domos ſubuertẽtes, docentes quæ nõ oportet, turpis lucri gratia, vt Cretenſes ſemper mẽdaces, malæ beſtiæ,
Titum.3. ventres pigri, nulla ſeruant eccleſiæ ieiunia, ſedentes ſuper ollas carniũ in Ægy-
Num.11 pto, nauſeãtẽs manna cœleſte, grauantes corda ſuá crapula & ebrietate, mentẽ ha-
Titum 3. bentes & conſcientiam inquinatas. Gloriantur ſe Euangelicos, factis autem negant, cùm ſint abominabiles, & increduli & ad omne opus bonum reprobi.

Do 2. Non voluit Apoſtolus Iudaica obſeruãtia aliquos cibos oſſe perpetuò prohibitos, vt carnẽ ſuillam (demptis decretis in concilio Apoſtolorum) at eccleſia cre-
Act.15. dit omnẽ creaturã Dei bonam, licet pro tempore ad mortificandum veterem hominem præcipiat ab aliquibus abſtinere.

Porrò hîc non tractat Apoſtolus de
1 ieiunio vel maceratione carnis, ſed quia Taciani, & alij hæretici dicebant certas

eſſe

eſſe res creatas à principio malas. Paulus hęc deſtruit,quia omnis creatura Dei bona,& cum gratiarum actione ſumenda,quod facit catholicus, licet non pro omni tempore, nec Paulus hoc præcipit pro omni tempore. *1.Ti.4.*

In lege aliqua animalia erãt immunda per ſignificationem, Iudæi crediderũt per naturã,deſtruit errorem Paulus,quia fidelibus omnia ſunt munda, & pro tempore comedenda,at quod non licet abſtinere pro tempore,hoc nõ prohibet Apoſtolus.Vnde ſanctus Iacobus minor nũquam eſt vſus carnibus vel vino,authore Egeſippo. *De 3.*

Similiter dicatur,nã voluit fideles ritu Iudaico iudicari in cibo& potu,& feſtis. *De 4.*

Spiritu facta carnis mortificantur, ac ſpiritus iuuatur, ſi caro ieiuniis crucifigatur,ſicut dicit Paulus: Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt. Et iterum: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. *De 5.* *Galat.5.* *1.Cor.9.* *De 6.*

Etiam ſi Chriſtus non docuit aliquando abſtinendum à carnibus,hoc non refert:quia ipſe docuit magis neceſſaria ad ſalutem. Sed quæ expediunt & promouent ſalutẽ, reliquit magiſterio Spiritus

ſancti & Eccleſiæ, & illa non omnia per ſe explicuit.

De 7. Dic vt in puncto ſuperiori, de conſtitutionibus humanis argumento vltimo.

DE VENERATIONE SANCTORVM. XV.

Sanctos honorandos. SAncti vt amici Dei ſunt implorandi, vt pro nobis intercedant, & licet ſancti non ſint adorãdi latria, quia ſoli deo debetur, tamen venerandi ſunt dulia. Ioan.2. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus qui in cœlis eſt. Si ergo Deus honorificat ſanctos, *Mat.25.* cur nos non honoremus ſanctos? Quandiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Itaque honor exhibitus ſanctis, exhibetur Deo.

Pſal.138 Mihi autem nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.

Hier.15. Si ſteterint Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtũ. Quod exponens Gregorius dicit, quaſi diceret, nec illos modo pro amicis audio, quos magnæ virtutis merito, ora-

re etiam pro inimicis ſcio, Vbi manifeſtè *Grego.*
innuit Hieremias ſanctos orare pro populo.

Voca ergo ſi quis eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere, quæ quidem verba quãuis Eliphaz Themanites ad Iob dixerit, non tamen *Iob. 5.*
ea Iob reprehendit, ſed vt ſanum conſi *Iob. 33.*
lium amici acceptauit, ita & Helius di- *Helius.*
xit, ſi fuerit angelus pro eo loquens vnũ de ſimilibus, vt annunciet hominis æqui tatem miſerebitur eius, ſcilicet Deus, & dicet: Libera eum, vt non deſcendat in corruptioné inueni in quo ei propicier.

Item ad ſeruum meum Iob, & offeret *Iob. 42.*
holocauſtum pro vobis, faciem eius ſuſcipiam vt non imputetur vobis ſtultitia Et infra. Dominus quoque cõuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis ſuis.

Dixit Iacob, & inuocetur nomen meũ *Gen. 48.*
ſuper eos, & nomina patrum meorum Abraham, & Iſraël, & Iacob.

Moyſes dixit ad eũ: Quieſcat ira tua, & *Exod. 28.*
eſto placabilis ſuper malitia populi tui. Recordare Abraham, Iſaac & Iſraël: quibus iuraſti per temetipſum dicés: multiplicabo ſemen veſtrum ſicut ſtellas cœli.

&c. Et ſequitur: Placatus eſt Dominus ſuper iniquitate populi ſui.

Baruc.3. Domine omnipotens Deus Iſraël, audi nunc orationem mortuorum Iſraël, & filiorum ipſorum qui peccauerunt ante te, &c.

2.Ma.15 Vidit Iudas Machabeus Oniam manus protendentem orare pro omni populo Iudæorũ, poſt hoc vidit alium virum ætate & gloria mirabilem, de quo dixit Onias, hic eſt fratrum amator & populi Iſraël, hic eſt qui multum orat pro populo & vniuerſa ſancta ciuitate, Hieremias propheta Dei.

Si patres veſtri in limbo nondum clara diuinæ faciei viſione beati pro ſuis orabant, quantò magis ſancti in æterna beatitudine Deum facie ad faciem perpetuò contemplantes, credendi ſunt orare pro nobis?

Mat.25. Quandiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Itaq; honor exhibitus ſanctis exhibetur Deo. *Pſal.31.* Pro hac orabit ad te oĩs ſanctus in tẽpore opportuno. Hebræi legunt omnis miſericors, beati autem ſunt ſancti & miſericordes.

2.Re.14. Abſalon reconciliatus patri, per bieniũ tamen moratus Hieruſalem non vidit

faciem patris ſui, ſic peccator reconſiliatus Deo, non ſtatim ſe præſentat Deo, ſed per mediatores & interceſſores.

Salomon thronum matri ſuæ iuxta thronum ſuum collocari præcepit. Verus pacificus Salomon Chriſtus honorans matrem ſuam, idem facit. *3. Reg. 2.*

Angeli orant pro nobis, immittet angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. *Pſal. 33.*

Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant vias tuas. *Pſal. 90.*

Orat angelus pro populo Iudaico, Domine exercituum vſquequo tu non miſereberis Hieruſalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es? Et reſpondit Dominus angelo bona verba conſolatoria. *Zacha. 1.*

Quatuor animalia & vigintiquatuor ſeniores ceciderunt coram agno, habentes ſinguli cithatas, & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum. *Apo. 6.*

Angelus ſtetit ante altare habens thuribulum aureum: & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorũ omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronũ Dei & aſcẽdit fumus incenſorũ de orationibus ſanctorum de manu *Apo. 8.*

angeli coram deo.

Heb.1. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus,
Act.12 qui in miniſterium mittūtur propter nos qui hæredes erunt ſalutis. Angeli ergo ſuffragantur nobis, cur igitur eorū ſuffragia & miniſteria nō licet implorare?

Mat.28. Et eadem quæ de angelis eſt ratio, eſt
Marc.11 & de ſanctis, qui in regno cœlorum ipſi ſunt æquales.

Eccl.48. Nec ſuperauit illum (Heliſeum) vllum verbum, & mortuū prophetauit corpus eius, in vita ſua fecit monſtra, & in morte mirabilia operatus eſt.

Secundò probatur rationibus.

Prima ratio. Chriſtus intercedit pro nobis ſecundū humanitatem ad Deum patrem. Quia & Chriſtus Ieſus interpellat pro nobis.

Rom.8. Ieſus ſempiternum habet ſacerdotium
Heb.17. vnde & ſaluare in perpetuum poteſt, accedēs per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens, ad interpellandum pro nobis.

1.Io.2.1. Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tātum, ſed etiam totius mundi.

Secunda ratio. Si ergo caput Chriſtus orat pro nobis, cur non, etiam membra eius ſancti cum

eo rogantes,qui ſe conformant Chriſto.

Viui orant pro inuicem, & impetrant ſæpe.

Orate pro inuicem vt ſaluemini,& adducit orationem Heliæ 1.Reg.17. *Iaco.5.*

Moyſes orauit.Exod.17.&.31. Mulier Chananæa pro filia ſua. Mat.15. Cẽturio pro ſeruo ſuo Lucę 7. Paulus pro cõnauigantibus.Act.27.

Si ergo viui orant pro inuicem, cur etiam beati mortui hoc non facerent, qui ſunt in charitate perfectiores? apud Deũ potentiores,& mente puriores? Aut ergo ſancti nõ orant pro nobis,ſicut viui,quia eſt res eis indigna, itaque non conueniet Chriſto,aut quia eſt res tantæ excellẽtiæ quod ſoli Chriſto & non aliis conueniet, ergo non conueniet viatoribus. *Dilemma Lutheranis inſolubile.*

Imò vult Deus per ſanctos inuocari. Quæſiui(inquit)de eis virum, qui interponeret ſeptem, & ſtaret oppoſitus contra me pro terra, ne diſſiparem eam, & non inueni. *Ezec.22*

Obſecro vos fratres,per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,& per charitatem ſancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus veſtris pro me ad deũ, vt liberet ab infidelibus qui ſunt in Iudæa. *Rom.15.*

Tertiò probatur authoritatibus Sanctorum.

Cyprianus ad Corneliũ Papam lib.1. Epiſtola prima, petit vt ſi quis eorũ prior deceſſerit, pro fratribus & ſororibus noſtris non ceſſet oratio.

Bernardus ſuper Cantica, Homilia 66. de hæreticis ſui temporis. Irrident nos quod in fonte baptizamus, & ſanctorum ſuffragia imploramus, atque Chriſtum in vtroque ſexu tam in mortuis, quàm viuis proſcribere volunt, nam & mortuos viuentium fraudant ſuffragiis, & viuentes nihilominus ſanctorum qui deceſſerunt auxiliis ſpoliant.

Vigilántius dixit, quòd dum viuimus, mutuò pro nobis orare poſſumus, poſtquam autem mortui fuerimus, nullius ſit pro alio exaudienda oratio, refert Hiero.

Hieron. & improbat. Sic enim pugnat Hierony. contra Vigilantiũ. Si Apoſtoli & martyres addet in corpore cõſtituti, poſſunt orare pro cæteris, quãdo pro ſe adhuc debent eſſe ſoliciti, quanto magis poſt victorias, coronas & triumphos? Vnus ho-

Exod. 23 mo Moyſes ſexcentis millibus armatorum impetrat à Domino veniam, & Stephanus in... stor Domini ſui, & primus

martyr, in Chriſto perſecutoribus veniã deprecatur Et poſtquã cum Chriſto eſſe cœperint minus valebunt? Paulus Apoſtolus ducenta ſeptuaginta ſex ſibi dicit in naui animas coadunatas. Et poſtquam reſolutus eſſe cœperit cum Chriſto, tunc ora clauſurus eſt, & pro his qui in toto corde ad ſuum Euangelium crediderunt mutire non poterit? Meliórque Vigilantius carnis viuens, quàm ille Leo mortuus? Rectè hoc de Eccleſiaſte proponeres, ſi Paulum in ſpiritu mortuum confiteretur. Hæc Hieronymus. *Act. 7.* *Act. 27.* *Eccle. 9.*

Auguſtinus ſuper Ioannem tracta. 84. Beati martyres quorum memorias non inaniter celebremus, id eſt, Ideo quippe ad ipſam menſam, id eſt, altare, non ſic eos commemoramus, quemadmodum, alios qui in pace requieſcũt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis vt orẽt ipſi pro nobis, vt eorum veſtigiis adhæreamus.

Auguſtinus in die Petri & Pauli, Quiſquis honorat martyrẽ, honorat Chriſtũ, & qui ſpernit martyres, ſpernit Chriſtũ. Leo Papa de ſancto Laurẽtio, cuius oratu & patrocinio adiuuari nos ſine ceſſatione confidimus.

Dionyſius ca. 7. Eccleſiaſticę hierarchię *Dionyſi.*

Si quis ſpernat ſacroſanctá diſciplinã, atque infelici elatione ſeductus, dignum ſe arbitretur diuina familiaritate, ſanctóſque deſpiciat, &c. hic ſi intẽto careat deſiderio, imperita poſtulatione per ſe nunquam potietur.

Probatur quartò. Eccleſia conſuetudine.

Atteſtatur vſus totius eccleſiæ, & patres ſancti per omnia Chriſtianorum ſecula tot miracula euidentiſſima & feſtiuitates ab Eccleſia de ſanctis inſtitutæ. Sanctus Sauinianus erexit Eccleſiam, ſancto Petro Viuo, condidit & alias duas in honore ſancti Stephani, & ſancti Ioannis baptiſtæ in Gallia.

Obiicit hæreticus.

Solus inuocandus eſt Chriſtus & Deus, quia ſolus ſufficit, ſolus eſt liberaliſſimus & miſericordiſſimus, plus nos amans, quàm ſancti omnes.

Ioan. 16. 1 *Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis.*

Luce 11. 2 *Petite & accipietis, quærite & inuenietis.*

Matt. 21 3 *Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.*

Heb. 4 4 *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno.*

5 *Igitur accedere debemus ipſum patrem miſericordiarum, & Deum totius conſolationis, ac fontem gratiarum, potius, quàm ſanctos.* 2. Cor. 4.

6 *Vnus eſt mediator Dei & hominũ Chriſtus Ieſus, cur ergo nos volumus facere plures mediatores ſanctos?* 1. Tim. 6.

7 *Porro quod de Baruc, & Machabæis fuit adductum, dicunt illos libros non eſſe canonicos. Hierony. in Prologo ſuper Prouerbia.*

8 *Ad Hieremiã reſpondet Zuinglius hæreticus, ſi Moyſes & Samuel adhuc in humanis eſſent, ac pro populo iſto intercederẽt, vinceret indignatio gratiam.*

Diluuntur iſta per Catholicos.

Hæreticos hîc ſophiſmatibus deceptos ex eo liquet, quòd aliqua per eos inducta æquè tollũt interceſſionem Chriſti & omnia tollunt æquè preces viuorum ſicut mortuorum, quorum tamen interceſſionem negare non audent, quãtumuis impij & blaſphemi.

Fatemur petendum, petendum in nomine Ieſu, petendum cum fiducia, at illa non excludunt ſanctos, quia & per ſanctos velut membra petimus in nomine Ieſu eorũ capitis: vnde Eccleſia concludit *Dei.*

collectas de ſanctis per Chriſtum dominum noſtrum.

Et licet Deus ſit optimus, miſericordiſſimus, tam etiá eſt ordinatiſſimus, diſponit omnia ſuauiter, & inferiora per media ducit ad ſuperiora, Ait Dionyſius. Et ſic patet ſolutio ad 1.2.3.4.

De 5. Omnino placet, accedamus fonté gratiæ & patrem miſericordiarum, at cómodius faciem⁹ illud per ſanctos, quia deus
Deut. 4.
Heb. 12. noſter ignis conſumens eſt: meritò timemus, ne pereamus à facie eius, ſicut fluit cera à facie ignis, ob hoc mediatores quęrimus & interceſſores.

De 6. Vnus eſt mediator redemptionis Ieſus Chriſtus, quia ille ſolus redemit gen⁹ humanum, non eſt aliud nomé ſub cœlo in quo oporteat nos ſaluari, ſed plures ſunt mediatores interceſſionis. Eſt igitur vnus mediator per redemptioné, ſicut & vnus ſaluator. Is enim ſolus paſtor bonus eſt, qui dedit animam ſuam in redemptioné pro multis. Sunt autem plures mediatores per interceſſionem, ſicut & plures tales ſcriptura commemorat ſaluatores.

Deut. 5. Moyſes ait, ſequeſter & medius fui
Iudic. 3. inter Deum & vos. Item ſuſcitauit eis
Nehē. 9. ſaluatorem Othonielem, Et iterum: Et

dediſti eis ſaluatores, qui ſaluarunt eos Pharao Rex Ægypti vocauit Ioſeph ſaluatorem mundi. *Gene.41*

Omnes canones eccleſiæ de canonicis ſcripturis enumerant Machabæos, quare oſtēdāt hæretici vbi adiudicatū ſit libros canonicos eſſe, & inuenient iſtos, licet in ſynagoga nō fuerint canonici, vt teſtis eſt Auguſtinus. Et cùm canō de libris ſit æditus in concilio Mileuitano, fortè nondum peruenit ad Hieronymum. *De 7.* *Auguſt. 8. de Ci. De c.36.*

Hoc eſt hæreticorū propriū quærēre ſcripturam: nam cum ipſi ſemper exigant claras ſcripturas, & nullas admittāt gloſſas, cur iam allata clara ſcriptura extrariā adfert gloſſam? Deus dicit ſi ſtarent, non dicit, ſi viuerent & ſtarēt, potiſſimū cùm illa gloſſa non ſit fundata in ſcripturis, in conciliis, in ſanctis patribus, ſed ſomnia ex indocto & inſano cerebro Zuinglij hæretici. *De 8. 1.*

Auguſtinus libro 20. cap. 21. Populus Chriſtianus memorias martyrū religioſa ſolennitate celebrat, & ad excitandā imitationem, & vt meritis eorum cōſocietur, & orationibus adiuuetur, ita tamē vt nulli martyrum ſed ipſi deo martyrum, quāuis in memorias martyrum cōſtituamus

altaria. Vide ſequẽtia, quia Fauſtus hæretícus etiam impugnauit memorias martyrum.

Explicitè non eſt præcepta ſanctorũ inuocatio in ſacris literis: Nam in veteri teſtamẽto: vbi populus alioquin erat propenſus in idololatriam, & patres erant in lymbo nondum beati. Eſa. 63. Abraham neſciuit nos: Iſraël ignorauit nos. Sub Euangelio etiam nõ fuit præceptum, ne Gentiles conuerſi crederent ſe iturum induci ad cultum terrigenarum, vt pro veteri more ſanctos non vt patronos, ſed vt Deos adoraſſent: ſicut Lycaoniæ Paulo & Barnabæ ſacrificare volebant. Porrò ſi Apoſtoli & Euangeliſtæ docuiſſent ſanctos venerandos, arrogantiæ datum eis fuiſſet, ac ſi ipſi poſt mortem gloriam illam quæſiuiſſent. Noluit ergo ſic expreſſis ſcripturis docere venerationẽ ſanctorum, ſed eiuſmodi firmatos in fide docuit per miracula & ſanctorũ auxilia, fuſis ad eos precibus, illos venerandos: Quamuis diſpari cultu à Deo, qui latria colẽdus eſt ſicut Maria hyperdulia, & ſancti dulia, quæ extenſæ etiam adoratio dicitur.

DE IMAGINIBVS CRVCIFIXI ET SANCTORVM. XVI.

LIcet gens Iudæa eſſet propenſior in idololatriã, tamen imagines aliquas Deus eis præcepit.

Duos quoque Cherubin aureos,& productiles facies ex vtraque parte oraculi. Cherubinus ſit in latere vno, & alter in altero. *Exod.25.*

Locutus eſt Dominus ad Moyſen,Fac ſerpentẽ æneum,& pone eum pro ſigno. *Num.21.*

Non facietis vobis idolum,& ſculptile,nec titulos erigetis,nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, vt adoretis eum. Et tamen Ioſue moriturus, poſuit lapidem prægrandem ſubter quercum, quæ erat in ſanctuario Domini. Similiter Samuel,ſic permiſſum eſt altare filiis Ruben,& Gad. *Leui.26.* *Ioſ.vlti.* *Ibidem.* *Ioſue. 2.*

Euſebius,Seth iuſtus,primus imagines Dei fecit,Hieronymus de Hebraicis.q.& Comeſtor ſuper Geneſim, enarrat Iudæos,& cauſam cur fecit imagines.

Damaſcenus lib.4,affirmat nos habere vſum imaginũ ex traditione apoſtolorũ, *Damaſ. li.4.c.17.*

Euſebius lib.2.eccleſiaſticæ hiſtoriæ.&

Damaſcenus referunt Chriſtum miſiſſe imaginem faciei ſuæ Abagaro Edeſſenorum Regi, aſſeruatur Genuæ in Eccleſia ſancti Bartholomæi.

Faciem ſuam Dominus linteo impreſſam dedit Veronicæ, cuius imagine ſanatus Tiberius Cæſar, qui ob id decreuit Chriſto honores diuinos. Verũ quòd inſcio Senatu id fecerat, Senat⁹ prohibuit, vt author Suetonius.

Sanctus Lucas virginem Mariã depinxit, vt celebris fama eſt per Eccleſiam.

Approbatus fuit imaginum vſus in cõcilio Nicęno ſecundo. Ex quo hi verſiculi in Latinum tranſlati.

Hoc deus eſt qui imago docet, ſed non Deus ipſa.
Hunc recolas, ſed mente colas, quod cernis in illa.

In Conſtãtinopolitano ſub Hirenæo, in tribus cõciliis Lateranẽſibus ſub Gregorio 2. & 3. & Stephano; & in concilio Francfordẽſi ad Menum hæreſis Feliciana fuit damnata, quam ſpurij eccleſiæ ſuſcitare nituntur.

Græci appellarunt hæreticos illos Iconoclaſtas, id eſt, fractores imaginum.

Græci Imperatores, centũ annis tyrannicè

nicè impugnarunt vſum imaginũ, & fuit potior cauſa transferendi imperium in Germanos.

Beda, inquit, Imagines fieri in Eccleſia Dei nulla litera diuina vetuit.

Athanaſius ſcribit miraculũ quod cõtingit cum imagine crucifixi in Berітho, fuerat hæc crux ſancti Nicodemi.

Conſtat ergo Apoſtolorum tempore fuiſſe imagines in Eccleſia. *Illatio.*

Euſebius libro ſeptimo ſcribit de imaginibus Petri & Pauli Apoſtolorum, meminit imaginis Chriſti, facietis miracula, narrat etiam in tripartita hiſtoria, libro ſexto, Caſſiodorus.

Carolus Magnus quatuor libros ſcripſit cõtra volẽtes tollere imagines, vnde Thuricẽſes fundatorem eorum & patronum Carolum potius ſequi debent cum Eccleſia catholica, quàm hæreticũ Zuinglium.

Vtilitas imaginum eſt, quòd inſtruunt ſimplices, admonẽt ſcientes, afficiunt omnes. Decet enim Deum viſibilem factũ in humano habitu, viſibili imagine præſentari. Et Luther vel in hac parte ſapit, quòd Caroloſtadum imagines deſtruẽtem, & delentẽ ex Saxonia curauit pro- *De conſ. di. 3. ca. Perlatũ. & ve. nerabiles.*

ſcribi,& pro viribus hæreſi Felicianę reſtitit.

Luther contra Carololſtadium ſic inquit: Imagines rememoratiuas aut teſti moniales, ſicut ſunt imagines crucifixi & ſanctorum, probatum eſt eſſe toleran das, etiã in lege. Et nõ ſolùm tolerãdas,
Exo.20. ſed quandiu memoria & teſtimoniũ in eis durat, tũc laudabiles & honorabiles, ſicut ſtatuæ Ioſue,& Samuelis. Vide librum noſtrum de imaginibus.

Obiiciunt hæretici.

4.Re.18. *1 Non facies tibi ſculptile, neque omnẽ ſimilitudinem quæ eſt in cælo deſuper, & quæ*
Exod. 4. *in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra. Simile dixit Exod in fine, Deut.4. & 5.& 27.& multis aliis ſcripturis veteris teſtamenti.*

2 Ezechias confregit ſerpentem æneum, quẽ fecerat Moyſes.

Viennæ *3 Chriſtus promiſit venire, & nunc tempus*
combu. *eſſe, quòd veri adoratores adorarent Deum*
1528. *in ſpiritu & veritate, ſpiritus autem non afficitur imaginibus.*

4 Porrò ſubeſt periculũ idololatriæ ſub imaginibus & immundorum cogitatuum.

5 Balthaſar Hieb nair, qui ſe Fridberger iam nominat, nouitius hæreticus, hoc cornutũ

facit argumentum. Aut præceptæ ſunt imagines, & tunc oſtēdatur ſcriptura, aut non ſunt præceptæ, & tunc nihil valent. Poſtea factus eſt pater parabaptiſtarum.

Reſpondent Catholici.

Deum pręcedētibus & ſequētibus explicare mentem ſuam: nam ſicut prohibuit venerari Deos alienos, ita prohibuit Imagines illorũ, at quia nos ſanctos nõ habemus pro diis, non prohibemur illorum facere imagines. Nã ante verba citata, inqt, Nõ habebis Deos alienos coram me. Nõ facies tibi ſculptile, &c. ſequitur: Nõ adorabis ea, neque coles, Ecce in illum finem non debent fieri. Et ita Luthermet intelligit. *De 1.*

Quod ſi Leo Iud. Turice. Iudaico more literæ affigitur, quòd abſolutè facere imagines ſit prohibitum, conſectarium eſſet Salomonem peccaſſe, quando fecit duoduciĩ leõculos in ſolio, peccaſſet ſcul- *2. Pa. 6.* pendo boues in mari fuſili, & leones: & *3. Reg. 7.* boues, & cherubĩ in baſib⁹ ereis, quis eſt tam hebes, vt credat nullũ fuiſſe pictorẽ, nullum ſculptorem in Iudæa, quis tunc *2. Reg. 6* ſculpſit cherubin? Et in moneta ait Chriſtus, cuius eſt hæc imago? Auguſti. li. 20. *Mat. 22.* contra Fauſtum ca. 23. Et ſi vſus quarun-

*Mar.*12. dam rerũ, ſimilis nobis eſſe videatur cũ gentibus, lõgè tamen aliter vtitur his rebus, qui ad alium finẽ vſum earũ refert: ſic dicito de imaginibus gẽtium, & Chriſtianorum.

De 2. Quod Ezechias deſtruxit ſerpẽtẽ, fuit cauſa huius abuſus populi idololatrantis: nam in loco eodem ſequitur. Siquidẽ vſque ad illud tẽpus filij Iſraël adolebãt ei incenſum. Vnde ſi conſtaret de abuſu alicui⁹ imaginis, illa deberet aboleri: abſtulit ergo ſerpentẽ, non quia imaginẽ, ſed quia Iudæi adorabant.

De 3. Adorandum Deum dicimus potiſſimũ in ſpiritu & veritate, quod vt faciamus, imagines nos admonent, & ad memoriã reducũt. Nam ſpiritum nõ excludere ſigna ſenſibilia, iudicium nobis præſtãt ſacramenta, quę ſunt in ſenſibilibus ſignis inſtituta.

De 4. Nullum periculum ſubeſt idololatrię, quia facillimè poſſũt inſtrui ſimplices ad rectificandam eorum intentionem, puta quòd venerationem referant nõ ad imaginem ipſam, ſed vt Baſili⁹ docet, ad prototypum, ne detur occaſio aut periculũ immũdorum cogitatuum, laſciuia pictoribus inhibenda eſt.

Baſilius.

Liquet ex puncto primo & ſecũdo ac quarto, quam verè cornutũ in hoc argumẽtum muſcæ illius Ægyptiacę. Nõ eſt hoc præceptũ in ſcripturis, ideo nõ obſeruãdum. Quinimò hoc cornu cùm impetamus, aliquid eſſe in ſcripturis præceptum, & tamen non obſeruandum, vt de ſabbati ſanctificatione, de non comedẽdo ſanguinem ſuffocatum, &c. Sufficiat catholico quòd Eccleſia conſtituit imagines ſanctorum, velut vtiles & expediẽtes, poni debere in Eccleſia, & corona peccatorum confringantur. Dicã ei dominicam diem celebrare, aut eſt præceptum, & oſtendatur ſcriptura, aut nõ eſt præceptum, itaque nihil valet, quod nec hæreticus dicet. *Des.*

DE MISSÆ SACRIFICIO. XVII.

QVomodo à columnis Eccleſiæ inſtituta ſit miſſæ actio cæremonioſa (vt ita loquar) ex ſancto Dionyſio Apoſtolórum diſcipulo liquet. At quia hęretici noui inauditã in Eccleſia Dei inuenerunt hæreſim, miſſam non eſſe ſacrificium, Cõtrarium ex ſcripturis probatur *Diony.*

Leui.4.6 Semper fuit ſacerdotum officium of-
9.14. ferre pro peccatis populi,& ignorantiis
pro delictis,pro mundatione.

Mala.1. Nō eſt mihi volũtas in vobis, nec mu
nus accipiā de manu veſtra: A ſolis enim
ortu vſque ad occaſum,magnũ eſt nomé
meũ in gentibus,& in omni loco ſacrifi-
catur & offertur nomini meo oblatio
mũda. Prędixit ꝓpheta hîc ceſſationé ſa
crificiorũ legaliũ,& inſtitutioné ſacrifi-
cij nouę legis. Nō poteris illud dicere ſo
lum fuiſſe in cruce,quia dicit ſacrificari
in omni loco,& loquitur tantùm de vna
oblatione, & nō eſt aliud ſacrificiũ niſi
corpus Chriſti toties in miſſa repetitum.

Malac.3. Quando dixit de aduentu Meſſie,ſub
dit. Et purgabit filios Leui:& colabit eos
quaſi aurũ,& quaſi argẽtum,& erũt Do
mino offerentes ſacrificia in iuſtitia, &
placebit Domino ſacrificiũ Iuda & Hie
ruſalem,ſicut dies ſeculi & antiqui. Ecce
ſaluator purificabit ſacerdotes Euãgeli-
cos vt offerant ſacrificia nō in ſanguine
ſe in iuſtitia,dicit gloſa ordinaria,id eſt,
Euchariſtiam.

Dan.12. Eligẽtur & dealbabũtur,& quaſi ignis
probabũtur multi, & impiè agẽt impij,
neq; intelligẽt omnes impij,porro docti

intelligẽt,& à tẽpore cum oblatum fuerit iuge ſacrificiũ, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducẽti nonaginta, Illud eſſe implendũ teſtatur Chriſtus, iuge ſacrificiũ in aduentu abominationis, id eſt, Antichriſti, ceſſabit vniuerſaliter fermè per quatuor annos, cũ deſolatæ erũt eccleſiæ. Itaque qui in particularibus eccleſiis faciunt ceſſari iuge ſacrificium Miſſæ, ſunt percuſſores Antichriſti. *Mat. 24* *Illatio.*

Omnis nãque pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus cõſtituitur, in his quæ ſunt ad Deũ, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis, qui cõdolere poſſit his qui ignorant & errant, quoniã & ipſe circũdat⁹ eſt infirmitate, & ꝓpterea debet quemadmodũ pro populo, ita etiã pro ſeipſo offerre pro peccatis. Hîc Apoſtolus definit præcipuum officium vnũ pontificum, ſcilicet offerre pro peccatis. Et cum hæretici negant vnũ poſſe offerre pro alio, Paulus docet eũ offerre pro peccatis populi, & ſuis. *Heb. 1*

Ab apoſtolis frequentatam miſſam oſtẽdit quod Ignatius Apoſtolorũ diſcipulus, qui vidit Chriſtũ, ad Smyrnenſes inquit, propterea nõ licet ſine epiſcopo ne *Ignati.*

que ſacrificium immolare, neque miſſas celebrare, & quia nullum eſt ſacrificium reale noui teſtamẽti (quia cor contritum ſemper eſt ſacrificium) niſi corpus Chriſti, & tamen in veteri teſtamento plura fuerunt ſacrificia, omnia Chriſti ſacrificium repræſentantia.

Hiere. Hiereneus Lugdunenſis lib. 4. cap. 82. Eum qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit dicens, Hoc eſt corpus meũ. Et callicẽ ſimiliter, qui eſt ex ea creatura ſecundum nos, ſuũ ſanguinem confeſſus eſt, & noui teſtamenti nouã docuit oblationem, quam eccleſia ab apoſtolis accipiẽs, in vniuerſo mũdo offert deo, vir ſanctus & temporib⁹ apoſtolorum vicinus, non potuit clarius loqui.

Cypri. Cyprianus martyr Cecilio fratri ſcribit. Admonitos autẽ nos ſcias, vt in calice offerẽdo domini ea traditio ſeruetur, neq; aliud fiat à nobis quàm quod pro nobis domin⁹ prior fecit, vt calix qui in commemorationem

Auguſt. eius offertur, miſtus vino offeratur. Hæc

Chryſo. verba repetit beatus Auguſtinus libro 4.

de fide. de doctrina chriſtiana. Et ita miſſam di-

Petrũ cit ſacrificiũ Chryſoſtomus ſuper Matt.

.7. ſuper epiſtolã ſecundam ad Timotheũ ſuper epiſtolã ad Hebrços. Similiter bea

tus Ambroſius, Auguſtin⁹ ſæpiſſimè Gregorius,& alij. Vide libros noſtros de ſacrificio miſſæ.

Ordo miſſæ vel orationũ quibus deo oblata ſacrificia conſecrantur, primò à ſancto Petro eſt conſtitutus, cuius celebrationẽ vno eodémque modo vniuerſus peragit orbis. *Iſid.l.* 1. *de of.c.*15

Et ſexta ſynodo ſic habetur. Iacob⁹ frater Domini ſecundũ carnem, cui primũ credita eſt. Hieroſolymitana eccleſia, & Baſilius Cæſariẽſis epiſcopus, cuius claritas per totum orbẽ refulſit in ſcripturis addiderunt nobis miſſæ celebrationem. *De conſe. diſt.*1.*ca. Iacobus.*

Sãctus Andreas ad proconſulem dixit, ſe quotidie offerre Deo omnipotenti agnum immaculatũ. Ita obſeruãt omnes Latini, Græci, Chaldæi, etiã ſchiſmatici hæretici, demptis nouis illis dogmatiſtis.

Obiiciunt hæretici.

1 *Vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos.* *Heb.*10.

2 *Qui non habet neceßitatẽ quotidie, quẽadmodum ſacerdos, primum pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populo, hoc enim fecit ſemel, ſeipſum offerendo.* *Heb.*7. *Heb.*17.

3 *Chriſtus per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redẽptione inuen* 9. *Et infra eo.ca.*

ta. Nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum, ad deſtitutionem peccati per hoſtiam ſuam apparuit.

Heb.10 4 *In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Christi ſemel.*

Matt.26 5 *Miſſa eſt teſtamentum, non ſacrificium, hic eſt ſanguis noui teſtamenti, referũt Mathæus & Marcus. Hic eſt calix nouum teſta-*
Mar.14. *mentum in meo ſanguine. Quomodo ergo poteſt fieri ſacrificium ex teſtamento?*

6 *Miſſa eſt bene recordatio ſacrificij & oblationis, ideo Christus non dixit, offerte, ſed hoc facite in meam commemorationem.*

Reſpondent catholici.

De 1. Textus Apoſtoli expreſſos & manifeſtos torquent hic hæretici cõtra miſſam gemina ſiquidem eſt oblatio Chriſti, & vtraque quidẽ realis & vera quãdoquidem in vtraque Chriſtus verè & realiter offertur & ſacrificatur.

1.Ian.2. Vna qua ſemel corpus ſuum viuum & ſanguinẽ Deo patri obtulit in ara crucis pro ſalute generis humani, & totius mũ-
Heb.10. di peccatis. Et de illa ſentit Apoſtolus, oſtendens excellentiam huius ſacrificij, vl-
Epheſ.5. tra legis ſacrificia. De qua & Epheſiis ſcribens, ait, Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem

& hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

Et ob id hanc oblationē repræſentat ſancta mater eccleſia quotānis, duntaxat ſemel in paraſceue, neq; fit eo die eucharistię cōſecratio, verùm ſumitur cōſecrata præcedēti die euchariſtia, ne ſine domi nicæ paſſionis fructu illo die maneat eccleſia. Altera verò oblatio ſacramentalis eſt, qua quotidie in eccleſia Chriſt⁹ offertur, & ſumitur á ſacerdotibus ſacrificio miſſæ ſub ſacramento, in cōmemorationem paſſionis, mortis, & oblationis prioris in cruce ſemel peractæ. Ita quod ſacerdos in perſona eccleſiæ præſentat deo patri oblationem factam per filiū in ara crucis, & oblatum ipſum, & illa eſt oblatium ſecundum ordinem Melchiſedech. Quamobrem & hæc oblatio rectè dicitur recordatiua, non quaſi Chriſtus non realiter & veraciter offeratur (vt volunt hæretici) ſed quia ſub ſacramento inuiſibiliter & recordatiuè in memoriā prioris oblationis, ſuo iuſſu, ſuáque inſtitutione offertur. Hęc oblatio ſignificatur per iuge ſacrificiū, quo quotidie immolabatur agnus, vnus mane, & alter veſpere, ſecūdū illud Num. 28. Illā ſecundā oblationē faciunt ſacerdotes iuſſu Chriſti: Hoc facite

Luc. 22.

Idem.

in meam commemorationem Nam hoc facere non ſolùm refertur ad ſumptionē, ſed etiam oblationem. Alioquin per illa verba non dediſſet eis poteſtatem conſecrandi: Chriſtus ſemel oblationem perfecit in ara crucis, & effectus eius quotidie deriuatur ad nos. Hinc fit vt dum prima oblatio meriti fuerit infiniti, ſecunda limitata eſt & finita. Tertia eſt oblatio merè recordatiua, quæ fit in die paraſceues.

Diſt.2. cap. quia corpus. Euſebius Emiſſen⁹, Quia corpus aſſumptū ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſyderibus, neceſſe erat vt die cœnæ ſacramentum nobis corporis & ſanguinis cōſecraret, vt coleretur iugiter per myſteriū quod ſemel offerebatur in præcium, &c.

Illatio. Liquet iam contra hæreticos miſſam non ſolùm repreſentare cœnam dominicam, ſed & paſſionem, mortē, & oblationem. Claret quoque cōtra eoſdē Euchariſtiam non tantùm eſſe ſacramentum (id quod ipſi cōtendunt) ſed ſimul eſſe & ſacramentum & ſacrificium. Sacramētum quidem quatenus repreſentat & ſumitur. Sacrificium verò quatenus offertur & ſacrificatur Deo. Hac quoque ratione miſſa, in qua hæc peraguntur, ſacrificium dicitur & eſt.

Similiter dicatur ad quatuor ſequentia, *De* 2. 3.
loquũtur enim de prima oblatiõe, liquet
ex Chryſoſtomo, dicẽte de hoſtia Chriſti, *Chryſo.*
Et quia ſemel oblata eſt, illa oblata eſt in
ſancta ſanctorum, hoc autem ſacrificium
exemplar eſt illius, idipſum ſemper offerimus, nèc nunc quidem alium agnum,
craſtina aliũ, ſed ſemper idipſum, proinde vnũ eſt hoc ſacrificiũ, infra. Sicut enim
qui vbiq; offertur vnũ eſt corpus, nõ multa corpora, ita etiã & vnum ſacrificium,
pontifex autem noſter ille eſt, qui hoſtiã
mundãtem nos obtulit, ipſam offerimus
& nunc quæ tunc oblata quidem, conſumi nõ poteſt. Hoc autem quod nos facimus in cõmemorationẽ quidem fit eius
quòd factũ eſt. Ecce quomodo quotidie
offerimus vnam oblationem, quæ ſemel
oblata eſt, licet modus offerẽdi, per recordationem & repræſentationẽ, longè differat à prima reali oblatione. Miſſam eſſe
teſtamentum propriè dicere non poſſu- *De* 5.
mus, quia & corpus Chriſti ibi conſecratur, & tamen non dicitur nouũ teſtamẽtum. Igitur de ſanguine quod dixit eſſe *Heb.* 9.
nouum teſtamentũ, intelligatur confirmatiuè, vt ſicut Moyſes vetus teſtamentum, cõfirmaturus accepit ſanguinem vi-

tulorum & hircorũ, &c. & aſperſit omnẽ populum dicens: Hic ſanctis teſtamenti
Exo.24. quod mãdauit ad vos Deus, ita Chriſtus ſanguine proprio cõfirmauit teſtamentũ nouum: & introiuit in ſancta ſanctorum. Porrò multa ſunt noui teſtaměti quæ nõ pertinent ad miſſam, vt baptiſmus, clauis ſacerdotalis. Præterea non ſequitur quia miſſa eſt ſacramentũ, ideo non eſt ſacrificiũ, vt proſequitur Rex Angliæ. Et teſtamentũ ſecundum Apoſt. inuoluit mortẽ
Heb.9 teſtatoris, & miſſa eſt teſtamentũ, tũc inuoluit morte teſtatoris, & ita oblationẽ.

De 6. Miſſa eſt recordatio paſſionis Chriſti, non nudè, ſicut aliquis laicus ſimpliciter communicat, ſed eſt huiuſmodi memoria, quod ibi eſt actio repræſentatiua totius paſſionis, & hoc dixit Chriſtus, faci-
Luc. 22. te. Non ſolùm dixit, Sumite, ſed Facite, hoc eſt (coniunctis prioribus & ſequentibus) conſecrate, offerte, ſumite. Ideo ea pars miſſę actio dicitur. Sicut igitur iuge fuit ſacrificiũ in veteri teſtamento, ita ſit iuge ſacrificium in lege gratiæ. Chriſtus Ieſus, ſaluator noſter niſi dum Antichriſtus aduenerit, tunc ceſſabit ad tempus, vide libros noſtros tres de ſacrificio miſſæ ad Regem Poloniæ.

DE VOTIS.

XVIII.

Vota eſſe reddenda ſcriptura docet, natura dictat, & honeſtas imperat.

IAcob vouit Domino in Bethel. Gene. 28

Cùm votum voueris domino Deo tuo ne tarderis reddere: quia requiret illud, dominus deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: ſi nolueris policeri, abſque peccato eris. Quod autẽ ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es. Deut. 23

Animal quod immolari poteſt, ſi quis vouerit, ſanctum erit, & mutari non poterit, nec melius malo, nec peius bono, Omne quod domino conſecratur, ſiue homo fuerit, ſiue animal, ſiue ager, non veniet, nec redimi poterit. Quicquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit domino. Leui. 27

Iſta eſt lex Nazarei, cùm vouerit oblationem ſuam domino tempore conſecrationis ſuę, & ab initio. Vir ſiue mulier cũ fecerint votũ vt ſanctificẽtur, & ſe voluerint domino conſecrare, à vino & omni- Num. 6.

quod inebriare poteſt, abſtinebũt, infra. Vuas recẽtes, ſiccáſque nõ comedent, &c. Nouacula non aſcẽdet ſuper caput eius.

Nu. 20. Quando votum mulieris obliget, Dominus decreuit in Numeris.

Pſal. 75. Vouete & reddite Domino Deo veſtro oẽs, qui in circuitu eius affertis munera.

Pſal. 65. Vota mea reddã in cõſpectu omnium. Tibi reddam vota mea, quæ diſtinxerunt, &c.

Prou. 15. Sapiens ait: Vota iuſtorum placabilia.

Eccle. 5. Si quid vouiſti deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio, ſed quodcunque voueris, redde: multóque melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere.

Eſa. 19. Eſaias ait: In die illa, ſcilicet ſancti Euãgelij, colent eum hoſtiis & muneribus, & vota vouebunt Domino, & ſoluent, & placabitur illis, & ſanabit eos.

Mala. 1. Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciẽs immolat debile Domino. Quia rex magnus ego, dicit Dominus.

1.*Tim.* 5. Adoleſcẽtiores viduas deuita, cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primã fidem irritam fecerunt. Si viduæ iuniores damna-

damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt, quid tunc de Monachis fratribus & Nonnis noſtris Lutheranis, ſacrilegis, fornicatoribus & adulteris.

S. Marcus in Alexandria erexit Semnon, id eſt, monaſteria, teſte Euſebio, & Philemone.

Rechabitæ dixerunt, Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab pater noſter præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos & filij veſtri vſque in ſempiternum, & domum non ædificabitis, & ſementem non feretis, & vineas nō plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris, &cæ. & commendantur ibi à domino. *Hier. 35.*

Secundum axioma.

Et vota perpetua eſſe meliora, propter perſeuerantiam.

Confido in hoc ipſum, quia qui cœpit opus bonum in vobis, perficiet vſque in diem Ieſu Chriſti: vbi eſt fides Lutheri quæ omnia poteſt. *Philip. 1*

Omnia poſſum in eo qui me confortat. *Ibid. 4.*

Hæc dicit dominus eunuchis, qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ

ego volui,& tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum,& nomen melius à filiis, & filiabus nomen ſempiternum dabo eis,quod non peribit,ecce plus tenemur ex voto.

Mar. 19 Sunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum, qui poteſt capere,capiat.

1.*Cor.*7 Dico autem non nuptis & viduis,bonum eſt illis ſi ſic permanſerint ſicut ego: quod ſi ſe non continent, nubant: infra. De virginibus pręceptũ domini non habeo,conſilium autem do,tanquam miſericordiam cõſecutus à Domino,vt ſim fidelis. Cõſtat iure diuino licitum eſſe vouere, & præceptum exequi continendo, de non bibendo vinum,&c.

1.*Co.*10 Fidelis eſt Deus,qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum,vt poſſitis ſuſtinere.

Paulus Teclam in Iconio.

Clemens Domicillam Romæ.

Matthæus Iphigeniã cum multis virginibus conſecrauit,& Fauſtus fatetur,filiæ Philippi ſeruauerunt virginitatem.

Dionyſius in epiſtola ad Caium meminit clauſtralium, & appellat eos cul-

tores & cultrices, therapeutas, ſimiliter Ignatius in epiſt. ad Tarſen. firmat.

Tertullianus tempore martyrum ſcripſit de velandis virginibus.

Obiiciunt hæretici.

1 *Chriſtus donauit nobis libertatem, vota redigunt in ſeruitutem.*

2 *Chriſtus voluit conſilia eſſe libera, & votarij faciunt illa præcepta.*

3 *Sunt adinuentiones hmanæ, & addunt ad ſcripturam. Deute 12. Non addas ad verbum quod locutus ſum, nec minuas .. Apoca. 22. Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in hoc libro.*

4 *Vota non renouant internum hominem, ſed ſolum exteriora opera, quæ magis hypocritas faciunt, quàm ſanctos: ideo dixit Paulus. Exerce te ad pietatem: nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia valet.* 1. Tim. 4.

5 *Porrò opera illa externa extinguunt fidem, eneruãt fidem, cum illis fidetur pluſquam miſericordiæ Dei.*

6 *Votarij traditiones ſuas pluris ducunt quàm mandata dei Luc. 11. Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui decimatis mentã & rutã &* Luc. 11.

quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatem Dei.

7 Baptiſmo fidelis eſt aſtrictus ad regulam Euangelicam, præſumptuoſum eſt ſe velle ad maiorem regulam coartare, cum omni conatu non poſſit plus præſtare.

Reſpondet votarius Chriſtianus.

De 1. Vota bene redigunt in ſeruitutẽ Chriſti, at hæc ſeruit⁹ eſt ſumma libertas. Vnde Apoſtol. liberati à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ & Deo. Imò ſeruire Deo, eſt regnare cum ipſo.

Vnde obligatio ad voti redditionem in nullo repugnat libertati Chriſtianæ, 2.*Pet*.2. eôque ſicut obligatio ad præceptorũ adimpletionem, & ſicut præceptorũ tranſgreſſio, ita & votorum non obſeruantia, deicit in ſeruitutem peccati. Vnde Lutherani votorum ſuorum trãſgreſſores, ſerui ſunt corruptionis turpiſſimi.

De 2. Conſilia ſunt libera in communi, ſed accedente promiſſione fiunt obligatoria, de hominibus ait prætor pactum ſeruabo. Cur deo pacta non ſeruaremus? Ideo Deus non præcipit vota fieri, ſed vota reddi. *C. de pactis. l. pacta.* 1.

Vt enim matrimonium antè contractum liberum eſt, vbi autem cõtractum

fuerit firmum & indiſſolubile eſt, adeóque neceſſarium, vt citra grande piaculũ (extra ſeruatoris caſum) diuortium cogitari non poſſit. Ita & de voto. vnde Innocẽtius Papa tertius: Licet vniuerſis ſit liberum arbitrium in vouẽdo, vſqueadeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, vt ſine propriæ ſalutis diſpendio, alicui non liceat reſilire: Vnde ſaluator. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Et memores eſtote vxoris Loth, quæ retro reſpiciens cõuerſa eſt in ſtatuam ſalis. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Et Apoſtolus tãtum qui tenet nunc, teneat donec de medio fiat, id eſt, vſque ad mortem: ruina enim eſt homini deuotare ſanctos, & poſt vota retractare. Reddite igitur ô votarij, quæ ſunt Dei (hoc eſt vota veſtra) Deo, vt ſalui fieri mereamini.

Mat. 19. *Lu.* 9.17 *Gen.* 19. *Mat.* 10 & 24. 2. *The.* 2 *Prou.* 20 *Mat.* 22

Et ſi regulæ monachorum & fratrum ab omnibus ſint conditæ, fluũt tamen & fundãtur in ſacris literis, nam in his nihil aliud habetur, quàm ſaluberrima monita Euangelij & compendiariæ illius vitæ.

De. 3.

Quomodo nihil debeat addi ſacris literis fuit dictum obiectione 2. loco. 13.

ordinibus religionis ſtatui profeſsioníve nihil obſiſtere, ex Chriſto ſeruatore ſuo quę baptiſta Ioanne & vtriuſque diſcipulis liquidò conſtat. Hic enim habebat veſtem de pilis camelorum, eſcáque eius erant locuſtæ, & mel ſilueſtre, vinum & ſiceram non bibit. Ille verò veſte, cibo, potúque vtebatur cõmunibus, vnde ait: Venit Ioannes non manducans, neq; bibens, & dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax & potator vini, Publicanorum, & peccatorũ amicus. Atqui vt tunc inuidi Iudæi de vtroque temerariè peruerſéq; iudicabãt, ita & modò impij hæretici de religioſis. At coërceant corrigántque linguã maledicã, blaterantes eorũ vota diabolica figmenta, niſi fortè excæcatis excæcatiores Iudęis malít dicere Chriſtum, nõ vt illi hominem voracem, vini potatorẽ, & habere dæmoniũ, cum magis ipſiſſimum diabolum, eiúſq; Euangeliũ, nõ diuinã, ſed diabolicã aſſerere doctrinã, quod quã apertè ex hac eorũ hęreſi ſequatur, patet ſic ratiocinãdo. Vota religioſorũ ſunt figmẽta diabolica. At Chriſtus hæc cõſuluit in euangelio, ergo Chriſtus eſt diabolus, eiúſque euãgelium

Mat.3. *Luc.1.* *Mat.11.*

ra. Nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum, ad deſtitutionem peccati per hoſtiam ſuam apparuit.

*Heb.*10 4 *In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel.*

Matt.26 5 *Miſſa eſt teſtamentum, non ſacrificium, hîc eſt ſanguis noui teſtamenti, referũt Matthæus & Marcus. Hic eſt calix nouum teſta-*

*Mar.*14. *mentum in meo ſanguine. Quomodo ergo poteſt fieri ſacrificium ex teſtamento?*

6 *Miſſa eſt bene recordatio ſacrificij & oblationis, ideo Chriſtus non dixit, offerte, ſed hoc facite in meam commemorationem.*

Reſpondent catholici.

De 1. Textus Apoſtoli expreſſos & manifeſtos torquent hic hæretici cõtra miſſam gemina ſiquidem eſt oblatio Chriſti, & vtraque quidẽ realis & vera quãdoquidem in vtraque Chriſtus verè & realiter offertur & ſacrificatur.

*1.Ian.*2. Vna qua ſemel corpus ſuum viuum & ſanguinẽ Deo patri obtulit in ara crucis pro ſalute generis humani, & totius mũ-

*Heb.*10. di peccatis. Et de illa ſentit Apoſtolus, oſtendens excellentiam huius ſacrificij, vl-

*Epheſ.*5. tra legis ſacrificia. De qua & Epheſiis ſcribens, ait, Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem

& hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

Et ob id hanc oblationē repræſentat ſancta mater eccleſia quotānis, duntaxat ſemel in paraſceue, neq; fit eo die euchariſtię cōſecratio, verùm ſumitur cōſecrata præcedēti die euchariſtia, ne ſine dominicæ paſſionis fructu illo die maneat eccleſia. Altera verò oblatio ſacramentalis eſt, qua quotidie in eccleſia Chriſt⁹ offertur, & ſumitur à ſacerdotibus ſacrificio miſſæ ſub ſacramento, in cōmemorationem paſſionis, mortis, & oblationis prioris in cruce ſemel peractæ. Ita quod ſacerdos in perſona eccleſiæ præſentat deo patri oblationem factam per filiū in ara crucis, & oblatum ipſum, & illa eſt oblatium ſecundum ordinem Melchiſedech. *Luc. 22.*
Quamobrem & hæc oblatio rectè dicitur recordatiua, non quaſi Chriſtus non realiter & veraciter offeratur (vt volunt hæretici) ſed quia ſub ſacramento inuiſibiliter & recordatiuè in memoriā prioris oblationis, ſuo iuſſu, ſuáque inſtitutione offertur. Hęc oblatio ſignificatur per iuge ſacrificiū, quo quotidie immolabatur agnus, vnus mane, & alter veſpere, ſecūdū illud Num. 28. Illā ſecundā oblationē faciunt ſacerdotes iuſſu Chriſti: Hoc facite *Idem.*

in meam commemorationem Nam hoc facere non ſolùm refertur ad ſumptionē, ſed etiam oblationem. Alioquin per illa verba non dediſſet eis poteſtatem conſecrandi: Chriſtus ſemel oblationem perfecit in ara crucis, & effectus eius quotidie deriuatur ad nos. Hinc fit vt dum prima oblatio meriti fuerit infiniti, ſecunda limitata eſt & finita. Tertia eſt oblatio merè recordatiua, quæ fit in die paraſceues.

Diſt. 2. cap. quia corpus. Euſebius Emiſſen⁹, Quia corpus aſſumptũ ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſyderibus, neceſſe erat vt die cœnæ ſacramentum nobis corporis & ſanguinis cõſecraret, vt coleretur iugiter per myſteriũ quod ſemel offerebatur in prætium, &c.

Illatio. Liquet iam contra hæreticos miſſam non ſolùm repreſentare cœnam dominicam, ſed & paſſionem, mortē, & oblationem. Claret quoque cõtra eoſdē Euchariſtiam non tantùm eſſe ſacramentum (id quod ipſi cõtendunt) ſed ſimul eſſe & ſacramentum & ſacrificium. Sacramētum quidem quatenus repreſentat & ſumitur. Sacrificium verò quatenus offertur & ſacrificatur Deo. Hac quoque ratione miſſa, in qua hæc peraguntur, ſacrificium dicitur & eſt.

Similiter dicatur ad quatuor ſequentia, loquũtur enim de prima oblatiõe, liquet ex Chryſoſtomo, dicẽte de hoſtia Chriſti, Et quia ſemel oblata eſt, illa oblata eſt in ſancta ſanctorum, hoc autem ſacrificium exemplar eſt illius, idipſum ſemper offerimus, nec nunc quidem alium agnum, craſtina aliũ, ſed ſemper idipſum, proinde vnũ eſt hoc ſacrificiũ, infra. Sicut enim qui vbiq; offertur vnũ eſt corpus, nõ multa corpora, ita etiã & vnum ſacrificium, pontifex autem noſter ille eſt, qui hoſtiã mundãtem nos obtulit, ipſam offerimus & nunc quæ tunc oblata quidem, conſumi nõ poteſt. Hoc autem quod nos facimus in cõmemorationẽ quidem fit eius quòd factũ eſt. Ecce quomodo quotidie offerimus vnam oblationem, quæ ſemel oblata eſt, licet modus offerẽdi, per recordationem & repræſentationẽ, longè differat à prima reali oblatione. Miſſam eſſe teſtamentum propriè dicere non poſſumus, quia & corpus Chriſti ibi conſecratur, & tamen non dicitur nouũ teſtamẽtum. Igitur de ſanguine quod dixit eſſe nouum teſtamentũ, intelligatur confirmatiuè, vt ſicut Moyſes vetus teſtamentum, cõfirmaturus accepit ſanguinem vi-

De 2. 3.

Chryſo.

De 5.

Heb. 9.

tulorum & hircorũ, &c. & aſperſit omnẽ populum dicens: Hic ſanctis teſtamenti
Exo.24. quod mãdauit ad vos Deus, ita Chriſtus ſanguine proprio cõfirmauit teſtamentũ nouum: & introiuit in ſancta ſanctorum. Porrò multa ſunt noui teſtamẽti quæ nõ pertinent ad miſſam, vt baptiſmus, clauis ſacerdotalis. Præterea non ſequitur quia miſſa eſt ſacramentũ, ideo non eſt ſacrificiũ, vt proſequitur Rex Angliæ. Et teſtamentũ ſecundum Apoſt. inuoluit mortẽ
Heb.9 teſtatoris, & miſſa eſt teſtamentũ, tũc inuoluit morte teſtatoris, & ita oblationẽ.

De 6. Miſſa eſt recordatio paſſionis Chriſti, non nudè, ſicut aliquis laicus ſimpliciter communicat, ſed eſt huiuſmodi memoria, quod ibi eſt actio repræſentatiua totius paſſionis, & hoc dixit Chriſtus, faci-
Luc. 22. te. Non ſolùm dixit, Sumite, ſed Facite, hoc eſt (coniunctis prioribus & ſequentibus) conſecrate, offerte, ſumite. Ideo ea pars miſſę actio dicitur. Sicut igitur iuge fuit ſacrificiũ in veteri teſtamento, ita ſit iuge ſacrificium in lege gratiæ. Chriſtus Ieſus, ſaluator noſter niſi dum Antichriſtus aduenerit, tunc ceſſabit ad tempus, vide libros noſtros tres de ſacrificio miſſæ ad Regem Poloniæ.

DE VOTIS.

XVIII.

Vota eſſe reddenda ſcriptura docet, natura dictat, & honeſtas imperat.

IAcob vouit Domino in Bethel. *Gene.28*
Cùm votum voueris domino Deo tuo ne tarderis reddere: quia requiret illud, dominus deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: ſi nolueris policeri, abſque peccato eris. Quod autē ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es. *Deut.23*

Animal quod immolari poteſt, ſi quis vouerit, ſanctum erit, & mutari non poterit, nec melius malo, nec peius bono, Omne quod domino conſecratur, ſiue homo fuerit, ſiue animal, ſiue ager, non veniet, nec redimi poterit. Quicquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit domino. *Leui.27*

Iſta eſt lex Nazarei, cùm vouerit oblationem ſuam domino tempore conſecrationis ſuę, & ab initio. Vir ſiue mulier cū fecerint votū vt ſanctificētur, & ſe voluerint domino conſecrare, à vino & omni- *Num.6.*

quod inebriare poteſt, abſtinebũt, infra. Vuas recẽtes, ſiccáſque nõ comedent, &c. Nouacula non aſcẽdet ſuper caput eius.

Nu. 20. Quando votum mulieris obliget, Dominus decreuit in Numeris.

Pſal. 75. Vouete & reddite Domino Deo veſtro oẽs, qui in circuitu eius affertis munera.

Pſal. 65. Vota mea reddã in cõſpectu omnium. Tibi reddam vota mea, quæ diſtinxerunt, &c.

Prou. 15. Sapiens ait: Vota iuſtorum placabilia.

Eccle. 5. Si quid vouiſti deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio, ſed quodcunque voueris, redde: multóque melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere.

Eſa. 19. Eſaias ait: In die illa, ſcilicet ſancti Euãgelij, colent eum hoſtiis & muneribus, & vota vouebunt Domino, & ſoluent, & placabitur illis, & ſanabit eos.

Mala. 1. Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciẽs immolat debile Domino. Quia rex magnus ego, dicit Dominus.

1.*Tim.* 5. Adoleſcẽtiores viduas deuita, cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primã fidem irritam fecerunt. Si viduæ iuniores damna-

damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt, quid tunc de Monachis fratribus & Nonnis noſtris Lutheranis, ſacrilegis, fornicatoribus & adulteris.

S. Marcus in Alexandria erexit Semmon, id eſt, monaſteria, teſte Euſebio, & Philemone.

Rechabitæ dixerunt, Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab pater noſter præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos & filij veſtri vſque in ſempiternum, & domum non ædificabitis, & ſementem non feretis, & vineas nõ plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris, &cæ. & commendantur ibi à domino. *Hier. 35.*

Secundum axioma.

Et vota perpetua eſſe meliora, propter perſeuerantiam.

Confido in hoc ipſum, quia qui cœpit opus bonum in vobis, perficiet vſque in diem Ieſu Chriſti: vbi eſt fides Lutheri quæ omnia poteſt. *Philip. 1*

Omnia poſſum in eo qui me confortat. *Ibid. 4.*

Hæc dicit dominus eunuchis, qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ

ego volui,& tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum,& nomen melius à filiis, & filiabus nomen ſempiternum dabo eis,quod non peribit,ecce plus tenemur ex voto.

Mar. 19 Sunt eunuchi qui ſcipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum, qui poteſt capere,capiat.

1.*Cor*.7 Dico autem non nuptis & viduis,bonum eſt illis ſi ſic permanſerint ſicut ego: quod ſi ſe non continent, nubant: infra. De virginibus pręceptũ domini non habeo,conſilium autem do,tanquam miſericordiam cõſecutus à Domino,vt ſim fidelis. Cõſtat iure diuino licitum eſſe vouere, & præceptum exequi continendo, de non bibendo vinum,&c.

1.*Co*.10 Fidelis eſt Deus,qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum,vt poſſitis ſuſtinere.

Paulus Teclam in Iconio.

Clemens Domicillam Romæ.

Matthæus Iphigeniã cum multis virginibus conſecrauit,& Fauſtus fatetur,filiæ Philippi ſeruauerunt virginitatem.

Dionyſius in epiſtola ad Caium meminit clauſtralium, & appellat eos cul-

tores & cultrices, therapeutas, ſimiliter Ignatius in epiſt. ad Tarſen. firmat.

Tertullianus tempore martyrum ſcripſit de velandis virginibus.

Obiiciunt hæretici.

1 *Chriſtus donauit nobis libertatem, vota redigunt in ſeruitutem.*

2 *Chriſtus voluit conſilia eſſe libera, & votarij faciunt illa præcepta.*

3 *Sunt adinuentiones hmanæ, & addunt ad ſcripturam. Deute. 12. Non addas ad verbum quod locutus ſum, nec minuas. Apoca. 22. Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in hoc libro.*

4 *Vota non renouant internum hominem, ſed ſolum exteriora opera, quæ magis hypocritas faciunt, quàm ſanctos: ideo dixit Paulus. Exerce te ad pietatem: nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia valet.* 1. Tim. 4

5 *Porrò opera illa externa extinguunt fidem, eneruãt fidem, cum illis fidetur pluſquam miſericordiæ Dei.*

6 *Votarij traditiones ſuas pluris ducunt quàm mandata dei Luc. 11. Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui decimatis mentã & rutã &* Luc. 11.

quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatem Dei.

7 Baptiſmo fidelis eſt aſtrictus ad regulam Euangelicam, præſumptuoſum eſt ſe velle ad maiorem regulam coartare, cum omni conatu non poßit plus præſtare.

Reſpondet votarius Chriſtianus.

De 1. Vota bene redigunt in ſeruitutẽ Chriſti, at hæc ſeruit⁹ eſt ſumma libertas. Vnde Apoſtol. liberati à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ & Deo. Imò ſeruire Deo, eſt regnare cum ipſo.

Vnde obligatio ad voti redditionem in nullo repugnat libertati Chriſtianæ,
2. *Pet*. 2. eôque ſicut obligatio ad præceptorũ adimpletionem, & ſicut præceptorũ tranſgreſſio, ita & votorum non obſeruantia, deicit in ſeruitutem peccati. Vnde Lutherani votorum ſuorum trãſgrèſſores, ſerui ſunt corruptionis turpiſſimi.

De 2. Conſilia ſunt libera in communi, ſed accedente promiſſione fiunt obligatoria, de hominibus ait prætor pactum ſeruabo. Cur deo pacta non ſeruaremus? Ideo Deus non præcipit vota fieri, ſed vota reddi.
C. de pactis. l. pact. 1.

Vt enim matrimonium antè contractum liberum eſt, vbi autem cõtractum

fuerit firmum & indiſſolubile eſt, adeóque neceſſarium, vt citra grande piaculũ (extra ſeruatoris caſum) diuortium cogitari non poſſit. Ita & de voto. vnde Innocẽtius Papa tertius: Licet vniuerſis ſit liberum arbitrium in vouẽdo, vſqueadeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, vt ſine propriæ ſalutis diſpendio, alicui non liceat reſilire: Vñde ſaluator. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Et memores eſtote vxoris Loth, quæ retro reſpiciens cõuerſa eſt in ſtatuam ſalis. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Et Apoſtolus tãtum qui tenet nunc, teneat donec de medio fiat, id eſt, vſque ad mortem: ruina enim eſt homini deuotare ſanctos, & poſt vota retractare. Reddite igitur ò votarij, quæ ſunt Dei (hoc eſt vota veſtra) Deo, vt ſalui fieri mereamini.

Mat. 19. *Lu.* 9. 17 *Gen.* 19. *Mat.* 10 & 24. 2. *The.* 2 *Prou.* 20 *Mat.* 22

Et ſi regulæ monachorum & fratrum ab omnibus ſint conditæ, fluũt tamen & fũdãtur in ſacris literis, nam in his nihil aliud habetur, quàm ſaluberrima monita Euangelij & compendiariæ illius vitæ.

De. 3.

Quomodo nihil debeat addi ſacris literis fuit dictum obiectione 2. loco. 13.

ordinibus religionis ſtatui profeſſioníve nihil obſiſtere, ex Chriſto ſeruatore ſuo, quę baptiſta Ioanne & vtriuſque diſcipulis liquidò conſtat. Hic enim habebat ve- *Mat.3.* ſtem de pilis camelorum, eſcáque eius *Luc. 1.* erant locuſtæ, & mel ſilueſtre, vinum & ſiceram non bibit. Ille verò veſte, cibo, potúque vtebatur cõmunibus, vnde ait: Venit Ioannes non manducans, neq; bibens, & dicunt, dæmonium habet. Venit *Mat. 11.* filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax & potator vini, Publicanorum, & peccatorũ amicus. Atqui vt tunc inuidi Iudæi de vtroque temerariè peruerſéq; iudicabãt, ita & modò impij hæretici de religioſis. At coërceant corrigántque linguã maledicã, blaterantes eorũ vota diabolica figmenta, niſi fortè excæcatis excæcatiores Iudęis malĩt dicere Chriſtum, nõ vt illi hominem voracem, vini potatorẽ, & habere dæmoniũ, cum magis ipſiſſimum diabolum, eiúſq; Euangeliũ, nõ diuinã, ſed diabolicã aſſerere doctrinã, quod quã apertè ex hac eorũ hęreſi ſequatur, patet ſic ratiocinãdo. Vota religioſorũ ſunt figmẽta diabolica. At Chriſtus hæc cõſuluit in euangelio, ergo Chriſtus eſt diabolus, eiúſque euãgelium

diabolicum, maior eſt hæreticorum minor Chriſti & Pauli, vt patet ex ſupradictis: concluſio ſequitur ſyllogiſticè ex præmiſſis. Ecce in quantã incidunt blaſphemiam blaſphemi hæretici. Sed telum hoc in eos retorquendo, ſubſumatur ſub mox illata concluſione paroſyllogiſando hoc pacto. Chriſtum autẽ dicere diabolum diabolicúmque eius euangelium, impium eſt hæreticum & blaſphemum, imò nihil magis. Impium, hæreticum aut blaſphemum. Sunt proinde dicentes vota monaſtica diabolica, impiiſſimi hæretici atque diaboliciſſimi blaſphemi. Religioſi verò votarij reddentes vota ſua domino, pij Catholici veríque euangelici Chriſtiani: eorúmque vota pia euangelica & verè Chriſtiana. Tantum abeſt, vt dicantur impia & diabolica figmenta.

DE CŒLIBATV CLERICORVM. XIX.

Mat.19. CVm in ſuperiori pũcto Chriſtus laudauerit ſe caſtrantes propter regnũ
1.Cor.7. Dei, & Paulus virgines: ſequitur improbãtes cœlibatum. Chriſtum & Paulũ conculcare: ſcortum & vile proſtibulum non

ducet ſacerdos vxorem: nec eam, quæ repudiata eſt à marito, quia conſecratus eſt Deo ſuo, & panes propoſitionis offert: ſit ergo ſanctus: quia & ego ſanctus ſum, dominus qui ſanctifico vos, & hodie offerẽtibus panem viuum, qui de cœlo deſcendit. Luther permittit concubinas & ſcorta ducere. *Leui.21.*

De ſummo ſacerdote, virginem ducet vxorem, viduam autem & repudiatam & ſordidam atque meretricem nõ accipiet. *Leui.21.*

Et viduam & repudiatam non accipient vxores, ſed virgines, de ſemine domus Iſraël. Sed & viduam quæ fuerit vidua à ſacerdote, accipient. *Eze.44*

Deus Moyſi non pręceperat in præpùrando ad receptionem legis, ne appropinquarent vxoribus ſuis, & tamen Moyſes inhibuit eis dicens: Eſtote parati ad diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus veſtris. *Exo.19.*

Dixit Abimelec ad Dauid: non habeo laicos panes ad manum, ſed tantùm panem ſanctum. Si mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus, manducent. *1.Reg.21*

Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe: qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ domini ſunt, quomodo placeat deo: qui autem *1.Cor.7.*

cum vxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt, & mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu.

Paulus monet coniugatos, vt aliquanto tempore abſtineant ab vſu coniugali, vt commodius vacent orationi, at ſacerdotes perpetuò debent âſtare altaribus, perpetuò itaque abſtineant à coniugio.

Ca. Apoſtoli. 1. Si quis poſt baptiſma ſecundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non poteſt eſſe nec Epiſcopus, nec preſbyter, aut diaconus, aut prorſus ex numero eorum qui miniſterio ſacro deſeruiunt.

Cōcilium Cartha. Placet vt Epiſcopi, preſbyteri, & diaconi, vel qui ſacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, ab vxoribus ſe abſtineant. In tit. 3 dicitur, vt quod Apoſtoli docuerunt & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus.

Cæſari. Preſbyter, qui vxorem duxerit, ab ordine ſuo illum deponi debere ſtatuimus, quòd ſi fornicarius fuerit, vel adulterium commiſerit, extra Eccleſiam abiiciatur, & pœnitētiam agat preſbyter, ſi vxorem duxerit, ab ordine deponatur.

Hieronymus contra Vigilantium inuenitur contra epiſcopos qui non ordinabant diaconos, niſi prius duxiſſent vxores nulli cœlibi credentes pudicitiam. Imò oſtendentes quàm ſanctè viuant, qui malè de omnibus ſuſpicantur, & niſi repugnãtes vxores viderint, &c. Chriſti ſacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſiæ? Quid Ægypti & ſedis Apoſtolicæ: quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut ſi vxores habuerint, mariti eſſe deſinunt. *Hieron.*

Calixtus Papa ſtatuit ante mille trecẽtos annos, preſbyteris, diaconis, & ſubdiaconis & monachis concubinas habere, ſeu matrimonia contrahere, penitus interdicimus. *Calixtus*

Aug. Sed fortè dicatur, ſi licet & bonũ eſt nubere, cur ſacerdotibus nõ licet vxores habere? Chryſ. homilia 21. parte. 4. ad Theodorũ Monachũ, improbat votariorum matrimonia. Policarpus, virgines in caſta cõſcientia ambulare. Ergo tũc erant perſeuerãtes in virginitate, ſicut Matthæi Iphigeniã cõſecrauit Origenes, homi. 23. ſuper Nu. videtur mihi quod illius ſolius eſt offerre ſacrificiũ indeſinens, qui indeſinẽter & perpetuæ ſe deuouerit caſtitati. *Augu. 1. quæſtio. noui & vete teſtam. q. vlti. ad Philip. Polyc.*

Obiiciunt hæretici.

1 *Sacerdotes veteris legis habebant vxores.*

2 *Græci in hunc diem & Calabri habent vxores.*

Gene. 2. 3 *Creſcite & multiplicamini.*

1. Tim. 4. 4 *Paulus prædixit venturos attendentes ſpiritus erroris qui prohibent nubere.*

Ti. 5. 5 *Præcepit Tito vt deligat vnius vxoris virum Epiſcopum.*

6 *Caſtitas eſt libera, traditiones faciunt neceſſariam.*

2. Cor. 7. 7 *Melius eſt nubere quàm vri.*

8 *Votum de virginitate eſt ſtultum, quia impoſsibile, & Papa humanis traditionibus vult mortificare carnem, vbi deberet recurri ad gratiam Dei.*

9 *Si acceperis vxorem, non peccaſti.*

In his eſt radix eorum quæ Ionas ille impurus contra Fabrum noſtrum effutiuit.

Reſpondet Chriſtianus.

De 1. Primum diluit Ambroſius ſuper epiſtolas ad Timo. Veteribus idcirco hoc conceſſum eſt Leuitis & ſacerdotibus vxores ad vſum habere, quia multũ tempus otio vacabant à miniſterio & ſacerdotio: multitudo enim erat ſacerdotum, & vnuſquiſque certo tempore ſeruiebat

ſecundum inſtitutum Dauid, qui viginti quatuor claſſes conſtituit ſacerdotum, infra. Nunc autem omnes à conuentu fœminæ abſtinere debent, quia neceſſe eſt eos quotidie in Eccleſia præſto eſſe, nec habere dilationem. Et quia ſoli de tribu Leui miniſtrabant, ideo vt conſeruarentur per propagationem non poterat ſeruare perpetuam caſtitatem, alioqui defeciſſent miniſtri templi. Porrò aliquot diebus abſtinebãt ſacrificaturi in veteri teſtamento. Et factum eſt, vt implerentur dies officij eius, abiit in domum ſuam. Et ſacerdotes veteris teſtamenti tractabant panes propoſitionis, carnes hircorũ, boum, agnorum, &c. noſtri ſacerdotes, corpus & ſanguinem Chriſti tractant. *1. Pa. 21.* *Luc. 1.*

Græci habẽt vxores, at nullus ſacerdos apud Græcos duxit vxorem, ſed bene qui duxit vxorẽ virginem ordinatur in ſacerdotẽ. Quod ſi vxor moriatur, remanebit viduus. Coniugatus itaque efficitur ſacerdos, ſed ſacerdos nunquã efficitur coniugatus. Vnde à morte ſaluatoris nõ eſt auditũ ſacerdotẽ duxiſſe vxorem, niſi quod iam temerè attentat audaculi Lutherani. *De 2.*

Præcepit hoc Deus quãdo erat replenda, terra, at modo cœlũ, tunc erant pauci *De 3.*

prolificantes iam innumeri. Vnde lex illa non eſt de permanentibus, quoad ſingulos de multitudine, alioquin Ioannes Baptiſta peccaſſet qui virgo permanſit, peccaſſet Maria, quæ virginitatem propoſuit, peccaſſet Paulus, qui conſuluiſſet virginitatem. Chriſtus non laudaſſet eunuchos.

Vnde præceptum illud etiam cõfirmatũ à ſaluatore. Matt. 19. Quod Deus coniunxit homo non ſeparet, datum eſt toti multitudini hominum, non auté cuilibet de multitudine: ſicut etiam præceptum de agricultura. Non enim oportet ſingulos homines, aliquos tamé neceſſe eſt eſſe agricolas. Ita etiam non oportet omnes & ſingulos homines vacare generationi, neceſſe tamen eſt aliquos hominum propagationi operã dare. Ita eſt de multis aliis, neceſſariis quidé toti communitati. Non tamen oportet illam per omnes & ſingulos fieri, ſed ſufficit quod per aliquos fiãt.

De 4. Eccleſia nõ prohibet nuptias, ſed quando aliqui ſunt voto alligati, prohibet votum violari, nam ante votum liberum erat nubere, ſicut coniugatus eſt prohibitus contrahere ſic eccleſia non vult voventem tradere, poteſtatem ſui corporis

alteri quod tradidit Chriſto. Tales autem hæretici quos prædixit Paulus, fuerunt Marcion,& Manes, & Tatianus, qui dãnauerunt nuptias.

Paulus non præcipit epiſcopum eſſe coniugatum, alioquin nec ipſe, nec Titus fuiſſent epiſcopi, ſed noluit epiſcopũ eſſe bigamum, ita Hieronymus, & alij., Hinc bigamum non admittit eccleſia hîc edocta à Paulo. Et ita hîc modum deſcripſit Paulus, intra quem ſe contineat epiſcopus, ne ducat ſecundam vxorem. De 5.

Vnde quanuis is qui multas habuerit concubinas, ordinetur in ſacerdotem, vel Epiſ. non tamen qui plures legitimas habuit vxores. Cuius ratio eſt, quia hæc inſtitutio eſt nõ propter repræſentationem ſacramenti. Sponſus enim eccleſiæ (quem ſacerdos repræſentat) eſt Chriſtus, & vna eſt eccleſia. Canticorum 5 Vna eſt columba mea. Et ideo bigamum eccleſia nõ admittit. Hæc Auguſt. in Sen. libro de bono coniugali

Caſtitas eſt libera, ſed præcepta vouẽti, nec tamẽ repugnat libertati ſpiritus, ſed promouet, nam etiam Deus liberè producit Spiritum ſanctum & neceſſariò. De 6.

Melius eſt nubere quàm vri, ſed bo-

num eſt homini mulierem non tangere. Non vult Apoſtolus eum viri,qui à carne tentatur,ſed ille vritur,qui à concupiſcentiæ flammis ſuperatur, huic melius eſſet nubere, quàm perpetuò in ſordibus volutari. Dic contrarium, & Paulum facies nubentem,quia patiebatur ſtimulum. Fa-
Mat. II. teor difficile eſſe continere, at regnũ cœlorum vim patitur,& violenti rapiunt il-
I.*Cor.*10 lud. Tentamur omnes à carne, at fidelis eſt Deus, qui non patitur nos tẽtari ſupra id quod poſſumus,ſed facit cum tentatione prouentum,vt poſſimus ſuſtinere.

De 8. Dicis votum illud eſſe impoſſibile. Si reſpicis ad naturam, etiã multa alia ſunt impoſſibilia vobis,ſi reſpicis gratiam dei, adiutricem,nihil eſt impoſſibile,quia poſſunt capere, quibus hoc dãtũ eſt. Ideo ſa-
*Sap.*8. piens ait: Scio, quoniã aliter non poſſum eſſe continẽs, niſi Deus det,& hoc ipſum erat ſapientia,ſcire cuius eſſe hoc donum. Nouũ genus vincendi tentationẽ carnis, adfert nobis hęretic⁹,vt ſcilicet deſideriis carnis obediamus, cõtra totam ſcripturã.

De 9. Reſpondet Hieronymus,Paulum non loqui de virgine quæ ſe ſemel Dei cultui dedicauit,ſed de ea quæ eſt libera. libro I. contra Iouinianum.

DE CARDINALIBVS ET LEGATIS SEDIS *Apoſtolicæ.* XX.

CHriſtus aſſociauit ſibi duodecim Apoſtolos, ſeptuaginta duoſq; diſcipulos, illos mittebat vbi opus erat. *Mat.* 10.

Et fecit vt eſſent duodecim cum illo, & vt mitteret eos prædicare. *Mar.* 6

Poſt hæc deſignauit Dominus & alios 72. & miſit illos binos ante faciem ſuam in omnẽ ciuitatem. Sic Papa ſibi adhibet aſſiſtentes Cardinales, & fortè prius ante diſcipuli fuerunt Cardinales, quã apoſtoli. Bernardus ad Eugeniũ, hi quoque tibi continuò aſſiſtũt, ſeniores populi, orbis iudices, collaterales, coadiutores. *Luc.* 10. *Bernar.*

Iſidorus teſtatur ſanctũ Petrum in vrbe Roma delegiſſe ſibi aſſiſtẽtes ſacerdotes & diaconos. In ſui enim adiutorium aſſumpſit Linum, Cletum, & Clemẽtem. Linus creſcente eccleſia, preſbyteros decem, & Epiſcopos vndecim conſecrauit, ſic Cletus, ſic Clemens, ſic Anacletus, fecerunt. Euariſtus primus titulos, id eſt, eccleſias cum plebibus, in vrbe Roma preſbyteris diuiſit, ſeptem diaconos inſtituit, qui Romanum Pontificem obſeruarent. *Iſidor.* *Euariſt.*

Marcellus aucto iam numero titulos 5. & 20. in vrbe conſtituit vt baptiſmo & ſepulturę opportunè proſpicerēt. In primitiua ecleſia non dicebantur, niſi preſbyteri & diaconi vrbis Romæ, tamen poſtea inditum fuit eis nomen Cardinalium, vt aliquæ hiſtoriæ volunt ſub Pontiano Papa, aliquæ ſub Marcello, aliquæ ſub Syl-ueſtro, aliquæ adhuc recentius nomen exiſtimant. Hinc ſolent beatū Hieronymū preſbyterum vrbis Romanæ appellare, cardinalem, licet donatio Conſtan. indicet antiquitus fuiſſe Cardinalium nomē, tamen reiici non poteſt quin Stephanus Papa nomine illo vſus ſit, quando cōſtituit nullū eligi pontificem, niſi ex Cardinalibus. Inuenio autem tempore Simmachi Papæ, & Gregorij ſecundi 64. fuiſſe titulos in vrbe Roma, puta Laurentij, Ceciliæ, Sixti, Marcelli, Suſannæ, Anaſtaſiæ, Mariæ trans Tyberim, Ioannis & Pauli, &c. Ad cōcilium Nicænum, Silueſter miſit Oſium Cordubenſem epiſcopum, Victorem & Vincentium preſbyteros vrbis Romæ. Ad Africanum, in quo fuit Auguſtinus, miſit Zozimus Papa Fauſtinum epiſcopum, Potentianum, Philippum, Aſellum preſbyteros vrbis Romæ. In cauſa

Hiero. Diſt. 78. ca. oportebat.

appellationis ſuper depoſitione epiſcopi decreuit concilium Nicęnum, Papam cõmittere cauſam epiſ. vicinis, aut è latere ſuo presbyterum mittat. Ecce legatos à latere tẽpore concilij Nicæni ante M.C C. annos, Siluester miſit ad concilium Arelatenſe Claudium & Habitum presbyteros, Eugenium & Quinatum diaconos eccleſiæ Romanæ.

Legati à latere.

Tempore Martyrum ſolebant Legatos appellare Apochriſarios, ſicut ſanctus Fabianus Papa, & ſanctus Zephirinus miſerunt Apochriſarios ſuos in oriẽtem. Leo Papa miſit ad concilium Chalcedonenſe Paſchaſium, & Lucenſem Epiſcopos, & Bonifacium presbyterum Romanæ Eccleſiæ. Sub Agathone Papa, Legati ad ſextam ſynodum fuerunt Theodorus & Gregorius Præsbyteri, Ioannes diaconus. In ſeptima ſynodo legati fuerunt Petrus, Petrus presbyteri, & Abbas monaſterij ſanctæ Sabinæ. In octaua ſynodo miſſi ſunt Donatus Hoſtienſis, Stephanus, Epheſinus epiſcopi. Marinus diaconus eccleſiæ Romanæ, & Anaſtaſius famoſiſſimus bibliothecarius. Miſſi fuerunt à Leone ad ſecundam ſynodum Epheſinam, Iulius epiſcopus.

Apochriſarij.

Hilarius diaconus, & Dulcitius prothonotarius, licet non voluerunt adire ſynodum, intelligentes dolum Dioſcori. In Sardicéſi concilio miſſus fuit Oſius Cordubenſis (idem qui in concilio Nicæno) cum Fortuniano Aquilegiéſi, & Vincentio de Capua. In concilio Franckfordenſi ad Menũ, Legati ſedis Apoſtolicæ præſidentes, fuerunt Theophylactus, & Stephanus epiſcopi, quãdo hęreſis Feliciana fuit dãnata, quæ vſum imaginum in Eccleſia prohibebat. Fuſius iſta reperies in libro noſtro de primatu Petri libro tertio capite decimo nono.

DE EXCOMMVNICATIONIBVS. XXI.

POteſtatem excommunicãdi inſtituit Chriſtus, loquens de fraterna correctione, poſt alia inquit. Dic eccleſiæ. Si autem eccleſiam nõ audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.

Mat.18. Patet hîc manifeſtè excõmunicationẽ fieri authoritate Chriſti, maximè ex his quæ ſubiungit, dicens: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram (gloſ. id eſt, vinculo anathematis) erunt

Chryſoſ. ligata & in cœlo. Vbi dicit Chryſoſt. Vi-

de qualiter duplicibus colligauit neceſſitatibus,& pœna quæ hîc eſt, ſcilicet proiectione ab eccleſia. Sit tibi ſicut ethnicus & publicanus, & ſupplicio futuro, quod eſt eſſe ligatum in cœlo.

Auguſtinus ſuper Ioan. Nihil debet formidare Chriſtianus, quàm ſeparari à corpore Chriſti. Si enim ſeparatur à corpore Chriſti, non eſt membrum eius. Si non eſt membrum eius, non vegetatur ſpiritu eius. Quiſquis autem inquit Apoſtolus, ſpiritum Dei non habet, hic non eſt eius. *Aug. habetur. 11. q. 4. cap. Nihil.*

Hieronymus. Quorũ remiſeritis peccata,&c. retenta erunt, id eſt, quibus interdixeris eccleſiam, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, & ipſis ianua regni cœleſtis clauſa erit. *Hie. habetur. ibi.*

Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui vt præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini Ieſu Chriſti congregatis vobis, & meo ſpiritu cum virtute Domini Ieſu, tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in Die Domini noſtri Ieſu Chriſti. *1. Cor. 5.*

Vbi ſcito, quòd in primitiua Eccleſia, quando oportebat per ſigna homines ad *Diſt. 4. Diſt. 18.*

q.1.a. 1. q.2.3. fidem inuitare, ſicut ſpiritus ſancti donũ, viſibili ſigno manifeſtabatur, ita & excõmunicatio corporali vexatione à diabolo innoteſceb t.

Augu. habetur. 11. q 3. c. omnes chriſtiani. Augu de verbis Apoſtoli, ſermone ſexageſimooctauo. Omnis Chriſtianus dilectiſſimi, qui à ſacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia ſcilicet extra eccleſiam diabolus eſt, ſicut in eccleſia Chriſtus, ac per hoc quaſi diabolo traditur, qui ab eccleſiaſtica cõmunione remouetur. Vnde illos quos tunc Apoſtolus Satanæ eſſe traditos prædicat, excommunicatos à ſe eſſe demonſtrat.

Vnde quàm mala ſit excommunicatio, quòd in paraſceue eccleſia pro Iudæis & paganis oret, ſed nòn prò excommunicatis.

1. Tim, 1. Quidam circa fidem naufragauerunt ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.

1, Cor. 4. Huius poteſtatis meminit Paulus: In virga veniam ad vos: an in charitate & ſpiritu manſuetudinis.

2. Cor. 13 Ideo hic abſens ſcribo, vt non præſens hic durius agam, ſecundum poteſtatem, quam Dominus dedit mihi in ædificatio-

nem, & non in deſtructionem.

Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema: maranatha, id eſt in aduentu Domini. *1. Cor. 16*

Quòd ſi quis nõ obedierit verbo noſtro per epiſtolam, hũc notate, & nõ commiſceamini cũ illo vt cõfundatur. *2. The. 3.* Petrus Ananiam & Sapphiram pro defraudatione pretij agri, non ſolùm excommunicauit, ſed ſententia mortis dãnauit. *Act. 5* Ex quo patet, quòd eccleſiæ licet pro temporalibus damnis excommunicare.

Auguſtinus in quæſtionibus veteris teſtaméti. *Augu. q 39. ſuper Deute.* Hoc iam in eccleſia Dei agit excommunicatio, quod in veteri lege fuiſſe legitur interfectio.

Orige. Nõ ſolùm per Apoſtolos ſuos, Deus tradidit delinquẽtes in manus inimicorũ, ſed & per eos, qui eccleſiæ præſident, & poteſtaté habent non ſolùm ſoluendi, ſed & ligandi, tradunt peccatores in interitum carnis, cũ pro delictis ſuis à corpore Chriſti ſeparantur, proſequitur poſtea quomodo homines dupliciter traduntur in poteſtatem Zabuli. *Iudic. homi. 2.*

Ambroſius ſuper Pſal. 18. loquens de excõmunicatione, ſubdit. *Sermo 2* Rectè ergo & ſacerdos vulnus, ne latius ſerpat à toto

corpore eccleſiæ, quaſi bonus medicus debet abſcindere, & prodere virus criminis quòd latet.

2. Ioã. c. vnico. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinã non affert, ne recipiatis eum in domum, nec aue ei dixeritis, qui enim dicit illi aue, cõmunicat operibus eius malignis.

Scripſi vobis non commiſceri fornicariis, auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruiẽtibus: infra, cum eiuſmodi nec cibum ſumere, ecce excommunicatio.

Tit. 3. Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam monitionem deuita. Hîc habes hæreticos fore excommunicatos.

Obiicit hæreticus.

1 *Excommunicatio non eſt pœna, ſed vna declaratio, quia quilibet per peccatum excommunicat ſeipſum, & poſtea iudex declarat illum eſſe excommunicatum.*

2 *Excommunicatio eſt medicinalis, lib. 6. de ſenten. excommunica. cum medicinalis. Ideo nõ eſt timenda ſed amanda.*

Reſpondent Catholici.

Premiſſum Tilmanni.

De 1. Pro huius argumẽti ſolutionis intellectu ſcito, quòd excõmunicatio eſt ſeparatio à communione eccleſiæ, quoad fructũ, & ſuffragia generalia. In primo im-

portatur ſeparatio à ſacramentis. In ſecundo verò ſeparatio à communione fidelium, quantum ad ſpiritualia. Vel dicitur, quòd excommunicatio eſt à qualibet licita communione fidelium ſeparatio. Triplex autem eſt fidelium communio. Vna extrinſeca in ſimul orando in eccleſia, in miſſis & officiis diuinis, & in huius communicationis priuatione non ſolùm conſiſtit excommunicatio. Alia eſt intrinſeca per charitatem vnientem Chriſti membra per fidem formatã capiti Chriſto, & reliquis eius membris, de qua dicit Pſalmus: Particeps ego ſum omnium timentium te. Et hãc tollit peccatũ & non excõmunicatio. Tertia eſt cõmunio extrinſeca ſimul & intrinſeca, ſecũdum cõmunia ſuffragia, quæ in eccleſia ab inſtitutione eccleſię fiunt, vt in miſſis, & aliis orationibus de qua dicitur in ſymbolo, Sanctorum communionem. Et hanc tollit excommunicatio, & ſupponit ablatam communionem. Sanctorum per charitatem. Nunc reſpondetur, quòd excommunicatio eſt pœna inflicta vel à iure, vel ab homine, & non ſolùm declaratio pœnæ: nam clarè beatus Paulus indicat Corinthium nõ traditum Diabolo, ſed traden- *Pſal.* 11.

dum. Porrò quod inquit, quemlibet per peccatum ſeipſum excommunicare, verum eſt excommunicatione minori, ſed illa licet priuet hominem gratia diuina, tamen adhuc manet peccator vnitus eccleſiæ, & myſtico corpori eccleſiæ, cōiunctus, tanquam membrum aridum: at in excommunicatione maiori præſciditur de corpore. Non quod omnino non ſit de eccleſia quia quandiu tenet veram fidem eſt in eccleſia, ſed quia priuatur participatione ſuffragiorum eccleſiæ, quod competit homini, vel ex vi charitatis, vel ex intentione eccleſiæ, generaliter volentis ſua merita omnibus membris non præciſis conuenire.

Et illius geminæ excōmunicationis meminit Origenes in illa homilia 2. Iudicū. Præterea ſi etiam per peccatū quis ſe traderet diabolo, tamen per ſententiam ab homine, vel à iure latam, diabolus adhuc maiorem in eo accipit poteſtatem, liquet de Iuda, quem primò inuaſit diabolus cùm iam cogitaſſet tradere Chriſtū. Intrauit autem Satanas in Iudā (ait Lucas)
Luc. 22. & abiit, & locutus eſt cū principibus Sa-
Ioan. 14. cerdotum, &c. Et Ioannes ait, Cùm Diabolus miſiſſet in cor vt traderet eū Iudas

Simonis Iſcariotes,&c. tamen poſtea adhuc magis intrauit, & poſſedit eum Diabolus, eodem Ioan dicente. Et cùm intinxiſſet panē, dedit Iudæ Simonis Iſcarioth,& poſt buccellam introiuit in eum Satanas. Excommunicatio eſt medicinalis, verùm ſi non cōtemnatur, nam ex fine dicitur medicinalis, quia ordinatur in hunc finē, quòd ille reſipiſcat,& pœniteat, ac ſatisfaciat eccleſiæ: nullus autem amabit excommunicationē, niſi qui obſtinatus magis vult tradi Satanæ, quàm ſeruire Chriſto,& ab eccleſia vult haberi ſicut ethnicus & publicanus. Vnde Gregorius dicit Sentētia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt. Tantùm abeſt, vt ſit amanda. *De 2.*

DE BELLO IN TVRCAS XXII.

SVb exiſtente rationabili cauſa, belligerare poſſunt chriſtiani in Turcas & hæreticos.

Interrogabant Ioannem & milites dicentes, quid faciemus & nos? & ait illis Neminem concutiatis, neque calumniā faciatis, & contenti eſtote ſtipendiis ve- *Luca.3.*

ſtris. Liquet quia bellum non prohibuit. ſed bellantibus modum impoſuit.

*Rom.*13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubiecta ſit, non enim eſt poteſtas niſi à deo, infra. Si autem malum feceris, time, non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt iudex in iram ei qui malè agit.

Vnde filij Iſraël à Deo ſibi datam terram promiſſionis non niſi bellando obtinuerunt, vt patet in libris Ioſue, Iudicum & Regũ. Imò voluit dominus Deus continuum eos habere bellum cõtra infideles vnde dicitur Iudicum. 5. Hæ ſunt gentes quas domin⁹ dereliquit, vt erudiret in eis Iſraëlem, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum, & poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi.

*Hie.*47 Maledictus qui prohibet gladiũ ſuum à ſanguine.

Totum vetus teſtamentum plenum eſt quomodo iuſſu & auxilio Dei Iudęi non modò reſtiterunt infidelib⁹, ſed etiam eos inuaſerunt, Abraham, Moyſes, Ioſue.

1.*Reg.*1. Hęc dicit Dominus exercituum (ait Samuël ad Saul) Recenſui quęcunque facit Amalech Iſraël, quomodo reſtitit ei in

via cũ aſcenderet de Ægypto, nunc ergo vade& percute Amalech,& demolire vniuerſa eius:non parcas ei,&non concupiſcas ex rebus ipſius aliquid, ſed interfice à viro vſque ad mulierem,& paruulũ atque lactantem,bouem & camelum, & aſinũ, Quis iam fuit conſiliarius Domini, aut quis nouit ſenſum eius, quando ſit tempus vt velit punire Turcas per Chriſtianos, ſicut puniuit Amalechitas per Iudæos? Hortabãtur Machabæi ſe inuicem dicentes: Si omnes fecerimus ſicut fratres noſtri fecerunt,& non pugnauerimus aduerſus gentes pro animabus noſtris, & iuſtificationibus noſtris, citius diſperdent nos à terra. Et cogitauerunt die illa dicentes. *1.Mac.2*

Omnis homo qui venerit ad nos die ſabbatorum, pugnemus aduerſus eum,& non moriemur omnes, ſicut mortui ſunt fratres noſtri. Et collegerunt exercitum, & percuſſerunt peccatores in ira ſua, & viros iniquos indignatione ſua,&c. Ita & nos Chriſtiani,niſi aduerſusTurcam crucis Chriſti hoſtem ferociſſimum pugnauerimus,citius diſperdet nos, delebitque Chriſti nomen è terra,id quod optare videntur iſti tabulæ, mentientes pugnare

contra Turcam,eſſe contra Chriſti euangelium.

1.Mat.3 Surrexit Iudas Machabæus, & adiuuabant eum fratres eius,& vniuerſi qui coniunxerant ſe patri eius, & præliabantur prælium Iſraël cum lætitia, & dilatauit gloriam populo ſuo.

Ibidem. Nos pugnabimus pro animabus noſtris,& legibus noſtris, & ipſe Dominus conteret eos,ſcilicet gentiles,ante faciem noſtram.

1.Mac.5. Abiit Simon in Galilæam,& commiſit prælia multa cum gentibus.

1.Ma.13 Dixit Simon, vos ſcitis quanta ego & fratres mei, & domus patris mei fecerimus pro legibus,& pro ſanctis prçlia.Sãctiſſimum igitur eſt atque iuſtiſſimũ præliari contra infideles Turcas, & hçreticos Turcis ipſis impiores, pro fidei eccleſiæ, diuiníque cultus conſeruatione, pro Re-
1.Mac.3 pub pauperum & oppreſſorum defenſione. Accingimini igitur,ô Chriſtiani principes,& eſtote filij potentes,eſtotéque parati vt pugnetis aduerſus nationes has impias, quæ cõuenerunt diſperdere nos, & ſancta noſtra, quoniam melius eſt nos mori in bello, quam videre mala gentis noſtræ,& ſanctorum. Auguſtinus ad Bo-

nifacium Comitem, Vtile tibi, tuíſque dabo conſilium, arripe manibus arma, oratio aures pulſet authoris. Et iterum ad eundem: Noli æſtimare neminem Deo placere poſſe, qui armis bellicis miniſtrat, in his enim erat ſanctus Dauid, cui Dominus magnum teſtimonium perhibuit. Et contra Fauſtum: Ordo naturalis mortalium paci accommodatus hoc poſcit, vt ſuſcipiendi belli authoritas atque conſilium penes principes ſit. Principibus dicitur. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Cur tunc non liberarent de manu Turcæ, maximè attento eo, quòd vi magnificat, & extollit cultum Machumeti ſui in iniuriam creatoris noſtri, & quòd tertiam prolem ſibi placentem aufert, in ritu Machumetico nutrit in perpetuam ſeruitutem, hinc glorioſiſſimus Carolus, Gosfridus, Alphonſi, Ferdinandi, & alii infidelium deſtructores, per orbem Chriſtianum celebri fama laudantur: vide tomo primo, Dominica tertia poſt Epiphaniam, homilia quinta.

Epi.194 *Lib.22.* *Pſa. 62.*

Obiiciunt hæretici.

1 *Bellare contra Turcas, eſt repugnare voluntati ſpiritus, viſitanti iniquitates noſtras*

per illos.

2 *Chriſtianus oratione pugnet, non gladio.*

3 *Matthæi quinto prohibetur defenſione nõ opponamus angarientibus nos.*

Reſpondet Catholicus.

Plures hæretici iam, ſicut & Œcolampadius, negant omnino Chriſtianis licere bellare, quæ fuit hæreſis Manichæorum, vt Auguſtinus contra Fauſtum docet, & de ſermone Domini in monte, ſed reſpondeamus.

De 1. Etiam ſi deus viſitet iniquitates noſtras per Turcam, tamen per hoc non inhibet nobis defenſionẽ, alioquin cum nos viſitet per famem, peſtem, ignem, bella, morbos, non congrueret nobis vlla prouiſio contra famem: vlla medicina cõtra morbos vlla fuga contra peſtẽ. Ita enim deus viſitat ſuos, vt non derelinquat. Viſitabo
*Pſal.*88. inquit in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, miſericordiã autem meam non diſpergam ab eo, neque nocere in veritate mea.

De 2. Fateor iuſtum bellatorẽ pulſare Deum orationibus, attamen arma in manu capiat cum Machabæo, nam Moyſe orante
*Exo.*27. in mõte, Amalech vincitur gladio Ioſue. Orent, qui domi manẽt, alij arma in Tur-

cas

cas ferant. Ex conciliis & operibus perfe-
ctorum Lutherani faciunt pręcepta, & cũ *De* 3.
adeo amari ſint, vt nec verba poſſint pati
Catholicorum, etiam pia, ſerui iniquita-
tis volũt, vt verbera patiamur Turcarum,
deſolationem templorum, violationem
virginum, &c. Quæ enim ibi docet, præ-
cipit in præparatione cordis, non in oſtẽ-
ſione operis, ait Aug. Sperandum eſt po-
tius, poſt tot ærũnas, & calamitates Chri-
ſtianitatis, amiſſis duobus imperiis, & 36.
regnis, vt Deus tandem miſereatur no-
ſtri, & decantemus gaudenter. Filia Tur- *Pſa.* 136.
cæ miſera, beatus qui retribuit tibi retri-
butionẽ, quam tribuiſti nobis: vide quin-
que Homilias, tomo tertio, de Bello in
Turcas.

DE IMMVNITATE, ET DIVITIIS ECCLESIARVM. XXIII.

IMmunitas, & Eccleſiaſtica libertas o-
ſtenditur. Pharao gentilis rex Ægypti *Gen.* 47.
immunitatem Sacerdotibus ſeruauit.

Emit enim Ioſeph omnem terram Æ-
gypti, ſubiecítque eam Pharaoni, & cun-

ctos populos eius, præter terrã Sacerdotum, quæ à rege eis tradita fuerat, quibus & ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Et idcirco non ſunt compulſi vendere poſſeſſiones ſuas. Et infrà. Ex eo tempore vſque in præſentem diem, in vniuerſa terra Ægypti Regibus quinta pars ſoluitur, & factum eſt quaſi in legem, abſque terra ſacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

2. Exẽp. *1. Eſdr. 7* Artaxerxes Rex Perſarum donans filiis Iſraël facultatem liberè redeundi cum Eſdra in Hieruſalem, pro Sacerdotũ miniſtrorúmque templi libertate Decretum ſtatuit in hæc verba: Ego Artaxerxes ſtatui atq; decreui omnibus cuſtodibus arcis publicæ qui ſunt trans flumen, vt quodcunque petierit à vobis Eſdras ſcriba legis Dei cœli, abſque mora detis, &c. Et infrà. Vobis quoq; notum facimus de vniuerſis ſacerdotibus, & leuitis, & cantoribus, & ianitoribus nathinneis, & miniſtribus domus dei huius, & vectigal, & tributum, & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos. Vbi gloſſa ordinaria, quæ eſt Bedæ. Hoc priuilegio oſtendetur, quòd cętera plebs filiorũ Iſraël ad patriã peruenicns, tributa regis pende-

bat, quòd diſcreta prouiſione rex feciſſe cognoſcitur, vt qui diuino ſeruitio ſemper erant occupati, à ſuo famulatu eſſent liberi,& qui in terra nihil propriũ poſſidebant, ſed ex decimis populi viuebant, nemo ex eis tributũ exigens. Ecce hi duo reges ambo gentiles, alter pro idolorum ſacerdotum: alter verò Iudæorũ ſacerdotum legaliúmque miniſtrorũ zelabant libertate: & modò nõnulli Chriſtiani principes, ciuitatúmque rectores grauant, exactionãt, & excoriant Chriſti ſacerdotes, pauperéſque verbi Dei miniſtros, atq; in extremam deiicere moliuntur ſeruitutem.

Ioſue diuiſit ſacerdotibus& leuitis ciuitates, ſicut iuſſerat dominus per Moyſen.

Item habebant ſacerdotes & leuitæ decimas, primogenita, primitias partes de victimis, oblationibus & ſacrificiis, ordinante ac præcipiente Deo, pro miniſterio quo ſibi in tabernaculo teſtimonij ſeruiebant quotidie. *Leui.* 27 *Num.* 18

Dixit Ioas ad ſacerdotes: Omnẽ pecuniã ſanctorũ quæ illata fuerat in tẽplum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam ſponte & arbitrio cordis ſui inferunt in templum domini, accipiant illam ſacerdotes iuxta *4. Re.* 12

1.*Par.* 31 ordinem ſuum. Ezechias præcepit populo habitãtium Hieruſalem, vt darent partes ſacerdotibus & Leuitis, vt poſſent vacare legi Domini. Quod & populus fecit adeò abundanter, vt præciperet rex fieri horrea in domo domini vbi reciperentur fructus, &c.

Chriſtus habuit procuratorem Iudam, qui loculos habebat, & portabat ea quæ mittebantur.

Luc. 8. Ioanna vxor Chuſæ procuratis Herodis & Suſannæ, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.

Mat. 17. Immunitatem ſacerdotum docuit Chriſtus. Quid tibi videtur Simon, dixit Chriſtus Reges terrę à quibus accipiunt tributa, à filiis ſuis, an ab alienis? Dixit illi Petrus. Ab alienis. Dixit illi Chriſtus, ergo liberi ſunt filij.

1.*Cor.* 9. Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? quis plantat vineam, & de fructibus eius non edit?

Infra. Scriptum eſt in lege Moyſi: Non alligabis os boui trituranti. Infrà, ſi nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnũ eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus, infrà. Neſcitis quoniã qui in ſacrario operãtur, quę de ſacrario ſunt edunt? Et qui altario de-

ſeruiunt, cum altario participant. Ita & dominus ordinauit his qui Euangelium annuntiant, de euangelio viuere.

Oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virũ, ſobrium, ornatum, prudentẽ pudicũ, hoſpitalẽ &c. & quomodo poſſet eſſe hoſpitalis, ſi nihil haberet? 1. *Tim.* 3.

Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erãt, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebãt, & ponebant ante pedes apoſtolorum. Vnde in primitiua eccleſia fiebant collectæ pro ſuſtentatione cleri, quibus deficientibus ſucceſſerunt beneficia. *Act.* 4.

Ignatius ad Philadelphum.

Principes ſubditi eſtote Cæſari, milites principib⁹, diaconi, preſbyteris: vt ſacrorũ adminiſtratorib⁹. Preſbyteri verò & diaconi, atque omnis clerus ſimul cum omni populo, & militibus atq; principibus, ſed & Cæſares obediant Epiſcopo, Epiſcopus autem Chriſto, ſicut patri Chriſtus: & ita vnitas per omnia ſeruatur. Idem ad Smirnen. Sacerdotum eſt ſumma omnium bonorum quę in hominibus conſtant, quòd ſi quis inhonorauerit, Deum inhonorat, & primogenitum totius creaturæ. *Igna. Ioan. diſcipulus.*

Nolite tangere Chriſtos meos, & in *Pſa.* 104

prophetis meis nolite malignari.
1. *Re.* 26 Quis extendet manum ſuam in Chriſtum domini? Hoc dicit etiam de vnctione regis, quid de vnctione ſacerdotis?

Gregorius Ciriaco Conſtantinopolitano.

Quiſquis in loco regiminis eſt, aliquãdo neceſſe habet etiam terrena cogitare & exteriorum quoque curam gerere, vt grex commiſſus valeat ad ea quę ſibi ſunt explenda, ſubſiſtere. A paſtoribus lex creuit in regalem maieſtatem. A piſcatoribus Euangelium creuit in imperialem maieſtatem.

Et in regiſtro Gregorij paſſim reperiũtur epiſtolæ de adminiſtratione tẽporalium, vnde etiam illo tẽpore habuit præfectos ærarios in Sicilia & prouincia, vt manifeſtum ſit etiam tempore Gregorij fuiſſe patrimonium ſancti Petri.

Patrimoniũ ſancti Petri. In epiſtola Clementis. Si qui ex patribus negotia habent inter ſe, apud cognitores ſeculi nõ iudicentur, ſed apud preſbyteros eccleſiæ, quicquid eſt dirimatur, & omnino obediant ſtatutis eorum.

Concilium Carthaginenſe Placuit vt quicunque clericus ab imperatore cognitionem publicorum petierit, honore pro-

prio priuetur. Gai' Papa martyr ſtatuit. Ne laici ſacris initiatos, coram ſeculari iudice conueniant.

Dionyſius ad Demophilum, de correctione Epiſcopi, ait: Si quis ſorte, & inter ipſos à recto tramite deuiauerit, is ab æqualibus atque ſui ordinis ſanctis corrigatur, vt non ordo in ordinem rueś cũcta permiſceat, ſed vnuſquiſque in ſuo ordine ſuóque officio maneat.

Origenes qui tempore martyrum vixit, vbi adhuc erant imperatores gẽtiles, ſuper Lucam explicat ſubiectionẽ preſbyteri ad Epiſcopũ, ſicut Ieſus fuit ſubditus parentibus. *Hom.20*

Iulianus apoſtata, Chriſto aduerſarius, clericis ſubtraxit omnia priuilegia & honores. Quæ piiſſimi imperatores catholici, Conſtantinus, Theodoſius, Marcianus.

Valentianus, & alij religioſi animi Principes decreuerunt, Quæ quia ſunt omnibus obuia. C. de ſacro ſanctis Eccleſiis, & de clericis & Epiſcopis. Ideo referre poſtponimus. *Conſtan. imperator.*

Conſtantinus Imperator in concilio Nicæno noluit accipere libellos contra Epiſcopos, & dixit: Vos dij eſtis, à vero *23 q. 8. c. Tributũ.*

Et c. ſecũdum Cã. Deo conſtituti, ite, & inter vos cauſam diſponite, quia dignum non eſt, vt nos iudicemus Deos.

Petrus princeps Apoſtolorum nõ refutauit ſumptus.

Ambroſius ſuper primum ad Corin. 9.

Conſtitutio Frederici Imperatoris C. de Epiſcopis & cleric.

Statuimus vt nullus eccleſiaſticã perſonam in criminali quęſtione vel ciuili, trahere ad iudicium ſeculare præſumat, contra inſtitutiones imperiales & canonicas ſanctiones, quòd ſi fecerit actor, à iure ſuo cadat, iudicatum non teneat, & iudex ſit, & tunc officio iudicandi ſit priuatus. Aduertite iniquè clerum ad tribunal ſeculare pellentes.

Patet igitur ex præmiſſis iuſtiſſimas eſſe excommunicationes latas in offendẽtes libertatem Eccleſiaſticam, ſuis iniquis ſtatutis grauantes & exactionantes clerum, vt pote in eos qui peccãt & contra naturę ius in legem diuinam vtriuſq; teſtamenti, & contra ius humanũ, ciuile & canonicum.

Obiicit hæreticus.

Chriſtus paſſus eſt ſe iudicari à iudice laico Pilato, & teſtimonium perhibuit ei, quia

haberet ſuper eum poteſtatem debent refugere iudices laicos.

Reſpondet catholicus.

Egregiam rem moliris, vt omnes iudices Chriſtiani ſint Pilati & Herodes. Chriſtus manifeſtè obiicit peccatū Pilato, quia is qui tradiderat eum maius peccatum habebat. Quod autem dixit Pilatū habere poteſtatem deſuper, ſi ad Deum referatur, accipitur permiſſiuè, permiſit Deus hoc Pilato, oblatus eſt enim, quia voluit, ſi ad Cæſarem, non haberet intē- *Eſa.59.* tum hæreticus.

DE INDVLGENTIIS XXIIII.

Quia indulgentiæ ſunt duntaxat ſatisfactoriæ pœnæ pro peccatis debitæ, oſtendamus aliud eſſe meritum, aliud ſatisfactionem.

DE merito Chriſti dicitur: Propter *Philip.2* hoc Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Ecce quid meruit ſibi. De ſatisfa- *Luca.22* ctione eius dicitur, hîc eſt calix nouū te *Mat.26* ſtamētum in meo ſanguine, qui pro vo-

bis tradetur in remiſſionem peccarorum, ecce quid meruit nobis. De offeren
Leui.4. te hoſtias pro peccatis dicitur Et rogãte pro eis ſacerdote, propitius erit de dominus. Non de culpa ſed de pœna, quomodo? niſi per intercesſionem.

Theſis Thilmanni.

Scito tibi theſaurum indulgentiarum fieri ex ſuperabundantia meritorũ (quatenus ſatisfactoria erant) Chriſti & ſanctorum. De ſuperabundantia paſſionum
1.Ioan.2 Chriſti pro nobis dicitur. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nõ noſtris autẽ tãtùm, ſed totius mũdi. Ex qua authoritate patet, paſſionẽ Chriſti ſufficienter ſatisfacere pro toto mundo, ac per hoc quum executiuè pro paucis tãtùm ſatisfaciat, infinitum theſaurũ ſatisfactionũ Chriſti ſupereſſe in ſacramentis quibus eadem Chriſti paſſio ſatisfacit. De ſanctorum autem paſsionum meritorúmq; ſuperabundantia, quo ad officium ſatis-
Iob.6. faciendi pro nobis, patet ex Iob dicente: Vrinam appẽderentur peccata mea quibus iram merui & calamitas quã patior in ſtatera, quaſi arena maris hęc grauior appareret. Ex his Iob verbis claret ipſum plus paſſum fuiſſe quàm pro peccatis

ſuis debuerit pati. In ſuperabũdantia autem paſsionum, conſtitit ſuperabundantia ſatisfactionũ. Et idem de multis ſanctis apertiſsimum eſt. De ſanctorum verò intẽtione, quod ſcilicet voluerint pati, paſsíque ſunt libenter, non ſolùm pro ſe, ſed etiam pro nobis, teſtatur Apoſtolus, dicens: Nunc enim gaudeo in paſsionibus meis pro vobis, & adimpleo ea quæ deſunt paſsionum Chriſti in carne meà, pro corpore eius quod eſt Eccleſia. *Coll. 1.*

Expẽde catholice, quia miſeriæ ſanctorum adiungẽdæ ſunt preſſuris chriſti, ad communẽ Eccleſiæ vtilitatem. Et eſt iſte theſaurus meritorum, de quo dicit Eccleſia præcibus & meritis ſanctorum. Nam quod Paul' adimpleuit quis negabit de aliis ſanctis, crucem Chriſti portãtibus, & cum ſequẽtibus? Quod Papa hũc theſaurum diſpẽſat, patet ex Apoſtolo dicẽte: Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum eius. Iterum: Diſpẽſatio mihi credita eſt. Item: Cui donaſtis aliquid, & ego Nõdonauit culpam, ſed pœnam. Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti. *1. Cor. 4.* *1. Cor. 9.* *2. Cor. 2.*

Certum eſt Gregorium magnum dediſſe indulgentias ante nongẽtos annos & ita poſtea obſeruatum per omnem Eccleſiam. Mirantur hæretici, quia Papa remittit tertiam, aut mediam partem pœnarum, aut plenariè indulgeat. Cùm ipſi non verecundentur aſſerere, quemlibet ſacerdotum à culpa & pœna abſoluere,
*Leui.*25. ipſi remittunt totã pœnã, & nolunt Papã remittere partem.

Indulgentiarum Euangelij figura fuerunt Iubilei in veteri teſtamento.

De his ſumus contenti, eò quòd habeamus ſolidum fundamentũ in ſancto Paulo ne credamur diligentiores in cauſa lucroſa. Porrò quod vniuerſa recepit, credit & tenuit Eccleſia, quomodo poſſet eſſe in fide erroneũ? at vniuerſitas Eccleſię toto orbe terrarum diffuſa, recepit indulgentias à tempore Gregorij magni (niſi quòd in paucis hæreticorum angulis alicubi inceperunt reiicere) Et concilia generalia approbauerunt, ſicut ſacrũ concilium Lateranenſe celeberrimum ſub Innocentio tertio, in quo & ſaluberrima conſtitutio. Omnis vtriuſque, edita eſt, limitauit authoritatẽ minorum Prę-latorum in conceſſione indulgẽtiarum

Et ſacrum concilium Viennenſe approbauit indulgẽtias. Vrbani quarti, pro venerabilis Euchariſtię veneratione. Et omnis Eccleſia ex Germanis, Gallis, Hiſpanis, Italis, Anglis, Hũgaris, Polonis, Dacis, Scotis, & cæteris, reuerẽter ſuſcepit Iubileos in Roma à Pontificibus cũ plenariis indulgentiis celebratos.

Appendix Tilmanni.

Proſunt etiam indulgentiæ animabus in Purgatorio, quia nõ eſt aliqua ratio, quare Eccleſia transferre poſſit communia merita Chriſti & ſanctorum quibus indulgentiæ innituntur in viuos, & non in mortuos, qui in charitate decedentes, obſtaculis à regni cœleſtis ingreſſu impedientibus nondũ amotis, in Purgatorio detinentur. Applicat autem Papa eis indulgentias, non authoritate abſoluendo, ſed per modum ſuffragij. Quare neque pro libito poteſt animas a purgatorio liberare, aut purgatorium euacuare.

Obiiciunt aduerſarij inter alia argumenta hoc Achillicum (vt putant inuincibile) Et ſi merita Chriſti ſunt infinita, nequaquam tamen merita ſanctorũ quę ſunt pleniſſimè remunerata, imò vltra *Rom. 8.*

condignum, quoniam non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad ſuperuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis Sanctorum igitur merita per indulgentiarum theſaurum nobis applicari non poſſunt.

Dicendum quòd ſicut Chriſti opera ſimul erant meritoria & ſatisfactoria, meruit ſiquidem ſibi & nobis, ſibi quidem, quia per humilitatem paſsionis, gloriam meruit reſurrectionis, iuxta
Philip 2. illud, Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem: mortem autem crucis, propter quod Deus exaltauit illum, &cæ. Nobis verò quoniam ſi vnius delicto mortui multi ſunt, multò magis gratia Dei, &. donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures a-
Roma.5. bundauit. Et infra: Igitur ſicut per vnius delictum in omnes homines in cōdemnationem, ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem
1.*Pet*. 2. vitæ, &cæ. Satisfecit autem non pro ſuis quia peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, ſed pro noſtris peccatis, vt patet ex multis ſacræ ſcripturæ locis. Ipſe enim vulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter

ſcelera noſtra. Et paulò pòſt Omnes nos quaſi oues errauimus, & poſuit Dominus in eo iniquitatem omniū noſtrorum. Chriſtus tradidit ſemetipſum pro nobis hoſtiam & oblationem Deo, in odorem ſuauitatis. Peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, & cætera. Ita & de ſanctorum operibus & paſsionibus ſentiendum eſt. Quæ quatenus meritoria erat, vltra condignum remunerata cum Apoſtolo fatemur, quatenus verò ſatisfactoria, aut pœnalia, ac innumeros ſanctos conſtat longè plus ſatisfeciſſe, aut paſſos eſſe, quam pro ſuis peccatis debuerunt, vt patet de Iob & Apoſtolo & hoc non ſolùm pro ſe, ſed pro corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, reſiduum ſatisfactionis, & paſsionis per indulgétiarum theſaurum nobis applicatur, quod ad maximam gloriam cedit ſanctorum. Vnde quum contingit (exempli gratia) ſuperfluam ſatisfactionem Laurentij ſoluere pro pœna debita, Ioanni pœnitenti gaudium quoddam accidentale Laurentius in cœlo habebit: de hoc quod ſatisfactio ſua ſoluit pro Ioanne.

Eſa.53. *Epheſ.5.* *1.Pet.2.* *1.Ioan.2* *Iob.5.* *Coloſſ.1.*

Et ita opera ſanctorum quatenus ſatisfa ctoria,& pœnalia remunerātur ipſis ſan ctis,etiam in his quibus per indulgētias applicantur.

Hæc Thilmanus.

DE PVRGATORIO. XXV.

Purgatorium eſſe ſatis conſtat ex ſcriptura, Eccleſia, & patribus.

1.Cor. 3. SI quis ſuperædificat ſuper fundamētum hoc aurum,argētum,lapides pretioſos,ligna,ſtipulam, vniuſcuiuſcūque opus manifeſtum erit,dies enim domini declarabit,qui in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſq; opus quale ſit, ignis probabit.Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur,ipſe autem ſaluus erit, ſic quaſi per ignem.Liquet ſcientem etiam opera cremabilia,ſicut patet in die iudicij particularis vniuſcuiuſq;,eum tamē ſaluum fieri per ignem,non inferni,quia ibi nul
Matt.5. la eſt redemptio Sic intellexerunt illum locum Pauli,beatus Ambroſius, beatus Hierony-

Hierony. beatus Auguſt. beatus Gregorius, Alcuinus.

Eſto conſentiens aduerſario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro,& in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem. Hunc carcerem beatus Ambroſius intelligit Purgatorium. *Luc.12.*

Qui dixerit verbum contra ſpiritum ſanctum,non remittetur ei, neque in hoc ſeculo,neque in futuro. *Mat.12.*

Beatus Gregorius illa verba ponderat, & dixit: De quibuſdam culpis ante iudicium purgandis ignis credendus eſt, pro eo quod Veritas dicit: Qui dixerit verbũ contra ſpiritum ſanctum, &c. in qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſeculo,quaſdam in futuro relaxari. *4. Dial. & ha. di. 25. c. qualis. Idem Auguſt. li. 21. de Ciuit. Dei. c. 24.*

Ita etiam intellexit beatus Bernardus ſuper cantica.

Antiquitus prouocabãtur viuentes per inſtrumenta muſica ad lamẽtum & compaſſionem ſuper mortuos, vt attentè orarent zo eis. Aliàs enim lugere non eſſet niſi inſanire. *Luc.8.*

Panem tuum & vinum tuum ſuper ſe- *Tob.4.*

pulturam iuſti cōſtitue, vt ſcilicet pauperes inde refecti, pro defuncti ſalute Deum deprecentur.

2 *Ma.*14 Iudas Machabæus facta collatione duodecim milia drachmas argenti miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium. Bene & religioſe de reſurrectione cogitans: niſi enim eos qui ceciderant reſurrecturos ſperaret, vanum videretur & ſuperfluum orare pro mortuis, &cæt. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis orare, vt à peccatis ſoluantur. Is liber eſt in Canone Eccleſiæ, vt teſtatur Prologus ei præfixus, & beatus Auguſtinus decimo octauo libro de ciuitate Dei, & Canon concilij Carthaginenſis, licet non fuerit inter Canonicos libros habitus apud Iudæos, vt teſtatur beatus Hieronymus in galeato prologo. Sequitur negantem libros Machabæorũ eſſe canonicos, non eſſe filium Eccleſiæ, ſed ſpurium ſynagogæ. Et Luthermet fatetur ſe ſcire eſſe purgatorium in diſputatione Lipſica, quomodo ergo rem tanti momenti, ſicut & Purgatoriũ, ſpiritus ſanctus non reuelauit in ſcripturis?

Græci hanc hæreſim cognouerunt, &

abiurauerunt in concilio Florentino.

In nomine Ieſu omne genu flectetur, *Phil.2.*
cœleſtium, terreſtrium, & infernorũ. Palàm eſt autẽ (quantum ad hos attinet qui ſubtus terram in gehẽna ſunt) quòd nec genua flectant nomini Ieſu, quin potius contra ipſum iugiter blaſphement: ſunt ergo in purgatorio, qui genua flectunt.

Et omnem creaturam, quę in cœlo eſt, *Apo.5.*
& ſuper terram, & ſubtus terram & mare, & quæ in eo ſunt, omnes audiui dicentes: Benedictio ſedenti in throno & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum. Triplicem hîc ponit ordinem laudantium deum, ſcilicet in cœlo beatorum, in terra iuſtorum, ſub terra purgandorum, quia damnati non laudant deum, nec benedicunt ſedentem in throno.

Aug. in lib. de cura pro mortuis agẽda, approbat ſuffragia pro mortuis facienda authoritate eccleſiæ, Ita inquiens. In ſecundo Machabæorum libro legimus, oblatum pro mortuis ſacrificium, ſed ſi nuſquam in ſcripturis veteribus omnino legeretur, non parua eſt vniuerſæ eccleſiæ (quæ in hac conſuetudine claret) authoritas, vbi in precibus ſacerdotum,

quæ Domino Deo ad eius altare ſundantur, locum ſuum habet etiam commendatio animarum. Hæc ſuffragia petiit. Monica mater Augu. ex altaris ſacrificio.

Beatus Ambroſius de obitu Theodoſij meminit, cur in eccleſia Dei peragatur, primus, ſeptimus, triceſimus defunctorum.

Damaſcenus affirmat morem orandi pro defunctis, ab Apoſtolorum traditionibus manaſſe.

Auguſtinus quæſtione prima de Dulcitiis quæſtionibus teſtatur Purgatorium.

Cap. 7. eccle. hierar. Chryſoſt. proprio ſermone agit ſuffragia prodeſſe mortuis. Dionyſius inquit. Quod autem iuſtorum preces etiam in vita ſua & nedum poſt mortẽ iis ſolis proſint, qui digni ſunt, ſcripturæ nos educet ſacroſancta traditio. Accedẽs deinde (delato ſcilicet funere intra templum) venerandus antiſtes precem ſuam ſuper mortuum peragit, poſtquam precem, & ipſe præſul eum ſalutat, & ſuo deinceps ordine, qui aſtant omnes. Precatur oratio illa diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanam admiſſa peccata, defuncto, cúmque in luce ſtatuat &

regione viuorum, in ſinibus Abrahæ. Iſaac,& Iacob, in loco vnde effugit dolor triſtitia,& gemitus. Hæc Diony. apoſtoli Pauli diſcipulus, ita docuit & tenuit ſancta mater Eccleſia, & omnes orthodoxi.

Purgatorium etiam cōuincitur ex animarum apparitionibus: quas etſi Luther irrideat: tamen in Machabæis legimus *1.Ma.15*
Onian & Hiere.apparuiſſe Iudæ.Chriſto *Mat.17.*
transfigurato apparuerūt Moyſes & Hel. *Mar.9.*
& diſcipuli Chriſto reſurgente,putant ſe *Luc. 9.*
ſpiritum videre, quod nequaquam puta- *24.*
uiſſent niſi ſciuiſſent defunctorum ſpiritus nonnunquam apparere. Vide libro 4. Eckij de purgatorio.

Obiicit Pighardus.

1 *Chriſtus prohibuit viduæ:Noli flere,ſed* *Luc.7.* *ſi eſſet purgatorium, deflendus fuiſſet mortuus.*

2 *Hieremias inquit,Nolite flere mortuū,* *Hie.11.* *neque lugeatis ſuper eum fletu.*

3 *Paulus ait,Nolumus vos ignorare fratres dē dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri.*

4 *Cyprianus ſedulo admonet fratres, ne fleant ſuper his qui migrarunt ex hac vita.*

5 *Chryſoſt. lamentari eos qui ab hac vita*

decedunt ex puſillanimitate contingit.

Reſpondet Chriſtianus.

De 2. Chriſtus mox erat mortuum reſuſcitaturus: ideo prohibuit matrem à fletu: Nec chriſtiani vllum ex mortuis reſuſcitant. Hieremias voluit non plangendum regem Ioachaz captiuum in Ægypto: ſed alios reges ſequentes, ſub quibus Iudæi plus tribulabantur.

De 3. Truncatè adducitur Paulus, qui ait, ſicut cæteri, qui ſpem non habent. Itaque deflere mortuum ex deſperatione futuræ reſurrectionis eſt malum, quod non facit eccleſia. c. vbicunque. 13. q. 2.

De 4. 5. Secundum prædicta intelligantur Cyprianus & Chryſoſt. quando aliquis deferet mortuum ex diffidentia, quaſi perpetuò illum amiſerit. Vide tomo ſecundo, homil. Dominicæ 17. poſt Pentecoſt.

DE ANNATIS.

XXVI.

ANnatas id appellant in curia Roma. quod ordinarij locorum nominant medios ſeu primos fructus, & pro con-

firmatione Epiſcopi, ſolent appellare redemptionem pallij, cùm tamen propriè ſolus Epiſcopus Bambergenſis in Germania habeat pallium, & Archiepiſcopi.

Filiis autem Leui dedit omnes decimas Iſraël in poſſeſſionem pro miniſterio quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis. Et infrà. Præcipe Leuitis atque denuntia: cùm acceperitis à filiis Iſraël decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte domino, id eſt, decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiuorū, tam de ariis, quàm de torcularibus, & vniuerſis, quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date ea Aarum ſacerdoti. In veteri igitur teſtamento Leuitæ & ſacerdotes accipiebant decimas, & Aaron ſummus ſacerdos accipiebat decimam decimarum. Deſcendunt ergo Annatæ de iure diuino, quia ſuccedunt in locum decimæ decimarum. *Num.18*

Et Leuitæ offerent decimam partem decimæ ſuæ in domo dei noſtri, ad gazophylacium domini dei noſtri. *Neem.10*

Annatarum meminit Ioannes Andreæ in cap. inter cætera, de offic. ordinarij

poſt Hoſtien. quem citat in huiuſmodi ſententia, dicit hîc Hoſtienſis, quòd Romanam eccleſiam in annatis exigendis, vbi alioquin nullum ius haberet, excuſat neceſſitas, quia nec de ſuo poſſet omnibus prouidere. Et infra. Id iam eſt de antiquiſſima conſuetudine obtentum. Poſtea refert quomodo pluries clamauerit, in tantum, quòd ſuper eo fuit ſermo in concilio Viēnenſi, cui præſedit Clemens quintus.

Sequitur erraſſe Platinam & Blōdum, & quoſdā conſarcinatores grauaminum, Germaniæ, non inuentum annatarū tribuunt, vel Ioanni 22. vel bonifacio 9. vel concilio Conſtantienſi, quod Germani faciunt, quia Clemens quintus præceſſit Ioannem 22. & Bonifacium nouum. Et is tamen non inuenit annatas, ſed inuentas approbauit ex antiqua conſuetudine. Et certè iſti duo teſtes Hoſtienſis & Ioannes Andrææ frangunt mendacia Oſorum Eccleſiaſtici ſtatus. In Conſtantienſi concilio non fuerunt inſtitutæ annatæ, vt nugantur centones Lutheranorum, ſed quia aliquæ eccleſiæ decreuerunt in temporalibus, fuit conſtitutum vt illæ eccleſiæ ſic de paupertate re-

ducerentur ad iuſtam taxam, ſecundum valorem eccleſiæ currentem. Ideo magis confirmauit annatas. Vnde nullus adhuc publicauit verè, quando annatæ fuerunt inuentæ, ideo bene dicunt præfati, annatas rem eſſe antiquiſſimam. Gerſon de Simonia 36. K. Sicut ex antiqua lege decimæ decimarum debebantur ſummo ſacerdoti à Leuitis Num. 18. Deute. 16. Sic non minus in lege noua debetur hæc decimatio facienda ipſi Papę per inferiores: Hæc autem recompenſatia videtur rationabilis, quòd fructus primi anni à quolibet beneficiato perſoluantur: quoniam in hoc Papa ſeruit eccleſiæ, & ita pro ſuſtentatione decenti ſtatus ſui poteſt operare perſonas & beneficia. Et illam rationem dicit bene inferre & concludere.

Sequitur, ſi ſacerdotes & epiſcopi vellent negare annatas ſomno pōtifici, tunc eadem facillitate laici negarent decimas ſacerdotibus, & ſacerdotes recuſarent medios fructus dare epiſcopis, vnde ex eccleſia faceremus Babylonē. Id quod ſtrenuè contendunt hæretici, & eorum adhęrentes diuina humanáque omnia commiſcentes.

DE HÆRETICIS COMBVRENDIS.

XXVII.

Prima pœna hæreticorum in nouo teſtamento fuit excommunicatio.

*Mat.*18. SI quis eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus, id eſt, ſeparetur ab eccleſia per excommunicationem. At hæretici incorrigibiles, non audiunt eccleſiam.

Titum 3. Hæreticum hominem poſt vnam & ſecũdam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt, & delinquit, cùm ſit proprio iudicio condemnatus: Peruerſi autem difficilè corriguntur.

*Eccle.*1. Ideo hæretici incorrigibiles non vincuntur, neque perſuadentur rationibus.

2.*The.* 3. Denunciamus vobis fratres in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecũdum traditionẽ quam acceperunt à nobis.

2.*Ioan.*2 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim

dixerit illi aue, communicat operibus eius malignis. Vnde & idem Ioan. Euangeliſta cùm in balneis Cherinthum hæreticum reperiſſet, mox exiliit ad diſcipulos dicens, fugiamus hinc, ne & balneæ ipſæ nos corrumpant, in quibus Cherinthus lauatur, veritatis inimicus. *24.q.1.*

Ita Moyſes quoque ad filios Iſraël in ſeditione Choræ, Datham & Abyron dixit Recedite à tabernaculis impiorũ hominum, & nolite tãgere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini peccatis eorum. Et Apoſtolus: Rogo vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſentiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis. Huiuſmodi enim Chriſto Domino non ſeruiunt, ſed ſuo ventri, & per dulces ſermones, & benedictiones ſeducunt corda innocentium. *Num.16* *Rom.16.*

Hæretici obſtinati aut relapſi, iuſtè per mortem è medio tolluntur. *Deu. 13.*

Si ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentũ, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi, eamus, & ſequamur Deos alienos, quos ignoramus, & ſeruiam' eis, nõ audies verba pro-

phetæ illius, aut ſomniatoris, quia tẽtat vos Dominus Deus veſter, vt palamfiat, vtrum diligatis eum, an non, in toto cor de, & in tota anima veſtra. Propheta autẽ ille aut fictor ſomniorũ interficietur, quia locutus eſt, vt vos auerteret à domino deo veſtro.

Deu. 14. Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino deo tuo, ex decreto iudicis moriatur, & auferes malum de Iſraël. Hæc legis ratio adhuc militat vt auferamus malum do medio eccleſiæ.

Deu. 18. Propheta qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorum Deorum, interficietur.

Leui. 24. Educ blaſphemum extra caſtra, & lapidet eum omnis populus. Cur non & hæreticum? Helias propheta Domini interfecit prophetas Baal.

3. *Reg.* 1. Lupus bene arceri debet, ſed ſi aliter non poteſt conſuli ſaluti gregis, lupus

Matt. 7. etiam interimendus eſt: hæretici autem ſunt lupi, dicente Chriſto. Attẽdite à falſis prophetis qui veniũt ad vos in veſtimẽtis ouiũ, intus verò ſunt lupi rapaces.

Act. 20 Et Paulus, Scio quoniã intrabũt poſt

diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcẽtes gregi. Iuſtè igitur è medio tolluntur per mortem.

Ieſus cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes eiicit de templo, oues quoque & boues, & numulariorum æs effudit, & mẽſas ſubuertit. Si hoc numulariis, quid tunc hæreticis faceret? *Ioan.2.*

Doctrina hæreticorum noxia vicinis, quia ſermo illorum velut cancer ſerpit. *1.Tim.2.*

Saphira & Ananias à principio naſcẽtis eccleſię, propter puſillum pecunię à Petro morte mulctari ſunt, quantò magis hæretici animas defraudantes à ſucceſſore Petri morte mulctẽtur? Augu. de pœna hæreticorum. Cogunt multas inuenire medicinas multo experimenta morborum. Aliquando libri mathematicorum, & hæreticorum fuerunt combuſti, ſicut Auguſtinus ſuper Ioãnem dicit, factum ſuo tẽpore. Combuſſit Gelaſius Papa anno domini 496. Et tẽpore Apoſtolorum comburebantur libri curioſi, quantò magis hæretici? Inquit enim Lucas. Multi ex eis, qui fuerãt curioſa ſectati, contulerunt libros, & cõbuſſerũt eos coram omnibus, & computatis pretiis illorum inuenerunt pecuniam denariorũ *Act.5.* *Act.19.*

quinquaginta millium. Aliquando vbi nulla poteſtas Chriſtianis erat animaduertendi in corpora hæreticorum, pœna erat excõmunicatio, vt ſuprà ex Paulo.

Ad Bonifacium. Et Cyprianus monet cum hæreticis non loquendum. Idem refert ſingulos hæreticos decem libris auri mulctari. Gelaſius Papa exilio damnauit hæreticos.

Hieron. docet reſecandas eſſe putridas carnes, ita inquiens: Reſecandæ ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, maſſa, & corpus & pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, intereant, & infrà, quæ eſt iſta miſericordia, vni parcere, & omnes in diſcrimen adducere?

Arrius in Alexãdria vna ſcintilla fuit, ſed quoniam non ſtatim oppreſſus eſt, totum orbem eius flamma populata eſt.

Et beatus Ambroſius: Hæreſis velut quædam hydra fabularum vulneribus ſuis creuit, & dum ſæpe reciditur, pullulauit igni debitæ, incendióque peritura.

Auguſtinus lib. 2 cotra epiſt. Gaudentij, deleret inquit. Hoc hominum genus per imperatoriam curam corrigi debet.

Et ſuper Ioan ad longum docet imperatores & principes catholicoş bene fa-

cere quòd vtantur gladio cōtra hæreticos, debent enim hæretici affligi & eiici à principibus, ſicut Agar fuit afflicta à Sara, quando Iſmael ludit cum Iſaac. *Gen. 21.*

In promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam. *Gal 4.* *2.Co.19.*

Vtinā abſcindātur qui vos conturbāt: Ecce quam feruidè optat eos abſcindi, quòd ſi principes tūc fuiſſent Chriſtiani ſine dubio obediſſent deſyderio Pauli. *Gal.5.*

Aug. inquit: Nullus noſtrûm vult aliquem hæreticum perire, ſed aliter non meruit habere pacem domus Dauid, niſi Abſalon filius eiꝰ in bello eſſet extīctus, ſic eccleſia ſi aliquorum perditione cæteros colligit, dolorem materni ſanat cordis tantorum liberatione populorum.

Conſtantinus Imperator Arrium cum adhærentibus, dānauit in exilium, quia nolebat adhærere conſilio Nicæno. *C. de hæ. l. Mani. L. Arria.*

Theodoſius imperator puniuit hæreticos Manichæos omnium bonorū poſſeſſione, & omni ſucceſſione priuauit, admiſit deſuper inquiſitionem fieri poſt mortem. Idem decreuit cum Valentiniano, ne Manichæi in ſolo Romano conueniendi morandíque habeant facultatem, decreuit quoque eos vltimo *L. quicunq. e parte vlti.*

ſupplici tradendos.

Idem ſtatuit libros hæreticorum diligenti ſtudio inquiri, ac publicè cōburi. Valentinianus & Martianus omnes dānauerunt hęreticos & perpetue deportatione damnauerūt, tenentes libros contra Calced. concilium. Vlti ſupplicio coerceri mandarunt illicita docēter, & denuo libros mandant comburi.

Leui. 4. Educ blaſphemum extra caſtra: & lapidet eum omnis populus. Cur non & hæreticum?

Heb. 6. Terra proferēs ſpinas ac tribulos reproba eſt, & maledictio proxima, cuius cōſummatio in cōbuſtionem. Huiuſmodi terra eſt hæretic⁹, quod hæretici ſint ſpinę. Mar. 7. Attēdentes à falſis prophetis.

2. *Re.* 23. Præuaricatores, quaſi ſpinæ euellentur vniuerſi, quæ nō tolluntur manibus: & ſi quis tāgere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, ignéque ſuccéſſę cōburentur vſque ad nihilum. Sed qui magis præuaricantur, quàm hæretici?

Falſarij pecuniæ aut alij malefactores per ſeculares principes iuſtè morti traduntur, cur non hæretici falſarij ſacræ ſcripturæ?

Obiiciunt hæretici?

1. Apoſtoli

1 *Apoſtoli nunquã petierunt à principibus terra, vt vim inferrent hæreticis.*

2 *Euangelium & Paulus nihil huiuſmodi docet.*

3 *Diſputandum eſt cum hæreticis, & gladio ſpiritus, vincẽdi ſunt, quod eſt verbũ Dei.*

4 *Dominus mandauit ſeruis ſuis, vt Zizaniam permitterent creſcere vſque ad meſſem, quæ eſt finis ſeculi. Per zizaniam autem ſignificantur hæretici.* *Mat.12.*

5 *Oportet hæreſes eſſe, vt ij qui probati ſunt, manifeſtati fiant. Ergo, &c.* *1.Cor.11*

Diluuntur per catholicos.

Hanc obiectionẽ mouerũt Donatiſtæ cõtra catholicos, vt teſtatur Augu. ſuper Ioãnẽ, & aliis pluribus locis, & reſpõdet Quis tũc in chriſtũ crediderat imperator quod ergo nõ fuit petitum ab apoſtolis non fuit, quia hæretici nõ mererẽtur, ſed quia gladius gẽtiliũ principũ & imperatorũ nondũ ſeruiẽbat Euãgelio, at mox Cõſtãtinũ baptizatũ implorabãt Catholici cõtra hęreticos. Nã ſi imperatores puniũt furta, homicidia, rapinas, adulteria, piuria, cur nõ punirẽt hęreſes & ſacrilegia *De 1. Auguſt.*

Decuit fidẽ Euãgelij, ſicut naſcẽdo nõ inniti humanę ſapiẽtiæ, ita nec humanę potentiæ vſq; quo diademata regũ ſe in-

ſupplici tradendos.

Idem ſtatuit libros hæreticorum diligenti ſtudio inquiri, ac publicè cõburi. Valentinianus & Martianus omnes dãnauerunt hęreticos & perpetue deportatione damnauerũt, tenentes libros contra Calced. concilium. Vlti ſupplicio coerceri mandarunt illicita docẽter, & denuo libros mandant comburi.

Leui. 4. Educ blaſphemum extra caſtra: & lapidet eum omnis populus. Cur non & hæreticum?

Heb. 6. Terra proferẽs ſpinas ac tribulos reproba eſt, & maledictio proxima, cuius cõſummatio in cõbuſtionem. Huiuſmodi terra eſt hæretic⁹, quod hæretici ſint ſpinę. Mat. 7. Attẽdentes à falſis prophetis.

2. Re. 23. Præuaricatores, quaſi ſpinæ euellentur vniuerſi, quæ nõ tolluntur manibus: & ſi quis tãgere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, ignéque ſuccẽſę cõburentur vſque ad nihilum. Sed qui magis præuaricantur, quàm hæretici?

Falſarij pecuniæ aut alij malefactores per ſeculares principes iuſtè morti traduntur, cur non hæretici falſarij ſacræ ſcripturæ?

Obiiciunt hæretici?

1. Apoſtoli-

1 *Apoſtoli nunquā petierunt à principibus terræ, vt vim inferrent hæreticis.*

2 *Euangelium & Paulus nihil huiuſmodi docet.*

3 *Diſputandum eſt cum hæreticis, & gladio ſpiritus, vincēdi ſunt, quod eſt verbū Dei.*

4 *Dominus mandauit ſeruis ſuis, vt Zizaniam permitterent creſcere vſque ad meſſem, quæ eſt finis ſeculi. Per zizaniam autem ſignificantur hæretici.* *Mat.12.*

5 *Oportet hæreſes eſſe, vt ij qui probati ſunt, manifeſtati fiant. Ergo, &c.* *1.Cor.11*

Diluuntur per catholicos.

Hanc obiectionē mouerūt Donatiſtæ cōtra catholicos, vt teſtatur Augu. ſuper Ioānē, & aliis pluribus locis, & reſpōdet Quis tūc in chriſtū crediderat imperator quod ergo nō fuit petitum ab apoſtolis non fuit, quia hæretici nō mererētur, ſed quia gladius gētiliū principū & imperatorū nondū ſeruiebat Euāgelio, at mox Cōſtātinū baptizatū implorabāt Catholici cōtra hęreticos. Nā ſi imperatores puniūt furta, homicidia, rapinas, adulteria, piuria, cur nō punirēt hęreſes & ſacrilegia *De 1. Auguſt.*

Decuit fidē Euāgelij, ſicut naſcēdo nō inniti humanę ſapiētiæ, ita nec humanę potentiæ vſq; quo diademata regū ſe in-

clinarent Saluatori: attamẽ Paulus deſiderabat abſcindi eos, qui cõturbabant fideles. Diui Petri authoritate docemur, eſſe paratí reddere rationẽ omni poſcenti, de ea quę in nobis eſt fide, iam Paulus ſatis indicat poſt alteram correptionem deuitandum hæreticum, non cum eo diſputandum, & aſſignat claram rationem huius, quia ſubuerſus ſit. Huius rei peritus Tertullianus latiſſimè oſtendit, non diſputandum cum hęreticis, quia potius ſit ſtandum fidei antiquorum, quàm diſputandũ de ſcripturis. Et pluribus hanc rem agit, omnimodo depingens Lutherum, quomodo tractet ſacras literas.

De 3. *1. Pet.* 3. *Tit.* 3.

Appendix Thilmanni.

De 4. Hæreticos eradicare per mortem non eſt contra mandatum Domini, quod eſt in eo caſum intelligendum, quando nõ poſſunt extirpari Zizania ſine extirpatione tritici: vnde addidit: Ne fortè colligentes Zizaniam, eradicetis ſimul cum eis & triticum. Cùm metus igitur iſte non ſubeſt, id eſt, quando ita crimen cuiuſcunque notum eſt, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorſus, vel non tales habeant defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere, non dormiat

ſeueritas diſciplinæ. Hæc Auguſtin. contra epiſtolam Parmeniani.

Oportet hæreſes eſſe, quemadmodũ & ſcandala neceſſe eſt euenire. Sicut ergo væ homini per quem ſcandala eueniunt, ita væ & illi per quem hæreſes diſſeminantur. Oportet igitur vtraque eſſe, non quidem abſoluta, ſed ſolùm conditionata neceſſitate, qua neceſſe eſt à deo præciſa vel prædeſtinata euenire, ſi coniunctim accipiantur. Vel ſecundò oportet hæc eſt neceſſitate finis, quatenus vtilia ſunt ad hoc, vt ij qui probati ſunt manifeſti fiant, vt Apoſt. ſubiungit, hoc eſt, vt fidelium conſtantia in fide eccleſię comprobetur, & doctores pigritiam excutiant, diuinas ſcripturas ſollicitius intuentes, vt Aug. dicit: Hoc autem eſt per accidens, præter, imò contra hæreticorum intentionem, qui fidem corrumpere, ſcripturas deprauare, innocentiũ corda ſeducere, totis animi viribus adnituntur. Magis proinde reſpiciendũ eſt ad id quod eſt per ſe de eorũ intẽtione, vt excludantur, quã ad hoc, quod eſt præter & cõtra eorũ intẽtionẽ, vt ſuſtineãtur. Vel tertiò neceſſe eſt ea euenire ſecundũ hominũ (qui ſibi à peccatis & hæreſibus nõ

De 5. Mat. 18.

1. Cor. 1.

cauent) conditionem. Sicut exempli gratia, ſi medicus aliquis videns aliquos indebita diæta vtentes dicat, neceſſe eſt tales infirmari, quod intelligẽdum eſt ſub hac conditione ſi diætam non mutent. Similiter quoque neceſſe eſt ſcandale euenire, oportétque hæreſes eſſe quando homines cõuerſationem malam nõ mutant, neque prauorum, quãdo à peruerſis hæreticorum dogmatibus nõ declinant, quando principes & communitatum rectores hæreticis nedũ liberum permittunt, imò ad hoc annuis eos conducunt ſtipendiis, vt hæreſes ſuas in populo diuulget, impoſito catholicis prædicatoribus ſilẽtio, vt ne mutire quidem ipſis cõtra eoſdem liceat. Quis igitur miretur hæreſes eſſe oportere, hæc vbi ita ſeſe habent.

NON DISPVTANDVM CVM HÆRETICIS. XXVIII.

QVamuis de Luthero, & Lutheranis non ſit dubium quin ſint hæretici damnati, & pro talibus habẽdi, quia ipſi reuocant hæreſes ſæpe damnatas Arrii,

Manichei, Iouiniani, Arii, Vigilãtij, Euti chetis, Felicis, Albigenſiũ, Vualdenſium, Ioannis VViclef. Ioannis Hus, & aliorũ hæreticorum, ideo contra eos non eſt diſputandum.

Nam Gelaſius Papa, inquit: Maiores noſtri diuina inſpiratione cernẽtes neceſſariò præcauerũt, vt quod cõtra vnãquãque hæreſim: coacta ſemel ſynodus pro fide, cõmunione, & veritate catholica, atque apoſtolica promulgaſſet, non ſineret nouis poſthac retractionibus mutilari, ne prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta pulſandi, & ea quæ ſequuntur. *Ca. maiores. 24. q. 1.*

Idẽ voluit Martianus Imperator. Iniuriã facit iudicio reuerẽdiſſimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicata ac rectè diſpoſita reuoluere & publicè diſputare cõtẽderit *1. nemo C. de ſumma Trin. & fide cath.*

Vnde in ſeptima actione Calcedonenſis cõcilij. Martianus inter cætera dixit. (vt habes diſtinctione nonageſima ſexta. ca nos) Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam oſtendendam, ad exemplũ religioſiſſimi principis, Auguſtiſſimíque Romani Imperatoris Conſtantini, ſynodo intereſſe voluimus, vt veritate inuẽta, nõ vltrà multitudo doctrinis

prauis attracta diſcordet.

Præterea hæretici nõ queũt diſputationem, niſi multis malitiis inuolutã. Nã plerique eorũ adeo pertinaces ſint, vt liberè promittãt ſe articulos vſq; ad mortem defenſuros, quare liquet eos eſſe incorrigibiles, obſtinatos, & pertinaces, & qui non ſint docibiles Dei, ſed innitãtur propriæ prudentiæ, & ponant obſtaculũ ſpiritui ſancto.

Iterum patet de Lutheranis hæreticis qui fraudulenter obtẽdunt diſputationẽ nam quærunt diſputare nõ corã doctis, & literatis in theologia exercitatis, ſed coram indoctis, vulgaribus laicis, quorum capacitas ſe nullo modo extẽdit ad iudicanda huiuſmodi myſteria fidei. Nã quo modo hæretici venirent ad diſputationem coram doctis, cùm ſciãt theologos ſtudiorum generaliũ Galliæ, Hiſpaniæ & Angliç contra eos cõcluſiſſe, & ſtudia generalia Germaniæ, quæ fuerunt famata in theologia, ante ortum huius hęreſis ſimiliter damnaſſe Lutherum.

Addatur his, quòd in diſputando, finẽ intendũt peruerſum, ſcilicet quòd ad ſe trahant laicos alioquin clericis oppidò infeſtos, vt illos in odium cleri amplius

accendant.

Præterea articuli Lutherani ſunt huiuſmodi, vt ſi in diſputationem proponãtur coram laicis, iam myſteria fidei noſtræ, authoritas eccleſiæ, & conciliorum ludibrio exponantur. Nam quòd ſcandalum oritur, non modò apud ſimplices fideles, ſed apud Iudæos & infideles, ſi audierint ea in fide noſtra in dubium vocari, quæ à ſanctis patribus & conciliis ante 1000. annos 1200. ante 1300. fuerunt conſtituta & decreta, & ab ipſo Apoſtolorum tempore obſeruata, quis vel micã habens fidei vel prudentię, iſta poterit iudicare diſputanda. coram frigidis & male ſentientibus laicis? Et quia dum conſtat de eorum conuerſione & pertinacia (nolunt enim admittere alium iudicem quàm ſcripturam, quã volunt interpretari ſecundum propria capita) clarè apoſtolus Paulus, interdixit diſputandum cum his. Non verbis cõtendere, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium, Stultas & ſine diſciplina quæſtiones deuita, ſciens quia generant lites. Stultas autem quæſtiones & contentiones, pugnas legis deuita, ſunt enim inutiles & vanæ. *2. Tim. 2* *Ibidem.* *Titum. 3*

Hie.7 Perdix fouit, quæ non peperit, fecit diuitias &non in iudicio. Auguſt. lib.13. cōtra Fauſtum cap.12. pulchrè applicat. Perdix nimis contentioſum eſt animal. Ita & hæretici ſunt contentioſi. Non enim diſputare amant, ſed quoquo modo ſuperare impudentiſſima peruicacia, vt congregent quæ non pepererunt. Nam Chriſtianos quos maximè Chriſti nomine ſeducunt, iam per ipſius Euangelium natos inueniunt, hos colligunt ad eorum inſaniā. Ideo pro prouerbio vſurpat Auguſtinus contra hæreticos, Perdix cōgregat quæ non peperit. Quo fit, vt ſi non idoneus iudex detur, nunquam ſit finis diſputandi, idoneum autem iudicem non recipit hæreticus, quia proprium eſt hæ-
Lib.22. reticorum ait Auguſtinus contra Fauſtū, fugere diſputationem. Nam ſemper reperiuntur temerarij, pertinaces & proterui, qui nullam ſatisfactionem ſolutionis recipiunt. Sicut Moyſi reſtiterunt Iamnes & Membres, ita hæretici reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, ſed vltra non proficient.

Chryſoſtomus in homilia Dominicæ.
2.Tim.2 18. Audi homo fidelis, qui contra hæreticum libenter contendis. Si Phariſæi pla-

cati ſunt, & tu certando contra hæreticum potes eum placare, ſi eum viceris.

Si autem Phariſæi, victi quidem ſunt, placati autem non ſunt, quomodo tu poteris eos placare cum viceris? Nunquid Chriſto fortior es: vt quos ille non placauit, tu places? Origen. homilia Matthæi 22. proprium eſt Sadducæorũ & omnium qui mendacij ſunt doctores, obmuteſcere quidem, non autem tacere: nam & ſi obmuteſcunt, quantum ad rem, non tamen tacent.

Catholici ergo debent vitare diſputationem cum huiuſmodi, quia honor eſt, ait Sapiens, homini, q[illegible]eparat ſe à con- *Prou.* 20
tentionibus, niſi vbi [illegible]ci darentur iudices, tum enim, vt m[illegible]feſtaretur gloria Dei, tueretur veritas catholica, & hæretici perfidi confunderentur, eſſe omnino diſputandum, ſicut Stephanus diſputauit, Act. 6. Paulus diſputauit, Act. 17. & 20. Et vbi diſputationis ſententiam ſuſcipere & pati volunt hæretici, tot adhuc ſunt catholici viri, quorum vnuſquiſque gladium habet accinctum ſuper femur ſuum
quî adoriantur hęreticos, ſicut Dauid Ga- 1. *Re.* 17
liat, in nomine Domini exercituũ Dei, 1. *Eſd.* 3.
agminum Iſraël. Et veritas ſub iuſto iu-

dice vincet.

Auctarij præfatio.

Quoniam noui morbi occaſioné dant nouæ quærendæ medicinæ, ea propter cũ alios locos edidiſſemus cõmunes contra Lutheranos, veriſſimum cõperimus viam & ianuam per Lutherum apertam omnibus quidlibet audendi. Suſtulit enim Luther (quantum in ipſo fuit) ſacrorum cõciliorum authoritaté, Romanorum Pontificum iudicium, ſanctorũ & Deo amabilium patrum reſponſa, ac ſtudiorũ generalium cõdemnationes. Vt iam vnicuique frenetico, vel melancholico. Saturnino, bis ſtulto cerebro, peruium ſit omnia inſania capitis ſui phãtaſmata, ſacris myſteriis immiſcere. O Deus, O tempora, cogimur ergo illorum impietate, quamuis inuitiſſimi, hos adiicere locos.

SVB EVCHARISTIA ESSE VERVM CORPVS CHRISTI. XXIX.

Mat. 26 COEnãtibus autem eis accepit Ieſus pané, & benedixit, ac fregit, dedítq; diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum, & accipiens ca-

licem gratias egit,& dedit illis,dicens?Bibite ex hoc omnes, hic enim ſanguis me' noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Significantiſſimè Chriſtus dixit: hoc eſt corpus meum, hîc eſt ſanguis meus, quid ergo clariſſimis verbis & Chriſto repugnat?

Manducantibus illis,accepit Ieſus panem,benedicens fregit,& dedit eis, & ait, ſumite, hoc eſt corpus meum, & accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis, Hîc eſt ſanguis meus noui teſtamenti qui pro multis effundetur. *Mar.14.*

Et accepto pane gratias egit & fregit, & dedit eis dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meã commemorationem. Similiter & calicem: poſtquam cœnauit, dicens: Hîc eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur, Ecce quanta concordia euangeliſtæ iudicent, corpus & ſanguinem Chriſti tradita diſcipulis. Panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita, Chriſtus dicit: Panem quem daturus ſit eſſe carnem, hæretici negant. *Luc. 22.* *Ioan. 6.*

Ego accepi à Domino quod & tradidi *1. Cor. 11*

vobis, quoniã Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur accepit panem, & gratias agens fregit & dixit: Accipite & manducate. hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam cœnauit, dicens: Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Ecce quomodo Paulus expreſſè dicit, oblatum diſcipulis fuiſſe corpus & ſanguinẽ chriſti,

1. Cor. 10 Calix benedictionis cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Et panis quem frangimus núnne participatio corporis domini eſt? quoniam vnus panis & vnum corpus multi ſumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus. Hîc clarè Paulus oſtendit in qualibet particula panis conſecrati, participari corpus Chriſti, lapideus eſt qui hæc alio torquet, quàm ad corp⁹ Chriſti.

1. Cor. 11. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicãs corpus Domini, clarè liquet quòd propter præſentiam corporis Chriſti peccatum ab indignè ſumente pertinet ad corpus Chriſti, nemo enim niſi inſanus, negat indi-

gnè manducantem eius reum eſſe quòd manducat. Inſtruit enim hîc Paulus Cor. ne credant eſſe ſimplicem cibum in altari, ſed corpus Chriſti, quod qui indignè manducat, reus ſit eius, ideo ſignantiſſime addit. Non diiudicans corpus Domini, id eſt, non diſcernēs ab aliis cibis. Hoc omnium ætatum omnes ſancti patres in eccleſia tenuerunt, vnde contra tot clariſſimos ſacræ ſcripturæ textus deſipere, extremæ temeritatis eſt, & aliorum hæreticorum inſaniam tranſcendit. Hanc hæreſim aliquando docuerat Berēgarius ſancti Mauritij Andegauenſis eccleſię diaconus, ſed Romæ coram Nicolao Papa & tredecim Archiepiſcopis, & centum Epiſcopis abiurauit, canone. Ego Berengarius, de conſe. diſtin. 2.

Obiiciunt hæretici Capharnaitæ.

1 *Chriſtus inquit: Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis: at ſi eſſet in Euchariſtia, ſemper eum haberemus.*

2 *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam Si ergo non prodeſt, quid tantopere contenditur eſſe ſub Euchariſtia?* Mat. 26

3 *Auguſtinus ſuper Pſalmo 4. Donec finiatur ſecundum, ſurſum eſt Dominus.* Ioan. 6.

nam Domini panem Domini, calicem, &c. 1. Cor. 11

7 *Cœna dominica ſufficienter his verbis eſt inſtituta: Ieſus accepit panem, gratias egit, & fregit, & dedit diſcipulis ſuis, & dixit: Accipite & manducate, hoc facite in meam commemorationem. Et iſta verba, Hoc eſt corpus meum, ſunt impertinentia, & quaſi per parentheſim interiecta.*

8 *Verba Pauli 1. Cor. 10. vitare nititur, quia ibi Apoſtolus Paulus non loquatur de communione, id eſt, ſumptione ſacramenti, ſed de cõmunione paſſionis Chriſti, quæ fiat eiuſdem rememoratione.* *Ecce hæreticorũ incõſtantiã.*

9 *Sic verba 1. Cor. 11. exiſtimat locum habere in indignè commemorantibus Zuingl. & Oecolampadius duo vaſa erroris bellantia, Caroloſtadij ſententiam amplexi ſunt: fundat ſe Zuinglius in illo Ioan. Caro non prodeſt quicquam. Tum & claros Euangelii textus eludant, aiunt. Eſt ſumi in actu ſignato, non exercito, vt ſophiſtæ in cathegoriis dicũt. Videntes enim abſurdiſſimam eſſe Coroloſtadii torſionem, ſic euadere nituntur. Hoc eſt, id eſt, ſignificat corpus meum: vel, hoc eſt corpus, id eſt, figura corporis mei.* *Zuingli⁹ in ſuo ã. dixit corpus Chriſti eſſe in Euchariſtia ſimiliter.*

Repelluntur illa à Catholicis.

Chriſtum nos ſemper habiturum, fatetur Veritas: Matthæi vltimo. Ero vobiſcũ *Oecolampadius in*

duob' ſer vſque ad conſummationem ſeculi. Ideò
monib', cùm ait: Me non ſemper habebitis, acci-
impiuſcũ piendum eſt ſecundum præſentiam cor-
venerit poream humanæ conſeruationis, neque
in profũ- enim iam vngitur, lauatur, tergitur, &c.
dum. Profectò ſi caro non prodierit catholi-
De.2. cis, nec canis proderit hæreticis. Porrò nec hæreticus dicturus eſt, carnem Chriſti non fuiſſe in cruce. Adde quòd nõ ſequitur: non prodeſt, ergo nõ eſt in ſacramento, niſi admittas hanc illationem, ergo non eſt in cœlo. At ſi acutius inſpiciamus, hæretici ſenſum Chriſti non aſſequuntur. Non loquitur Chriſtus de carne ſua, non enim ait, caro mea non prodeſt quicquam, hanc ſententiam habebant Iudæi, qui abierunt retrò, exiſtimantes carnem Chriſti viſibiliter, ſub ſpecie carnis dantibus direptam dilaniari.

De 3. Fatemur ſurſum eſſe Dominum in cœlo ſedentem ad dexteram patris, in forma viſibili & quantitatiua, qui tamen ſub ſpecie panis latet inuiſibilis ſacramentaliter.

De 4. Veritas Euchariſtiæ non pugnat cum articulis fidei: Nam quia apud Deum non eſt impoſſibile omne verbum, poterit facere vnum corpus eſſe in pluribus locis,

cùm

cùm natura poſſit vnam eſſentiam animæ in pluribus membris facere: in manibus, pedibus. Auguſt. Item Chriſtus eſt in cœlo, & tamẽ apparuit Paulo, Act. 9. 22. & 1. Cor. 15.

Quæ Caroloſtadius ex Saxonia relegatus odio Luth. effudit omnia ſunt tã impia & obtuſa vt reſponſionem non mereantur: dicamus tamen. *De 1.*

Forte Luther haberet concedere panẽ eſſe crucifixum per communicationem idiomatum, at quia catholici lõgè abſumus ab illa hæreſi, quòd panis maneat in Euchariſtia, ideo illátio Caroloſtadij non admittitur.

Non eſt verum quod aſſumit Caroloſtadius. nõ enim inquit: Accipite panem, ſed pane porrecto ait: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum. Quid autem intereſt dicere, accipite corpus meum, & porrecta manu dicere, accipite, hoc eſt corpus meum? *De 2.*

Nemo dicit quòd per ſufflare, aut anhelare, ſeu murmurare, panis fiat melior ſed quando ſacerdos ſecundum cõſtitutionem Chriſti, dicit verba conſecratoria, quibus Deus ſua virtute diuina omnipotenti aſſiſtit, & ſubſtãtiam panis in *De 3.*

corpus ſuum conuertit,& vinum in ſanguinem Hanc autem poteſtatem à Chriſto acceperunt Apoſtoli eo dicente:Hoc facite in meam commemorationē. Ideo Paulus ait:Ego accepi à domino quod & tradi vobis,&c.

De 4. *Rom. 6.* Etſi corpus Chriſti iam ſit impaſſibile neque ſacerdos dicit illud eſſe tradendū, qui nouit quòd Chriſtus vltra nō moritur,ſed renarrat Chriſtum talia dixiſſe in cœna,quod eſt verum, tunc enim (non modò)corpus Chriſti tradendum erat,& ſanguis fundendus.

Quod Chriſtus dixit de regno ſuo fidei,hæreticus accipit de Corpore Chriſti,præuidit ſaluator futurum,vt Huſſitę dicerent Chriſtum ſtare pro eis. Lutherani his aduerſi, aſſerunt Chriſtum pro eis eſſe Caroloſtadianos excludentes Zuingliani de Chriſto ſe iactitāt. Rebaptizatores ſoli Chriſtum ſibi vendicāt, ab his hæreticis monuit nos Dominus.

De 6. Vana eſt Caroloſtadij iactantia,nam cùm conſtat de re,fruſtrà certatur de nomine,nec Deus creaturis nomina dedit, *Gen.12.* ſed Adam,neque ſacramētum eſt falſum ſignum,vt ille iudaizans nebulo Eccleſiā irrideret,quòd ſit ſekermēt, nam ab Apo

ſtolis ad nos vſque deueniſſe ſacramentorum appellationẽ ex Dionyſio liquet, qui libro de Eccleſiaſtica Hierarchia appellat euchariſtiam ſynaxin,& iuxta inclytum præceptorem ſuum, ait eam eſſe ſacramentorum cõſummationem ſacroſancta & auguſtiſſima illius dicit myſteria & diuina munera,& in communi dicit ſacramenta.

Quod ipſe dicit negamus: nam hoc eſt corpus meum,in medio cõnectitur coniunctiſſimè aliis verbis, & puerile eſt accipere extrema ad cœnam,& media propria authoritate excludere, probet ipſe hãc diſſolutionem ex ſcriptura, nam nec ſtulto ſatisfaceret,quod inquit punctum præfigi orationi & à magna litera principali.Hoc.Hui Hoc eſt theologum præſtare,& magnis literis & punctis certare, explodãtur ſophiſtæ ex theologia,& aſſumantur ſophiſtæ cum illis magnis literis capitalibus. Puerilia ſunt quæ garrit de tutro, naturalis conſequentia verborum nõ patitur,niſi quod demonſtrauerit porrectum panem in manu, ideo ſignificantius additum eſt hoc. Et expende quæ Luther hîc dicit contra Carolo- De 7.

ſtadium expugnãt Lutherum in ſua torſione iſtorum verborum, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiã meam.

De 8. Lacerat Caroloſtadius Paulum, nam cùm ſolis intendit allegoriis, literam & ſpiritum vnà amittit, certum eſt Paulum loqui de communione & participatione Euchariſtiæ, nõ paſſionis. Porrò cõmunicatio paſſionis eſt ſolùm bonorũ, participatio Euchariſtiæ eſt communis dignis & indignis, bonis & malis.

De 9. Similiter lacerat Paulum, nam Paulus loquitur de mãducantibus indignè: iſte torquet ad cõmemorantes indignè, cùm illa ſint diuerſa, licet vterque peccat, ſcilicet indignè communicans, & indignè commemorans.

De quinto princi pali. Zuinglius & Oecolampadius huius erroris conſortes viderunt Caroloſtadij expoſitionẽ ad illa verba hoc eſt corpus meum eſſe violẽtam duram & audacem, atque plurimum à vero aberrantem: placuit tamen eis impietas, vnde expoſitionem commenti ſunt nugaciſſimam, & pluſquam ſophiſticam. Et accipitur pro: ſignificat. Ita adducet nouos euãgelicos puram literam ſcripturæ ſequi, id eſt la-

cerare. Vnde etiam à Luthero,& Bagenhagio irridentur. Et eorum impietatem ſic funditus deſtruas.

1 Primo inſanit Hauſſchein,dũ ait hoc eſt corpus meũ in forma corporis mei, quia & ſibi & catholicis cõtradicit omniũ enim ſentẽtia ibi,eſt forma panis,etiã ſi apud catolicos credatur eſſe corp⁹, Chriſti,tamen ſub forma panis viſibili. Vide Auguſt.de ſententia Proſperi.

2 Secundo depreheẽditur inſcitia Zuinglij & Oecolampadij, dum in locutione metaphorica exiſtimãt,eſt valere ſignificat. Vnde in hanc impietatem ex ignorantia dialecticę venerunt, vnde poſtea in ſymbolica erãt theologia,& vt videãt non progredi eorum doctrinã,intueantur illud tritũ,Lupus eſt in fabula,an eſt hîc exponãt Bardi illi pro ſignificat? Itẽ in illis ſymbolis Ioannis decimo immitant ſuum ſignificat. Mercenarius, cuius nõ ſunt oues propriæ,videt lupum. Ego ſum paſtor bonus,id eſt, ego ſignifico bonum paſtorẽ,& cognoſco oues meas. O ſtupidi,inſenſati,& indoctiſsimi hæretici. Zuing.

3 Tertiò ſophiſmata Oecolãpadij torquentis ſentẽtias patrũ, maximè Augu-

ſtini facilè vitabimus,ſi aduertemus Euchariſtiam ſignum dici.

Primò ratione ſpecierum ſenſibilium panis & vini.

Secundò,quia etiam corpus Chriſti verum eſt ſignum corporis Chriſti myſtici.

Tertiò,quia Euchariſtia ſumpta eſt ſignum gratiæ ſumenti collatæ.

Et quartò,cũ corpus Chriſti ſit ibi non modo circunſcriptiuè,ſed ſuus modus eſſendi inſit ſpiritalior,etiã ſigni aut formę nomine deſignatur,licet nihilomin⁹ adhuc verè ibi ſit corpus Chriſti. Quartò, quia tres euangeliſtæ,& Paulus nullã indicant metaphoram, ſed identidem enũtiant,hoc eſt corpus meũ. Et toties repetunt,neque alibi ex ſcriptura docebunt, hîc eſſe metaphorã,neque fide docemur hîc eſſe metaphoram,quare in ſenſu proprio eſt accipiendũ,Hoc eſt corpus meũ. Delirat enim Zuinglius, eſt alicubi in ſacris literis accipi pro ſignificat.Sed omne deliriũ ſuperat.Si alicubi eſt acciperetur pro ſignificat,ergo hîc accipitur, ſed deceptus fuit ex ignorantia logicæ. Cum enim Chriſtus dicit ſe vitem,Eſt non ponitur pro ſignificat, nam obtuſitas eius cognoſceretur, ponendo in textu Ego

ſum vitis vera,id eſt, ſignifico vitem veram,hoc ſecundum Zuinglum, cum tamē Chriſtus non ſignificet vitem, ſed ſignificetur per vitem.

Porro quinto clariſſimo textui Euāgelico accedit cōſenſus totius Eccleſiæ catholicæ,& potentiſſima miracula in hoc venerabiliſſimo ſacramēto diuinitus mōſtrata, pereant igitur hæreticorum nugacia ſophiſmata,deliræ impietates, indoctiſſimæ tortiones, ac violentæ ſacræ ſcripturæ expoſitiones. Cùm vnus locus omnia eorum ſomnia excludat cum narret Chriſtū dixiſſe Hic calix nouū teſtamentum in ſanguine meo.Amant enim hæretici græca, in quibus non legitur eſt,tamen idemticé, calix nouum teſtamentum dicitur,non certè in vino,ſed in meo ſanguine: non enim eſt teſtamentum ſine ſanguine.Vide Paulum ad Hebræos nono.

Attende quomodo hæretici moti ſunt ſicut ebrius, & omnis ſapiētia eorum deuorata eſt. Oecolampadius anno M. D. XXIIII.mēſe Iulio indignabatur ſanguinem Chriſti denegatum fidelibus in ſynaxi:& anno nondum euoluto ipſe cū complicibus hæreticis denegat fidelibus,

& corpus & ſanguinē Chriſti. Similiter Zuinglius. Carolo ſtadius poſtquam tantum incendium de ſacramento ſufflauit iam palinodiam cecinit, nō propoſuiſſe ſe iſta vt credenda, neque iſta fore aſſerta ex ſpiritu, aut ſacris literis, ſed certius indagēda ex proprio capite ab eo eſſe propoſita. Vide quomodo ſtultus vt Luna mutatur.

DE BAPTISMO PVERORVM. XXX.

HOc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, &c. Infans
Eccl.17. octo dierum circuncidetur in vobis, &c. Maſculus cuius præputij caro circunci-
Gene.16 ſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit. Modo hoc videtur baptiſmus in Eccleſia, quod circunciſio in ſynagoga. Sicut enim per circunciſionē paruuli Iudæorum includūtur cum pacto diuino, ſic & paruuli Chriſtianorum nō ſunt excludendi à pacto Dei, quare pueri ſunt baptizādi, contra rebaptizatores, & puer non rebaptizatus damnatur lege communi, contra Zuinglium, qui dum vnam hæreſim rebaptizatorum vellet deſtruc-

re, alias decem docet deteriores, contra expreſſas ſcripturas.

Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos, talium eſt enim regnum Dei, &c. & complexans eos, & imponens manus ſuper illos, benedicat eos, malè faciunt ergo rebaptizatores, prohibẽtes pueros per baptiſmũ venire ad Chriſtũ. *Mar. 10*

Baptizate omnes gentes, ergo etiam paruulos. *Mat. vl.*

Quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerũt, & omnes baptizati ſunt in mari & nube. Certum autem eſt quòd etiã paruuli fuerũt ſub nube, & ita figuraliter baptizati. *1. Cor. 10*

Baptiſmus nõ eſt reiterabilis ſine sacrilegio, vnde Paul⁹: Impoſsibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerũt etiam donum cœleſte, &c. & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiã. Non negat reiterationem pœnitentiæ, vt Nouatianus, ſed renouationis, id eſt, baptiſmi. *Heb. 6.*

Accedit vſus & authoritas totius eccleſiæ ab ipſo apoſtolorũ tempore, cui meritò omnes filij deuoti debent parere.

Diony. de eccleſiaſtica hierarchia cùm dixiſſet pueros qui necdum poſſent intelligere diuina, ſacri baptiſmatis fieri par- *Dio. c. 7.*

ticipes,ſubdit illud cum piſſimis ducibus noſtris (ita ſolet appellare apoſtolos) in métem veniſſet, viſum eſt admittere infantes hoc modo vt naturales oblati par uuli,parétes puerum vni ex fidelibus tradant præclaro diuinarũ rerum magiſtro, in hũc præſul reſpondétem puerũ iuxta ſanctam educatam vitam requirit, vt abrenuntiationem profiteatur,fidémque fateatur. Ecce pueros baptizatos ab apoſtolis ſub ſponſione patrinorum.

Cypria. Cyprianus & totum concilium Aphricanum ad Fidum,qui opinabatur pueros intra ſecundũ & tertiũ diẽ conſtitutos, nõ debere rebaptizari, Reſpõdet Cyprianus. Longè aliud in cõcilio noſtro omnibus viſum eſt,in hoc enim quòd tu putabas faciendũ nemo conſenſit,ſed vniuerſi iudicauim' nulli hominũ nato miſericordiam Dei & gratiam denegandam.

Origenes ſuper epiſtola ad Romanos.

August. Auguſt.ſuper Gene, lib.10.c. 32. Conſuetudo matris eccleſiæ in baptizandis paruulis nequaquã ſpernẽda eſt , neque vllo modo ſuperflua deputanda, nec omnino credenda, niſi Apoſtolica eſſet traditio. Egit hanc cauſam duobus libris ad Marcellinum,ſub titulo, de peccatorum

meritis & remiſsione: hos libros vidit Hieronymus,& laudauit.

Hierony.libro tertio aduerſus Pelagia nos affirmat paruulos baptizari, vt eis peccata in baptiſmate dimittantur.

Primus parabaptiſta fuit Agrippinus.

Carthaginen. Concilium Mileuitanum contra Pelagianos hæreticos canone 7. Item placuit, vt quicũque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remiſsionem quidem peccatorũ eos baptizari, ſed nihil ex Adã trahere originalis peccati, quod lauachro regenerationis expietur, nudè fit conſequens vt in eis forma baptiſmatis in remiſsionem peccatorum nõ vera, ſed falſa intelligatur, anathema ſit: hîc à ſacro cõcilio anathemate percutitur, Balthaſar Hiebmair cum ſuis rebaptizatoribus, negantes baptiſmum paruulorum. *Trahere tici anathematizantur.*

2 Ipſe Zuinglius, qui negat peccatum originale in pueris, ideo non deleatur in baptiſmo, vnde volens hæreſim d pueris non baptizãdis deſtruere, decem alias affert hæreſes, quarũ & illa vna eſt, pueros catholicorum, &c. nõ baptizatos ſaluari, adde Auguſt. vbi ſuprà cap. 33. ſimiliter Hierony.

3 Tertiò quidam nouellus hæreticus Eberhardus Vuiedenſ. Canonicus regularis apoſtàta Halberſtaten. qui concedit quidem peccatum originale, tamen ait incertum an puer baptizatus moriens ſaluetur quia neſcimus àn recipiat fidem, & ſic,ſi non recipiat fidé, remanet filius iræ damnationis. Ecce in quot capita ſcindũ-
1.Cor.1. tur hæretici, contra Apoſtolum. Non idipſum dicentes omnes. Ratio id euincit in fide fundata, habent enim peccatum originale aliena præuaricatione contractum, cur ergo pater miſericordiarũ Dominus non inſtituiſſet eis remedium, vt & aliena voluntate cooperante ſanarentur. Quod autem peccatum contrahant pueri, liquet ex Auguſt. & Hieron. vbi ſuprà cõtra hæreſim Pelagiorum, & pro-
Pſal. 50. batur. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me
Ephe.2 mater mea. Eramus naturà filij iræ, ſicut
Rom.3 & cæteri. Omnes enim peccauerunt, &
Rom.5 egent gloria Dei. Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: hìc Apo. dicit in quo omnes peccauerunt, & Pelagiani, & Zuinglius

audent dicere,paruulos non peccaſſe.

In quinta ſynodo Cõſtantinopoli fuerunt damnati Parabaptiſtæ Zoara, Syrus monachus, Seuerus Antiochenus, Petrus Antiochenus, Antymus Trapezuntius, Petrus Apamarum.

Et infrà, Si in vnius delicto mors regnauit per vnum,multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitię accipientes in vita regnabunt (etiam paruuli in Chriſto regenerati) per vnum Ieſum Chriſtum. Et infrà. Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi,&c. *Rom.5*

Gratias ago domino meo,quòd neminem veſtrûm baptizaui, niſi Criſpum & Caiũ,ne quis dicat quòd in nomine meo baptizati ſitis.Baptizaui autẽ & Stephanę domum.Si totam domũ baptizauit, ergo & paruulos huius domus. *1.Cor.1*

Sicut in Adam omnes moriuntur(etiam paruuli) ita & in Chriſto omnes viuificabuntur,etiam paruuli. Hoc autem non niſi per baptiſmum,per quem Chriſto incorporantur. *1.Cor.15.*

1 *Contra rebaptizatores,pro baptiſmo puerorum Oecolampadius argutatur.*

2 *Rebaptizatores contemnunt vſum Chri-*

ſtianæ communitatis.

2 *Inductiua eſt illa ſentẽtia ſectarum, ſchiſmatum & ſeditionum.*

3 *Quis ita docuit hactenus, aut quis conſuetudinem hanc obſeruabit.*

4 *Quando tamen inceptum eſt in eccleſia pueros baptizari, ſi aliquando non baptizabantur.*

5 *Si pueri non ſunt baptizandi, hoc probent prohibitum ex ſcripturis.*

6 *A tempore Apoſtolorum baptiſmus non fuit prohibitus pueris.*

7 *Vultis tot centena millia baptizatorum infantium non acceptare pro Chriſtianis fratribus.*

8 *Zuinglius inuehitur in eos quod non obtinebunt victoriam, quia etiam ante mille annos hoc attentantes ſuccubuerunt.*

9 *Indignatur eorum nouitati. Si eò res progreſſa eſſet, inquit, quòd quodlibet caput obliquum (quam primum aliquid noui & rari in phantaſiam veniret) mox ſectam adhærentẽ excitaret, tot futuræ eſſẽt ſecta, & ſchiſmata, vt Chriſtus in multa partiretur. Et infrà, Quodlibet caput melancholicum, Saturniũ & ſingulare nititur propriã ſectã erigere.*

10 *Licet baptiſmus puerorum non ſit clarus ex ſcripturis ſacris, ſicut & alia multa, ſa-*

men: quia non ſunt contra Deum, ſed cum deo, ideo ſuſcipienda.

Hæc recenſuimus, vt intelligant Catholici, quomodo hæretici nequeunt ſe defendere contra hæreticos, niſi armis eccleſiæ. Nam quòd Cyprianum, Auguſtinum, & concilium Mileuitanum inducunt, quando Catholici id facerent, clamarent patres, patres, Ponamus rem ante oculos. *Anthiteſis.*

1 *Et Luther & Oecolampadius reiiciunt vſum Eccleſiæ in baptiſmo & miſſa, & omnibus.*

2 *Et hæreſis Lutheri multas iam protulit ſectas, & ſeditiones tam cruentas, quales non ſenſit antea Germania. Vnde plus quàm centena millia hominum periere.*

3 *Quis ita docuit vt lingua Germanica baptizaretis? vt ſacerdos Zuinglius vxorem duceret? & Oecolampadius votum ac ordinem reiiceret apoſtata?*

4 *Si aliquando non fuit Quadrageſima in Eccléſia, quando ergo incepit? aut ſi olim non erat confeſſio eccleſiaſtica (quam auricularem vocant) quando incepit?*

5 *Probant hæretici, Non exorcizandum puerum, non habendos patrinos. Matrimonium non eſſe ſacramentum, confeſſionem non*

faciendam ſacerdoti,& nulla huiuſmodi,quæ prohibent,probent inquam prohibita in ſcripturis.

6 A tempore apoſtolorum non fuit prohibitus cœlibatus,benedictio cæreorum,&c.

7 Vultis tot centena millia confitentium in miſſa offerentium,euchariſtiam adorantium, vota religionis ſeruantium, non acceptare pro catholicis, anguſtiſſima erit via ad Chriſtum.

8 Nec tu obtinebis victoriam contra imagines ſanctorum,contra eorum reliquias, contra peccatum originale,quia Feliciani, Heluidiani,Pelagiani ante mille annos hoc attentantes ſuccubuerunt.

9 Indignantur omnes catholici ſuper tot hæreſum nouitate quòd quilibet pro ſuo capite mutat & cōfundit miſſam,baptiſmum,communionem,& omnia officia eccleſiæ.

Dolent catholici permitti hæreticis tot ſectarum nouitates,ſunt Lutherani,Caroloſtadini,Zuingliani,Oecolampadij,Rebaptizatores,Capharnaitæ.

Cur ergo Luther, Billicanus, Caroloſtadius, & tu ipſe nihil admittebis, niſi quod claris ſcripturis ſacris probaretur? Exiſtimantes validum eſſe argumentum in theologia.

At non legitur, ergo non eſt cur iam traditiones hominum capeſſitis, quæ vertigo cerebrum veſtrum dementauit? Vbi eſt Zuinglij argumentum cornutum, tui fratris Balthaſaris: Fridberger? Supra titulo 16.

Obiiciunt hæretici.

1 *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: ergo ſoli credẽtes baptizandi.* *Mar. 16.*

2 *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, docẽtes eos ſeruare omnia quæcunque mãdaui vobis.* *Mat. 28*

3 *Eunucho nunciabatur prius Euangelium antequam baptizaretur, ſimiliter Cornelio.* *Act. 8.*

4 *Cur duntaxat ter baptizabant in anno antiquitus, ſi pueri nati mox baptizandi ſunt.* *Act. 20.*

5 *Nicolaus Papa incipit baptizare pueros, ſed ſcriptura baptiſmum puerorum ignorat.*

Reſpondent Catholici.

Chriſtus loquitur de adultis, tam apud Marcum, quàm Matthæũ. Notent tamen Lutherani ex verbis Chriſti nõ ſufficere, *De 1. 2.*

credere & baptizari, ſed oportere ſeruare omnia quæ mandauit Chriſtus.

Aug.ad Bonifa. Docentur etiam & credunt paruuli in eccleſia Saluatoris,quę alios ſicut ex aliis

De conſ. diſt.4.c. mater. quæ in baptiſmo remittūtur peccata tradiderūt.Item mater eccleſia, os maternum paruulis præbet, vt ſacris myſteriis imbuantur,quia nōdum poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiā, nec ore proprio confiteri ad ſalutem. Si autem propterea

Rom. 10 rectè fideles vocantur, quoniam fidem per verba geſtātium quodammodo profitentur,cur etiā non pœnitentes habeantur,cum per eorundem verba geſtantium, diabolo & huic ſeculo abrenūtiare monſtrentur.Hæc ille cuius aſſignatur ratio, quia regeneratio ſpiritualis eſt, quodammodo ſimilis natiuitati carnali quantum ad hoc quod ſicut pueri in maternis vteris conſtituti, non per ſeipſos nutrimentum accipiunt, ſed ex nutrimento matris ſuſtentantur,ita etiam pueri nondum habentes vſum rationis, quaſi in vtero matris eccleſiæ conſtituti, non per ſeipſos, ſed per actum eccleſię ſalutem ſuſcipiunt. Et ita fides aliena, puta eccleſiæ parētum, & patrinorum offerentium paruulos ad baptiſmum, ſufficit eis ad ſalutem, ſicut

ſides offerentium paralyticum, quorum fidem videns Ieſus ait illi: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua, ita fides Centurionis obtinuit puero ſuo ſalutem. *Mat. 9.*

Et fides mulieris Chananeæ impetrauit filiæ ſuæ à dæmonio poſſeſſæ liberationem, &c. *Mat. 8* *Matt. 15*

Eunuchus fuit adultus, & ſimiliter Cornelius. *De 3.*

Illud fuit pro adultis, non pro pueris, & bis tantùm fiebat ſolennis baptiſmus adultorum in Paſcha & Pentecoſte, Non ter, vt Oecolampadius ſomniat, velut ex Siritio, Leone, Gelaſio, & Gerundinenſi concilio liquet. *De 4.*

Non eſſe Nicolai Papæ inuentum, ex Hieronymo, Auguſtino, & Cypria. liquet qui 400 aut 600 annis Nicolaũ præceſſerunt. Nulla vidi ſcripta rebaptizatorũ, audio eſſe plerunque, homines indoctos, temerarios, & qui Latinam linguam non calleant, vno dempto Balthaſare Hiermair Fridbergerio: qui narratur eſſe author huius perditæ ſectæ, is dum communionem ſedis Apoſtolicæ haberet, doctoratus honore fungebatur; Det ei Deus vt poſſit lumen cernere verum. *Combuſtus eſt Viennæ. 1528.*

Hæreti-corũ in-ſania. HÆretici hîc reſuſcitarũt olim extinctam hęréſim Manichęi, primò quidem negarunt liberum arbitrium ſe habere actiuè ad bonum opus, quia illud totum & totaliter fieret à Deo, de 1. Luther inſanus factus negauit omnino liberum arbitrium, quia omnia de neceſſitate abſoluta eueniũt, quod olim ſtipidi Stoici Empedocles, Critolaus, Diodorus, & alij errantes dixerunt.

Gene. 4. Dixit Dominus ad Cain: Nónne ſi bene egeris, recipies: ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit? ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius: hîc Deus facit liberum arbitrium dominum, Luther in ignominiam Creatoris facit illud ſeruum neceſſitatum.

Deu. 30. Mandatum quod ego præcipio tibi, nõ eſt ſupra te, ſed iuxta te eſt ſermo valde, in corde tuo, vt facias illum. Cõſidera, quod hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitã & bonum, & ecõtrario mortẽ & malum, infrà: teſtes inuoco hodie cœlũ & terram quod propoſuerim vobis vitam & bonũ, benedictionem, &c. elige ergo vitã, & vi-

uas,& ſemen tuum. Electio pertinet ad liberum arbitrium,concordat Sapiens.

Deus ab initio cōſtituit hominē & reliquit illū in manu cōſilij ſui, adiecit mādata & præcepta. Si volueris mādata cōſeruare,cōſeruabunt te,appoſui tibi aquā & ignem, ad quodcūque volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei,dabitur ei, nihil expreſſius dici poterat pro libero arbitrio. *Eccle.*1.

Et eligent magis mortem, quam vitam omnes qui reſidui fuerunt de hac cognatione peſſima. *Hier.*5.

Saluabitur innocens, ſaluabitur autem in munditia manuum ſuarum. *Iob.*22.

Optio data eſt Iudæis, an Deum ſequi velint. *Ioſ.vlt.*

Optio data Dauid eligendi plagam ex tribus. 2. *Re.*24

Optio eſt data viro in voto vxoris. Modo optio non eſt ſine libero arbitrio. *Nu* 30.

Qui potuit tranſgredi & non eſt tranſſus, facere mala & non fecit. *Eccl.* 31.

Feciſtis mala,quoniam potuiſtis. *Eſa.*56

Voluntariè ſacrificabo tibi. *Pſal.*50

Subſtātia tua dulcedinem tuam quam in filios habes oſtendebat, & deſeruiens *Sap.* 16

vniuſcuiuſque volũtati, ad quod quiſque volebat conuertebatur.

Mat. 25 Ait ſeruus: Domine quinque talẽta tradidiſti mihi, ecce alia quinq; lucrat⁹ ſum. Lucrari non potuit, niſi liberum arbitriũ haberet ſe actiuè, alioquin diceret ſe decem talenta accepiſſe, Cõcordat Paulus.

1 *Cor.* 15. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit, infrà Dei enim ſumus adiutores.

1. *Cor.* 13. Abundantius omnibus laboraui, non ego, ſed gratia Dei mecũ, ſimul ergo operantur liberum arbitrium & gratia, vt ait Hiero. Et Bernardus dicit Apoſtolũ fuiſſe ſocium operationis.

Pſa. 118. *&* 107. *Eſa.* 1. Audiantur Prophetæ, Anima mea in manibus meis ſemper: Paratũ cor meum Deus paratum cor meum. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis, quòd ſi nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos.

Reddite præuaricatores ad cor.

Eſa 45. Ecce locuta es & feciſti mala & potuiſti.

Hier. 3. *Eze.* 18. Proiicite à vobis omnes iniquitates veſtras in quibus præuaricati eſtis & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum & quare moriemini domus Iſraël, quia nolo mortem morientis, dicit dominus

Deus: Reuertimini & viuite. Et antea dixerat. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, &c. in iuſtitia ſua quam operatus eſt viuet. Operatur ergo, non ſolùm recepit iuſtitiam.

Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, ait dominus exercituum. *Zach.11.*

Hieruſalem quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti. Deo volente homo non vult per liberum arbitrium. *Luc.23.*

Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Cum multis ſimilibus. *Mat.19.*

Spiritus prophetarum prophetis ſubiectus eſt. *1.Cor.14*

Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, nõ habens neceſſitatẽ, poteſtatẽ autem habens ſuæ voluntatis. Inſanus Luther imponit neceſſitatẽ. Paulus negat, cui credemus? *1.Cor.7.*

Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo: non ex triſtitia, aut neceſſitate. *2.Cor.7.*

Omnis qui habet ſpẽ hãc in ipſo (Deo) ſanctificat ſe, ſicut ille ſanctus eſt, ecce liberum arbitrium & eius actiuitatem: & Augu. ibi videte, quomodo non abſtulit liberum arbitrium. Infra, quia agis aliquid voluntate, ideo tibi aliquid tributũ, *1.Ioan.3.*

*Pſal.*29. eſt vt dicas ſicut Pſalmiſta. Adiutor meus eſto; ne derelinquas me, ſi dicis, adiutor meus es, aliquid agis: nam ſi nihil agis, quomodo ille adiuuat?

1.*Pet.*1. Simile dicit ſanctus Petrus. Animas veſtras caſtificátes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore ſimplici, ex corde inuicem diligite. Si ergo debemus nos ſanctificare, animas noſtras caſtificare, id non fiet ſine libero arbitrio, neque ſine actione liberi arbitrij.

1.*Ioan.*3. Et in conſpectu eius ſuadebimus corda noſtra: quomodo autẽ ſuaderet ſine libero arbitrio, aut quæ vtilitas ſuaſionis, ſi omnia neceſſariò eueniunt, vt inſanit Luther.

Ad philemonem. Sine conſilio tuo nihil volui facere, vti ne velut ex neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium. Luthero bruto, omnia de neceſſitate fiunt.

*Mar.*14 Semper enim pauperes habetis vobiſcum & cùm volueritis, poteſtis illis benefacere.

Porrò ſi libero caremus arbitrio, & omnia abſoluta neceſſitate eueniunt, nihil relinquitur precibus, conciliis, regiminibus publicis, deliberationibus, nulla debentur pręmia virtutibus, nullę pœnę vi-

tiis, pereunt leges, iura, ſtatuta, præcepta: ceſſant admonitiones, perſuaſiones, illices, & cætera: nã hæc omnia libertatẽ exigunt: neceſſitate autẽ ceſſantur Et in ſumma, hoc eſſet omnia flagitia & ſcelera, impietates ac blaſphemias in Deum referre. Nam quis imputabit Iudæ proditionem, quam ineuitabili neceſſitate commiſit?

Contrà dicit Dominus.

Arguet te malitia tua, & auerſio tua increpabit te, *Hier. 2.*

Perditio tua Iſraël, tantummodo in me auxilium tuum. *Oſe. 13.*

Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendũ in iuſtitia, vt perfectus ſit homo dei, ad omne opus bonum inſtructus. Si omnia neceſſariò fiũt, quid prodeſt docere, arguere, corripere, erudire. Si liberũ arbitriũ nihil facit, quid prodeſt hominẽ eſſe inſtructum ad opus bonum? Vnde Luther ex hominibus vult facere truncos & ſtipites. Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur prudentia. *2. Tim. 3* *Pro. 13.*

Hieronymus affirmat ſibi hoc ſtudium, fuiſſe, vt omnipotentiã Dei ſimul & liberum arbitrium aſtrueret, ſimile dicit Ambroſius de vocatione gent, lib. 1. cap. 3. *Hieron.*

Auguſtinus in pluribus locis, maximè tamen libro tertio Hiponoſticon, vbi inter alia inquit. Liberum arbitrium ineſſe hominibus certa fide credimus, & prædicamus indubitanter. Sic Origenes, Chryſoſt. Baſilius, Theophilactus (cui ob id iniquior eſt Œcolampadius) omnes aſtruxerunt liberum arbitrium.

Gregorius Niſſenus fatum ineuitabilis Stoicorum deſtruit, & liberum arbitrium actiuum euidentiſſimè commonſtrat.

Ioan. 9. Cyprianus ad Cornelium, lib. 1. Epiſt. tertia. Chriſtus dixit ad Apoſtolos. Nunquid & vos vultis abire? ſeruans. ſ. legem qua homo libertati ſuę relictus, & in arbitrio proprio conſtitutus, ſibimetipſi vel mortem appetit, vel ſalutem.

Bernardus eſt totus in hac ſententia, in peculiari libro de arbitrio & gratia.

Obiiciunt hæretici.

Ioan. 4. 1 *Baptiſta dixit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cælo.*

Iaco. 1. 2 *Omne datum optimũ, & donũ perfectum, de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum.*

2. *Cor.* 3. 3 *Omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

1. *Cor.* 4. 4 *Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?*

5 *Miſerebor cui miſertus ſum, & miſericordiam præſtabo cui miſerebor, igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat.* Rom. 9.

6 *Quare nos errare feciſti domine de viis tuis, induraſti cor noſtrum ne timeremus te.* Eſa. 63.

7 *Nunquid dicet lutum figulo ſuo, quid facis? & opus tuum abſque manibus eſt.* Ibid. 47

Non eſt hominis via eius, nec viri, vt ambulet & dirigat greſſus ſuos. Hie. 10.

8 *Si reliquiæ ſecundum electionem gratiæ Dei ſaluæ factæ ſunt, ſi autem gratia iam non ex operibus: alioquin gratia iã non eſt gratia.* Rom. 9. & 11.

9 *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Mat. 10

10 *Nonne duo paſſeres aſſe væneunt, & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patro veſtro* Ibidem.

11 *Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me traxerit enm.* Ioan. 6.

12 *Eccleſia orat: Deus cuius eſt totum quod eſt optimum.*

13 *Auguſt. ad Felicianum, dum deus remunerat debita noſtra, coronat dona ſua.*

14 *Bernardus. Liberum arbitrium eſt tantùm capax ſalutis.*

15 *Porrò extollere hoc modo liberum arbitrium quaſi aliquid poſſimus ex viribus noſtris, eſt hæreſis Pelagiana: nam liberum arbitrium ante gratiam nihil poteſt niſi peccare, ideo ſcholaſtici ponentes meritum congrui ſint noui Pelagiani.*

Reſpondent Catholici.

Fatemur ante omnia Deũ eſſe primam cauſam omnium rerum, & nihil ſine ipſo fieri poſſe, vnde ad omnẽ effectum naturalẽ influit generaliter, ſed ad operationes bonas rationalis creaturæ concurrit etiã ſpeciali influxu. De⁹ igitur eſt prima cauſa, mouẽs & naturales cauſas & voluntarias. Et ſicut cauſas naturalibus, mouẽdo eas, nõ aufert, quin actus earũ ſint naturales: ita mouẽdo cauſas volũtarias non aufert quin actiones earũ ſint voluntarię: ſed potius hoc in eis facit, operatur enim in vnoquoque ſecundũ eius proprietatẽ, cuncta diſponens ſuauiter. Deinde fatemur liberũ arbitriũ ex ſe ſolo non poſſe in bonum, & nihil eſſe, ſed gratia Dei facit vt aliquid poſſit, ideo nullus homo ex ſe cogitat aliquid boni, ſed ex gratia Dei ſpeciali. Tertiò dicũt hoc non ſolùm intelligi de gratia, quæ eſt charitas, & gratum facit Deo, ſed etiam deuotione gra-

tuita præuia, qua Deus inſpirat, pulſat, & vocat hominẽ ad bonum. Ideo diligenter eſt attendendũ, quid ſolius Dei, quid Dei & liberi arbitrij ſimul. Quod ſignificantiſſimè Auguſt. aut quis alius eruditus author in libro de eccleſiaſticis dogmatibus expreſſit, dicens: Initium ſalutis noſtræ Deo miſerante habemus (Ecce primus gradus ſolius Dei) vt acquieſcamus ſalutari inſpirationi, noſtræ poteſtatis eſt (en ſecundum gradum, qui eſt liberi arbitrij, & ibi meritum congrui) vt adipiſcamur quòd acquieſcendo inſpirationi cupimus, diuini muneris eſt (ecce gradum tertium gratiæ gratũ facientis) vt non labamur in adepto ſalutis munere, noſtræ poteſtatis eſt, & diuini pariter adiutorij. Quatenus iſte gradus perſeuerãtiæ pendet ex gratia Dei, & libero arbitrio ſimul.

Fatemur bonum non niſi Deo datore accipi, ſed aliqua dat agente libero arbitrio, aliqua ſine illius actione. *De 1.*

Ita fatemur merita noſtra eſſe dona Dei & data à Deo, præueniẽte, cooperante, & ſubſequẽte. Sed non negatur per hoc liberum arbitrium concurrere actiuè ad merita. *De 2.*

De 3. 4.

De tertio, quarto, & quinto ſimiliter *& 5.*

dicatur: nā Deus ex miſericordia præuenit liberum arbitriū mouendo, & miſericorditer cooperatur adiuuādo, volūtates noſtras aſpirando præueniens orat eccleſia.

De 6. Populus peccans non facit Deum authorem peccati & erroris. Ita intelligatur feciſti, id eſt, permiſiſti. ſic induraſti, id eſt, indurari permiſiſti. Iuxta cōmunē theoricam: ſed per hoc non euacuatur actiuitas liberi arbitrij, ſed magis cōprobatur.

De 7. Fatemur nullum hominem debere rebellare, aut ſuperbire contra opificē, ſicut nec inſtrumentū contra artificem: omnis enim creatura eſt inſtrumentum diuinæ potentiæ, ſed per hoc non aufertur liberum arbitriū. Nō eſt in homine via eius, quantum ad executiones electionum, in quibus impediri poteſt multipliciter velit nolit. Electiones autē ipſæ ſunt in nobis, ſuppoſito tamen diuino auxilio. Et ideo non dicitur eſſe liber ſuarū actionū, ſed liber ſuæ actionis, quæ eſt iudicium de agendis, & hoc ipſum nomē liberi arbitrij demonſtrat. Sonat enim liberum de agendo vel non agendo iudicium.

De 8. Saluantur boni ex gratia, non operibus, intelligas excluſa gratia, quia opera nihil ſunt ſine gratia. Nō enim ſunt condignæ

paſſiones huius tẽporis ad futuram glo- *Rom.8.*
riam quę reuelabitur in nobis, ait Paulus.
Aufert anxiam ſolicitudinẽ prçcogitãdi. *De 9.*
Et ſecus eſt de ſciẽtia Apoſtolorum, quia
illa erat infuſa, & liberum arbitrium habebat
ſe paſſiuè, ſecus de operibus liberi
arbitrij, quæ ſimul cum gratia operatur.

Cęcutit Melanchthon, qui hoc dictum *De 10.*
lacerat contra liberum arbitrium, cùm
omnis homo videat Chriſtum velle, omnia
eſſe ſubiecta prouidentiæ Dei.

Aſſerimus tractum patris per gratiam *De 11.*
præuenientem & cooperantem, ſed acquieſcere
tractioni, & non indurare corda
noſtra, ſi vocẽ eius audierimus, hoc eſt
liberi arbitrij Admittimus totum eſſe à
Deo, non ſolùm in optimis, ſed etiam in
omnibus creaturis, ſed ſicut per hoc cauſæ
naturales non excluduntur, ita nec in
moralibus liberum arbitrium. Aliàs rotundè
dixi, meritum eſt totum à Deo ſed
non totaliter, hoc clarè intelligit bonus *De 13.*
Phyſic'. Merita noſtra ſunt dona dei, imò
omnia bona, quæ accepimus temporalia,
ſunt dona dei, ſicut Iob ait, ſed per hoc nõ
excluditur actiuitas liberi arbitrij, ſicut
nec gignitio bouis aut etiã fructificatio
agri, &c. Liberũ arbitr. eſt tantũ capax ſa-

lutis.i.gratiæ, ibi enim habet ſe purè paſſiuè, id quod dictũ eſt de gratia, hęreticus Caroloſt. torquet ad opera meritoria.

De 15. Non ſunt Pelagiani Eccleſiaſtici patres, neq; ſcholaſtici, non enim negant peccatum originale, non dicunt hominem ex puris naturalibus ſaluari, ſed conſtanter affirmant gratiã neceſſariam. Imò oportet gratiam præuenire operationem liberi arbitrij. Et rectè aſſerit meritum con-
Act. 10 grui ſicut de Cornelio Cẽturione liquet, cuius eleemoſinas Deus reſpexit, & gratiam contulit Spiritus ſancti. Non ergo ſumus noui Pelagiani, ſed hæreticus eſt antiquus, ſtupidus Stoicus, & Manichæi poſthumus Lutherus, cum Caroloſtadio, Vrbano, & Bellicano.

Appendix Tilmanni.

Scito ex præſentia Dei non poſſe concludi, omnia ex neceſſitate euenire (id quod putant nõnulli indocti) & ita actus noſtros eſſe neceſſarios, neceſſitate abſoluta, quæ dicitur neceſſitas conſequentis, ſed bene neceſſitate conditionata, quæ dicitur neceſſitas conſequentiæ, cum qua ſtat libertas arbitrij in humanis, ſicut etiam rerum contingentia in contingentibus. Vide quæ Eckius ſcripſit in Carolo-
ſtadium

ſtadium & in opere peculiari de libero arbitrio. Vide Cocleum, Alphonſium à Villa ſancta.

DE ORATIONE ET HORIS CANONICIS. XXXII.

Quia Lutherus docuit omni fieri abſoluta neceſſitate, abſtulit liberum arbitrium, plures eius ſequaces contra expreſſas ſcripturas negant orandum eſſe, quia Chriſtus pro nobis ſufficienter orauit.

DIſcipuli dixerunt ad Chriſtum: Domine, doce nos orare. Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater noſter, &c. *Luc.* 11 *Mat.* 6

Et dimiſſa turba Ieſus aſcendit in montem ſolus orare. Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat. *Mat.* 14. *Mar.* 6

Factum eſt autem illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. *Luc.* 5. 6.

Et aſcendit in montẽ vt oraret, & factũ eſt dum oraret, ſpecies vultus eius altera. *Luc.* 9.

Poſitis genibus orabat dicens: Pater, ſi vis, transfer calicẽ iſtum à me. Et factus in agonia prolixius orabat. *Luc.* 22 *Mat.* 26 *Mar.* 14

Orate autem vt non fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato. *Mat.* 24

Videte, vigilate, & orate, neſcitis enim quando tempus ſit. *Mar.* 13

Mar.5 Orate pro perſequentibus & calumniātibus vos.
Luc.18.
Ibidem. Oportet ſemper orare, & non deficere. Deus non faciet vindictam electorum clamantium ad ſe die ac nocte.
Mat.26 Orate ne intretis in tentationem.
Act.4. Et cum oraſſent, motus eſt locus in quo erant congregati.
Act.1. Et orantes dixerunt: Domine, qui noſti corda hominum, &c.
Ibidem. Hi omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione, cum mulieribus & Maria matre Ieſu & fratribus eius.
Act.13 Tunc ieiunantes & orantes, imponentéſque eis manus, dimiſerunt illos.
Act.14. Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias preſbyteros, & oraſſent cum ieiuniis, commendauerunt eos Domino. Quod ergo Apoſtoli auidè petierunt ſcire, Chriſtus docuit, & imperauit, ac facto impleuit. Diſcipuli quoque & Chriſtiani primitiuæ eccleſiæ ſedulò fecerunt, nullo pacto eſt à Chriſtiano intermittendum.
Mat.17. Hoc autem genus dæmoniorum non eiicitur, niſi per orationem & ieiunium.
Mar.9. Quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.

Orationes tuę & eleemoſinæ tuæ aſcẽderunt in memoriam in conſpectu Dei. *Mat.* 21
Et petrus quidem ſeruabatur in carcere, oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad Deum pro eo. *Act.* 10. *Act*, 11.

Obſecro ergo vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, & per charitatem ſancti Spiritus, vt adiuuetis in orationibus veſtris pro me ad Deum. *Rom.* 15.

Quoniam & adhuc eripiet de periculis adiuuantibus vobis in oratione pro nobis. 2.*Cor.* 1.

Nihil ſolliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione cũ gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deũ. *Phili*.4.

Gratias agimus Deo ſemper pro omnibus vobis, memoriã veſtri facientes in orationibus noſtris ſine intermiſſione. 1.*Theſ.*1.

Oratione inſtate, vigilantes ea in gratiarũ actione, orantes ſimul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis oſtiũ ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti Hinc inuocatur Maria in principio ſermonis. *Coloſſ*.4.

Nos verò orationi & miniſterio Chriſti inſtãtes erimus. Nota, orationem præponi prædicationi. *Act.* 6.

Dixit Eſaias ad Ezechiam, Pręcipe domui tuæ, morieris & nõ viues: qui orauit 4.*Re*.20

dicens: Obſecro Domine, memento quæſo, quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto, & quod placitum eſt coram te fecerim, infra. Hæc dicit dominus Deus Dauid patris tui, audiui orationem tuam, &c.

Non impediaris orare ſemper.

Eccle. 18 Ioſaphat ait: Cùm ignoremus quid a-
2. *Pa*. 20 gere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.

2. *Cor*. 13 Oramus Deum, vt nihil mali faciatis.

2. *Theſ*. 3 Orate pro nobis, vt ſermo decurrat, & clarificetur.

1. *Tim*. 2 Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, poſtulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt, vt quietam & trãquillam vitam agamus in omni pietate. Hic mos à ſancto Paulo vſque in hunc diem ſeruatur in eccleſia, vt in fine ſermonis oretur pro ſtatibus eccleſiæ, & ſecularibus, pro pace, pro viuis & mortuis, &c.

Ibidem. Volo viros orare in omni loco, leuãtes puras manus ſine ira & diſceptatione. Ex veteri ergo & nouo teſtamento liquet, quàm vtile & neceſſarium ſit orare pro omni bono, contra omne malum.

Paucos hos locos ex mille delegimus. vide pſalmos.

Qui repugnant orationi Vuiclephitæ & Lutherani, aſſimulantur gygantibus cõtra deũ pugnãtibus. Non exorauerunt pro peccatis ſuis antiqui Gygãtes qui deſtructi ſunt confidentes virtuti ſuæ. *Eccl.16*

Horas canonicas ab eccleſiaſticis obſeruandas oſtenditur.

Septies in die laudem dixi tibi, ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. *Pſal.118*

Daniel ingreſſus eſt in domum ſuam, & feneſtris apertis in cœnaculo ſuo contra Hieru. tribus temporibus in die flectebat genua ſua & adorabat. Ecce ſtatu orãdi tempora. *Dani.6.*

Petrus & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. *Act. 3.*

Aſcendit Petrus in ſuperiora vt oraret circa horam ſextam. Ecce apoſtoli obſeruatunt ſolitas orationis horas, apud Iudæos, & hos ſecuta eccleſia. *Act.10*

Moyſes à tẽporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum prædicent in ſynagogis, vbi per omne ſabbatũ legitur inquit ſanctus Iacob⁹ & hodie faciũt Iudęi: Ignominioſũ foret eccleſię tacere canente ſynagoga. Tria capitula legũtur à *Act.15*

Iudæis omni die Exo. 13. in tribus partib⁹ & Deu 9. Rabbi Moyſes. Erubeſcat Chriſtianus qui non laudat Deum.

Eccle. 3 Omnia tempus habent, & ſuis ſpatiis *1. Co. 14.* trãſeunt vniuerſa ſub cœlo. Et cũ omnia in nobis honeſtè & ſecundũ ordinem fieri debere præcipit Apoſtolus cur laudes diuinæ non haberent ſuum tempus?

Ioſue. 6. In huius figura Hierico corruit, quãdo ſacerdotes ſeptẽ buccinis circuierũt clangendo ſepties. Sic buccinis horarum Canonicarum, corruunt machinæ diaboli.

Nota cantica eccleſiæ deſumpta eſſe ex Biblia, non tamen ſecundum tranſlatio- *Cõtinu⁹* nẽ Hiero qua iã vtimur, ſed ſeptuaginta, *ritus o-* vt liquet in introitu Lætare Hieruſalem, *randi.* quod confert cum ca 66. Eſaiæ. Ibi læta- *1. Pa. 23.* mini Hieruſalẽ. Sequitur igitur iſta canonica fuiſſe in miſſa ante Hieronymum.

Cypria. Cypr. teſtatur de expoſitione orationis dominicæ horas canonicas, etiã in veteri teſtamẽto obſeruatas ex Daniele, ſed nobis Chriſtianis præter horas antiquitus obſeruatas orandi nunc & ſpatia & ſacramẽta creuerunt. Sub lege erat hora tertia, ſexta & nona, eccleſia addidit matutinas, primam, veſperas & cõpletoriũ, vt ſic iuſtitia noſtra pl⁹ abũdaret, quã ſcribarũ &

phariſęorũ. Myſteria horarũ vide ibidẽ.

Inſtitutæ ſunt enim horæ ad laudandũ Deum pro beneficiis ſuis, inter quæ maxima ſunt beneficium creationis ſeptem diebus expletũ, Geneſis. 1. Et beneficium redemptionis ſeptem quodammodo horis peractum.

Iulianus imperator apoſtata tranſtulit ritum pſallendi, & horas canonicas ad paganos, vt honeſtas eccleſiæ non eſſet admirationi gentibus, teſtis Caſſiodorus in hiſtoria tripartita. *Caßio.*

Hieronymus de virginitate ſecunda ad Demetriadẽ. Præter pſalmorũ & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, ſexta, nona, ad veſperam, media nocte & manè ſemper eſt exercendum, ſtatue, quot horis ſanctam ſcripturam ediſcere debeas. *Hiero.*

Idem in Epitaphio Paulæ de ordine monaſterij inquit. *Hieron*

Mane, hora tertia, ſexta, nona, veſpere, noctis medio, per ordinẽ Pſalteriũ cãtabant. Baſilius de inſtitutione vitæ religioſorum. capite ſecundo. Horæ à ſanctis viris precibus ad Deum ac laudibus dicatæ ſequendæ ſunt, ait enim magnus Dauid. Media nocte ſurgebam ad confitendum nomini tuo, ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. *Baſi. di. 91. c. præsby* *Pſal. 2. & 54*

Rurſus ait: Veſpere & mane, & meridie.

Chryſoſtomus homilia quinquageſima nona. Matutinas orationes complecuerunt infra Tertiam, Sextam, Nonam, & veſpertinas orationes celebrant: cum pluribus ſimilibus.

Diſ. 91. c. Preſ. Agathenſe concilium preſbyter mane matutinali officio expleto penſum ſeruitutis ſuæ, videlicet, primam, tertiam, ſextam, nonam, veſperámque perſoluat.

Auguſtinus ad inquiſitiones Ianuarij. Sine dubitatione faciendum eſt maximè id quod de ſcripturis defendi poteſt, ſicut de hymnis & pſalmis canendis & ipſius Domini & Apoſtolorũ habemus exẽpla. Hoc autẽ non fit niſi in horis canonicis.

DE MATVTINIS HORIS.

Pſal. 118 Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.

Memor fui nocte nominis tui domine.

Ibidem. In noctibus extollite manus veſtras in

Pſal. 133. ſancta, & benedicite dominum.

& 6. 91. Lauabo per ſingulas noctes lectũ meũ.

Bonum eſt confiteri in domino, & pſallere nomini tuo altiſſime, ad annũciandũ

mane miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem.

Factum eſt in noctis medio, percuſſit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti. *Exo.13.*

Media nocte clamor factus eſt, ecce ſpōſus venit. Ecce media nocte deus laudādus eſt, hæ enim ſunt vigiliæ Chriſtianorū, & Monachorū, ait Hierō. ſic enim cladi Ægyptiorum non miſcebimur, ſed ſponſo venienti læti occurremus. *Mat.25.* *Hiero.*

Prçueni in maturitate & clamaui. *Pſal.81*

Chriſtus dū media nocte orat in mōte Oliueti, à Iuda ꝓditur, à Iudæis capitur. *Mat.25.* *Ioan.18.*

Media autem nocte Paulus & Silas adorantes laudabant Deum: infrà. Subitò terræmotus factus eſt magnus. Si ergo Dauid Prophetæ, Chriſtus, Apoſtoli media nocte orauerunt ad Dominum: cur Lutherani pigri & ſternuantes hæretici irrident religioſos ad matutinas ſurgentes, quia vanum ſit ante lucem ſurgere, quaſi promiſerit Dominus coronā profundè dormientibus. Petrus media nocte liberatus de carcere Herodis. *Act.16* *Ironia.* *Act.12*

Chryſoſtomus Conſtantinopoli cōtra Arrianam perfidiam, auxit in nocturnis hymnis, orationes, author Caſſiodorus *Chryſo.*

libro 10. hiſtoriæ tripartitæ cap 8.

Num. 3 Tribus Leui iuſſa fuit ſpecialiter ſeruare cuſtodias noctis filiorum Iſraël, ante tabernaculum teſtimonij. Specialiter ergo iam religioſi vigilent in matutinis, pro ſalute Chriſtianæ plebis.

Abeat ergo Vigilantius, & Lethargici hæretici cum Lutheranis vigilias, & matutinas contemnentes.

DE NOCTVRNIS ET LAVDIBVS.

INſtitutio ſolemnis officiandi á ſancto Marco dicitur incepiſſe in Alexandria, quę poſtmodũ ad alias defluxit eccleſias, *Philo.* teſtatur Philo Iudæus, renarrat Euſebius *Euſebi'.* eos nouos compoſuiſſe hymnos, libro 2. cap. 17. & de nocturnis officiis, & pſalmorum lectione. Teſtis etiam Caſſiodorus. Si ergo Marcus hoc ordinauit in Alexãdria, profectò hoc à ſancto Petro habuit ſicut & ſuum Euangelium: ideo Hierony. vocat eum interpretem.

Duodecim pſalmos ordinatos fuiſſe teſtatur Caſſianus, & totidem lectiones ex nouo & veteri teſtamento.

Concilium Laodicenſe noluit pſalmos continuari, ſed lectiones interſeri.

Sanctus Hiero.pſalteriũ aptiſſimè diuiſit, iuſſu Damaſi, vt magna varietas orãdi *Hiera.*
eſſaret. Tres nocturni, & laudes in vna *Noctu.*
vigilia canũtur loco quatuor vigiliarum cũ caro infirma ſufferre nõ ſufficeret cõtinuam vigilandi obſeruantiam. Laudes *Laudes*
Deo perſoluuntur, quod cũ omnis creatura in laudẽ Dei ſoluatur, culpabilis eſſet homo rationis capax, qui id facere negligeret. Prophetiæ aſſũptæ ſunt ſupra Pſalmorũ vſum quod omnes ꝓphetiæ Chriſtum ſcopum habuerunt, & Chriſtus in ſynagoga aperuit & legit Eſaiam. Euangelia quoque certa certis diebus & feſtis *Luc.* 4
fuerunt à tẽpore apoſtolorũ accõmodata & annua obſeruãtia cuſtodita. Auguſt. in prologo ſuper canonicam Ioã interpoſita eſt ſolennitas ſanctorum dierũ, quibus certas ex euangelio lectiones oportet in eccleſia recitare, quæ ita ſunt annuæ vt aliæ nõ poſſint, ordo ille quẽ ſuſceperam neceſſitate paululum intermiſſus eſt.

Aug. neceſſariũ ponit certa in feſtis legi *Augu.*
euangelia. Hæretici omnia confundunt euangelia, omni die pro libito ſumẽtes.

Libros Ionæ & Iob certo tempore legi aſtruxit Ambroſius, libro quinto Epi- *Ambroſ.*
ſtolarum, epiſtola 33.

Concilium Aphricanum cap.13. decreuit, liceat legi paſſiones martyrum, cum anniuerſarij dies eorum celebrantur.

DE HYMNIS, ANTIPHONIS ET PſALLENDI VſU.

Mat. 26 ET hymno dicto, exierunt in montem Oliueti.

*Coloſſ.*5. Verbũ Chriſti habitet in vobis abun-
*Pſal.*99. danter, in omni ſapientia docentes & cõmonentes voſmetipſos in pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, & gratia, cantantes in cordibus veſtris Domino.

Ibidem. Introite portas eius in confeſſione, atria eius, in hymnis confitemini illi.

*Pſal.*64. Te decet hymnus Deus in Siõ. Eructa-
*Pſal.*118 bunt labia mea hymnum, cum docueris me iuſtificationes tuas.

2.*Ma.*10 Quibus geſtis, in hymnis & cõfeſſionibus benedicebãt dñm, qui magna fecit in Iſraël. Orabo ſpiritu, orabo & mẽte pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Pſallite do-
1.*Cor.*4. mino qui habitat in Sion, pſallã nomini
*Pſal.*9. tuo Altiſſime, in pſalmis per totum.
*Pſal.*46. Pſallite Deo noſtro, pſallite.
*Ephe.*5. Impleamini ſpiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & cãticis ſpiritualibus, cantãtes & pſallẽtes in cordib⁹ veſtris, &c. Pſalmus obſecrationẽ

Antiphona poſtulationem, Collectã, orationem, Hymnus gratiarũ actionem ſonat, horũ enim quatuor meminit Paulus. *1. Tim. 2* *Supra.*

Alexandriæ ortus pſallendi alternus modus vt ſuprà, à Chryſoſtomo reſtitutus, per omnem eccleſiam receptus.

Concilium Toletanum dixit de hymnis canendis, & Ieſu ſaluatoris, & apoſtolorum habemus exemplum. *De cõſe. diſt. 1. ca. de hymnis.*

Idẽ conciliũ Iſiodoro præſide. Non aliquib⁹ noſtra diuerſitas apud carnales vel ignaros ſchiſmatis errorẽ videatur oſtendere, & multis extet in ſcandalũ varietas eccleſiarum. Vnus igitur ordo orandi atque pſallendi à nobis per omnem Hiſpaniam atque Galatiam conſeruetur.

Augu. ad inquiſitiones Ianuarij, Siquid per loca eccleſiarum regionúmque variatur, faciat quis, quòd in eccleſia in quam venerit, inuenerit: non enim quicquã eorum contra fidem eſt, nec contra mores fit, Vide cum eſt pulcher.

Varietas eccleſiarum in diúinis officiis non impedit, ſed ornat, quia aſtitit regina à dextris tuis, circundata varietate, modò non ſit tanta varietas, vt videatur inducere errorem ſchiſmatis. *Pſal. 40.* *Eſa. 9.*

Iſidorus: Antiphonas Græci alternis cho

ris cecinerunt, velut duobus ſeraphim ac teſtamentis inuicē ſibi clamantibus. Sanctus Ambroſius Græcos imitatus, apud Latinos Antiphonas inſtituit: triſtis tripartita hiſtoria.

Ambr.

Ignatius primus per viſionē doctus angelorum antiphonas Antiochiæ inſtituit.

Apo. 4. Et quatuor animalia requiē non habebāt die ac nocte, dicentia: Sāctus, Sāctus, Sanctus, dominus Deus omnipotens. Ad angelorum imitationē eccleſia exhortatur ad cantum in præfatione dicens. Cœli cœlorūq; virtutes, ac beata Seraphim ſocia exultatione concelebrāt, cū quibus & noſtras voces, vt admitti iubeas deprecamur, ſupplici cōfeſſione dicētes: Sanctus.

Luther egregiè hîc deſipit. Cùm enim paſſim reiiciat conſtitutiones humanas, hîc ne videatur totus pigritare, horas canonicas non reiicit omnino, ſed pro ſuis apoſtatis & periuris, permittit, vt tres dūtaxat pſalmos pro matutino ſumant officio, tres pro veſpertino.

Paulus Corinthios, Epheſios, & Coloſ. docuit cantū vocalem, in hymnis & pſal.

Obiciunt hæretici.

Mat. 7. 1 *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum.*

2 *Si orationes valerent, tunc Deum neceſſitarent.*

3 *Si orationes eſſent vtiles, tunc alia bona opera eſſent ſuperflua.* *Mat. 6.*

4 *Scit pater veſter quid opus ſit vobis antequam petatis eum, fruſtra ergo orant.*

5 *Ego Deus & non mutor, ergo oratione non flectitur.* *Mat. 3.*

6 *Orantes nolite multũ loqui, ſicut Ethnici faciunt, putant enim quòd in multiloquio ſuo exaudiantur. Ideo oratio non ſit prolixa.* *Mat. 6.*

7 *Sacerdotes poſſent aliquid vtilius facere, quàm murmurare tot pſalmos, & quid melius & Deo placentius? Ita argumentantur aliquando tepidi auditores Theologiæ.*

8 *In Biblia horæ canonicæ non præcipiuntur clero.*

9 *Nihil eſt in eccleſia legendum, niſi verbum Dei, in orationibus autẽ multa alia continentur, etiam fabuloſa de ſanctis.*

Reſpondent Catholici.

Chriſtus hîc nõ prohibet orationẽ, ſed hypocritã qui verbis orat Deum, non factis excludit à regno cœlorũ, quales ſunt hæretici factis Deum impugnãtes Deus omniũ rerũ ſupremus arbiter, à nemine neceſſitatur, attamen piis orationibus fideliũ pulſatus gerit ſe per modũ neceſſi- *Dei.* *Rom. 2.*

Exo. 32. tatis, velut ait Moyſi oranti, Dimitte me, vt iraſcatur furor meus. quaſi prohibitus petit ſe dimitti.

De 3. Oportet illud facere(orare) & alia non negligere, adeò ieiunium non eſt ſuperfluum nec eleemoſyna, vt ſubleuetur his oratio in cœlum, velut pennis, Hieron.

De 4. Fatetur Deũ præſcire, nec narramus vt ignorãti, ſed rogamus vt potentẽ, ſubuenire. Oratione itaq; id prim⁹, ꝙ deus diſpoſuit nos medio orationis eſſe cõſecuturos. Vult enim rogari de⁹, vt vileſcat datũ.

De 5. Deus oratione non mutatur per eſſen-
23.q.4.c. tiã, ſed effectus mutatur. Vnde oratio no-
obtineri. ſtra nõ ordinatur ad ĩmutationẽ diuinæ diſputationis, ſed vt obtineatur noſtris precib⁹, quod Deus diſpoſuit ante ſecula donare, vt dicit Greg. in lib. dialogorum.

De 6. Non prohibetur multiloquiũ orationis ſimpliciter, ſed ſicut Ethnici faciũt. Aug. ad Probam inquit. Multiloquium prohibetur, nõ prolixitas ſeu duratio. Nã multũ loqui, eſt rem ſuperfluis agere verbis. Vnde patrum in Ægypto breues, ſed cre-
1. Reg. 1. bræ erãt orationes. Prolixè orauit Chri-
Luc. 22. ſtus, prolixè orauit Anna, & multiplicauit
Luc. 26. preces, & Chriſtus pernoctabat in oratione. Et Rabanus in Matthæũ. Sicut hypocritarum

critarum eſt præbere ſe ſpectandos in oratione, quorũ fructus eſt placere hominibus:ita Ethnicorum, id eſt gentiliũ, in multiloquio ſuo ſe putare exaudiri. Et re vera omne multiloquium à gentibus venit, qui exercendæ linguæ potius quàm mundando animo dant operam. Et hoc nugatorij ſtudij, vel rogatorij genus etiã præcedat Deum flectendum trãsferre conantur, arbitrantes ſicut hominem iudicem, ita verbis Deum abduci in ſententiam. Nolite itaque ſimiles eſſe illis, dicit vnus & verus magiſter. Hæc ille.

Iſti ſunt ſimiles Naamã, qui meliores iudicauit fluuios Damaſci omnib' aquis Iſraël, vt mundetur in eis, ſed propheta iubet, vt in Iordane lauetur, ſi velit ſanari, ita ſi melior ſit lectio vtriuſque teſtamẽti, ſit ita, tamen in aqua lauandum eſt, vbi magiſtri eccleſiæ iubent, in ſeptem horis canonicis Sic cęcus iuſſus adire natatoria, non dixit, melius eſt vt orem:noſtrum eſt obedire præceptis, non pro arbitrio noſtro potiora eligere. Maledictus qui facit opus Domini negligenter. *De 7.* *4 Reg. 5.* *aliàs frau dulentor.*

In Biblia nõ præcipiuntur horæ canonicę, ſed inſinuãtur: & eccleſia à ſacris magiſtris, id eſt apoſtolus, hoc accepit, obedi- *Hie. 24* *De 8.* *Heb. 13.*

re autē oportet prępoſitis. Contendis horas debere eſſe liberas, verū ſunt liberę libertate Chriſtiana, qua ſeruiendum eſt Deo, nō autē libertate Mahumetica, qua quiſque facit vel omittit ſecundum deſideria praua cordis ſui.

De 6. Contrarium fuit oſtenſum, etiam legēdas ſanctorum in officiis diuinis recitandas, ſimiliter homiliæ patrū leguntur, & Collectæ orationum, in ſacris literis expreſſe non cōtinenter. Agones verò inuictorum martyrū non reiicimus more Lutherano, modò fideliter ſint conſcripti, nā & in Biblicis ſcriptis aliqui continentur, vt Stephani, Iacobi, Pauli, &c. alii à magnis quandoque viris ſunt perſcripti.

. Caronis.

Act. 7. Lutherani & alij hæretici, explodentes ritum canendi, legendi, & orandi eccleſiaſticum, atque iuxta veſana eorum capita, nouas conficientes formulas cātandi, Miſſandi, ac orandi faciunt ſicut Paulus Samoſatæus hæreticus, qui Pſalmos Chriſto dicatos ceſſare fecit, velut nuper inuentos. In ſemetipſum autem compoſitos in die paſchæ in medio eccleſiæ canere mulieres maximè quas prius inſtituerat, faciebat. Sic modò faciunt ſtulti

In lib. 7. Eccle. 8.

hæretici cum ſuis cantilenis, & porcinis ac caninis nouis vlulatibus.

DE PLVRALITATE SACERDOTVM ET *decimus.* XXXIII.

Hæretici calumniantur multitudinem ſeruorum Dei, ſacerdotum & monachorum.

SAnctifica mihi omne primogenitum quod aperit vuluam in filiis Iſraël, tam de hominibus, quàm iumentis: mea enim ſunt omnia. *Exo. 13.*

Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. *Exo. 12*

Primogenita quæ ad Deum pertinent, nemo ſanctificare poterit, & vouere. *Leui. 27*

Ego tuli Leuitas à filiis Iſraël pro omni primogenito qui aperit vuluã in filiis Iſraël, erúntque Leuitæ mei. *Num. 3.*

Meum eſt omne primogenitũ, ex quo percuſſi primogenita in terra Ægypti, ſanctificaui mihi quicquid primum naſcitur in Iſraël. *Ibidem.*

Tolles Leuitas mihi pro omni primogenito filiorũ Iſraël. Ecce in lege naturæ omnes primogeniti gaudebãt priuilegio *Ibidem.*

ſacerdotij,& in lege ſcripta, loco primogenitorũ ſucceſſit tota tribus Leui. Nunc non ſunt tot ſacerdotes & monachi quot ſunt primogeniti.

Gene.25 Dixit Iacob ad Eſau: Vẽde mihi primogenita tua. Infra, Iurauit ei Eſau, & vẽdidit primogenita. In lege naturæ, primogenitura erat magna, quia primogenitus accepit benedictionẽ à patre (& erat loco conſecrationis) habebat poteſtatẽ benedicendi, veſtẽ item ſpecialẽ in qua offerebat, duplam portionẽ habebat in hæreditate & ferculis. Ceſſerunt iſta omnia ſacerdotio Aaronis primò, dein ſacerdotio noſtro: dempto eo quod ſacerdotes non accipiunt duplam portionem hęreditatis, quia ſimpla eis inuitè redditur iam à laicis, vel omnino negatur.

Num.3. Omnes Leuitæ numerati à Moyſe in genere maſculino à menſe vno & ſuprà fuerũt 22. millia. Et infrà. Recẽſuit Moyſes primogenitos filiorũ Iſraël, & fuerunt maſculi à menſe vno & ſuprà viginti duo millia, ducẽti 73. infrà. Locutus eſt dominus: Ego ſum dominus, in pretio ducẽtorum ſeptuagintatrium, qui excedunt numerũ Leuitarũ, de primogenitis filiorum Iſraël accipies quinque ſiclos per ſingula

capita, dabíſque pecuniam Aaron & filiis eius, pretiũ eorũ qui ſuprà ſunt. Pondera primogenitos redẽptos pecunia, hunc nemo miretur, ſi hodie in eccleſia ſimiles redẽptiones fiunt, puta vt lacte veſcaris in ieiunia, contribuas ad hanc fabricam, eſt enim cõmutatio vnius boni in aliud. Ceſſat ergo rudium argumentum, ſi eſt permiſſum vel iuſtũ cum pecunia, ergo etiã ſine pecunia. Hodie talis pecunia datur cõmuniter pauperibus vel eccleſiis, quomodo clamarent Laici, ſi daretur clero, ſicut iuſſit hîc Deus per Moyſen: Numerati ſunt Leuitæ à viginti annis & ſuprà, & inuenta ſunt triginta octo millia virorũ. Diſtribuuntur ibid. in cãtores, ianitores, præpoſitos, iudices, & in plures ſortes & claſſes. Cũ autẽ iam parua fuerit Iudæa, vt longitudo fuerit iter tridui. De latitudine, inquit Hierony. in epi. ad Dardanũ, putet dicere: Erubeſcat Chriſtianus indeuotus, qui contra multitudinem religioſorum conqueritur, cùm multò maior numerus ſeruientium Deo fuerit in lege Moſaica. Nam cùm populus Iſraël fuerit, mille millia, & centum millia virorum educentium gladium, (Ita enumerauit Ioab Iſraël) ſequitur numerum Deo ſer-

1. Par. 23
Ibi. c. 24. 25. 26.
Hieron.
2. Re. 24
1. Pa. 21

uientium fuiſſe fermè 28. eius partẽ. Vndę volentes minui clerum ſunt Pharaones, qui populum Hebræum ſeruientem Deo volunt minuere.

DE DECIMIS ET ALIIS *obuentionibus.* XXXIII.

Exod.22 Decimas & primitias non tardabis offerre.

Exod.23 Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum domini dei tui.

Deu.18. Hoc erit iudicium ſacerdotum à populo,& ab his qui offerunt victimas, dabunt ſacerdoti armum & ventriculum, primitias frumenti, vini & olei, lanarum partem ex tonſione ouium.

Num. 5. Omnéſque primitiæ, quas offerunt filij Iſraël,ad ſacerdotem pertinẽt,& quicquid in ſanctuarium offertur à ſingulis, & traditur manibus ſacerdotis,ipſius erit.

Pſal.97. Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius, hi tamen fuerunt ſupremi duces populi ex Ægypto.

Hieron. propter. Auguſt. Samuël ſacerdos ſecundũ Bedam, aut ad minus Leuita,teſte. Hieron.lib.2.contra Iouinianum, fuit enim de tribu Leui eodem teſte,in 1.Reg.15.is tamen fuit ſupremus iudex Iudæorum.

Tribus regalis Iuda & ſacerdotalis cõ 1. *Reg*.7.
nubia contrahebant, hinc Elizabeth ma
ter ſancti Ioannis, vxor Zachariæ ſacer-
dotis, cognata fuit Mariæ.

Sadoch ſacerdos vnxit Salomonem *Luc*. 1.
regem, Samuel Saulem & Dauidem, nõ 1. *Reg*. 1.
mirũ quòd hodie imperator à Papa, Re- 1. *Re*. 10.
ges ab Archiepiſcopis vngũtur: ſic enim 1. *Re*. 16.
fieri debet, non ab epiſcopis.

Ioiada pontifex fecit regnare, & vnxit 4. *Re*. 11.
Ioas regẽ, vxor Ioiadæ fuit Ioſabeth ſo- 2. *Pa*. 22
ror regis Ochoziæ. 2. *Pa*. 26.

Azarias pontifex reſtitit Oziæ Regi
inuadẽti officium ſacerdotale, qui lepra
percuſſus fuit.

Ezechias præcepit populo in Hieruſa 2. *Pa*. 31.
lem, vt darent partes ſacerdotibus & Le
uitis, vt poſſent vacare legi domini.

Ioſue pontifex templum reſtituit poſt
captiuitatem Babylonicam.

Eſdras Leuita à Rege Artaxerxe aurũ 1. *Eſd*. 3. 5
& argẽtum obtinuit pro templo, & licẽ- 1. *Eſd*. 7.
tiam abeundi Iudæis obtinuit.

Cognoui (Neemias) quia partes Leuita- *Neem*. 13
rũ nõ fuiſſent eis datæ, & fugiſſent vnuſ-
quiſque in regionem ſuã; & egi cauſam
aduerſus magiſtratus, & dixi, quare dere
liquimus domus Dei? & cõgregaui eos,

& feci ſtare in ſtationibus ſuis, & omnis Iuda apportabat decimam fruméti, vini & olei in horrea. Hic populus propter famem ortam recuſauit dare decimas Leuitis, ideo cogebantur recedere de templo. Sic faciunt mali laici, dicentes: Cur dabo ſacerdoti? ego egeo pro me & pueris.

1. Mac. 2 Machabæi fortiſſimi fuerunt ſacerdotes & duces bellorum.

Decimas deus ſibi reſeruabit debitas in ſignum vniuerſalis domini. Gē. 4. Ex. 22. Leuit 27. Deut. 12. & 26. Tobiæ 1.

Deu. 14. Decimam partem ſeparabis de cunctis frugibus tuis, &c. vt diſcas timere dominum deum tuum in omni tempore. Ergo impij ſunt, non timentes Deum, qui non dant decimas debitas.

Leu. 27. Omnes decimæ terrę, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, domini ſunt. Omniū decimarum bouis, & ouis, & capris quę ſub paſtoris virga tranſeūt, quicquid decimū venerit ſanctificabitur domino: nō eligetur nec bonum, nec malum. Ecce minutas decimas, ſed pro intelligentia vltimi.

Num. 18 Omnia quæ offeretis ex decimis & in donaria domini ſeparabitis, optima & electa erūt cuncta, & non peccabitis ſuper

hoc egregia vobis & pinguia reſeruãtes, ne fortè polluatis oblationes filiorũ Iſraël, & moriamini. En pœna mortis manet eos qui ſtudioſe deteriora dant.

Si affligit homo deum, quia vos configitis me, & dixiſtis: In quo cõfigimus te? in decimis & primitiis. En non dans decimas aſſimilatur crucifixoribus Chriſti, & deo iniuriam facit, nõ ſolùm ſacerdotibus. Hieronymus. *Mala.3.*

Et in penuria vos maledicti eſtis. Ecce pœna eorum qui non dant decimas, vel infideliter, hinc venit omnium rerũ inopia, attende tempora noſtra, vbi omnia ſunt chara. *Ibidem.*

Auguſt. Cùm decimas dando, cœleſtia & terrena poſſis promereri, pro auaritia tua, duplici benedictione fraudaris, hæc eſt domini iuſtiſſimi cónſuetudo, vt ſi tu illi decimam nõ dederis, tu ad decimam reuoceris, dabis impio militi quod non vis dare ſacerdoti. 16. q. 1. ca. decimæ.

Auguſtinus, decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerũt, res alienas inuadunt. *Auguſt.*

Dignus eſt operarius mercede ſua. *Luc.10.*

Quis militat vnquã propriis ſtipẽdiis? *1. Cor.9.*

Non alligabis os boui trituranti. *Deu.25.*

1.Cor. 9. 9 Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnũ eſt, ſi nos carnalia veſtra metam⁹.

Ibidem. Et qui altario deſeruiunt, cum altario participant.

1.Cor.16 De Collectis autẽ quæ fiũt in ſanctos, ſicut ordinaui in eccleſia Galatiæ, ita & vos facite per viam ſabbati. Collectę iſtę fiebãt in vſum pauperum Hieroſolymis & prædicatorum: & hodie Chriſtiani in Græcia ſub Turca nutriunt patriarchã & clerum ex collectis, vnde à colligẽdo oratio in miſſa collecta dicitur, licet & aliæ ſint rationes myſticæ.

Poſtea quam Reges & principes ſubmiſerunt colla fidei, & inclinarunt ceruices ſigno crucis, donatiões & collationes beneficiorũ in locũ collectarũ ſucceſſerũt.

Syluester papa 12.q.1.ca. Futurã eccleſiam in gentibus Apoſtoli præuidebant, idcirco prædia in Iudæa minimè ſunt adepti, ſed pretia tantummodo ad fouendos egenos, meminit poſtea donationis Conſtantini, de qua 96. diſtin. Conſtantinus, & quomodo viri religioſi incepe-*Melchi.* runt poſſidere prædia, adſcribitur Melchiadi canon, in vetuſtis eſt Sylueſtri.

Ioan. 13. Quidã enim putabant quia loculos habebat Iudas, quod dixit ei Ieſus, eme ea

quæ nobis opus ſunt ad diem feſtū, &c.
Auguſt.ibidē.Habebat ergo & dominus *Auguſt.*
loculos,& à fidelibus oblata conſeruans
& ſuorum neceſſitatibus & aliis indigē-
tibus tribuebat, tunc primùm eccleſiaſti
cæ pecuniæ forma eſt inſtituta,vbi intel
ligeremus quòd præcepit non cogitādū
de craſtino, non ad hoc fuiſſe præceptū
vt nihil pecuniæ ſeruetur à ſanctis, ſed
ne Deo pro iſta ſeruiatur.

Aug.de ſermo.domini in mōte docuit *Plato & alij.*
Chriſtus exemplo ſuo neminē ſcandali
zari ſi eius ſerui neceſſaria ſibi procurēt.

Sanctus Vrbanus primus martyr inſti
tuit ante Syluestrum, vt eccleſia prædia
ac fundos à fidelibus oblatos reciperet.

Auxerunt hoc martyres ſequētes, Pō-
tianus, Autherus, Fabianus, Cornelius.
&c.vſque ad Syluestrum.

Caſſiodorus lib.6. tripartitæ hiſtoriæ.
Conſtātinus Imperator diſponēs res cle
ricorum,vnicuique ciuitati proſpexit,vt
clerus ſufficientia emolumenta percipe-
ret,& me hac lege firmauit.

Inferte omnem decimam in horreum *Mal.* 3.
meum,vt ſit cibus in domo mea, & pro-
bate me ſuper hoc,dicit Dominus.
Si non aperuero vobis cataractas cœli,

& effudero vobis benedictioné vſq; ad abundãtiam,& increpabo pro vobis deuotantem,& nõ corrumpet fructum terræ veſtræ,nec erit ſterilis vinea in agro. Stulti laici timent ne minus habeant, ſi decimas& oblationes præſtent.

Auguſt. Auguſt. Antiqui patres ideo omnibus copiis abundabãt, quia decimas dabant.

Ergo timendum eſt eos non proſperari,quia religioſis etiam inédicitatem inuident,& fratribus certum numerũ præſcribunt ignorantes ſynagogę largitaté, quæ tot millia Leuitatũ in ſingulos dies alebat.

Auguſt. Auguſt.Si decimã dederis , non ſolùm abundantiam fructuum recipies, ſed etiã ſanitatem corporis & animę cõſequeris, non enim Deum præmium poſtulat, ſed honorem.Hinc ditiſſimi fuerunt principes & nobiles Germanię,quando abundanter dabant eccleſiis,monaſteriis.Iam omnium rerum egeſtas eſt apud plebem & principes. Maior fuit olim abbatum Augiæ maioris ſcilicet.Galli & Cambõduni ſplédor,quàm iam ſit trium Epiſc. Carolus magnus anno domini octingéteſimo decimo tertio villam regalem. Vlmam cum omnibus iuribus & appen-

diciis & locis adiacentibus monaſterio Augiæ maioris tradidit.

Carolus factus eſt magnus, quòd in dotando eccleſias magnum ſenatus eſt conſtātinum, qui felix ob tuitionem Eccleſiæ dictus eſt ab Auguſt. lib. 2. contra Petilianum, cap, 93. & ab Ambroſio, libr. Epiſtolarum 5. de obitu Theodoſij imperatoris. Caueant principes ne ſpoliando clerum, malint imitari, impiũ Iulianum Imperatorem apoſtatam, quàm Chriſtianiſsimos principes Cōſtantinum, Theodoſium, Carolum magnum, ſanctũ Henricum. *Carolus.* *Augu.* *Ambro.*

Caſsiodorus lib. 6. tripartitæ hiſtoriæ. Iulianus clericis omnia priuilegia, honores, conſuetudinéſque ſubtraxit, & leges propoſitas pro eis ſoluit: & rurſus Omnes poſſeſsiones atque pecunias Cæſariénſium Eccleſiarum cum verberibus exquirens, ad medium iuſsit afferri. Móxq; eis recentas auri libras, in ærario publico collocauit. Et poſt multę interea iubētur vaſa eccleſiarum ſacra, fiſci ærario deputari, ſublatíſque ianuis maioris eccleſiæ fit cunctis acceſsibile ſanctuarium. *Caſsio.*
De Iuliano conſtat quòd anno 32. ætatis mortuus eſt, & imperauit anno duntaxat

vno, mēſibus ſeptem. Satellitum ſuorū
Caſſio. pœnas, Iuliani Felicis Heluidij, Caſſiodorus vbi ſupra proſequitur.

Matt. 3. Heliodorus cùm templū Hieroſolymis opulētiſſimū ſpoliare vellet, miraculo multis plagis & flagris afficitur, orāte tamē ꝓ eo omnia ſacerdote reſtituūtur.

1.*Ma*.1. Antiochus aſcendit in Hieruſalē, cum multitudine graui, & intrauit in ſanctificationem cum ſuperbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & vniuerſa vaſa eius & menſam propoſitionis & libatoria, phialas, mortariola aurea, velum, coronas, & ornamentum aureum quod in facie templi erat, & comminuit omnia, & accepit aurū & vaſa cōcupiſcibilia, & accepit theſauros occultos quos inuenit, & ſublatis omnibus abiit in terram ſuam, & fecit cædem hominū & locutus eſt in ſuperbia magna, & factus eſt planctus magnus in Iſrael, & in omni loco eorum & ingemuerunt principes & ſeniores & iuuenes, & virgines infirmati ſunt & ſpecioſitas mulierum immutata eſt. Omnis maritus ſumpſit lamētum, & quę ſedebant in thoro maritali lugebāt, & commota eſt terra ſuper habitātes in ea: & vniuerſa domus Iacob induit con-

fuſionem. De exitu ſuo ſcribitur. Cõtigis illum euntem de curru cadere, & graui corporis colliſione membra vexari, ita vt vermes de corpore eius ſcaturirent, ac viuentes in doloribus carnes effluerent, odore etiã illius & fœtore exercitus grauaretur, cùm nec ipſe iam fœtorem ſuum ferre poſſet, infrà: In monte miſerabili obitus vita fructus eſt. *2. Ma. 9.*

Alchimus volens deſtruere templum, diſſolutus eſt paralyſi, nec vltra potuit loqui verbum, & mortuus eſt illo tẽpore cum tormento magno. *1. Ma. 9.*

Nicanor cum triginta quinque millibus occiſus eſt, caput eius cum manu nepharia, quam extenderat contra domum ſanctam omnipotentis Dei abſciſſa, cõtra templum ſuſpẽſa ſunt, & lingua eius particulatim diuiſa, auibus data eſt. *1. Ma. vl*

Balthaſar bibens in vaſis tẽpli eadem nocte interfectus eſt, & Darius Medus ſucceſſit in regnum. *Dan. 5.*

Thomas Cantuarienſis pro iuribus & prædiis eccleſiæ ſuæ occiditur, fratribus miſſam pro defunctis apparẽtib⁹ angelis aſtant & intonãt lætanter. Lætabitur iuſtus, &c. Caueant igitur principes conſi-

liarios,qui pro vtilitate regni & tuitione dominij conſulunt(propter extremã neceſsitatem) Eccleſia ſpoliari.

Sichemitę dederunt ſeptuaginta põdo
Iudic.9. argenti de fano Baal, Berith, Abimelech, qui cõduxit ſibi ex eo viros inopes & vagos,hoc fecit vt principatum obtineret. Sed mulier iaciens fragmentum molæ, illi ſit capiti Abimelech,& confregit cerebrum eius.

Achaz Rex collegit argentũ,& aurum
4.Re.17 quod inuenire potuit in domo domini, & in theſauris Regis,& miſit Regi Aſſyriorũ,vt eũ ſaluaret de manu Regis Syriæ, & Regis Iſraël. Hoc fecit impi' Rex idololatra, non contentus præſidio Dei ſibi ab Eſaia promiſſo.

Eſa.4. Boni igitur principis officium fuerit, clerũ amare & defendere,priuilegia conceſſa ſeruare integra,ac eccleſiis & eccleſiaſticis ſua bona relinquere.Hęreſes verò & hæreticos quàm remotiſsimè à finibus ſuis coercere,in quo & ſibi & ſubditis pacem & tranquillitatem parabit, & vitam cum Chriſtianiſsimis veteribus principibus merebitur æternam.

DE

DE ECCLESIIS ÆDIFICANDIS, ET ORNATV *earum.* XXXIIII.

ECcleſiam Dei contemnunt hæretici & ornamentum eius auferũt: Anabaptiſtæ omnino nullas habere volunt: reſuſcitant hæreſim Maſſilianorum, quorũ meminit Auguſt. in ſermone contra Arrianos. Sagarelli & Vuiklephiſtæ hunc ſecuti ſunt errorem; contra ſcripturas expreſſas.

Ait Iacob: Verè Dominus eſt in loco *Gen.* 28
iſto, & ego neſciebam, terribilis eſt locus iſte, non eſt hîc aliud, niſi domus Dei, & porta cœli, & vocauit nomẽ loci Bethel, id eſt, domus Dei. Non poteris immolare *De* 16.
phaſe in qualibet vrbium tuarum, ſed in loco quem elegerit dominus Deus tuus, vt inhabitet nomen eius ibi.

Dauid fatetur: Factus eſt ſermo domi- 1. *Pa.* 2
ni ad me, dicens. Multũ ſanguinem effudiſti, & plurima bella bellaſti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuſo ſanguine coram me: filius qui naſcetur tibi, erit quietiſſimus: ipſe ædificabit domum nomini meo. Vide quanta cura Deus prouidit tẽpli ædificationem.

quam non voluit fieri a bellatore, ſed à pacifico Salomone.

1. *Reg*. 7 Dixit Deus: Ambulabam in tabernaculo & in tentorio per cuncta loca quæ tranſiui cum filiis Iſraël. Ecce qui eſt vbique, ambulauit in tabernaculo.
Salomõ ædificauit tẽplũ, miſit per ſingulos mẽſes decẽ millia virorũ in Libanum qui cæderent ligna. ſeptuag. millia, qui onera portabant, & octo millia latomorũ: præpoſitorũ operis tria millia trecenta.

3. *Reg*. 6. Domum ante oraculum operuit auro puriſſimo, & affixit laminas clauis aureis, nihilque erat in templo, quod non tegeretur auro, ſed & totũ altare oraculi

3. *Reg*. 7. texit auro, infrà. Texit Cherubin auro, infrà: Pauimẽtum domus texit auro intrinſecus: fecit Salomõ omnia vaſa in domo domini, altare aureum, & menſam ſuper quam ponerẽtur panes propoſitionis auream, & cãdelabra aurea quinque ad dexteram, & quinque ad ſiniſtram ex auro puro, lucernas aureas, forcipes aureos, & hydrias, & fuſcinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro puriſſimo, cardines oſtiorum erant ex auro, Domi-

3. *Reg* 7. nus dixit, vt habitaret in nebula: Ædificans ædificaui domum, & habitaculum

tuum firmiſſimum inquit Salomon.

Salomon ait: Dominus pollicitus eſt, vt habitaret in caligine, ego autem ædificaui domum nomini eius, vt habitaret ibi in perpetuum. *2. Pa. 16*

Deus magis propitius & citius exaudit orationes in loco ſacro, quàm extra. *Ibi per totum.*

Gabaonitæ iuſſu Ioſue facti ſunt cæſores lignorum in vſum templi. *1. Pa. 17.*

Cùm veniſſet Rex Dauid, & ſediſſet coram Domino, id eſt arca. Vides præſentiorum vni loco, quàm alij, quia in arca erat ſacratior locus.

Daniel quando non poterat orare in templo, quia erat in captiuitate Babylonica, orauit tamen ter in die, facie verſus ad templum in Hieruſalem. *Dan. 6.*

Cyrus Rex qui geſſit perſonã Chriſti, dedit licentiam reædificandi tẽplum Iudæorũ. Darius cõceſſum à Cyro cõfirmauit, & Iudæi ædificauerũt, & proſperabãtur iuxta prophetiã Aggæi & Zachariæ. *1. Eſd. 1.* *1. Eſd. 6.*

Domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis, ait dominus deus. Quod Chriſtus confirmat de tẽplo materiali dictum, vnde eiecit vendentes: Vos autẽ inquit, feciſtis eam ſpelũcam latronum. Sic multi gubernatores faciunt ex eccleſiis *Eſa. 56.* *Mat. 21.*

ſpeluncas hæreticorum.

Mat. 21. Homo plantauit vineam, & ædificauit Turrim, & locauit eam agricolis. Vinea fuit Iudæorum ſynagoga, turris templũ,
Heb. 7. ſed quia filium occiderunt, fuit vinea locata aliis agricolis Chriſtianis. Et ſicut ſacerdotium fuit transferendum, ita & templum in eccleſia Chriſtianorum.

Luc. 7. Iudæi dixerunt Chriſto ſuper Centurione: Diligite gentem noſtram: & ſynagogam ipſe ędificauit nobis. Chriſto placuit ędificatio ſynagogæ, quomodo ei nõ
Act. 5. placeret ædificatio eccleſiæ? Petrus & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. Vide vt Apoſtoli in veteri templo orarint, cùm nondum eccleſias haberent Chriſtiani. Auguſt. lib. 3. de doctrina Chriſtiana.

1. *Cor.* 11. Obiurgauit ſanctus Paulus Chriſtianos qui cœnis & conuiuiis eccleſias confundebant: vnde poſſumus dicere hæreticis, quod Paulus illis temerantibus: An eccleſiam Dei contemnitis?

Act. 14 Tempore Apoſtolorũ cœptę ædificari eccleſiæ. Sic Paulus & Barnabas cõſtituerunt per ſingulas eccleſias preſbyteros, in quibus Paulus præcepit mulieres tacere.
1. *Cor.* 14 Intrans infidelis vel idiota in eccleſiã,

cadens in faciem, adorabit Deum, pronũtians quòd verè Deus in vobis ſit.

Sanctus Ioannes moriturus iuſſit ſe ferri in eccleſiam. Hiero. ſuper epiſt. ad Gal. *Ibidem.*

Sancta Paula vidit Cornelij domũ, quę facta fuerat eccleſia, & ſimiliter ædiculas Philippi, & cubiculum quatuor virginũ meminit Hieron. in vita ſanctæ Paulæ. *Act. 10.*

Multis locis teſtatur Auguſt. ædificare eccleſias eſſe actum latriæ, quem ſoli Deo debet fides grata fidelium, quare ſanctis non ædificantur, nec cõſecrantur templa, ſed Deo, in memoriam & venerationem ſanctorum, libro viceſimo contra Fauſtũ, & lib. viceſimo ſecundo de ciuitate Dei, contra Maximum, & pleriſque aliis locis. Cautiones ſunt epiſcopi, altaria & templa conſecrantes, qui in titulis inſcriptionis ſemper Deum præmittunt, honorem ſanctorum dehinc nectentes. Actus enim latriæ, ſeruitus eſt ſoli deo debita non ſanctis, licet in eccleſiis & altaribus ſanctos quoque veneremur, & eorum celebremus natales ac memorias. Qui Chriſtianas literas vtriuſque teſtamenti ſciunt, nõ hoc culpant in ſacrilegiis ritibus Paganorum quòd conſtruũt templa, & ſacerdotia inſtituunt, & faciu[illegible] ſacrificia, ſed quia hæc *Act. 25* *Augu.* *Augu.*

idolis,& dæmoniis exhibent. At Deo gratias, quæſtione ſecunda.

Augu. Per eccleſiarum fabricas, & quoſlibet neceſſarios vſus, dæmones ab his pelluntur, quos prius vt proprios poſſidebant de concordia Euangeliorum.

Templũ ſynagogæ fuit ornatiſſimum.

Exo. 25. Ab omni homine, qui offert vltroneus accipietis, infrà. Aurum & argentũ & æs, hyacinthum & purpuram, coccúmque bis tinctum, &c. oleũ, ac luminaria, aromata in vnguentum, thymiamata boni odoris, lapides onichynos, & gẽmas: infrà. Archa

Exo. 26. fuit deaurata intus, & foris de auro puriſſimo. Vectes ſuperducti auro in quatuor circulis aureis: propitiatorum de auro puriſſimo. Cherubin aureos, menſa deaurata, cũ labio aureo, & quatuor circulis aureis, acetabula, phialæ, thuribula, & cyathi de auro puriſſimo: candelabrum de auro puriſſimo, & emũctoria, cortinæ tabernaculi de byſſo, hiacyntho, purpura ac cocco bis tincto, cum quinquaginta anſulis & circulis aureis: Ipſas tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, &c. Vide alia in textu.

Exo. 28. Faciẽt ſuperhumerale de auro, hiacyntho, & purpura, opere polymito: Sumes

duos lapides onychinos, incluſos auro, cælatura gẽmarũ ſculpes eos,& facies vncinos ex auro: & duas catenulas auri puriſſimi,&c.In rationali pones quatuor ordines lapidũ,Sardium, Topazium,Smaragdum, Carbunculum,Saphirum,Iaſpidem,Liguriũ,Achatem,Ametyſtũ, Chryſolitum,Onychinum,& Berillum: facies in rationali duas catenas aureas, & duos annulos aureos: tyntinnabula item aurea in tunica: laminam auream in vita hyacynthina.

Dabunt ſinguli filij Iſraël pretium pro animabus ſuis, dimidium ſcilicet ſicli ſanctuarij. *Exo.*30

Ad hæc omnia ſuperiora,& multò plura perficienda, Deus impleuit Beſeleel ſpiritu Dei, ſapientia, ſcientia,& intelligẽtia in omni opere, quicquid fabre fieri poterat in auro, argento, & marmore, & gemmis,dedîtque ei ſocium Ooliab. *Exo.*31 *Exo.*35

Omnia ſuperius præcepta executus eſt populus, & obtulerunt mente deuota atque prõptiſſima primitias Domino, &c. Omne vas aureũ in donaria Domini ſeparatũ eſt,vt dicerẽt artifices Moyſi: Plus offert populus,quàm neceſſariũ eſt, vnde prohibitus fuit populus plus offerre. *Exo.*26

Num.7. Atque precioſa fecit Salomon.
3.Reg.6 Principes Iſraël obtulerunt in dedicatione tabernaculi acetabula argẽtea duodecim, phialas argẽteas duodecim, mortariola aurea duodecim, habebãt duo millia ſiclorum, & quadringentos de argẽto, & de auro ſiclos cẽtum & viginti, boues duodecim, arietes 12. agnos 12. pacifica boues 24. arietes 60. hircos 60. agnos 60. oblationes quotidianæ, ſabbatariæ in calendis in Paſc. in Pentec. in feſto tubarũ,
Nu.28. expiationis, tabernaculorũ per octo dies
& 29. numerantur accuratè per Moyſen.
1.Eſdr.5 Cyrus rex vaſa aurea ablata per Nabuchodonoſor reſtituit.

Darius rex ꝓuidit de impẽſis oblationũ.
1.Eſdr.6 Artaxerxes Rex ſimiliter, & permiſit vt
1.Eſdr.7 Eſdras colligeret ex vniuerſa prouincia Babylonis, vt populus daret, quod vellet ad portãdum in Hieruſalem. Sic ergo per ſe nõ viſitantes ſanctũ Iacobum poſſunt mittere donaria, ſic de aliis locis ſacris.
1.Eſdr.8 Eſdras appendit in manus Sacerdotũ aurum & argentum, & vaſa, quæ obtulerat rex & cõciliarij eius, & principes eius & vniuerſus Iſraël, eorum qui inuẽti fuerant. Et appendit auri talenta centum, crateres aureos viginti, argenti talenta

ſexcenta quinquaginta.

Statuemus ſuper nos præcepta, vt demus tertiam partem ſicli per annum ad opus domus dei noſtri, ad panes propoſitionis, & ad ſacrificium ſempiternum.

Diues tẽplum nõ dãnatur accipere etiam à paupere vidua, ornatus ſui incrementa. *Nehe.* 10

Chriſtianiſſimi principes immenſas fecerũt ſacroſanctis eccleſiis donationes & largitiones ampliſſimas, & vt vaſa ſacra, excepta redemptione captiuorum, nullo pacto diſtrahãtur aut impignorentur, ſtatuit. Imperator Conſtantinus magnus eccleſiam Lateranenſem extruxit. *Luc.* 21. *L. ſanci. C. de ſac. ſan. ecc. l. iubemus. paragrapho, ſciẽtes. eo. ti.*

Ex quòd patrimonium eccleſiæ permaneat illæſum.

Hæretici non lætantur in corporali eccleſia, qui ſunt hoſtes ſpiritualis eccleſiæ. Hæretici faciunt ſicut Iudæi, quibus difficile erat dare inaures ad ornatum Dei, tamen promptè dederunt ad vitulum aureum. Ita regentes hæretici conqueruntur de impenſis templi & ſacerdotum catholicorum, ſed quòd tam ampla ſtipendia peruerſis vitulis hæreticorum & ſeductoribus, in hoc ſunt prompti. *Exo.* 32.

Hæretici eccleſias damnant, ſed criptas & ſpeluncas amant, vt Hierony. pulchrè *Hieron.*

Ambro. inducit in Abacuc, & Ambroſius multa ſuper Paulum ad Ephe.5. & ſuper Lucam lib.5. Hoc experti ſumus in catabaptiſtis.
*Mat.*23. Verificatur in hæreticis illud Chriſti. Ecce relinquetur vobis dom⁹ deſerta. Eccleſia enim deſerta, ipſi quærunt ſpeluncas.
*Mat.*14 Si dixerint vobis, Chriſtus in deſerto eſt nolite exire: ecce in penetralibus eſt, nolite credere. Ita Anabaptiſtæ iam ſæpe cõuenerunt in nemoribus & priuatis cõuenticulis, quærentes Chriſtum, vbi non eſt. Fauſtus hæreticus negauit ſenſibilia templa, altaria, incenſa, ſimulachra & ſa-
Augu. crificia, ea ſola poſuit in cœleſtibus. Auguſtinus libro viceſimo contra eundem, huius infœlices hæredes ſunt hęretici noſtri temporis.

Donatiſtæ quoque combuſſerũt eccleſias Chriſtianorum. Auguſtinus ad Bonifaciũt comitem: Vide quos duces ſequantur hæretici, Donatiſtas, Manichæos, Sagarellos, Maſſilianos, Vuiklephiſtas, Huſſitas, Pikardos, & ſi quid eſt his deterius.

Obiiciunt hæretici, incendiarÿ & ſacrilegi.

*Act.*17 1 *Stephanus dicit, Excelſus non habitat in manufactis.*
*Act.*17 2 *Paulus ait ad Athenienſes: Hic cœli &*

terræ cum ſit dominus, non in manufactis habitat templis, nec manibus colitur humanis.

3 *Deus eſt in omni loco: neque oſtenditur locus, in quo deus ſit propriè præſens, ſed vbique ſuos exaudit precatores, itaque eccleſiæ nihil conferunt.*

4 *Paulus ait: Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus.* 1.Tim. 2

5 *Chriſtus dixit de templo. Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſupra lapidem, qui non deſtruatur* Mat. 24

6 *Veri adorantes adorabunt patrem in ſpiritu & veritate.* Ioan. 4

7 *Hierem inquit. Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes templum Domini, templum Domini eſt, vbi Hieronymus.* Hier. 7

Nolite habere fiduciam in ædificiorũ ſplẽdore, auratiſque laquearibus.

8 *Hieron. ad Nepotianum: Nunc paupertatem domus ſuæ pauper Dominus dedicauit, contra diuitias templi Salomonici.*

9 *Perſius inquit: At vos dicite Pontifices, in ſa[illegible] quid facit aurũ? Nempe, quod Veneri donatæ à virgine Pup[illegible]*

Reſpondent fideles [illegible]eſiæ miniſtri.

Deus non eſt in tẽplis, vti Pagani æſtimabant, non enim habitat Deus in tẽplo ibi circunſcriptus per eſſentiã, ſed ibi ha-

bitat per abundantioré gratiá. Salomon docet hanc ſolutioné. Ergo nec credibile eſt, vt habitet Deus cũ hominibus ſuper terrá. Si cœlũ & cœli cœlorum nõ te capiunt, quanto magis domus iſta, quam ædificauit? Sed ad hoc tantum facta eſt, vt reſpicias orationem ſerui tui, &c.

De 2. Similiter, niſi quod hæreticus trũcatim allegat verba Pauli, nec manibus colitur humanis, indigens aliquo. Non ergo colitur Deus à nobis, vt ope noſtra egeat.

De 3. Iſta fuit ratio impij ſeductoris & idololatriæ regis Hieroboan, vt Ioſephus te- *Li. 8. c. 12* ſtatur. Deus eſt vbique, ſed in vno loco vult orari & honorari plus quàm in alio, *3. Re. 21.* vnde falſo Hieroboan eis perſuaſit, ne longo itinere fatigati orarent, Quod noſtri etiam hæretici dicunt contra perigrinationes ad limina ſanctórum, quare hæretici noſtri ſunt Hieroboitæ, ſicut ille noluit Iudæos aſcendere in Hieruſalem.

De 4. In omni loco ſcilicet competenti, orandum eſt. Ambroſius, hoc dixit, quia alioqui falſo exiſtimabat extra eccleſiam non orandum.

De 5. Rectè templũ Iudæorũ erat deſtruendũ, ſed ſicut eorum ſacerdotio ſucceſſit ſacerdotiũ euãgelicum, ita & eorũ templo

ſucceſſerũt noſtræ eccleſiæ, ſacrificia,&c.

Verbi adoratores in eccleſiis adorant *De 6.*
patrem in ſpiritu & veritate,nam qui ' «
pugnaret eccleſiæ, quod non repugnaret
nemori,aut ſpurcis antris hæretic.

Hieremias ibi expreſſe teſtatur locum *De 7.*
à Deo electum. Inquit enim, Et habitabo
vobiſcũ in loco iſto. Et vult ſanctitatem
templi non prodeſſe, quando nõ faciant *Hie.7.*
bonas vias. Aditũ Hieronymi, qui etiam
ſeipſum declarat, de ſplendore peruerſo-
rum dogmatum.

Hierony.bene taxat ornatum eccleſiæ, *De 8.*
neglectis pauperibus, nam ornare eccle-
ſias ipſas reputat laudabile,& ob hoc lau-
dat Nepotianum. Erat ſollicitus, ſi nite-
ret altare,pauimenta forent terſa, ſi vaſa
lucentia,& in omnes ceremonias pia ſol-
licitudo diſpoſita. Comparat eum deinde
Beſelec & Hiram.

Egregie adducitur Perſ. Cum hæretici *De 9.*
ex nobis claras poſtulent ſcripturas, ipſi
etiam poëtas Ethnicos nobis obtrudunt,
vti Luth. patriarcha hæreticorum fecit,
quando voluit probare omnia euenire
de abſoluta neceſſitate, adduxit poëtam.
Certa ſtãt omnia lege. Tam vallidis præ-
ſidiis ſua muniunt hæretici. Perſium non

recipiamus, quoniam Deum non nouit. Et ipſe neſciet eum, cum omnibus hæreticis anathemate percuſſit.

DE CHARACTERE. XXXV.

CRedit eccleſia & fideles in tribus ſacramentis imprimi animæ quoddã ſignaculũ, quod character nominatur, ſcilicet in baptiſmo, cõfirmatiõe & ordine.

Ephe. 4. Nolite contriſtare ſpiritum ſanctum, in quo ſignati eſtis in die redẽptionis veſtrę.

Ephe. 1. In quo & vos cùm audiſſetis verbum veritatis, euangeliũ ſalutis veſtræ, in quo & credentes ſignati eſtis, ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis veſtræ. &c.

Hieron. Liquet fideles in regeneratione baptiſmi ſignari à ſpiritu ſancto, vt ſic oues Chriſti ab aliis ſecernantur.

Explicat verba Pauli. Signaculum Dei eſt, vt quomodo primus homo conditus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ſic in ſecunda regeneratione quicunque ſpiritum ſanctum fuerit cõſecutus, ſignetur ab eo, & figuram conditoris accipiat.

Ibidem. Signati ſumus ſpiritu Dei ſancto, vt & ſpiritus noſter & anima imprimantur ſi-

gnaculo Dei, & infrà.

Hoc ſignaculũ ſancti ſpiritus iuxta eloquium Saluatoris, Deo imprimente ſignatur. Hunc enim ait, ſignauit Deus pater & infrà.

Qui idcirco ſignatur, vt ſeruet ſignaculum, & oſtẽdat illud in die redemptionis, purum atque ſyncerum, & nulla ex parte mutilatum, & ob id numerari valeat cum his qui redempti ſunt. *Ioan. 6.*

Ecce character manet vſq; in diẽ iudicij. *Athan.*

Super Ephe. 1. Iudæi ex circunciſione ſunt, belluarum more, carnis ſignaculo excepto, notis inuſti, ſed vobis vt Dei filiis, ſupra quam carnis patiatur conditio, ſpiritus impreſſum eſt ſignũ. Idẽ. Ephe. 4. Spiritus nos obſignauit, eſſéque de regio grege fecit, atque is nequaquam aſtare nos ſine cum ſontibus, & damnatis, ſed ſignum impreſſit, ſecreuítque redempti, & liberi ab iſtiuſmodi ita eſſemus.

Et mittã in eis ſignum, & mittam ex eis qui ſaluati fuerint, ad gentes in mare, in Aphri. &c. præuidit propheta Apoſtolos, & diſcipulos mittẽdos gentibus ſcilicet, qui habeant ſignum Dei, characterem. *Eſa. 66.*

Character Hieron. ſententia præfiguratus fuit in ſanguine agni, quo ſuper li-

minare, & vterque poſtis ſignatus eſt, vt tranſiret Angelus percutiens.

Eze.9. Figuratus etiam fuit character per Tau. Ezechiæ. Signa Tau ſuper frõtes virorum gementium & dolentium, ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius. infrà. Deinde ſuper quem videritis Tau, ne occidatis. Ita Chriſtus in baptiſmo merito ſanguinis ſui ſignat poſtes animæ, vt animæ à diabolo liberentur.

Dion. de ec.hier. Accedentem ad baptiſmum diuina maieſtas in ſui conſortium intus admittit, ei quæ lucem ſuam perinde ac ſignum aliquod tradit, ſanctum efficiens & ſanctorum ordinis participem. Ecce Characterem lucem nominat cap.1. part.3.

Nunc per baptiſmum primitias ſpiritus ſancti accipimus, & initium alterius vitæ fit in nobis, id eſt, primitiæ regenerationis & ſignaculum & tutela, & illuminatio, & ſanctificatio. Ecce ſignaculum characterem. c.10.

A.6.contra Donatum. Au. Satis illuxit paſtoribus eccleſiæ & ouẽ quæ foris errabat, & dominicũ characterem à fallacibus depredatoribus foris acceperat, veniẽtem ad Chriſtianæ vnitatis ſalutẽ, ab errore corrigi, characterẽ tamen dominicũ in ea agnoſci potius quàm improbari

probari, quandoquidem ipſum characterem multi & lupi & lupis infigũt, loquitur de baptizatis ab hære. denuo ad eccle. redeuntibus c. I.

Aug. Et vos oues Chriſti eſtis characterem dominicum portatis, in ſacramento quem accepiſtis. Epiſtola. 204. *In epiſt. ad Don.*

Auguſt. Baptizatus ſi non habet charitatem, characterem quidem impoſitum habet, ſed deſertor vagatur. *Tract. 5. ſuper Ioan. I.*

Character imprimitur in trib⁹ ſacramẽtis. ſ. baptiſmo, confirmatione, & ordine.

Gre. Quod dicitis, vt qui ordinatus eſt, iterum ordinetur, valde ridiculum eſt, vt enim baptizatus ſemel, iterum baptizari non debet, ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodẽ ordine nõ valet iterũ conſecrari.

Aug. Vtrũque (baptiſma & ordo) ſacramentũ eſt, & quadã conſecratione vtrunque homini datur, illud cùm baptizatur, & iſtud cùm ordinatur, ideo non licet in eccleſia catholica vtrunque reiterari. *Auguſt.*

Qui autem cõfirmat nos, vobiſcum in Chriſto, & qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris. *2. Cor. I.*

Obiicit Lutherus.

I *Character eſt res ficta, quam ignorat*

ſcriptura.

2 *Quomodo aqua poſſet imprimere tale ſignum in anima?*

Reſpondet Catholicus.

De 1. Character non eſt res à patribus ficta, ſed Spiritu ſancto doctore homines Dei eũ intellexerũt, vt ex Paulo oſtenſum eſt.

De 2. Aqua nõ imprimit tale ſignũ in anima, ſed deus imprimit, ad præſentiã aquæ baptiſmalis, aſſiſtẽte ſua omnipotẽtia ſacramẽtis. Et in hoc Chriſtiani excedunt Iudæos: nam nos habemus ſignaculum ſpiritus, ipſi habebant ſignaculum carnis.

DE TRANSSVBSTANTIATIONE. XXXVI.

Luc. 22. IN ſacramento Euchariſtiæ, Subſtantia panis cõuertitur in ſubſtantiam corporis Chriſti, ſic quòd non manet ſubſtantia panis. Accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc eſt corpus meum. Concordant Matth. Marc. & Pau. ecce panem accepit, ſed peracta benedi-

Ioan. 6. ctione appellat corpus ſuum, quod non fit niſi verſione ſua.

De cœna Domini. Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Hoc non fit niſi conuerſione.

Cypria. Panis iſte cõmunis in carnẽ &

ſanguinē mutatus procurat vitā, & infrà: Panis iſte quē Dominus diſcipulis porrigebat, non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia verbi factus eſt caro. Ambr.de myſteriis: Valebit ſermo Chriſti, vt mutet ſpecies elementorum.

Ambro. Panis iſte panis eſt ante verba ſacramentorum, vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. *Lib.4.de ſac.c.4.*

Non erat corpus Chriſti ante conſecrationem, ſed poſt conſecrationem, dico tibi quòd iam eſt corpus Chriſti, ipſe dixit, & factum eſt. *Ibidem.*

Ergo didiciſti, quòd ex pane corpus fiat Chriſti, & quòd vinum & aqua in calicem mittitur, ſed fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis. *Ibidem.*

Amb. Antequam conſecretur panis eſt, vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt chriſti infrà: Ergo videte quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti vniuerſa conuertere. *Ibi.c.3.*

Chryſ. Non ſunt humanæ virtutis opera propoſita. Qui tunc ipſa fecit in illa cœna, idem ea nūc quoque facit: Nos miniſtrorum tenemus locum: qui verò ſanctificat ea & immutat, ipſe eſt. *Hom.60*

Aug.de ſentētiis Proſperi, fatemur ante

conſecrationē eſſe panem & vinum quod natura formauit: poſt cōſecrationem verò carnem Chriſti, & ſanguinem, quod benedictio conſecrauit.

Grego. Paſtor bonus Chriſtus animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis, vt in ſacramento noſtro corpus ſuum & ſanguinem verteret, & oues quas redemerat, carnis ſuæ alimentis ſatiaret.

In homilia. Ego ſum paſtor. Grego. Niſſenus: Inuiſibilis ſacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui, verbo ſecreta poteſtate conuertit, dicens: Accipite, hoc eſt corpus meum Gratianus tribuit Emiſſeno.

Mat. 14 de conſe. diſ. Quia corpus. Theoph. Quū benedixiſſet, fregit panē quod & nos facimus, preces adiungendo, hoc eſt corpus meū. Hoc inquā quod ſumitis: Nō enim tantū figura eſt corporis dominici panis, ſed in illum conuertitur corpus Chriſti.

Gene. 2. Tranſſubſtātiatio eſt poſſibilis, formauit igitur domin⁹ Deus hominē de limo terræ, ecce Deus limū mutauit in carnē.

Ibidem. Ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam in mulierem.

Gen. 19. Ecce os coſtæ conuertitur in mulierem.

Reſpiciens vxor Loth poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam ſalis.

Proiicit Moyſes virgam, & verſa eſt in colubrum. *Exo. 4.*

Percutiam virga aquã fluminis: & vertetur in ſanguinem. *Exo. 7.*

Cum aliis adductis per Ambroſium de myſteriis.

Diabolus agnouit huiuſmodi virtutem mutatricẽ in Chriſto. Si es filius Dei, inquit, dic vt lapides iſti panes fiãt. Chriſtus de quinque panib' paſcit quinque millia hominũ, quod fecit panem multiplicando, idem nunc totã eccleſiã fidelium paſcit vno pane corporis ſui ſacramẽtaliter. *Mat. 4* *Ioan. 6.*

Obiicit Lutherus.

1 *Subſtantia panis manet in Euchariſtia. quia ſcriptura nominat panem.*

Erant autem perſeuerantes in doct. Apoſtol. & communicatione fractionis panis. *Act. 2.*

Panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt? *1. Cor. 10*

Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.

2 *Euangeliſtæ quoque appellant panem.* *1. Cor. 11*

3 *Euchariſtia aſſimilatur ferro ignito, in quo manet & natura ignis, & natura ferri, ſic in Euchariſtia manet natura panis, & natura corporis Chriſti.*

Reſpondet Catholicus.

Nulla creatura, maximè irrationalis, digna eſt miſceri cum benedicto corpore Chriſti, alioquin verbũ aſſumeret paucitatem in vnitate ſuppoſiti. Luther autẽ nondum oſtendit nobis in ſcriptura, verbum panis factum eſt. Ideo ſtandum ſententiæ concilij cap. firmiter, de ſum. trini. &c. cum Matthæ. de cele. miſſa.

Quòd Luc. & Paul. Euchariſtiã nominant panem, non intelligatur per naturã, ſed quadruplici ratione.

3. Reg. 7. & 10. 1 Quia ante cõuerſionẽ fuit panis, ſimile, coluber dicitur virga, quia fuit virga. Sed deuorabit virga Aaron virgas eorum.

Reg. 10. 2 Propter ſpecies panis & accidentia, ſicut imago nominatur ab imagine: ſicut Salomon fecit boues, & leunculos, &c. quia fecit imagines eorum.

Ioan. 6. 3 Euchariſtia etiã dicitur panis, quia in ea eſt panis viuus qui de cœlo deſcendit.

Hie. 11. 4 Ratione corporis Chriſti quod dicitur panis apud Hieremiã mittamus lignum in panẽ eius, lignum crucis miſerunt in corpus Chriſti.

De 2. Euangeliſtæ panẽ appellant ante conſecrationem, ſed ea peracta appellãt corpus Chriſti.

De 3. Ferrum non conuertitur in ignẽ, vnde

ferrũ non eſt ignis,ſed ignitum,quia calorem tam fortiter in denſitate ſua ſuſcepit, vt etiã ſplẽdor in eo reluceat. Erubeſcat itaq; Luther venerabiliſſimũ ſacramẽtum ferro ignito comparare, cùm ſubſtãtia ferri maneat,panis autẽ non in Euchariſtia,Ambr. dicẽte,licet figura panis & vini videatur, nihil tamen aliud quam caro Chriſti & ſanguis poſt cõſecrationem credendum.Hîc apertè negat panis ſubſtantiam,cùm affirmet nihil aliud hîc eſſe, quã carnem Chriſti & ſanguinem. *Ambr.*

MISSAS LATINE NON GERMANICE DICENdas. XXXVIII.

PRincipaliores linguas tẽpore Chriſti fuiſſe tres, ſcilicet Hebrai. Græcã, & Latinã,titul' indicat cruci chriſti affixus,in quib. de' nõ immeritò laudatur, & præcipuè in his linguis diuina per ſoluuntur officia. *Mat.27* *Ioan.16.*

Nõ negam' tamẽ Indis auſtralib. permiſſum,vt in lingua ſua rem diuinã facerẽt,quod clerus eorũ hodie obſeruat,vt vidimus & audiuimus ipſi,licet myſteria miſſæ,cũ non poſſent Italicè interpreta-

ri,ex eis habere non potuimus.

Identidē aliqui de lingua Sclauonica latiſſima teſtātur, à Hiero. impetratum, vti Melchionē.in Chronica Polonorum teſtatur in memoria hominū Cracouiæ in ſacello ſanctę crucis(ſi rectè nominis memini,nā librum nō habeo ad manus) Sclauonicè miſſus celebratas, at gēs huius linguæ dudū ceſſit huic priuilegio,& ſe latinæ conformat eccleſiæ. Et quia in tri. linguis prīcipalib' titulus triūphalis Chriſti ſcriptus eſt,vt adhuc videtur Romę apud ſanctā crucē in Hier. licet aliquot literis multū caducis, Ita nō mirū latinam eccleſiam in ſacris myſteriis, & linguæ ſanctæ & Græciæ vti voculis.

Auguſt. Hebra. ſunt alleluia, laudate Deum,
Pſ.106. Oſanna,Eya ſaluifica.

Amē.fiat.vel ī veritate ſiceſt,fideliter.

Sabaoth,exercitus,virtutes.

Kyrie eleyſō.Domine miſerere.Chriſte eleyſō,Chriſte miſerere.Agyos,otheos,yskyros,athanatos,eleyſon ymas,ſanctus Deus,fortis,īmortalis, miſerere nobis, Cur eccleſia aliqua Heb. ſeruauerit,
Gre.li.9. rationem reddunt.Orig.& Auguſt.
regiſtri Quòd aliqui aiūt à Græcis latina vſur-
epi.8. pata in miſſa,mihi non cōſtat.Deſcripſi

miſſam Gręcã ex lib. archiepiſcopi Rho diorum & alterã ſcripſit mihi Ioannicus Corcyrẽ Baſilianus, & omnes actiones ac ritus per ordinẽ pluribus etiã diebus oſtendit, at huius nullus meminit, licet hoc Remigio tribuatur.

Et ſi Itali vulgare ſuũ habeãt & Græci: neutris tamẽ lingua vernac. miſſa celebratur, ſed erudita & docta, adeo vt nõſit neceſſariũ varia ſectari Idiomate lĩguæ.

Mos eccleſiæ rationabilis de miſſa latina in eccleſia latina.

Quia ſic miſſa celebrata eſt ante mille annos, quãdo Germania Chriſtianiſmũ accepit, vbi agentior apparet ſubfuiſſe ratio, miſſas Germanicè legendi pro nouella plãtatione, & tamen viri ſanctiſſimi miraculis clari vſum eccleſiæ latinæ obſeruarunt.

2 Magnã pareret cõfuſionẽ, vt ad nos aduentantibus Italis, Hiſpanis, Gallis, Anglis, Hungaris, Boëmis, &c. miſſæ noſtræ actionẽ non intelligerent, & omnes omnibus Barbari eſſe viderẽtur, & miſſa contemptui haberetur.

3 Et nedũ cõfuſio fieret aduerſarum nationum, ſed & ſcãdalũ in eadẽ natione. Nam in eadẽ Germania, illi vna vtũtur

ri,& velum erat ante eos,nõ mirũ eccleſiam prohibuiſſe,ne laici propius aſſiſterent celebranti,quo liberius hoc ſacrum ſecretum perficiat,cap.1. de vita & honeſtate clericorum.Hinc & altaria cortinis & tabulis velari ſolẽt,vt ſacerdos meminerit ſe accedere ad ſecreta myſteria detractanda. *Exo.26. & 27.*

Luther ĩ præceptorio durè tractat eos, quivolunt canonẽ miſſæ altiori voce legẽdũ,vt intelligatur:Cur ergo, vt miſſa intelligatur,modò vult eã Germanicè& altiſſima voce legi: Adeo parum ſibi cõſtat hæreticus. *Lutherſibi repugnat.*

Chriſtus à ſilentio orauit & ſecretè & ſecedens in diſcipulis.

Obiiciunt hæretici.

Paulus prohibet Corinthiis, ne in Eccleſia loquantur lingua quæ non intelligatur, ait enim. Quis ſupplebit locum idiotæ quomodo dicet amen ſuper tuam benedictionem, quoniã quid dicas,neſcit? *Luc.22. 1.Cor.14*

Porrò ſi Latinè legitur miſſa,laici non intelligunt.

Et ita nullus eſt fructus huius auditionis, ac ſi ad parietem fieret ſermo.

Reſpondent catholici.

Ad verba Pauli in homiliis noſtris oſtẽ-

dimus orationẽ etiam non intellectã eſſe meritoriam, Homil.3. Rogationum.

Quod ad miſſam torquẽt Hęretici, reſpõdemus Paulũ loqui de propheta, id eſt, interprete & doctore ſcripturarũ, ſic enim propheta hic vſurpatur, vt Hier. & Auguſt. teſtãtur. Fruſtra ergo Germaniæ quis prædicaret in lingua ignota, at de miſſa nullã facit hîc mentionem Paulus: liquet ex verbis Pauli. Sed in eccleſia vo-

1.Cor.14 lo quandoque verba ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruã, expẽde inſtruam, quod ſit prædicatione, non celebratione miſſę. Vide homil. vbi ſuprà.

De 2. Et ſi laici nõ intelligãt verba, tamẽ intelligunt omnia myſteria, quę ab incunabulis vel parentũ traditione, vel curatorũ prædicatione, hauſerũt: ideo iã flectẽdo genua, iã aſſurgendo, iam inclinãdo, iã pectoris tũſione, ac crucis ſignatione accõmodant ſe celebrationi miſſæ. Vnde ipſa actio externa oſtẽdit eos plus intelligere de myſterio miſſæ, quã ſi Cicero, Liuius, & Varro latinè doctiſſimi auſcultarẽt verba, de myſterio ipſi⁹ nõ inſtructi.

De 3. Non eſt inutilis miſſæ auditio, etiam verbis non intellectis obſequentia.

1 Quoniã in miſſa ſacra ſcriptura in vi-

ſum recipitur, ſed per eã Spiritus ſanctꝰ loquitur, eámque cordibus inſtillat quibuſcunque linguis.

2 Sacerdos in miſſa eſt communis miniſter totius eccleſię, ideo omnes miſſæ auditores fiduciam ſuam reponere debent in fide eccleſiæ catholicæ, nam illa plus placet Deo, vt ſponſa dilectiſſima, quàm cuiuſque priuati hominis fides. 1. Cor. 4.

3 Scopꝰ miſſæ, nulli auditori miſſę ſubtrahitur, niſi intelligat aut minus. Nã finem miſſæ, & præcipuã eccleſiæ intẽtionem nouit, ſiquidẽ ſacrificiũ illud offerri ꝓ viuis & mortuis, in memoriã paſſionis & mortis Chriſti ad laudẽ Dei, ad ædificationẽ eccleſiæ, ad honorẽ diuę Mariæ, & omniũ ſanctorũ. Quid ſi illa intelligẽtia laici ita deuotione acuetur, vt præcellat multorũ verba miſſæ aridæ intelligẽtium, prudentiã. Conſtat enim orantis deuotionẽ aliquãdo impediri poſſe nimia verborum attentione.

4 Etiã ſi myſteria ſacratiſsimę miſſæ in lingua vernacula non pẽdantur: Sufficit quòd in homilis ac declamationibus ad plebem ſecũdum conſuetudinẽ eccleſiæ hæc explanẽtur, vbi populꝰ in fide & moribꝰ inſtruitur, vt nulli omnino ſalũ pio

ac frequẽti verbi Dei auditori, intelligẽ tia myſteriorum miſſæ ſit abſcõdita, nec muto quidẽ & ſurdo. Ita miſericors De⁹ vult omnes homines ſaluos fieri.

Cõcludamus ergo, Germanis ſufficere miſſam Latinã, cùm ſint de Latina eccleſia, cũ enim tres ſint linguæ principales, Hebraica Græca, & latina: & nõ ſine myſterio Pilatus Chriſti titulũ his exarauerit ignorãs, & nos reuerẽter myſteria ſaluatoris ſub his agnoſcere debem⁹, & magnitudinẽ myſterij, velut Aug. Albinus, Iſidorus, Beda, & alij teſtantur.

Concludamus hoc dicto Hieron. ſuper Zach.

Perſecutionis tẽpore ſacerdotes eccleſiæ audacter captiuis credẽtib⁹ repromittãt, quod rurſum ædificãdæ ſũt eccleſiæ, & pacis reddẽda tranquillitas, ceſſabunt ergo aliquando per diuinam clementiã, Lutheri, Zuinglij, Oecolampadij Blaterij, Hoſiandri, Schnepſij, & ſimilium hæreſes, & reflorebit priſca fidei veritas. Hoc fac bone Ieſu, & citò.

ENCHIRIDII VTILITAS EX Auguſtino ſuper canonicas Ioannis.

OMnia quæ legũtur in ſcripturis ſanctis, ad inſtructionẽ & ſalutem noſtram intẽte oportet audire. Maximè ta-

men memoriæ commendenda ſunt, quæ aduerſus hæreticos valēt plurimū, quorum inſidiæ, infirmiores quoſq; & negligentiores circumuenire non ceſſant.

Soli Deo gloria.

DVODECIM ARTICVLI ANABAPTISTARVM MONAſterienſium, per Doctorem Ioannem Cochleum confutati, adiuncta oſtenſione originis, ex qua defluxerunt.

ARTICVLVS. I.

Maiorem Eccleſiam & omnia quæ cultus diuinus dicuntur, deuiare.

COCHLEVS.

HÆc vtiq; diabolica eſt doctrina, per quam diuinus cultus in publicis tēplis impediatur, & omnis generis hæreſes in priuatis angulis diſſeminētur. Vnde ait Chriſtus: Qui malè operatur, odit lucē. Hanc verò doctrinā acceperunt infœlices Anabaptiſtæ à Luthero, qui iam vltra 22. annos docuit, Templa & monaſteria ſimul cū omnibus quæ in ipſis fiūt & geruntur, eſſe meras laruas & facies Antichriſti, Qui & bullas atq; indulgētias edidit omnibus qui ad hoc conātur,

Ioan. 3. Lut. contra Carth. Idem cōtra ſtatum. Eccleſiæ Idē in parua reſpōſione contra ducem. Georg.

& in hoc exponũt corpus facultatéſq; & honoré, vt deuaſtétur Epiſcopat', & epiſcoporum regimé deleatur. Quos & dilectos vult eſſe filios Dei, & veros Chriſtianos. Atq; etiã nuper nõdũ elapſis ſex menſibus ſcripſit. Huiuſmodi nidos glirium, Monaſteria. ſ. digna eſſe vt ſic ædificentur & cõſeruẽtur, ꝙ non maneat lapis ſuper lapidẽ, nec vllã eis in ruſticorũ tumultũ iniuriã factã eſſe, niſi hãc vnicã quòd remãſerũt adhuc lapides aliqui & veſtigia ibi. Si ergo caſtigari debẽt Anabaptiſtæ, ob id quod deuitãt tẽpla & monaſteria, multò magis puniri debet Luther', qui ea iubet nõ ſolùm deuitare, ſed etiam deſtruere, ac delere. Quemadmodum & ſæpe factitarunt ſectatores eius.

ARTICVLVS II.

Similiter & chriſma atque vniuerſa quæ benedictionibus conſecrantur, qualia ſunt aqua benedicta, palmæ, candelæ, &c.

COCHLEVS.

Exo. 28.
22. & 30. HÆc quoq; diabolica eſt doctrina, cõ
Leui. 8. tra ſacrã ſcripturã vtriuſq; teſtamẽti.
& 24. In veteri enim teſtamẽto benediceban-
Nu. 6. 9. tur & cõſecrabãtur nõ ſolũ homines, vt-
Matt. 6. pote ſacerdotes, Leuitę, Nazaræi, &c. ve-
Mar. 7. rumetiã oleũ, vinum, panes, cinis, &c. Et

in

in nouo teſt. Chriſtus ipſe benedixit non ſolùm diſcipulos ſuos, dũ in cœlũ aſcenderet, & panẽ in euchariſtiæ ſacramento, verumetiã quinq; panes hordeaceos, quibus circiter quinq; millia virorũ ſatiauit. Et Paulus docet, omnẽ creaturã eſſe bonam, & ſanctificari per verbũ Dei orationem. Docet item ad benedictiones dicere, Amen. Eiuſmodi verò benedictiones audire Diabolus non ſuſtinet, ſed ſuggerit Apoſtolis ſuis vt eiuſmodi cuncta abrogent. Id quod per Lutherũ iampridem factum eſt, dum, ſectatores eius blaſphemia, impietate, ſacro chriſmate, & ſancto oleo calceos ſuos inunxerunt, aut penitus conculcauerunt pedibus, fontémque baptiſmatis benedictũ, & aquã benedictam effuderunt, benedictos cereos, herbas, ſal, candelas, &c. irriſerunt, abrogarunt, ac prohibuerunt: de cætero talia benedici, miſeros infantes abſque ſancto oleo, & chriſmate, ſimplici aqua in deriſum & cõtemptum catholicæ Eccleſiæ baptizauerunt. Necdũ abierũt mẽſes quatuor, quãdo Lutherus publico ſcripto cunctos ſacerdotum & epiſcoporum ſacros ordines ſceleratiſſimè reprobauit, & ſacrum chriſma fœtidum, rancidúmq; oleum vocauit,

1. Tim. 4
1. Cor. 14
Luther de miſſa ãgulari.

Si ergo puniri debent Anabaptiſtæ, qui ab eiuſmodi benedictis & conſecratis rebus abſtinent, & eas deuitant, multo iuſtius puniri debet Lutherus, qui & illos ſectatores ſuos talia docuit, & facere iuſſit, atque etiam opere ſceleſtiſſimè contra eas ceremonias egit.

ARTICVLVS III.

Magnum Balaam ſupra ſacerdotis manus & caput ac alibi non inſpicere.

COCHLEVS.

HÆc horrenda blaſphemia originaliter tēporibus his noſtris prouenit ex Lutheri captiuitate Babylonica, in qua ſacrā negat tranſſubſtantiationē, & docet panem remanere panē, & vinū vinum in miſſa, tam poſt, quàm, ante cōſecrationē. Et iam vltra xiij. annos hunc errorem populi inculcauit, ac nuper in libro contra Miſſas angulares (vt vocat) ſcelerato mendacio ſcripſit, Baptiſtas quoq; ita dicere, Panis es, panis manebis. Quòd ſi ita eſſet, non malè facerēt Anabaptiſtæ, quòd talem panē non habēt pro corpore Chriſti, neque volunt eum venerari aut inſpicere. Quum verò hæreſis iſta in pleriſque concilis, intra 400. annos, & à beatis epiſcopis Ambroſio & Auguſtino ante M. C.

annos condemnata ſit, neque Lutherus, neque Anabaptiſtæ poſſunt in hoc errore ſuo coram Deo excuſari.

ARTICVLVS IIII.

Nec vlterius audire miſſas.

COCHLEVS.

ET hunc quoque errorē affert ſecum prçclarus ille liber de Captiuitate Babylonica. Et poſtea in pleriſq; aliis libris & ſermonibus à Luthero corroboratus, & adauctus eſt, donec ipſemet tamen ingenuè ac manifeſtè faſſus eſt, in horrēdo ac ſcelerato libro, quem de miſſis angularibus nuper inſcripſit, quòd diabolus eiuſmodi argumenta contra miſſas inſpirauerit & ſuggeſſerit ſibi. Prius verò quā cum diabolo pluſquā vnum (vt iactitat) fruſtum ſalis comedit, ac ſeſe in organum & inſtrumentū illi dedit, celebrauit & ipſe miſſas & ſummè laudabat eas: ac vehemēter cōquerebatur in expoſitione decē præceptorū, contra diabolū, quod & ſanctiſſimum illud ſacrificiū miſſæ nō dimiſerit nobis purum & liquidū, ſed per auaritiam ſeptē aureis miſſis cōtaminauerit. Scribebat item nullū eſſe dubium quin orationes quæ in miſſa pro animabus in Purgatorio exiſtentibus fiunt, eis pluri- *Vide Septicipi tē.c.24.*

mum proſint & vtiles exiſtant. Quare ipſe ſimul cum vniuerſis ſectatoribus ſuis inexcuſabiles corã Deo erunt, vtpote proprio iudicio condemnati. Vnde multa nimirum milia ſimplicium hominum, qui per eũ ſeducti non ſponte errant, contra illum in extremo iudicio corã deo & ſanctis Angelis vindictam clamabunt, quẽadmodum & infelices Anabaptiſtę, quos ipſe primùm ſuſcitauit ac ſceleratè ſeduxit, vltionem ac culpam ſempiternam aduerſus eum proponent, ac lugubriter cla-
Ezec.33. mabunt. Et Deus omnem ſanguinem eo-
& 34. rum ex eius nimirùm manibus requiret, ſicut ait Propheta.

ARTICVLVS V.

Toti mundo obrenuntiare.

COCHLEVS.

SI hîc de incredulo duntaxat mũdo loqueretur, de quo ſępe loquitur ſcriptura. Et Chriſtus ipſe Ioannis 7.14.15.&c. rectè quidẽ loquerentur. Quoniam Ioãnes quoque ait: Nolite diligere mundum. Et
1.Ioan.2 Paulus: Mihi, inquit, mundus crucifixus
Gala. 6. eſt, & ego mundo, &c. Si verò per mundũ hîc intelligunt eccleſiam generalem & catholicam, quę cũ Papa in fide cõſentit, iniuſtè profectò loquuntur, ſicut & cæteri

hæretici. Sed & hanc verborum pompam ac vanam gloriam à Luthero didicerunt. Sic enim ait in captiuitate Babylonica, cùm incepturus eſſet diabolicam ſuã oppugnationem contra miſſas. Rem arduã & quàm fortè ſit impoſſibile conuelli aggredior, vt quæ tanto ſeculorũ vſu firmata, omniúmque cõſenſu probata, ſic inſederit, vt neceſſe ſit maiorẽ partẽ librorũ, qui hodie regnant & pene vniuerſam eccleſiarum faciem tolli & mutari, penitúſque aliud genus ceremoniarũ induci, ſeu potius reduci. Et adhuc pompoſius loquitur in præfatione ſcelerati libri de abroganda Miſſa, dum ait: Ea enim certitudine & fiducia tentandum eſt quod præſtitiſtis, vt non modò totius mundi iudicia, pro foliis leuibus & ſummis ariſtis habeamus, ſed & armati ſimus in morte, aduerſus portas inferorum, quinetiã aduerſus iudicium tentatis Dei pugnare, & cum Iacob contra Deum præualere, &c. At contra pompoſas huiuſmodi præſumptiones ait ſcriptura: Ne innitaris tuæ prudentiæ. Et Eſa. Væ vobis, qui prudentes eſtis apud voſmetipſos. Et Paulus: Tu autem fide iſta, noli altum ſapere, ſed time, & cætera.

*Prou.*3. *Eſa.*5. *Rom.*1.

ARTICVLVS VI.

Cum impiis non negotiari, non cõuerſari, non omere nec vendere, non ſalutare, nec honorare.

COCHLEVS.

SI per impios velint hinc intelligi hęreticos & excõmunicatos, rectè loquerẽtur, iuxta authoritatem & ſacræ ſcripturæ & vtriuſq; iuris. Si verò per impios intelligunt Chriſtianos catholicos, qui in antiqua fide eccleſiæ cũ Papa ſentiũt, loquuntur ſicut cæteri hæretici & apoſtatæ. Et id ipſum quoq; à Lutheranis didicerunt, qui nos impios tota die agnominant cõtra omnẽ ſcripturã, contra omne ius, honeſtatem & diſciplinã, ex immenſa ſuperbia & volũtaria malitia. Cõtra quod ait ad Romanos Paulus: Tu qui es, qui iudicas alie-
*Mat.*7. nũ ſeruũ? Et Chriſtus in euãgelio. Nolite iudicare, & non iudicabimini. At nos catholici, & antiquæ fidei Chriſtiani, ſic vitare deberemus vniuerſos hęreticos, quẽadmodũ ſacra ſcriptura, & ius vtrũq; pręcipit, vt per verecundiam & cõfuſionẽ, eò citius reuerterentur ad generalẽ eccleſiam & catholicã vnitatem, ſicut Paulus docet.
*Ti.*3. Quoniam verò in hoc negligẽtes ſumus,
1.*Cor.* 5. permittit deus, vt hæretici faciant nobis,
2.*The.*5. quod nos illis facere debebamus.

ARTICVLVS VII.

Sabbato computum facere, ac reſiduum inter fratres Chriſtianos huius ſectæ diuidere.

COCHLEVS.

HIc eſt prætextus, & ſucus per quem egena plebs ad eiuſmodi nouitatem trahitur tanquam ad vitam verè euangelicam & apoſtolicam, de qua Act. 2. & 4. ſcriptum eſt. Verùm cùm tempore haud ſecus ibi continget, quàm contingere ſolet apud Lutheranos alicubi cum generali Ciſta, vbi concionatores & diſtributores optimam partem ſibi reſeruant, egenis verò tribuunt pro libitu ſuo. Et intra breue tempus perquam multi futuri eſſent Ananiæ & Saphirę in eiuſmodi vita.

Si quis autem reuera huiuſmodi vitam & bonorum communionem inire cupit aut deſiderat, is poteſt ſe recipere ac dedere in monaſterium aliquod, vbi reperiet huiuſmodi vitã ordinatè ac ſtabiliter inſtitutã, vbi nulla perſonarũ dicere poteſt, hoc eſt meũ ſeu mihi proprium. Proinde nulla eſt neceſſitas propter hunc articulũ deficiendi ab eccleſia catholica, & nouam erigẽdi ſectã, ſicut faciũt ſectarũ duces ex mera ſuperbia, & vana gloria, vt per hoc notum ac celebre reddant nomen ſuum.

ARTICVLVS VIII.

Nulli poteſt obedire. COCHLEVS.

HOc eſt contra Chriſtũ, Petrũ, Paulũ & vniuerſam ſcripturã: item contra omne ius, honeſtatem, pacem & diſciplinã. Chriſtus ait: Date Cęſari quę ſunt Cęſaris. Petrus: Subiecti eſtote omni creaturæ, &c. Paulus: Omnis anima poteſtatib⁹ ſublimioribus ſubdita ſit. Et vtrunque ius iubet obedire Roma. põtifici, & Imperatori. Neq; poteſt honeſta, pacifica, ciuilis aut diſciplianata cõuerſatio mortaliũ cõſeruari, vbi nõ eſt legitima poteſtas & maioritas. Iam omnes clamant aduerſus infœlices Anabaptiſtas, ꝓpter hũc maximè articulũ, ſicut reuera maximè reprehenſibilis & intolerabilis exiſtit. At nemo vult cõſiderare, quòd articulus iſte nõ ab ipſis ſed à Luthero primũ proceſſit, & in lucem publicè dat⁹ eſt, antequã de Anabaptiſtis quicquã ſciebamus. Lutherus enim in libro de ſeculari poteſtate ante vndecim aut duodecim annos claris verbis, & dixit & ſcripſit hãc ſententiã: Inter Chriſtianos (inquit) nulla debet aut poteſt eſſe ſuperioritas, ſed vnuſquiſque alteri æqualiter ſubiectus eſt, ſicut Paulus ait Roman. 12. Vnuſquiſque alterũ pro ſuperiore teneat.

Mat. 22

1. *Pet.* 2.

Rom. 3.

Et Petrus 1.Petri 5. Cuncti ſitis inuicem ſubiecti. Hoc & Chriſtus vult Lucæ 14. Quando inuitatus fueris ad nuptias, ſede in infimo loco. Inter Chriſtianos nulla eſt ſuperioritas, niſi Chriſtus ipſe & ſolus, &c. Hæc ſanè Lutheri verba multò ſunt apertiora, & ſcripturis melius colorata, q̃ Anabaptiſtarum articulus. Adhuc tamen vſqueadeo ſtultus ac cæcus eſt mũdus, vt eandem ſententiam & in Luthero laudet, & in Anabaptiſtis vituperet: cũ tamen reuera Lutheri culpa, malitia, & nequitia multo maior ac reprehenſibilior ſit, q̃ eſt miſerorũ ſimpliciúmque & malè per lutherum ſeductorũ Anabaptiſtarũ. Lutherus enim primus talia docuit, & in publicũ ſcriptis diſſeminauit, falſiſque ſcripturæ ſacræ interpretationibus fucauit. Paulus enim nõ ſic habet, ſicut citat eum Lutherus. De quo etiã ad propriam Lutheri tranſlationem prouoco. Neque in Petro inuenitur, ſicut ipſe dicit, multò minus in euangelio. Vterq; enim locus de humilitate, nõ de ſuperioritate aut regimine ibi loquitur, & quidẽ expreſſus verbis. Quapropter multo durius corripiẽdus eſſet in hoc articulo Lutherus, quã Anabaptiſtæ, ſi recto iudicio ageretur. Lutherus enim

ſupra centum millia ruſticorum per eiuſmodi dicta in ſeditionem ac ſempiternũ interitum concitauit, & vniuerſos pręterea Suermeros & nouas ſectas. Quod certè non poteſt ſic imputari Anabaptiſtis.

ARTICVLVS IX.

Die dominica oportet homines huius ſectæ in modum crucis iacere ſuper ventrem. Tunc prædicator eorum multas habet proprias ceremonias, & aquas quibus conſecrantur.

COCHLEVS.

HIc eſt vere hiſtrionicus ludus & ĩprobum præſtigiũ diaboli, quo veteres catholicę eccleſiæ ritus quos ſancti patres per ſpiritũ ſanctum inſtituerũt atque induxerũt culpabili præuaricatione per ſuperbiam & inobedientiã reiiciantur, nouíque & carnales ritus ac cæremoniæ de quibus ſacræ literæ & ſancti patres nihil ſciunt propter vanam gloriam & proprij nominis notitiã ex propria prudentia excogitentur, & inducantur abducendũ populum ſimplicẽ per nouas præſtigias ex vnitate catholicæ eccleſiæ in ſchiſmata atque in ſectas perditionis. Etenim de iacendo ſuper ventrẽ nihil habet ſcriptura, ſed indicat verè bonos & deuotos homines Abraham, Loth, Iacob, Ioſue, Dauid,

&c.in faciem procidiſſe pronos in terram
in ſuis orationibus. Quemadmodum & *Gene.* 17
euangelium de domino & ſaluatore no- *&* 19.
ſtro Chriſto Ieſu teſtatur,quod in monte *Ioſue.*5.
Oliueti prociderit in faciem ſuam orans. *&* 7.
Sicut & leproſus ille decimus, qui Sama- 1.*Re.*28.
ritanus erat, à Domino mundatus ceci-
dit in faciem ante pedes eius gratias agẽs,
&c. At nouus iſte ritus adinuentionis ni-
mirum eſt i lius, de quo ſcriptura dicit:
Fortitudo eius in lumbis eius. Et virtus *Luc.*17.
illius in vmbilico ventris eius. Et placet *Iob.* 40.
eiuſmodi hominibus, qui dicunt Con- *Pſal.*43.
glutinatus eſt in terra venter noſter. De *Phil.*3.
quibus Paulus flens dicit, quòd ſint ini-
mici crucis Chriſti, quorum finis interi-
tus, quorum Deus venter eſt, & gloria
in confuſione ipſorum,&cæt. Quòd au-
tem ſint inimici Chriſti, manifeſtè factis
indicant, dum vbique ex Templis, Mo-
naſteriíſque, & ſacellis, Cruces & ima-
gines Crucifixi abripiunt, diſſecant, exu-
runt,&cæt. Atque etiam in campis & pu-
blicis viis. Cruces ex rectis truncis & ar-
boribus rapiunt. Id quod à Luthero prius
didicerunt, & ab eius ſectatoribus perſæ-
pe fieri viderunt.

ARTICVLVS X.

Oportet fratres ſectæ huius abrenũtiare & non tenere, quod Deus humanam naturam de Maria aſſumpſerit. COCHLEVS.

HVc finaliter tẽdebat nouorũ ꝓphetarũ ſpiritus, hoſtis ille humanę ſalutis, cuius inuidia mors in mundum introiuit, vt ait ſcrpitura, Sapi. 2. Cũ itaque Chriſtus per verã paſſionẽ ſuã in humana natura (in diuina enim natura ab ęterno ĩpaſſibilis & immortalis exiſtit) mortẽ deuicerit, & humanũ genus redemerit dolet hoc infecto & ĩuido diabolo. Vellet proĩde id impedire dũ proponit, quòd Deus nõ ſit homo factus. Quo ſanè breui dicto vniuerſam fidẽ Chriſtianã ſubuertere ac fundit⁹ extirpare molitur. Cõtra hoc autẽ ſufficit nobis vnicũ illud teſtimoniũ Ioãnis Euãgeliſtæ, vbi ait: deus erat verbũ & verbũ caro factũ eſt. Quanuis verò Lutherus hũc barbarũ articulũ in ſuis ſcriptis (quantũ mihi conſtat) non habeat, ſcandalũ tamen & anſam illis ad eũ porrexit, quãdo cõtra Latomũ ſcelerato mendacio ſcripſit, quòd optimi doctores eccleſiæ, & S. Hier. nõ receperunt nec recipere voluerunt hoc vocabulum. Homouſion per quod eccleſia catholica contra Arrianam hæreſim fatetur, quòd

Chriſtus ſit verè & ſubſtantialiter Deus, homouſios patri, hoc eſt vnius & eiuſdẽ ſubſtantiæ ſeu eſſentiæ cum Deo patre. Cum verò vocabulum iſtud in ſacris literis nõ habeatur,& Lutherus nihil vellet recipere niſi ſacram ſcripturam, dicebat: Anima mea odit hoc vocabulum. Hîc ſequebãtur Suermeri dicẽtes: Chriſtus non verus Deus, ſed magnus quidã propheta fuit. Hic error infixus adhuc tenetur per diaboli poteſtatẽ (quã extra eccleſiã habet ſuper omnes hæreticos & infideles) cordibus inſanæ & errabundæ plebis, vt nequeant credere ac tenere quòd deus ſit factus homo. Hoc originaliter acceptum referre poſſunt Luthero, tanquam primæ origini & authori omnium errorum, & ſempiterni interitus eorum.

ARTICVLVS XI.

Nemo debet prædicare publicè ante tempus paganorum. COCLEVS.

HOc eſt cõtra euangeliũ Chriſti, vbi ait: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. Et quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Quemadmodũ & ad Annam põtificẽ dicebat: Ego palam locutus ſum mundo: ego ſemper docui in ſinagoga & in templo, quo omnes Iu- *Matt.10*

dęi conueniũt,& in occulto locutus ſum
Ioan.3. nihil. Sed ita eſt vt ipſe Domin' alibi dicit: qui malè agit, odit lucẽ. Quapropter nihil boni ab angularibus prædicatoribus eſt, quemadmodũ experientia docet. Oriuntur inde Cryptici, Adamitæ, Vualdenſes, fratres horteuſes,& miſeri homines eò erroris prolabũtur, vt obliuiſcatur tandẽ dei,& omnis pudoris & honeſtatis atque in eiuſmodi vitia corruunt, quæ citra verecundiam neque ſcribi, neque dici poſſunt. Ad eiuſmodi verò prędicationes angulares magnam dedit anſam Lutheri nouum teſtamẽtum, per quod homines publicas eccleſiæ cõciones poſt habebãt, cum cõtemptu veterum & catholicorum concionatorum atque doctorum, legentes domi in angulis filiis & famulis ſuis deprauatum Lutheri Euangelium.

ARTICVLVS XII.

Cum fidelibus & rebaptizatis noua contrahere matrimonia.

COCHLEVS.

1.Cor.11. Eiuſmodi incõmoditas & diſſolutio
Eph.15. coniugiorum, vulgò ſequ tur in omnibus ſectis,& ſchiſmatibus quando diſcordia in fide inter coniuges oritur. Si

enim Chriſto qui per baptiſmum deſpõſati ac ſpiritualiter copulati ſunt, vti Paulus docet, neque fidem, neque fidelitatem ſeruant deficientes à catholica ecclesia, quæ corpus & vnica Columba ac ſponſa Christi eſt, pro leui nimirũ reputant peccato, ſi à ſuo deficiant conthorali. Quandoquidem ex Lutheri doctrina diſcunt, Matrimonium eſſe ſacramentum, & audiunt ab eo, quòd propter Euangelium debeant relinquere domum, vxorémque & liberos, quia Deus bene redditurus ſit eis alias domos, vxoréſque & liberos.

Lut de ca.ba. & in ſermone de Hieruſalem.

ARTICVLVS. XIII.

Mulieres fideles debent maritos ſuos, qui credunt dominos vocare.

COCHLEVS.

HOc verbum, qui credunt, inſinuat quòd mulieres huius ſectæ viros ſuos, qui huius ſectæ non ſunt, dominos vocare non debeant, tanquam non teneantur amplius maritis ſuis infidelibus (vt dicunt) obedire, atque ita quærunt cauſas ad diſſentiones & ſeparationes, & diſcedunt à probis maritis ſuis, ſub prætextu euangelij, atque diſcurrunt in angulos ad fratres ſuos hortenſes, ma-

ximo cũ dolore & calamitate miſerorum coniugum, quos cum paruulis liberis domi relinquunt, adigũntque eos ad infamiam perditionemque & interitum domeſtici ſtatus.

ARTICVLVS XIIII.

Omnes ſerui & ancillæ qui ſoluti ſunt, non debent inire cõiugium cum paganis, nec vlli pagano ſeruire, ſed fidelibus tantùm.

COCHLEVS.

MIſeri homines iſti vocãt nos paganos, tãquam nõdum baptizati ſimus, quãdoquidem baptiſmum paruulorum pro nihilo reputãt, & nos omnes dũ paruuli eſſemus baptizati ſumus. Nos autẽ euidẽter oſtẽdere poſſumus ex ſancto Dionyſio (qui à Paulo conuerſus, Mariã dei genitricẽ, Petrũ, Ioãnẽ, & alios Apoſtolos corporaliter ĩ carne vidit) & ex magno põtifice & martyre Cypriano, quòd baptiſm⁹ paruulorũ vſque ab initio in eccleſia ſẽper fuit, & valuit, ac ꝓ legitimo habitus eſt, quẽadmodũ & Chriſtus ipſe dicit: Sinite paruulos, & nolite eos ꝓhibere venire ad me, &c. Sed infelices homines iſti, hũc quoq; periculoſum, barbaricum & horrẽdũ errorẽ hauſerũt (ſicut & cæteros) ex Luteri ſcriptis, & pernicioſis
libris

libris,in quibus ſacramenta diminuit, & ſoli fidei omnia tribuit,quēadmodū articuli eius quos Leo Papa x.dānauit, indicāt. In primo enim ait Hæreticā eſſe ſententiam ꝗ ſacramenta nouæ legis dent gratiā,&c. Et in ſecundo ſic dicit: In puero poſt baptiſmū negare remanens peccatum,eſt Paulū & Chriſtum ſimul conculcare. Contra hos articulos ego duos bene longos iam olim ſcripſi libros, vnum de gratia ſacramentorum, alterum de baptiſmo paruulorum, in quo oſtendi Lutherum hac in re magis barbarum crudelioremque eſſe infanticidam,quàm Pharao,Medea,& Herodes fuerunt. Ad quod ſane crimen ſibi ſic obiectum in hanc vſque diem nihil reſpondit. Cōtra primū verò librū in quo dicebā paruulos per baptiſmū per gratiā& ſalutē cōſequi, quanuis nōdū credant, quādo ad baptiſmum deferuntur. Quādoquidem nondū habent vſum rationis ad credēdum fide propria,aut ad ſciendū quid Chriſtianus homo credere debeat,&c. Lutherꝰ ita reſpōdit: Quin aſſerimus paruulos prorſus non eſſe baptizandos,ſi verum eſt,eos in baptiſmo nō credere,&c. Antehęc Lutheri verba nihil ꝓrſus de rebaptizatoribus *Lut. aduerſus Cochleū.*

aut anabaptiſtis neotericis audiuimus, aut nouimus, verũ paulò poſt exorti ſunt Scriptura enim clarè teſtatur, quòd paruuli diſtantiam boni ac mali ignorant. Deut. 1 & neſciunt, quid ſit inter dextrã & ſiniſtram ſuam. Ionæ 4. Ineuitabiliter itaque ſequitur, aut Lutheri doctrinam eſſe falſam de ſola fide, aut paruulorum baptiſmum reprobandum eſſe. De quo ſanè prouoco ad eruditos, & vniuerſitates quaſcunque. Nunc ad propoſitum. Articulus iſte ſeditioſus eſt, & publicæ paci intolerabilis, cunctíſque Chriſtianis cõtomelioſus. Ad hæc & contra ſcripturas
2. *Pet.* 2. Petri & Pauli, quæ nequaquam ſic prohi
Col. 1. bent ſeruire etiam veris paganis, multò
Ephe. 6. minus prohibent ſeruire nobis baptizatis Chriſtianis.

ARTICVLVS XV.

Nullus Chriſtianus regnare debet ſuper Paganos. COCHLEVS.

HÆc quoq; ſtultitia ex Lutheri libris procedit quẽadmodũ ſuprà ex parte oſtenſum eſt, quia nõ vult ſecularem poteſtatem Chriſtianam eſſe. Et in tertio libello de ruſticis ſic ait: Dicta ſcripturę de miſericordia loquẽtia, pertinẽt ad regnũ Dei, & inter Chriſtianos, non ad ſeculare

regnum. Chriſtianus enim nõ ſolùm debet eſſe miſericors, ſed & omnia pati debet, rapinas, incẽdia, cædes, diabolum, & infernum. Taceo quòd vllum hominem deberet percutere, occidere, & vlli talionem reddere, ac ſeculare regnum quod nihil aliud eſt, quàm diuinæ iræ miniſter ſuper malos, & verus percuſſor inferni, & mortis æternæ, nõ debet eſſe miſericors ſed rigidum, ſeuerum & iracundum, in ſuo officio & opere, &c. Ex his ſequitur articulus iſte, contra vtrunque ius, & vtrũque teſtamẽtum, in quibus ſecularis poteſtas inter Chriſtianos & fideles admiſſa eſt, quẽadmodum & ſancti doctores Ambroſius, Auguſtin᾿, Gregorius, &c. docẽt & admittunt.

ARTICVLVS XVI.

Chriſtiani debent omnia relinquere officia, quæ non ſunt legitima.

COCHLEVS.

ARticulus iſte bene admittitur vt ſonat, niſi occultè ſubſit malus intellectus, in hoc verbo, Non legitima, ſi forſitan quædam officia vocitent illegitima, quæ aliàs à quibuſcũque in catholicá eccleſia pro legitimis habentur.

ARTICVLVS XVII.

Legitima quoque officia debent ſuos deponere abuſus.

COCHLEVS.

ET hic quoq; bonus eſt articul⁹, ſi nõ admiſceatur ei falſus intellect⁹, quẽadmodũ Lutherus multos proponit abuſus, veluti de ſacrificio miſſæ, de exequiis mortuorũ, de dedicationibus eccleſiis, de benedictione ſalis, aquæ, placentarũ, &c. quæ reuera abus⁹ nõ ſunt, nec dici debẽt.

ARTICVLVS XVIII.

Nullus Chriſtianus debet vſuras aut redditus dare, aut accipere.

COCHLEVS.

DE vſuris quidẽ rectè dicũt, de redditibus verò nõ rectè. Redditus enim neque in ſcripturis neq; vllo in iure prohibiti ſunt. Reperimus enim quòd ille
Gen.47. magnus patriarcha, & Chriſti typus Ioſeph, comparauit regi Pharaoni redditus in tota terra Ægypti, atque etiã ſacerdotibus redditus dedit. Inſuper & Chriſtus
Mat.22. ipſe dixit, dum de cenſibus interrogaretur: Date Cęſari quę ſunt Cęſaris. Et Pau
Rom.12. lus: Reddite (inquit) omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal, &c.

ARTICVLVS. XIX.

Poſtremo loco ſit ſermo, & poſt eius finem adhortatio, vt creſcant & multiplicentur ac repleant terram.

COCLEVS.

AD eiuſmodi nuptias caninas abutũtur homines miſeri, diuina illa benedictione, Creſcite & multiplicamini, quod profectò totum profluit ex pura doctrina & euangelica caſtitate Lutheri, qua docuit ante 12. annos, in hæc verba: Sicut in poteſtate mea non ſtat, quòd ſim mas, ita etiam non ſtat apud me, quòd ſine muliere ſim. Non eſt enim liberi arbitrij aut conſilij, ſed res neceſſaria & naturalis, vt omne quod eſt mas habeat fœminam, & omne quod eſt fœmina habeat marem. Hoc enim verbũ quo Deus ait, Creſcite & multiplicamini, nõ eſt mandatum, ſed pluſquam mãdatum, nempe opus diuinum, quod non conſiſtit in poteſtate noſtra ad cauendum, vt ad omittendum illud, Sed tam neceſſarium quàm quòd ego mas ſum, & magis neceſſarium quàm edere & bibere, quàm ſcreare & expuere, quàm dormire & vigilare, &c. Quantum verò impudicitiæ in iuuentute intra 12. an. ex hac doctrina ortum ſit, nemo ſatis loqui poſ- *Luth. de vita coniugali.*

ſit. Videntur nũc alicubi pueri 13. aut 15. an. clara luce manifeſtè in lupanaria currere. Et à virginibus quibuſdam tam impudica & obſcœna audiuntur: vt etiam adoleſcẽtes & adulti ſuper iis erubeſcãt. Atque alicubi vſqueadeo cecidit omnis pudor vt virgines dixerint ad iuuenes vna ad vnũ. Veni auriza me. Contra hanc Lutheri doctrinam ego in bello de cauſis matrimonialibus ita reſpondi. Hoc verbum, creſcite, &c. dixit Deus etiam ad volucres & piſces, Gen. 1. Quod tamẽ nõ impedit nec abſterret nos, ne bonas auiculas includamus in caueas ſolitarias, die & anno, abſq; huiuſmodi opere multiplicationis, quæ & dulciter & hilariter cantant, poſteaquã captiuitati ſunt aſſuetæ, & de tali neceſſitate multiplicãdi nihil omnino quæruntur. Similiter & lucij & carpones cõſeruantur in viuariis abſq; illo opere. Vt ſummè profecto admirãdum ſit quomodo aures Chriſtianæ tam caninã, imò pluſquàm caninã doctrinã audire queãnt. Nam ne canibus quidem ſemper permittitur eiuſmodi opus multiplicandi perficere. Verum quidem eſt, quod Deus per illa verba tũ hominib', tum cæteris animantibus virtutem ac

potétiam implãtauit,qua ſic multiplicare queant. Sed inter oportet & poteſt ingés & lata eſt differentia. Hæc ibi.

ARTICVLVS XX.

Si quis rebaptizatorum habeat vxorẽ quæ rebaptizari nõ vult, aut ſi qua rebaptizatorũ virũ habet qui nolit rebaptizari, debent ſeparari ab inuicẽ, & aliud inire matrimoniũ.

COCHLEVS.

HOc manifeſté repugnat Euangelio. Matt.5.& 16.vbi Chriſtus ait. Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eã mœchari, & qui dimiſſã duxerit, adulterat. Sic & Paulus ait. His autem qui matrimonio iuncti ſunt præcipio, nõ ego, ſed Dominus, vxorem à viro nõ diſcedere. Quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, nec viro ſuo reconciliari. Et vir vxorẽ ſuã non dimittat, &c. In hoc itaque articulo Anabaptiſtæ aduerſantut Luthero. Lutherus enim de vita cõiugali ait: Matrimonium eſt res externa & corporalis, ſicut cæterę mũdanę negotiationes. Quemadmodum igitur poteſt aliquis cum pagano, Iudęo, turca, hęretico, edere, bibere, ire, dormire, mercari, & agere: ita & matrimonium cum eo cõtrahere, & cum eo permanere in coniugio

poteſt,&c. Verũ catholica Eccleſia vadit inter vtrunque errorem, per medium via regia, neque ad dexteram, neq; ad ſiniſtrã declinans: & vult, vt Chriſtianus nõ contrahat matrimonium cum infidelibus & non baptizatis, neque item cum hæreticis. Si verò inter coniuges alter eorum ſit hæreticus, non debet proptérea diſſolui matrimonium: neque licet cũ alio cõtrahere. Qua de re ego ad lõgum diſputaui. & x. errores Lutheri circa hoc reprobaui in libello de cauſis matrimonialibus, quæ omnia hîc referre nimis longum foret.

ARTICVLVS XXI.

Fertur, & ita eſſe cõpertum habetur quòd anabaptiſtæ intra monaſteriũ cuidã propriam ſororem germanã in matrimoniũ tradiderũt.

COCHLEVS.

ET hæc quoque barbaries ex Lutheri doctrina profluit. Primùm quòd Lutherus nihil recipit niſi ſacrã ſcripturam. Iam nuſquam reperitur vel in Euãgelio, nec in Paulo prohibitum eſſe, ne quis ſororem ſuã in vxorẽ ducat. Deinde, quod Lutherus contra ordinationem & prohibitionem catholicæ eccleſiæ admittit & licitũ facit alicui in vxorẽ ducere ſui fratris aut ſororis filiã. Vult item quòd fra-

Luthe. de cauſis matrimo nia. & li.

trum & ſororum filij poſſint licitè contrahere,piè & chriſtianè,&c. Eccleſia verò catholica hoc totum reprobat,ordinationémque cōſtituit,quouſque licitum ſit matrimoniū inter cognatos contrahere. Primum quidem in ſeptimum vſque gradū,prohibuit. Deinde verò per Innocentium Papā huius nominis tertium in cōcilio Lateranenſi relaxauit vſq; ad gradū quartum incluſiuè. Quanuis autem leges imperiales permiterent fratrū & ſororum filios filiáſq; adinuicē copulari, Auguſtinus tamē ſcribit, quòd expertus ſit in cōnubiis conſobrinarum, etiam ſuis temporibus propter gradum propinquitatis fraterno gradui proximum, quā raro per mores fiebat, quod fieri per leges licebat, quia id nec diuina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana. Nam quod fiebat cū conſobrina, penè cum ſorore fieri videbatur, quia ipſi inter ſe propter tam propinquam conſanguinitatem, fratres vocātur, & bene germani ſunt. Hæc Augu. Et mox poſt Auguſtini tempora in concilio Agathenſi ſic decretum & cōſtitutū legitur. De inceſtis coniunctionibus nihil prorſus veniæ reſeruamus, niſi cùm adulterium ſeparatione ſanauerūt. Ince-

de vita cōiugali. Ext. de conſan. & af.c. Non de. Augu. de Ciui. Dei. lib. 15.c.16.

Con. Agat.c. 6.

ſtos verò nullo cõiugii nomine deputã-
dos,quos etiam deſignare funeſtum eſt.

Ex his vnuſquiſque facile cognoſcet, Anabaptiſtas alióſque Suermeros & ſectarũ duces neque extingui, neque extirpari poſſe quandiu hęretici libri Lutheri non fuerint extincti & extirpati. Ipſi enim ſũt ſtirps & radix : inde tales fruct⁹ quotãnis creſcunt,quotquot demetuntur ; nõ prodeſt amputaſſe quãdiu integra permanet radix,ex qua alij ſuccreſcere poſsũt. Vt mihi nõ diſſimile videatur eiuſmodi bellum principũ aduerſus ſeditioſos Suermeros & Anabaptiſtas,à putatione ſalicũ, vnde agricolæ ſemper tenera ſalicum virgulta cõquirunt, quandiu ſtirps antiqua aut radix integra aut ſalua permanet. Lutheri enim doctrina vtique radix illa eſt de qua Moſes Deutero .26.& Paulus Hebræ.12. loquuntur,dicentes. Videte ne qua radix amaritudinis ſurſum germinãs impediat, & per illã inquinentur multi. Deus æternus det gratiam ſuam vt radix iſta extirpetur, aut ſaltem ab omni veneno & amaritudine mundetur & expurgetur, ne vlterius germinet ſurſum, ac maiora dãna (vti verendum eſt) afferat, quàm vnquam anteà. Quemadmodum Chriſtus

in Euangelio Matth. 12. nos admonet ne nouiſſima fiãt peiora prioribus Ita enim Deus non vult irrideri vſque in finem. Si tardè venit, eò grauius tam anget ac puniet, niſi cauſam iræ amoueamus.

RICHARDI A SANCTO Victore, de poteſtate ligandi atque abſoluendi libellus.

QVodcũque ligaueritis ſuper terram, erit ligatũ & in cœlis: & quodcũque ſolueritis ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Quæritis à me: vtrũ hæc ligandi & ſoluendi poteſtas, quæ Petro Apoſtolo in his verbis datur, eadem ſit, quæ alibi omnibus Apoſtolis, & in ipſis, omnibus eorum vicariis in commune conceditur, cùm dicitur: Quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Dicitis nanque, quia de poteſtate ligandi atque ſoluendi, remittendi & retinendi peccata: Similiter & de clauibus regni cœlorum diuerſi diuerſa ſentiunt: & alij alio modo & aliter exponũt. Quæritis itaque vtrum nam Apoſtoli, eorúmque vicarij poteſtatem in illis Dominicis verbis acceperunt, vt homines à debito æternæ damnationis abſoluere

Matt.16

Ioan.20

poſſint. Sunt namque (vt dicitis) qui affirmāt, ſunt ſimiliter & alij qui hoc ipſum negant. Vnde & adhuc opponendo quæritis, & quærendo opponitis. Si ſacerdotibus datū eſt homines ab æternæ damnationis debito poſſe ſolnere, nunquid & eodem debito aliquos poſſe ligare? Ecce duo veniunt ad ſacerdotem, vnus crimine obduratus, & eo ipſo ligatus: alius veraciter iuſtus, & eo ipſo ſolutus, nnnquid poteſt, vel ligatum ſoluere, vel ſolutum ligare? Nam non eſt ſolutio, niſi eius qui prius ligatus fuerat: nec ligatio, niſi eius qui prius ſolutus erat. Item ecce duo criminoſi veniunt ad ſacerdotem, vnus verè pœnitens, alter omnino impœnitens: nunquid poteſt, quæſo, impœnitētis peccata remittere, & verè pœnitentis pro voto retinere?

CAPVT II.

Duplex peccatorū obligatio

IN primis itaque notandū, quòd peccatorum obligatio cōſideratur circa duo. Alia eſt enim illa obligatio per quā homo obligatur ad culpā, & alia eſt illa per quam obligatur ad pœnā. In vno, obligatur vinculo captiuitatis, in altero verò obligatur debito dānationis. Si enim homo in aliquod graue peccatū ceciderit, iā

nõ eſt in eius poteſtate, vt per ſemetipſum reſurgere poſſit, per ſemetipſum poteſt à Domino recedere: ſed per ſemetipſum non poteſt ad ipſum redire. Et ſi quidem, dum Pſalmiſtam. ſpiritus vadens & non rediẽs. Vnde & illud eiuſdem Pſalmiſtæ, Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorũ, Hinc eſt quod obligatio culpæ dicitur mors animæ, quia ſicut per mortem exteriorem, corpus reſtringitur ab operibus quæ ſunt ad vitã: ſic anima per obligationem culpæ, mortificatur ad opera quæ ſunt ad vitã æternã. Sed homo ſemel vinctus atque captiuatus, vtinam teneretur ad ſolam captiuitatem: ſed quod miſerrimum eſt, tenetur etiam ad peccandi ſeruitutẽ. Nam qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, vnde fit, vt quotidianas vſuras exoluat, & reatus ſui debitũ quotidie augeſcat. Inde eſt illa promiſſio quam habetis in Pſalmo. Ex vſuris & iniquitate redimet animas eorũ, culpę itaque obligatio verſatur circa duo, in vno accenditur vinculum captiuitatis, in alio debitum ſeruitutis. Ecce de obligatione culpæ. Nunc autem videamus de obligatione pœnæ.

Pſal.77. *Pſal.1.* *Ioan.8* *Pſal.71.*

CAPVT. III.

AD cumulum nãque miſeriæ tenetur prçuaricator merito prçuaricationis ſuæ, nõ ſolùm vinctus ad culpã, verũetiã adductus ad pœnã. Eo ipſo ſi quidẽ quo illud cõmittit, quod, quantum in ſe eſt, in æternum corrigere non poſſit, & in ipſius iniuriam qui in æternũ viuit: eo ipſo, inquã çternæ dãnationis debitum incurrit. Dãnatio autẽ çterna, in ſacra ſcriptura, dicitur mors ſecũda. Nã ſicut ex obligatione culpæ retrahitur anima à beneplacito diuino: & ſic inflictione dãnationis æter-
Mat. 19. næ alienatur anima ab omni beneplacito
Luc. 18. proprio. Hominẽ autẽ eiuſmodi vinculis obligatũ ſol⁹ ille ſoluere pòteſt, qui verẽ omnipotẽs eſt, & omnia poteſt. Quç autẽ apud homines impoſſibilia ſũt, poſſibilia ſunt apud Deũ. Nullum nanque cor tam lapideũ, tã durũ vel obſtinatũ quòd dominus ſtatim cum voluerit ad verã pœnitentiã emollire nõ poſſit. Hinc eſt illud
Matt. 1. vtique beati Ioannis Baptiſtæ: Potens eſt Dominus de lapidib⁹ iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Quãdo ergo ille qui omnia poteſt, præuaricatorem ad veram pœnitentiam compũgit: quid aliud quæſo, quàm perpetualem culpã, & eo ipſo perpetua-

lem pœnã terminabilem facit? Sic vtique ſic trãſit pœna in pœnam, æterna in tranſitoriã, & qui prius tenebatur debito dãnationis, modò tenetur debito expiationis. Ecce habetis quod pœnæ obligatio verſatur circa duo. Aliud nãque eſt debitum damnationis,& lõgè aliud debitum expiationis. Ecce iam apertè tenemus, ſicut ex ſuperioribus cognouimus, quòd duo conſiderantur circa obligationẽ culpæ,duo ſimiliter circa obligationem pœnæ. Nam in culpæ obligatione (vt dictũ eſt)inuenis vinculum captiuitatis & vinculum ſeruitutis. Ex vinculo captiuitatis illaqueatur ne redeat ad faciendum bonum: ex vinculo ſeruitutis, attrahitur & exagitatur ad augendum malum,utrũque autẽ ad damnationis augmentũ. Similiter in obligatione pœnę,cõſtat proculdùbio geminũ vĩculũ eſſe: vinculũ dãnationis, & vĩculũ expiationis. Ex illo tenetur homo ad pœnã æternã,ex iſto ad pœnam trãſitoriã: & ad illã quidẽ ad malũ ſuũ,ad iſtã ad bonũ ſuũ. Nã ex illa,homo cruciatur nec purgatur: ex iſta verò, ſic torquetur vt purgetur. Et notandũ ꝙ captiuitatis & ſeruitutis obligatione tenetur vnus idémque homo ſub vno & eodẽ tẽpore

damnationis vero & expiationis vinculo, nunquam tenetur vnus idémque homo ſub tempore vno. Nam eo ipſo ſæpe expiationis debito tenetur, quo damnationis debito abſoluitur.

CAPVT IIII.

Solutio triplex.

SIcut itaque eſt gemina obligatio ſic abſq; dubio eſt gemina ſolutio. Primã autem ſolutionem facit dominus ſemper per ſemetipſum: ſecundã verò quãdoque per ſe ſolum, quãdoque per miniſtrũ ſuũ. Obligationẽ nãque culpæ, ſolus domin⁹ ſolet & valet diſſoluere: operatur eã tamẽ quãdoque cũ nõnulla miniſtrorũ ſuorũ cooperatione: hæc tamen cooperatio non ſolet eſſe tantummodo ſacerdotum, verũ etiã aliorũ. Nec hãc quidẽ cooperãdi gratiam, aliquid habent in poteſtate, ſed modo iſti, modò illi accipiunt vel non accipiunt, pro diuina diſpenſatione. Soli autẽ ſacerdotes licentiam, quam in ligando & ſoluendo diuinitus acceperunt, habent in poteſtate, & poſſunt eam (prout ratio dictauerit) omni tẽpore exercere. Notandũ autẽ quòd ſub vno eodémque momẽto, ad cõſenſum criminis, conſentientis animus triplici funiculo aſtringitur, & vinculis captiuitatis, ſeruitutis, damnationis

quantum

quantum in ſe ſolo eſt, inſolubiliter ligatur. Scimus namque quia funiculus triplex difficile rumpitur, verè & abſque dubio ad rumpendum difficilis eſt, qui niſi ab ipſo ſolo, qui eſt trinus & vnus, dirūpi non poteſt. Hic autem funiculus triplex ad rumpẽdum difficilis, eo ipſo dirumpitur, quo anima peccatrix ab eo, qui omnia poteſt ad verā pœnitentiā compungitur. Præuricator itaque ſub vno eodẽmque tempore ſoluitur à culpæ obligatione & à debito damnationis æternę. Ex eo enim ꝙ eius culpa finem accepit, ſimul & illud obtinuit vt ei⁹ pœna finẽ accipere poſſet, & pœna æterna in pœnā trāſitoriā tranſiret. Hic eſt quod ꝓpheta Dauid verè pœnitens & dicẽs. Peccaui, id ſtatim ex prophetico oraculo accepit reſpōſi, Domin⁹ quoque trāſtulit peccatū tuū. Statim nāq; ad verā pœnitentiā trāſit pœna in pœnā, æterna in tranſitoriam, nō purgatoria in purgatoriā, hinc eſt ꝓphetica illa tā vera quā nota ſentẽtia. Quacunque hora ingemuerit peccator, ſaluus erit. Sub eo nāque tempore ſalubriter ingemuit, cauſam veraciter obtinuit per quam ſaluari poſſit, ſi ſub eodem momento de medio ſublatus fuerit. In eandem ſentẽtiam cur-

Eccle. 4

2. *Re.* 1

Eze 1

rere videtur quod per Pſalmiſtã dicitur: Dixi cõfitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatẽ peccati mei. Ex hac prophetica ſententia, datur intelligi, quòd ad veram contritionem & cõfeſſionem cordis, remittitur iniquitas veraciter pœnitentis. Notandũ diligenter quod non dicit: Tu remiſiſti peccatum meũ, ſed impietatem peccati mei. Quod enim iniquitatis eſt & impietatis, & proculdubio æternam merebatur pœnam, ſtatim ad verã pœnitẽtis animæ cõtritionem remittitur, quamuis quòd impuritatis eſt, in eius peccato poſtmodum per tranſitoriam pœnam purgetur. Quid enim aliud intelligitur nomine impietatis, quã ſpecialis iniuria creatoris? ab ipſo enim ſumus, ab ipſo habemus quicquid boni habemus. Quid ergo magis impiũ? quid poteſt eſſe magis iniurioſum, quàm contra tantæ pietatis dominum, eum qui viuit in æternum, illud improbè cõmittere: quod quantum in te eſt, non poſſis in æternum corrigere. Impietas itaque peccati, tunc veraciter remittitur, quando ad veram præuaricatricis animæ pœnitentiam creatoris iniuria indulgetur: & cui æterna pœna debebatur, purgatoria ſola & tranſitoria mulctatur. Notandum

autem hoc loco, quòd infideles & crimi-
noſi baptiſma cum fide ſuſcipientes, ſic
abſoluuntur debito damnationis, vt non
teneãtur debito expiationis: fideles verò
& criminoſi poſt lapſum verè pœniten-
tes, ſic abſoluuntur debito dãnationis, vt
tamen teneantur ſub debito expiationis.

CAPVT V.

VEra pœnitẽtia eſt abominatio pecca
ti cum voto cauẽdi, cõfitendi, ſatisfa-
ciendi: quatuor nãque iſta debet habere
pœnitẽtia vera. Duo ex his nos docet cõ-
ſciẽtia ꝓpria; reliqua duo doctrina authẽ
tica. Quẽ enim propria cõſciẽtia nõ do-
ceat ꝙ accepta iniuria, nec homo ab alio
q̃ ab hoĩe placari valeat, niſi eum de illata
iniuria pœnitere & iterare nolle cõfidat.
De remedio autẽ cõfitẽdi, eſt illud beati
Iacobi apoſtoli, cõfitemini, inquit, alter- *Iaco.5.*
utrum peccata veſtra. De exhibenda au-
tem digna ſatisfactione, habet illud Io- *Matt.3.*
annis Baptiſtę: Facite, inquit, dignos fru-
ctus pœnitentiæ. Præuaricator itaque &
pœnitens debito confitendi & ſatisfaciẽ-
di tenetur quandiu diuinitus tempus &
opportunitas ei in hoc ipſum conceditur.
Eget ergo ſacerdotis abſolutione: quãdiu
datur hoc poſſe. Solus nãque ille ſub hac

cõditione nõ tenetur, cui exequẽdi facultas diuinitus denegatur. Ea quę hucuſque iã dixim⁹, idcirco prælocuti ſumus, vt plenius ĩ telligam⁹ in liberatione & abſolutione peccatorũ, quid dñs faciat per ſeipſum ſolũ quid ꝑ ſe ſimul & miniſtrũ ſuũ quid aliquãdo per miniſtrũ ſuũ ſolũ. Nũc itaq; illi cõſiderationi diligẽti⁹ inſiſtam⁹. Propter quod totũ negotium ſuſcepimus.

CAPVT VI.

SCiendũ itaque ꝙ ſacerdotalis illa poteſtas ligandi atque ſoluẽdi, maximè verſatur circa geminum modum expiãdi. Expiandi ſiquidẽ modus cõſiſtit in duobus. Nã quia nullum peccatũ impunitũ, oportet vt expietur, aut in hac vita iuxta arbitriũ ſacerdotis per dignũ pœnitentiæ fructũ: aut in vita futura iuxta diuinũ arbitrium per ignẽ purgatorij. Habet itaque peccatrix anima à ſolo dãnationis debito relaxata, & adhuc debito expiationis obnoxia habet inquã & quomodo per ſacerdotale officiũ poſſit vtiliter ligari, & vnde egeat miſericorditer abſolui. Verè nãque pœnitẽs libenter ſubit iudiciũ humanum vt meritò euadere poſſit iudiciũ diuinum. Ligatur ergo per ſacerdotẽ debito dignæ ſatisfactionis: & abſoluitur ab illo quod

igne meretur debito futuræ purgationis. Eo ipſo nãq; quo deuotè ſuſcipit ſentẽtiã humanã, meretur euadere ſententiã diuinã. Ecce quomodo habes ꝙ ſub vno eodémq; tẽpore homo ſoluitur atque ligatur: de hac ligãdi atque ſoluẽdi poteſtate à domino dictũ intellige. Quodcũq; liga- *Mat. 6*
ueris ſuper terrã, erit ligatũ & in cœlis: & quodcũq; ſolueritis ſuper terrã, erit ſolutũ & in cœlis. Notandum autẽ, quòd quemadmodum in diuina ſolutione trãſit pœna in pœnam, æterna in tranſitoriã: ſic in ſacerdotali abſolutione trãsfertur ſentẽtia in ſententiã, diuina in humanã. Vtrobique ergo peccator ſoluitur, vtrobiq; ligatur. Sed ibi, abſolutio eſt cauſa obligationis: hîc econuerſo obligatio, eſt cauſa abſolutionis. Hinc, quod quum ad Petrũ dicitur: Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, præmittitur quodcũque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. Nam (vt iã diximus) Deo ipſo in poſterũ abſoluitur à debito animaduerſionis, quod hîc ĩterim ab homine ligatur debito præſentis ſatisfactionis. Ad hanc ſoluendi poteſtatem & illud pertinere videtur, quod à domino apoſtolis omnibus & in ipſis omnibus eorũ vi-

Ioan. 20 catiis dicitur: Quorum remiſeritis peccata remittũtur eis. Quid enim eſt peccata remittere, niſi diſtrictionis ſententiã, quæ peccatis debetur, relaxando abſoluere, & abſoluendo relaxare? Et quid eſt peccata retinere, niſi nõ verè pœnitẽtes nolle ab-

Quid verè pœnitere. ſoluere? Multi enim confitentiũ abſolutionẽ quærunt, qui tamen crimina ſua ex toto deſerere nolũt. Multi cautelã de futuro promittũt, ſed ſatisfacere nolũt. Eiuſmodi omnes, eo quod verè nõ pœnitent, proculdubio abſolui non debẽt. Hoc eſt enim verè pœnitere, de pręterita præuaricatione dolere, cum firmo propoſito cõfitendi, ſatisfaciẽdi, & cum omni cautela cauẽdi. In hunc modum pœnitentes, meritò debent abſolui: alioquin, ſine abſolutione remitti, & hoc eſt, peccata retineri.

CAPVT VII.

ECce, ex his quę iã dixim⁹ manifeſtè ĩtelligere poterim⁹ in reſolutione peccatorũ, quid dominus faciat per ſemetipſum: ſanè ſoluit vinculũ obdurationis: per ſe ſimul & miniſtrũ ſuũ, debitũ æternę dãnationis: per miniſtrũ verò debitũ futuræ purgationis. Primæ nãq; reſolutionis poteſtatẽ, ſibi ſoli reſeruauit: ſecũdã verò reſolutionẽ, p ſe ſimul & miniſtrũ facit: ter-

tia autē Domin⁹ nō tam per ſeipſum, quā per miniſtrum ſuum facere cōſueuit. Rectè quidē dicitur, quod domin⁹ verè pœnitentē à vinculo damnationis abſoluit: rectè nihilominus, quod ſacerdos hoc facit. Et dominus quidem ad confeſſionem cordis & ſacerdos ad confeſſionem oris. Sola enim cordis confeſſio pœnitentis ad ſalutem animæ ſufficit veraciter, cum articulus neceſſitatis, oris confeſſionem & ſacerdotis abſolutionem, excludit. Vnde rectè dicimus, quod tūc dominus abſoluit. Sed quoniam oris confeſſio, & ſacerdotis abſolutio, à verè pœnitente exigitur, quandiu diuinitus ei in hoc ipſum facultas conceditur, rectè quidem debitæ damnationis abſolutio etiam ſacerdoti adſcribitur. Ecce habemus cur huiuſmodi abſolutionē tam domino quàm miniſtro aſcribimus.

CAPVT VIII.

NVnc illud quidē dignū cōſideratione videt cur illa ſolutio, quæ eſt à debito futuræ purgationis, ſacerdoti ſpecialiter attribuitur. Sed ſcimus quòd verè pœnitens, ſine ſacerdotis abſolutione, æternam damnationē euadere poteſt, cùm eam habere non poteſt. Sed non ęquè di-

cimus quòd ſine ſacerdotis abſolutione, & iniuncta ſatisfactione, debitum futuræ purgationis verè pœnitens euadere poſſit, quoties eas articul⁹ neceſſitatis excluſerit. Notandum, quòd vinculum damnationis. Dominus ſoluit conditionaliter, miniſter verò domini ſimpliciter, & vt ſic dicam, integraliter. Pœnitentem namque à debito damnationis Deus abſoluit ſub tali conditione vt eũ oporteat, prout poteſt, ſacerdotis abſolutionem quærere, & ad eius arbitriũ debito more ſatisfacere. Nam ſi facere neglexerit periculũ æternum non euadit. Sacerdotis autem abſolutione ſuſcepta, & conditione qua tenebatur ſuppleta, etiam ſi ſtatim mori contigerit, æternã damnationem euaſit. Sed ſicut debitum æternæ damnationis cõditionaliter ſoluitur à Domino, ſic ꝑ certo debitum futurę purgationis cõditionaliter ſoluitur à ſeruo. Nam quilibet criminoſus, per ſacerdotem abſolutus, tenetur ſub cõditione ſoluendæ ſatisfactionis, vt poſſit euadere incendium futuræ purgationis. Debitum itaque dãnationis æternę ſoluit ſacerdos integrè & abſolutè: debitũ futuræ purgationis, ſub conditione. Nam firmũ propoſitum ſatisfaciendi ha-

bentem, ſiue exequendi tempus habeat, ſiue non habeat, abſolutio ſacerdotis liberat à debito dãnationis, ſed non æquè & à debito futuræ purgationis.

CAPVT IX.

ITerum & illud notandum, quòd à ſacerdotale officium pertinet gemina ligatio, ſicut & gemina ſolutio. Alia eſt nãque ſolutio, qua ſoluunt pœnitẽtes à debito damnationis: alia eſt illa qua ſoluũt eiuſmodi à debito futuræ purgatiõis. Sic alia eſt illa ligatio qua ligãt veraciter pœnitentes, debito iniunctæ ſatisfactionis: & alia qua ligant, intolleranda cõmittentes, nec tamẽ pœnitentes vinculo anathematis. Illos ligãt, vt à periculoſiori vinculo abſoluant: iſtos vt ad pœnitentiam adducãt. De illa ergo abſolutione, qua prævaricator à debito damnationis abſoluitur, intelligitur illud quod à domino dicitur: Quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retẽra erũt. *Ioan. 20*
Nam valẽt & debent ſacerdotes verè pœnitentium, & debitam ſatisfactionem ſuſcipientium, peccata remittere & à debito dẽnationes abſoluere: cæteros verò ſine abſolutione remittere. Sed & illud quod dicitur ad Petrũ: Quodcunque ligaueris *Mat.* 1

ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolueris ſuper terrã, erit ſolutũ & in cœlis:de illa ſpecialiter abſolutione debemus intelligere, qua ſolent ſacerdotes, & debent ligando abſoluere, & abſoluendo ligare. Nã eo ipſo ſoluunt pœnitentes à debito futuræ purgationis, quo eos ligant debito præſentis ſatisfactionis.

CAPVT X.

Conſtat itaq;, ꝙ ſuperius iã diximus, ꝙ illud vinculũ, quod eſt ad obligationem culpæ, ſolus dominus valet & ſolet per ſemetipſum ſoluere: illud autem quod eſt ad obligationem pœnæ, tum per ſemetipſum, tum per miniſtrum ſuum ſolet dirumpere. In reſuſcitatione autem Lazari, inuenies, vtrunque figurari. Hũc enim dominus, & reſuſcitat per ſemetipſum, & ſoluit miniſterio famulantium. Per ipſum ergo dominum ſoluitur à vinculis interioribus: officio verò obſequentium, à vinculis exterioribus. Quis neſcit, quòd mors mẽbra morientiũ adeo inſolubiliter ligat, vt nullũ eorũ officium ſuum implere, ſed nec ad modicũ mouere ſe valeat? Ab his vinculis dominus Lazarum ſoluit, quando eum ad vitam ani-

mauit. Suſcitato autẽ Lazaro,& à mortis vĩculis abſoluto,dicitur à Domino Lazare,veni foras. Quid eſt hominẽ prius ſepultum foras venire, niſi mortali culpa obligatum quẽlibet,tenebroſum illud lapideæ obdurationis ſuæ latibulum ſpõte deſerere? Et quid eſt inſtitis vinctũ foras prodire,& ſe oculis domino aſſiſtentium ingerere,niſi his qui ſoluendi poteſtatem accipiũt, quibus peccatorum vinculis ad diuinæ vltionis ſententiã aſtrictus teneatur,per oris cõfeſſionem oſtendere? Soluite(inquit)eum,& ſinite abire. Bene autem de ſuſcitato & ligato dicitur, ſoluite eum,& ſinite abire. Si enim ſolutus prius non eſſet liberã eundi & intrãdi domum ſuã facultatẽ nõ haberet. Scimus abſque dubio,quia peccator & pœnitens, quouſque debito dãnationis vel futuræ purgationis tenetur,nec ſoluitur,domum illam quam Paulus deſcribit, intrare non poterit. Scimus (inquit) quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur,quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manufactã, ſed æternã in cœlis.Hanc domum, poſt huius terreſtris ſolutionẽ,liberè intrat qui in hac vita minimè contraxit quod in futura vita

2.Cor.5.

purgare oporteat, alioquin oportebit vt prius debitũ purgationis exoluat. Si quis verò cõtraxit quod acerba & diuina purgatione dignũ fuit, ſi per iniunctã & per expletam ſatisfactioné in hac vita abſolui meruit: ſoluta terreſtris huius habitationis domo in illam ſtatim ęternæ quietis manſionem lætus intrabit. Hinc ergo perpendi poteſt, quomodo ingreſſum paradiſi & ianuam cœli, quam diuina ſeueritas criminaliter agentibus claudit, accepta diuinitus poteſtas ligandi atque ſoluendi, paſtorali miniſterio, aperire cõſueuit. Poteſtas itaque ligandi atque ſoluendi, vidẽtur eſſe claues illæ de quibus à domino dictum eſt ad Petrum: Et tibi dabo claues regni cœlorum. Ecce iam habemus quod quærere propoſuimus: habemus quæ ſit illa poteſtas ligandi atq; ſol-
Mat.16. uendi ſacerdotibus data: quomodo vel quorum valeant & debeant remittere vel retinere peccata.

CAPVT XI.

SEd adhuc pergis & dicis. Si nõ poſſunt quoſlibet ligare, pariter & abſoluere, quorũlibet peccata remittere, quorũlibet retinere: quid eſt quòd generaliter dicitur ad Petrũ, Quodcũq; ligaueris, quod-

cunque ſolueris? Similiter & generaliter proponitur, quod apoſtolis omnibus in cũmune dicitur. Quorum remiſeritis peccata remittũtur eis: & quorũ retinueritis, retenta ſunt. Meritò te hæc quæſtio moueret ſi domin⁹ Petro dixiſſet. Quodcunque volueris ligare, ligatũ erit: & quodcũque volueris ſoluere, ſolutũ erit: ſed hoc nõ dixit, nec ſic intelligi voluit. Si quis ligare voluerit quod ligare non poteſt, nũquid idcirco ligatũ erit? Quis hoc dicat? Non ergo dicit quæcunque ligare volueris: ſed quodcunque ligaueris, ligatũ erit & in cœlis. Ille vtique verè ligatur, qui iuxta cõfeſſionis ſuæ tenorem iuſto ſatiſfactionis debito obligatur. Ille ſacerdotali officio veraciter abſoluitur, cuius peccatum ad condignam ſatisfactionem iuſtè remittitur. Ligat itaque & abſoluit ſacerdotis ſententia iuſta neutrum verò ſacerdotis ſententia iniuſta.

CAPVT XII.

SIc ſane peccata eorũ pro certo remittuntur, qui iuſtè abſolui merẽtur: illorum verò peccata proculdubio retinẽtur nõ quibus iniuſtè, ſed quibus iuſtè peccatorum abſolutio denegatur. Quod igitur ad Petrum Dominus dicit, idẽ valet, ac ſi

aliis verbis diceret: Quod ligatum aut ſolutum fuerit à te, ligatũ vel ſolutum erit & apud me: Qui à te debitæ ſatisfactionis iniunctione conſtringitur, apud me eiuſdem ſatisfactionis debitor tenetur: & qui à te debitam peccatorum ſuorum abſolutionem meruit, ex meo iudicio pro hac parte vlterius artari non poterit: iuxta hunc modum, & id inte ligere debemus quod dicitur Apoſtolis omnibus: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta ſunt. Peccata ſiquidem delinquentium, apud Dominum remiſſa vel retenta erunt quæ per miniſtros ſuos ſacerdotes iuſtè vel remiſſa vel retenta ſunt. Quod vtrunque ab eis tunc veraciter fit, quãdo ad quodlibet exequendum canonico ordine incedunt, neutrũ enim pro voto, ſed pro merito & ordine inſtituto facere poſſunt.

Quorundã ſententiæ de poteſtate ſacerdotum Extat quorundam de poteſtate ligandi & ſoluendi ſententia tam friuola, vt ridenda videatur potius quàm refellenda. Putant enim & prædicant ſacerdotes nõ habere poteſtatem ligandi atque ſoluendi, ſed oſtendendi homines eſſe ſolutos, ſiue ligatos. Sed nunquid Dominus dicit: Quodcunque ligatum oſtenderis, erit li-

gatum:& quodcunque ſolutum oſtenderis erit ſolutum? Dicũt apoſtolicos viros peccata remittendi vel retinendi poteſtatem non habere,cùm dominus hoc dicat. Dicunt eos tantummodo habere poteſtatem vtrunque oſtendendi: cùm Dominus hoc non dicat. Quorũ remiſeritis (inquit) peccata:non,quorum remiſſa oſtenderitis,remittuntur eis: Dicunt quia in remittendis vel retinẽdis culpis id iuris & officij habent euangelici ſacerdotes, quòd olim ſub lege habebant legales in curandis leproſis: Non autem habebant illi legales poteſtatem curandi, ſed iudicandi & oſtendendi vtrum eſſent an non eſſent, qui putabantur,leproſi. Ecce concedimus quod iſti & illi idem habent officium: illi,diſcernẽdi inter lepram & lepram:iſti diiudicandi inter culpam & culpam.Et vtinã quam verè id officij habẽt: tam dignè & exercerent.

CAPVT XIII.

SEd illud quæro vtrũ accipiant ex ordinatione,an potius ex eruditione, inter lepram & lepram, inter culpam & culpã, poſſe diſcernere? Audacter dico,quia ſi ſine diſcernendi ſcientia ad ordinationem accedunt,ſine illa inde recedũt: & ſi cum

illa eunt & redeunt,aliũde habuerũt conſtat itaque quód cõſequens eſt, quia ſi in ordinatione nõ accipiunt poteſtatẽ aliã, ergo nec aliquam. Vbi ergo erit illa poteſtas ligandi atque ſoluẽdi? Sed dicunt ad iſta. Quid eſt culpa niſi lepra? & quid eſt lepram mundare, niſi culpam amputare? Miſit autem dominus leproſum ad ſacerdotem,non vt eum mundaret, ſed vt eum ſacerdos mundatũ oſtẽderet. Sed abſque dubio neutrum dominus iubet, vt ad hoc
Mat.8. vel illud iret. Vade (inquit) oſtende te ſacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyſes. Sicut non dicit, Vade ad ſacerdotem,vt te mundum reddat: ſic non dicit, Vade ad Sacerdotem vt te mundũ oſtendat. Vnum Dominus fecit, tria præcepit, Leproſum mundauit ſimul & præcepit ire,oſtendere,& offerre? Quid eſt Leproſum mundari,niſi peccatorẽ quẽlibet peccatorum ſuorũ ſordes abominari? Quid eſt mundatũ Leproſum ire,niſi prioris vitæ ſtatũ relinquere, peccata prius perpetrata deſerere? Sacerdoti autẽ ſe oſtendere eſt qualis prius fuerit, cuius propoſiti modo ſit, per cõfeſſionem aperire. Offer munus,& quale Moyſes inſtituit, qui ad omnẽ canonicæ inſtitutionis ſatisfactio-

nem

nem iuxta Sacerdotis arbitrium ſeipſum exponit. In primo conſideretur odiũ peccati, in ſecundo votũ continendi, in tertio propoſitum cõfitẽdi, in quarto ſtudiũ ſatisfaciendi. Votũ cõtinendi hoc loco largè accipitur, nõ tantũ cõtinendi à libidine, verũ etiã à quolibet crimine, pro certo in vera pœnitentia quatuor iſta omnino ſunt requirẽda. Vbi aliquod horũ deeſt, vera pœnitẽtia non eſt ſine qua, & peccatorũ lepra mundari non poteſt. Quãdo Deus dat animæ peccatrici odiſſe, quod prius amabat, deteſtari quid antea deſiderabat cũ voto cõtinendi, cõfitẽdi, ſatisfaciendi efficitur ſtatim emũdatio integra, & plena leproſi. Quid eſt autem leproſo in lepræ emundatione tria illa præcipere, niſi votum continendi, confitendi, ſatisfaciendi per internam aſpirationem purgandæ animæ perſuadere?

CAPVT XIII.

SEd hæc omnia (inquit) Domin⁹ per ſemetipſum operatur, quid ergo ſacerdoti relinquitur? Multi per omnẽ modũ & verè magnũ & valde magnũ. Sicut aliud eſt reſuſcitare mortuum, & aliud ſoluere vinctum: ſic aliud eſt leproſum mũdare, & aliud eius vincula ſoluere. Nũquid er-

go (inquit) leproſus ille ligatus erat? Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras. Verè vtique verè ligatus erat, duræ neceſſitatis nodo, quo eum Moyſes aſtrinxerat. Omni,inquit,tẽpore,quo leproſus eſt, &
*Leuit.*1. immundus, ſolus habitabit extra caſtra. O vinculum durũ,& valde deteſtandum, quo quis quãdiu ligatur, inſolubiliter tenetur vt ei omnino non liceat vel Caſtra Chriſto militantium ingredi, vel ad propria reuerti. Nónne leproſum,ſed mũdatum ſacerdos ligat & ſoluit? Ligat in reddenda debitæ ſatisfactionis & purgationis hoſtia. Soluit in indulta reuertendi licentia. Et ſi vultis recipere,emundatio leproſi non eſt tantum vna,ſed trina: vnam ex his tantùm facit Dominus per ſemetipſum, cęteras duas per miniſtrum ſuum, ſed ſit:quæ leproſi hæc trina emundatio, relinquatur inter lectoris iudicio.

CAPVT XV.

NOtandum autem in curandis leproſis, quòd quidã ſtatim purgantur, & ſic ad ſacerdotem mittuntur. Quidã verò mittuntur & in eundo curantur. Sunt qui ad primã pœnitentiæ ſuę cõpunctionem, habent animum promptum & paratum ad omne veræ pœnitentiæ debitum ſol-

uendũ. In illis itaque nulla eſt emundationis mora, qui in ipſa cõpunctione ſua gratiam accipiũt, ad tria illa ſuperius iam dicta paratũ animum habentes, ad continendum, confitendũ, ſatisfaciendũ. Quidam verò ad pœnitentiã compuncti propoſitum quidẽ habẽt cõtinendi, cõfitẽdi, ſed ad cõdignam ſatisfactionẽ ſunt tepidi. Hinc eſt, quod decẽ illis leproſis, duo tantùm præcipiuntur: de tertio verò tacetur. Ite (inquit) & oſtendite vos ſacerdotibus: nec iis præcipitur offerre aliquod munus. Tantum potuerunt quantũ diuinitus acceperunt. Vt enim dominus oſtẽdat omnia bona noſtra ab ipſo eſſe, gratiam ſuã quandoque exhibet in vno, ſubtrahit in alio. Vides illud (vt credo) quam merito differtur emundatio, quibus deeſt, veræ pœnitentiæ plenitudo. Dum irẽt (inquit) mundati ſunt. Quid eſt ire, niſi proficere? Eũt igitur, qui ex eo, quod iam acceperunt, proficiunt ad id poſſe, quod prius non potuerunt. Qui ergo de perpetrato iam malo magis magíſque iam dolendo per votũ cõtinendi, & cõfitendi ad votum ſatisfaciendi proficiunt, & votum voto adiungunt, quia veræ pœnitentiæ perfectionem iam tenent, peccati lepra

velut eundo deponũt. Nota, quòd plures ſunt, quorum emundatio differtur, cõparatione eorum, qui ſine mora mundãtur, quia magis abundant ad ſatisfactionem pigri, quàm ad ſatisfactionem prompti.

CAPVT XVI.

EX ante iã dictis habemus, quòd ſunt multi, qui curantur in ſacerdotis pręſentia. Nã & in reſurrectione Lazari præſentes erant, & quibus ſoluendus fuerat. Alij itaque curãtur ſub ipſa miſſione, alij in ipſa profectione, alij verò in ipſa peruentione. Ex his enim qui ad ſacerdotem veniunt. ſunt multi, qui ſolam voluntatẽ confitẽdi habent: ſed voto continẽdi ſeu etiã ſatisfaciendi funditus carent. Adeo enim corrupti ſunt iam ex praua conſuetudine: vt omnino diffidam ſe poſſe cõtinere vel ad ſatisfactionem ſufficere. Eiuſmodi nomen nonnulli, poſt multam Sacerdotis exhortationem, ſeu etiam poſt longam diſputationem, dum de ſola Domini miſericordia, non de proprio induſtria præſumere docentur, per viſitantem gratiam ad veram pœnitentiam compuncti in vitę nouitate diuinitus animantur. Perpendis ex his (vt credo) quàm ſit multis eiuſmodi vtile ad confeſſionem feſtinare.

CAPVT XVII.

SVnt verò nõnulli, qui prædictorũ triũ nullum habent, ſed velut monumento lapideo, & lapide ſuperiecto, in Lazari modum, mortui iacent. Lapideo monumento mortuus tenetur: qui in præuaricatione ſua per multam animi obſtinaciã obduratur. Lapidea moles in peccatis mortuo ſuperponitur, quando ex diffidẽtiæ magnitudine, ſpes quam ad Deũ habere debuerat, intercluditur. Tollite (inquit) lapidem. Quid eſt lapidem tollere, niſi per exortationis gratiã diuinitus datam obduratæ diffidenciæ molem funditus ſemouere, & radianti deſuper lumini viam aperire? Iuxta illud Eſa. Parate vias Domini rectas facite ſemitas Dei noſtri. *Eſa. 40.* Tunc autem paſtoralis cura in hoc ipſum non inaniter laborat: cùm Dominus hoc fieri diſponit & imperat. Quid eſt enim hoc animum paſtoris interna allocutione vrgere, & gratiam dare: Tunc autem Domini miniſter vtiliter agit quod ſuum eſt paſtoris, cum ipſe dominus dignatur operari quod ſuum eſt ſaluatoris, Lazare (inquit) veni foras. In hac vna vocatione, tria dat intelligere. Qui exit locum deſerit in quo prius fuit. Eſt enim

foras exire ſeipſum fons aſtantium aſpectibus ingerere. Idē verò eſt venire, quod vocanti appropinquare. Quid eſt autem reſuſcitatum inde vbi mortuus iacuerat exire, niſi peccatum ſuum penitus & in perpetuum deſerere? Quid eſt vinctum quemlibet eorum ſe aſpectibus per quos ſolui poterat prǽſentare, niſi criminoſum quemlibet quibus peccatorum nexibus tenebatur, ſuiipſius accuſatione offendere? Vocanti Domino appropinquat qui dignis pœnitentiæ fructibus Deū de die in diem placat. Primum pertinet ad votum cōtinendi, ſecundum ad votum confitendi, tertium ad votum ſatisfaciendi. Ecce quomodo quidam in paſtoris præſentia accipiunt triplex hoc votum, quod prius omnino non habuerunt.

ARTICVLVS XXIIII.

SEd nūc ad illud redeamus ꝓpter quod prædicta omnia digeſſimꝰ. Diſtinguamus diligenter quid Dominus faciat per ſemetipſum, quid faciat per miniſtrū ſuū. Per ſemetipſum reſuſcitat mortuū: per miniſtros ſoluit ligatum. Per ſemetipſum mundat leproſum: miniſterio ſacerdotis reducit eiectum. Mortuum reſuſcitare, leproſum mundare, ad idē videtur reſpice-

re. Nam vtrobiq; ſoluitur obligatio culpæ. Sed & vinctum ſoluere, vel eiectũ reducere, ad idẽ nihilominus videtur reſpicere: quoniã vtrobiq; ſequitur obligatio pœnæ. Leproſus mundatur, quãdo perverſus quiſq; prauitatis ſuæ ſordibus diuinitus exitur: mortuus reſuſcitatur, quãdo peccato captiuitatus, ad bene viuendũ diuinitus animatur. Poſt emundationem lepræ, ſacerdotali officio interueniente eiect' prius in ſua reducitur, quãdo æternæ quietis manſionem quam peccando amiſerat, per iniunctã ſatisfactionem recuperaſſe cognoſcitur. Inſtitis inuolutus & à Domini miniſtris ſolutus, abire & ad ſua redire permittitur, quando per abſolutionem & conſilium ſacerdotis ad vitę nouitatem reformatur.

CAPVT. XIX.

AD ea quæ ſuperius dicta ſunt, quidã quidã oppugnãt & dicunt. Qui vera citer de ſuis criminibus pœnitẽt, pro certo iam charitatẽ habent: alioquin, quod ſcribitur: quomodo de eis rectè intelligitur? Quacũq; hora peccator ingemuerit, ſaluus erit. Nemo enim qui charitatis capax eſt, ſine charitate ſaluari poteſt. Sed (vt putant) qui charitatem habet, debito

Oppoſitio ad prædicta.

dānationis æternæ teneri nō valet. Quo modo ergo ſacerdos eū ab eiuſmodi debito abſoluit, ſi ante ſacerdotalē abſolutionē charitate interueniēte abſolui iam meruit? Sed abſq; vlla dubitatiōe, patriarchę & prophetæ charitatē habuere, & tamē tenebātur debito dānationis æternæ. Alioquin nec ad inferna deſcēderēt: nec chriſti morte, nec vlla redēptione egerēt Abſq; vlla igitur ambiguitate tenebātur debito dānationis æternę: non quòd eis æterna fuerit, ſed ꝙ eis æterna fuiſſent, niſi mors Chriſti eos ab hoc debito abſolueret. Cōſtat ergo quòd vtrūq; ſimul cōtingat vt & homo charitatē habeat, & cū adhuc debitū dānationis teneat. Nonne (inquiunt) iſte peccator Chriſti mēbrum eſſe cœpit, ex quo charitatem habere cœpit? Quomodo ergo poterit eſſe mēbrū Chriſti, & debito dānationis teneri. Mēbrum Chriſti, dici poteſt homo ſecūdum geminam conſiderationē, aut ſecundum prædeſtinationē, aut ſecūdum habitudinem. Secundū prædicationē poteſt quis mēbrum Chriſti eſſe, & necdum charitatem habere, & ecōuerſo, Chriſti quidam mēbrum non eſſe, & charitatem habere. Iuxta namque domini teſtimoniū, refri-

Bifariā homo dicitur mēbrū Chriſti.

geſcit charitas multorũ: ſecundum ergo hanc acceptionẽ, contingit hominẽ eſſe mẽbrũ Chriſti, & adhuc vinculo debitæ dãnationis teneri. Secundum habitudinẽ autem, membrum Chriſti dicitur, quãdo in ſe habet vnde hoc ipſum efficitur, ſed nunquid membrum Chriſti charitas illa facit quæ ad tẽpus inardeſcit, & in modico refrigeſcit? Abſq; dubio qui perſeuerantem charitatem nunquam accipiunt, nunquam de veris illis Chriſti membris fuerunt, qui corporis eius integritatem perficiunt: Secundum quandam tamen acceptionẽ poſſumus & ſolemus charitatẽ tranſitoriã habentes mẽbre Chriſti dicere, propter mẽbrorũ ipſius cõformitatem, quam ad tempus videtur habere.

CAPVT. XX.

SEd vt à piè quærẽtibus omnẽ ſcrupulum amoueamus, dicimus ꝙ triplici modo mẽbrum Chriſti dici ſolem'. Prædeſtinatione, pręparatione, cõcorporatione. Prędeſtinatione, qui ad vitã diuinit' præordinatur. Pręparatione quãdo paganus & falſus chriſtianus veraciter cõpungitur, & ad veritatẽ & charitatem imbuitur. Cõcorporatione, quãdo ille per corporis ablutionẽ, iſte per ſacerdotis abſo-

Mẽbrum Chriſti trifariã accipitur

lutionē,eccleſiæ Chriſti cōſociatur. Primum agitur propoſitio diuinę volūtatis, ſecundū propoſitio propriæ deliberationis:tertiū verò officio ſacerdotis. Ex corporali aduertere poſſumus quid de ſpirituali ædificatione ſentire debeamus. Ecce de ſylua lignum eligitur,vt in ędificio ponatur,poſtea dolatur & ad modū formámq; congruā dolando præparatur:ad vltimū:ædificio cōnectitur,& ipſi ſuo in loco coaptatur.Ecce quomodo vnū idēque lignū ſit ædificij mēbrum.Primò ſola electione,ſecūdò preparatione,tertiò compaginatione. Sic ſanè multi iā ſunt membrum Chriſti prædeſtinatione, necdum tamē præparatione.Multi verò pręparatione,ſed necdum tamen concorporatione.Auguſtinus cùm adhuc infidelis eſſet ſecundum prædeſtinationem membrum Chriſti fuit. Cōformitatis præparatione mēbrum Chriſti extitit,cùm corde credens & deuotione feruens ad baptiſma feſtinauit. Baptizatus verò & eccleſiæ conſociatus, membris Chriſti cōcorporatus fuit. Si quis ergo charitatem habet ante ſuſceptum ſacramētum recōciliationis noſtræ, dici poteſt membrum Chriſti quadam conformitatis præpara-

tione,necdum tamẽ cõcorporatione. Per mortem enim Chriſti, deo recõciliamur, & per baptiſma, Chriſto cõſepelimur, & membris eius cõcorporamur. Ex his iam patet (vt arbitror) iuxta quam acceptionem poſſit quis membrum Chriſti dici, & debito damnationis teneri. Secũdum quòd dictum eſt de pagano, intelligi poteſt quid ſentiendum ſit de crimioſo & pœnitente Chriſtiano.

CAPVT XXI.

SEd dicis ad iſta fortaſſis, quòd alia ſit cõditio Chriſtiani, & alia Gẽtilis Putas fortaſſis quòd quilibet Chriſtian⁹ ſub ipſa hora veræ compunctionis ſoluitur à debito damnationis, quamuis aliter ſentiendum ſit de non baptizatis. Nemo enim abſoluitur à debito damnationis, niſi participatione noſtræ redemptionis. Per baptiſma verò, cæteráque Chriſti ſacramenta, homo accepit: vt eius particeps fieri poſſit, dico autem quoniam quod baptizando accepit Paganus, peccando perdet criminoſus Chriſtianus. Nam participium ſacramentorum Chriſti criminator amittit, quòd prius in baptiſmate accepit. Audacter dico, ſi ante ſacerdotis abſolutionem ad communio-

nẽ corporis & ſanguinis Chriſti acceſſ
rit, iudiciũ ſibi pro certo manducat & b
bit, etſi eũ peccaſſe iã multum pœnitea
& vehemẽter doleat & ingemiſcat. Q
ergo ratione cõtendis & dicis, quòd in
mè pœnitẽs ante acceſſum ad ſacerdot
à debito dãnationis ſolutus eſt, qui ant
ſacerdotis abſolutionẽ ſalutis noſtræ ſa
cramentis niſi ad damnationis cumulun
participare nõ poteſt? Tam itaque crimi
noſus Chriſtianus, quã quilibet Paganus
eget reconciliatione, & vbi neceſſitas nõ
obſtiterit, vtraq; efficienda per officiũ ſa-
cerdotale, iſta per ablutionẽ, illa per ab-
ſolutionem.

CAPVT XXII.

ET ſi vultis noſſe, & poteſtis patienter audire, facilius recõciliatur Paganus poſt crimina centum, quàm Chriſtianus quilibet poſt vnum ſolum.

Hinc eſt, quod cuilibet Pagano quantumlibet crimino ſo, accepto baptiſmate nulla iniũgitur ſatisfactio: chriſtiano autẽ criminaliter peccãti, ſed iã pœnitẽti & cõfitenti, nõ ſufficit ſacerdotis abſolutio ſola ſine ſatisfactione iniũcta. Sola verò chriſti hoſtia mactata videlicet, caro ſatis facit pro recẽter baptizato. Per ignorantiam enim peccatibus ad expiationẽ ſa-

tisfacit hoſtię per legẽ determinatæ, obla
tio. Sed voluntariè peccãtibus iuxta apo *Heb.* 10.
ſtolũ, nõ relinquitur hoſtia pro peccato.
Quod iu lege myſticè prçcipitur, hoc ſub *Leui.* 4.
iſtǫ tẽpore amoto, figuræ vel animæquo
tidie verius adimpletur. Præcipitur in le-
ge, vt anima quæ per ignorantiã peccaue
rit, hoc vel illud pro peccato offerat & di *Exod.* 21
mittetur ei, qđ per ignorãtiã cõmiſerat.
Sed de volũtariè peccantibus præcipitur
reddere animã pro anima, oculũ pro ocu
lo, dentẽ pro dẽte, manũ pro manu, pedẽ
ꝓ pede. Quicquid ab infideli cõmittitur,
inter peccata ignorantiæ deputatur: nam
etſi ſciąt ſe pęccaſſe cùm peccat, neſcit ta-
mẽ axaminare paudus peccati, neſcit enĩ
illud nõ poſſe expiari niſi per mortẽ ho-
minis Dei. Caligo itaq; huiuſmodi igno-
rantiæ, ſupra modũ leuigat immanitatẽ
culpæ, Chriſtiani verò, qui ſe cognoſcũt
redẽptos à morte per mortẽ Chriſti, pro-
culdubio nõ poſſũt per huiuſmodi igno-
rantiã excuſari. Ad plenãitaq; ſatisfactio
nem pro peccato illis hoſtia conceditur,
iſtis omnino nõ relinquitur. Vbipeccatũ
per hoſtiã expiatur, alienæ potius quàm
propriæ carnis mactatione recõciliatur.
Infideli itaq; cõuerſo, & in chriſti fideba

ptizato, nulla ſatisfactio, nulla carnis afflictio iniũgitur, cui propter priorẽ ignorantiam ad expiationẽ peccati hoſtia cõceditur: nam per paſſionẽ & mortẽ Chriſti, ab omni reatu ad plenum purgatur. Criminoſus autem Chriſtianus, quoniã per infidelitatis ignorantiam de ſuis criminibus nullatenus excuſatur, in propria carne punitur: & quaſi volũtariè peccãti, poſt acceptã veritatis notitiã voluntaria ſatisfactio iniungitur. Et quòd cõtra deũ iam nõ ignoranter præſumpſit, non ſola hoſtiæ oblatione, ſed propriæ carnis maceratione, & mortificatione purgatur. Ecce quod ſuperius iam diximus quòd difficilius expiatur criminoſus Chriſtianus quã criminoſus paganus. Sed cur, quæſo, expiatur difficilius, niſi quia offendit grauius? Dicis quòd Chriſtianus criminoſus & pœnitens, ſoluitur à debito damnationis ante ſacerdotis abſolutionem, & non audes dicere quòd pagan⁹ criminoſus & pœnitẽs, ab eodem debito ſoluatur ante ſacerdotis abſolutionem, & nõ attendis, quàm ſit contra exiſtimationem, imò & contra omnẽ rationem, vt dicatur ſtatim ad verã pœnitentiam ſolui qui peccauit maius, & nõ dicatur ſtatim ad verã pœ-

nitentiã ſolui qui peccauit minus. Cõſtat in cõmune, ꝙ nemo poſſit impœnitẽtem abſoluere. Secũdum quoſdã verò, nemo pœnitentem abſoluit, quoniã ſub illa, cõpũctionis hora (vt dicunt) abſolutionem diuinitus accepit. Sed ſi nemo abſoluit impœnitenté, nemo pœnitẽtem, ergo nemo neminẽ, Sed qui hoc credit, fallacem facit eũ qui dicit: Quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis. Cõ ſtat ergo pro certo, ꝙ ſacerdotes peccata remittunt, pœnitentes abſoluunt. Peccator quacunque hora ingemuerit, in hoc ſanè ſaluus erit: quod de tali qui abſolui non talis ſit cui abſolutio negari non poſſit. *Ioan.20.*

CAPVT. XXIII.

SVnt adhuc qui mirantur & quærunt, quomodo dicitur Deus vel Dei miniſter peccata remittere, cùm profectò inueniatur vterque pœnitentium peccata & puniendo expiare, & expiãdo punire? Quæ eſt (inquiunt) iſta remiſſio vbi exigitur diuturna ſæpe & ſatis moleſta expiatio? Ex his quæ longè ſuperius dixi, quod quæritur, quãtum mihi videtur ſatis patet. Sed ad maiorẽ euidentiam, antè iam dictis aliquid addere, nõ me pigebit vbi oportet. In omni peccato, duo ſunt cõſi-

deranda:diuina videlicet iniuria,& com mittẽdis corruptela,Illud,eſt, iniquitatis & impietatis,illud,inhoneſtatis & defor mitatis. Vnum namq; idem peccatum, & iniquitas eſt quãtum ad deũ,& deformi-
1.Ioan.3 tas quantũ ad ſeipſum.Omnis ſum Hinc eſt illud Euãgeliſtæ Ioãnis: Omnis qui facit peccatum,& iniquitatẽ facit,& peccatũ eſt iniquitas.Proculdubio iniquitas eſt, quando quis proximum ſuũ iniuſtè lædit:& in hoc(arbitror)nemo non conſentit.Iniquitas eſt,quãdo aliquis Deum ſuum reprehẽdit,accuſat,blaſphemat, & nemo eſt(niſi mẽtis inops) qui id inficiari præſumat.Sed aliquis forta ſſis cùm in crapula, ebrietate, luxuria, & eiuſmodi cæteris ſuis deſideriis ſatisfacit, iniquitatem eſſe non credit,maximè ſi ſine proxi mi læſione id facit. Sed certè cùm hoc facit,Deum offendit.Quanta enim iniuria eſt creatoris,nobiliſſimã creaturam & ad Dei ſimilitudinem factam, vitiorum ſordibus fœdare,& diuinæ ſimiltudini, ſimi
Pſal.49. litudinẽ iumẽti ſuperducere? Homo(inquit)cũ in honore eſſet,nõ intellexit:Cõ paratus eſt iumẽtis inſipiẽtibus,& ſimilis factus eſt illis.Cogitet homo quãta pro ipſo creator ſuus fecerit,qualia pro ipſo redem-

redemptor ſuus ſuſtinuerit: & inde poterit rectius æſtimare quã ſit iniquũ, vel impium tanto Domino, tã benefico amico iniuriã pro beneficiis reddere: & ipſum, vel in modico offendere. Offendit autẽ qui corrũpit nobiliſſimũ illud opus ſuũ: corrũpit verò qui facit peccatum. Igitur qui peccatũ facit, & iniquitatẽ facit, quia peccatum ipſum (vt diximus) iniquitas ſeu etiã impietas eſt, inquantùm Deum offendere, inhoneſtas & deformitas, inquantum cõmittentem corrumpit: valet ergo Deus & ſolet in vno eodémq; crimine & id quod iniquitatis & impietatis eſt remíttere: & quod inhoneſtatis & impuritatis eſt p ſemetipſum purgatorio igne mũdare, vel quid in hoc purgationis debito remittẽdum, vel quid ſatisfactionis medela curandum ſit, miniſtrorum ſuorum diſpẽſationi committere. Quid tibi videtur ſumus ille medicus in eiuſmodi opere feciſſe & quotidie facere, niſi illud quod ad ſuam iniuriam pertinet remittere, & ægrotanti ſeruo qualem corruptela ſua exigebat medelã adhibere? Hic (vt arbitror) illud euidenter patet, quàm vera, quàm miſericordię plena ſit illa peccatorũ remiſſio quam deus facit, quãdo verè

pœnitẽti ſuam iniuriã & eo ipſo pœn
æternã remittit. Qui enim contumac
præſumit, quod quãtum in ipſo eſt, in
ternũ corrigere nõ poſſit, & ad eius in
riam qui in æternũ viuit & omnipot
ſit, proculdubio debitũ æternæ dãna
nis incurrit. Hominẽ autem diuinitus
ſolui ab eiuſmodi debito, quanta, qu
& quã ineffabilis miſeratio (Nũquid
beneficentiam obnubilat, & non po
magnificat quod peccatricis animæ
mediis quibus oportet & peccatum
rat, & vitium purgat? Quis, quæſo, n
eſſe remiſſionẽ verã & miſericordiæ
nam, quando ad veram pœnitentiã c
mulata iniuria propria, remittit pœ
æternam, inſuper & morbis ægroti a
bet medicinam? Hinc ergo poſſum⁹
ligere: ſacerdotalis illa abſolutio, qua
virtutis ſit & excellentiæ, quæ vera
pœnitentem & ſtudioſè ſatisfacientem
berat non ſolùm à truci incendio æt
ſupplicij, verumetiam à concremati
ignis purgatorij. Ex corporalibus n
bis, perpendamus quid de ſpiritual
ſentire debeamus. Nouimus quoniã
dam cauterio, quidam curantur vng
to. Eſt autem magnum & miſericor

plenum quãtumlibet acerbo remedio, à morbo curari mortifero. Quanta ergo, quæſo, indulgentia, quantáve beneficentia id putreſcentis morbi, leui medeti vnguento, quod poſt medicum, opus haberet curari cauterio? Quid autem eſt quælibet pœnitentialis ſatisfactio, niſi vnguẽtum lene in comparatione concremationis purgatoriæ? Ecce, habes quid debeas ſentire tam de diuina quàm de ſacerdotali remiſsione.

CAPVT. XXIIII.

POſſumus tamen dicere, quòd aliud ſit peccata remittere; aliud autẽ peccata dimittere, quamuis fortè inueniatur vbi vnũ pro altero ponitur. Peccata namque dimittere, hoc eſt ex toto indulgere: peccata verò remittere, hoc eſt, debitam eis pœnam temperare, & ex maiori parte relaxare: quantã ergo, quęſo, peccati remiſſionem, vel pœnæ relaxationem, putas, quando ex munere diuino pœna æterna in purgatoriam & tranſitoriam transfertur, vel ſacerdotali officio illud purgatorium incendium in pœnam pœnitentialem tranſmutatur? Ecce iam habes quod ipſe quæſiſti, quæ videlicet vel qualis ſit diuina ſeu ſacerdotalis remiſsio

vbi exigitur diuturna ſæpe & ſatis moleſta expiatio, q; poſsint ſacerdotes peccata remittere, & futura incẽdia pœnitentiali ſatisfactione extinguere, omnes in commune credimus & tenemus. Quod autẽ poſsint quælibet peccata quantumlibet criminalia ex toto dimittere, & ſine aliqua omnino ſatisfactione, plenè & ſine periculo indulgere, nec credimus nec tenemus. Vides certè quòd multũ ſit inter remittere, atq; dimittere. Nam remittere, eſt pœnã peccati iuxta congruũ miſerationis modum tẽperare: dimittere, Deo totũ indulgere, & ſine animaduerſione relinquere. Hinc eſt quod dicitur nobis: Dimittite, & dimittetur vobis, & meritò quidem, vt non in parte irã reſeruemus, ſed ex toto dimittamus, qui totum nobis dimitti volumus. Hinc eſt, q; dño in quotidiana oratione dicimus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Sed quia iuſtitiæ ſimul & miſericordiæ eſt inter parcẽdũ ex parte percuti, & ad purgationis noſtræ medelã proficit ex parte puniri, remittẽdi potius quàm dimittẽdi poteſtas cõfertur in eo quod dicitur: Quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis. Inde eſt quod de re-

Remittere. Dimittere.

Matt. 6.

miſsione nõ de miſsione gratulatus, qui domino cõfitetur: Tu remiſiſti impietatẽ peccati mei. Nã qui damnationis æternæ ſententiam euaſerat, purgationis ſuæ medelam non ſine metu expectabat. *Pſal. 31.*

CAPVT XXV.

TRibus autẽ modis (vt mihi videtur) peccatorũ purgatio agitur. Agitur aliquando ſecũdũ ſolam ſeueritatem, aliquando ſecundũ ſolam pietatem: aliquãdo ſecundum moderationem vtriuſq;, vt miſeratio ipſa nõ ſit ſine nõnulla ſeueritate, nec ſeueritas ſine miſeratiõe. Siquidem in igne purgatorio eſt intolerabilis afflictio ſinę totius cõſolationis remedio in volũtaria ſatisfactione, eſt afflictio cũ multiplici cõſolatione: in lauacro regenerationis plena emundatio nil habens afflictionis, Prima purgatorio agitur per incendiũ. Secunda per flagellum. Tertia per lauacrũ, per incẽdiũ purgatorij ignis, ſcoria peccati excoquitur: per flagellum ſatisfactionis, palea peccati excutitur: per lauacrum regenerationis peccati macula abſq; pœna diluitur. Sũt multi qui in extremis veraciter pœnitent ſed morte preueniẽti tẽpus ſatisfaciẽdi non habẽt: & his quidem in eorum peccatis, quòd iniqui-

tatis & impietatis eſt, ad veram eorũ pœnitentiam remittitur, quod verò turpitudinis & impuritatis, purgatorij igne excoquitur. Et his dictum intellige, quod in
*Pſal.*31. Pſalmo habes: Beati quorũ remiſſæ ſunt iniquitates. Alij cũ magna deuotione ad confeſsionem veniunt, & cum omni ſtudio, & ſolicitudine ſatiſfactionem exoluunt, & turpitudinem ſuam charitatis operibus, & virtutum varietate obducunt.
1.*Petr.* 4 Fit itaq; in eis, quod aliâs legis, quòd charitas operit multitudinẽ peccatorum, in his adimpletur prophetica illa ſententia: Beati quorum tecta ſunt peccata. Multi poſt multa flagitia, & blaſphemias de Iudæis vel gentibus venientes, in Chriſto regenerantur, quibus tamen pro præteritis malis nihil ſatisfactionis iniungitur, quia renatis in Chriſto de ante actis malis nihil imputatur. Pro eiuſmodi quolibet
*Pſal.*31. puta eſſe dictum, Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatũ. Et ſunt nõnulli, qui tam profundè & intimè pœnitent, & tãto deuotionis ardore in ipſa ſua pœnitentia feruent, & tantum de domini pietate præſumunt, vt hoc ipſum eis ad peccatorum ſuorum expiationẽ ſufficiat, & dominum ſibi per omnia placabilem

reddā'. Teſtatur hoc ipſum tam ſerò pœnitens ille euangelicus latro, qui ſtatim audire meruit, Hodie mecum eris in paradiſo. Eiuſmodi quilibet in eorum meritum quibus à Domino non imputatur peccatū, ſed dimittuntur eis peccata multa, quoniam diligunt multum. In his igitur quæ iam diximus luce clarius videtur, quod per Pſalmiſtam audimus, Beati quorum remiſſę ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui nō imputauit dominus peccatum. *Luc. 23.* *Pſal. 31.*

FINIS.

DE VENERATIONE, ET inuocatione ſanctorum, ac de honorandis eorum reliquiis aduerſus Lutheranos, breuis Aſſertio.

PROLOGVS.

EMerſerūt quidā, ſub prætextu euangelij & vmbraculo veritatis, falſa dogmata diſſeminantes cōturbantéſque orbem Chriſtianum, tranquillitaté Reipublicę Chriſtianę, & fidei ſynceritaté. Qui ſanè impudenter nimis, ne dicam impiè, imprimis aſſeuerāt, diuos cœli incolas, & Chriſti cohæredes, non eſſe venerandos,

& colendos. Deinde diuorum opẽ, & patrociniũ nihil faciunt, & quod cõſequẽs eſt, poſtremò reliquias faſtidiunt, & ſubſannant. Atque hæc quidem patrare non reformidant cõtra Eccleſiæ conſuetudinem, tanto temporum interualla confirmatam, contra ſanctorum Patrum teſtimonia, cõtra ſacræ ſcripturæ genuinã, & veram intelligentiã Ego vt illorum fraudulentis, & peruerſis conatibus obſiſtam, corrogaui aliquot authoritates ex locupletiſsimo pene ſacrarum literarum, quibus obtectus aduerſariorum tela, partim in ipſos hagiomaſtigas, hoc eſt diuorum calũniatores retorqueam, partim à Chriſtiano grege, & orthodoxæ fidei cultoribus propellam.

PARS PRIMA DE VENEratione ſanctorum.

NVc igitur (vt tecum congrediar, inſane diuorum irriſor) illũ eſſe venerandum ne habis quẽ Pater cœleſtis honorificat? aſſertor noſter Chriſtus apud Ioãnẽ 12 ait: Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eũ pater meus. Diuos, qui Chriſtum imitati ſunt, qui Chriſto miniſtrauerũt, qui animam ſuam in hoc mundo oderunt, vt ad vitam æternã cuſtodi-

rét, Pater cœleſtis honorat, & tu honore priuas? Chriſt⁹ miniſtris ſuis honorificationé pollicetur, tu diuos iam cum Chriſto ſine fine regnaturos, ab honore & veneratione repellis? Animaduertere quęſo quàm bene tibi conueniat, cum promiſſis Chriſti, cum euangelij documentis. Nónne Chriſtus Lucæ 12. ſub patris familias parabola iis miniſtraturum dicit, quoſquos è famulis inueneris vigilantes & diuis in æternam beatitudinem authoritatis, miniſterium venerationis denegas. Audi Lucam, cuius laus in euãgelio: Beati ſerui illi quos cum venerit Dominus inuenerit vigilantes, amen dico vobis, quòd præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis. Diſcors planè ac ex diametro pugnans ſentétia inter Chriſtum & eum qui Chriſtiano nomine ſe iactat. Illic enim humilis Dominus ſe præcinget, vt ſanctis, & amicis ſuis famuletur: hîc tu pertinax diuorum contemptor, animum obfirmaſti vt ſanctis & electis inſultares. Illic creator à ſe conditæ creaturæ ac cubitum parat, hic creatura creatorem in ſanctis ſuis mirabilem aſpernatis. Illic redemptor tranſiens miniſtrabit, hic veſanus homũ-

circa veri intellectus condimẽtum, ſimpliciter admittam ſolum deum eſſe adorandum? Aut enim hic diſtinguas neceſſe eſt, aut ſacram ſcripturam à ſe diſſidere, atque ſecum pugnare cõfitearis. At quid tam abſurdum, tam perinitioſum eſſe poteſt noſtræ religioni, quàm ſacrarũ literarum pugnãtiã & diſcordiã agnoſcere? *Ioſue 5.* *Gen. 18.*

Ab hoc non diſcrepat, quod ſubditur. ſoli igitur Deo eſſe ſeruiendũ Paulus ait ad Timoth. Regi ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli deo honor & gloria in ſecula ſeculorũ. Ad Ro. verò: Gloria & honor, & pax omni operãti bonum. Iudæo primùm & Græco. Vidén' hic eiuſdẽ autoris pugnantes ſententias? elangueſcet itaque vel Pauli autoritas, vel ea quæ ſecum pugnare videntur, diſtinctione mitiganda ſunt, & diuiſione leuiganda. *1 Tim. 1.* *Rom. 2.*

Quòd ſi adorationis, ſi honoris diſtinctione opus ſit, qui fit, vt ſimpliciter pronunties, quod varium & multiiugum? Cur in vnum ſectionis membrum ſic inclinas, vt alterum reiicias penitus? Colimus & adoramus Deum, vt creatorem & redemptorẽ, vt remuneratorem: colimus & veneramur diuos tanquam diuinæ excellentiæ quodammodo conſortes.

Quos ſanè regi' propheta deos vocat, &

*Rom.*8 filios excelſos omnes, Quos deus, præcone Paulo, prædeſtinauit conformes fieri imaginis filii ſui. Quos denique Chriſtus
*Mat.*12. per Matthæū & Marcū fratres ſuos, ſorores, & matres appellat. Illud adorationis
*Mar.*3. gen⁹ Chryſo. Aug. & ſacroſancta doctorū turba latriā, hoc eſt, duliam appellare ſolent vt latriam ſoli deo tribuimus, ita duliam diuis & ſanctis cōmuniter impartimus. Hîc fortaſſe narres corrugabis, audito nouo quodam prodigio recētium vocabulorum. Sed mihi crede non eſſe otioſam vocularum inuentionem, quam ſancti patres, cùm ad ſacrarum literarum tenebras illuſtrandas, tum ad placandas quorūdam locorum diſcordias ſalubriter & piè docuerunt.

PARS SECVNDA DE ſanctorum inuocatione.

SEcūdò clamitas veſane maſtigia, Sanctorum opem non eſſe implorandam, tuis, neſcio, an dei prę̨ſidiis cōfiſus, Quod
2, *Cor.*3. ſi tuis, iam Paulū lapſum fateberis dicentē: Non ſumus ſufficiētes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Quod ſi Dei, nō eſt excludēdum ſanctorum patrociniū, quippe
*Iob.*5. cū deus quoque nos per Iob hortetur, vt

vocemus, & ad aliquẽ ſanctorum cõuertamur. Quod vt planius intelligas, libuit hoc loco orationis futuram pauló latius explicare. Túne tandem illorũ opem exibilaturus es aut reiecturus, quorũ preces toties iræ dei reſtiterũt, toties manũ iam fulmina parantẽ auerterũt? toties Deum ad vindictam accinctũ placarunt? Nõne Dominus loquitur ad Moyſen, Dimitte *Exod. 32.*
me vt percutiã populũ iſtũ, & faciam te in gentem meam? Nonne dominus dixit vt diſperderet Iſraëlitas, ſi non Moſes ele- *Pſal. 105*
ctus eius ſtetiſſet in confractione in conſpectũ eius? Nonne ſtetit Phinees & pla- *Pſa. 106*
cauit, & ceſſauit quaſſatio? Nõne arrepto *Nu. 16.*
thuribulo inter ignem arſurúmque populum medius ſtetit, & Dei ira ceſſauit? Nonne (ſi Iacobum audias) multum va- *Iaco. 5.*
let deprecatio iuſti aſſidua? Nõne Helias orauit, vt non plueret ſuper terram, & nõ pluit annos tres & menſes ſex? Nõne rurſum orauit, & cœlum dedit pluuiã & terra dedit fructũ ſuũ? Hîc Moſes, Phinees & Aaron opẽ ſenſit populus Iſraëliticꝰ, & tu beatorũ opem explodes? Hîc Helia intercedente, terris pluuia & adépta & reſtituta eſt, & tu ſãctorũ interuẽtũ inanẽ eſſe putabis? dices fortaſſe cũ Vigilãtio, viuos *Obiectio*

mutuo pro ſe orare poſſe, nullius autẽ demortui pro alio exaudiendam eſſe orationem, atque ita diuorum opem, quaſi fuſa ad Deum pro nobis oratione fieri opem, expectandã nõ eſſe. Hic tibi reſpondebit
Cõtra Vigilantiũ reſponſio. Hieronymus: Si apoſtoli & martyres adhuc in corpore cõſtituti, poſſint orare pro cæteris, quando pro ſe debent eſſe ſoliciti,
Act. 7. quanto magis poſt coronas, victorias & triumphos? Siquidem Stephanus imitator Domini fuit, & primus in chriſto martyr pro perſecutoribus viuens veniam deprecatus ſit, nunquid poſtquã cũ Chriſto eſſe
Act. 27. cœperit, minus videbit? Paulus ducentas ſeptuaginta ſex animas ſibi adhuc viuẽti cõdonatas in naui teſtatur, at poſtquã reſolutus cũ Chriſto regnat, nũquid iã ora clauſurus eſt non ſinit diuorum iam perfecta charitas, vt mortui min⁹ aut velint, aut poſſint quam viui poterãt: Multũ orat
1. Machab. vlt. in Machabçorum libro ſcribitur pro populo & vniuerſa ſãcta ciuitate. Hieremias propheta Dei aſcendiſſe fumũ incenſorũ de orationibus ſanctorum de manu an-
Apo 8. geli, coram Deo, Apocalyp. teſtatur.

Rurſum obmurmuras, Deum ſcrutari corda noſtra, Deum noſſe quorum indigeamus, proinde opus non eſſe neque no-

bis quidē interceſſoribus qui vota noſtra Deo exponat, neque Deo miniſtris, per quos exauditam eſſe orationē noſtrā declaret. Cæterùm quemadmodū Deus eſt, qui vota noſtra exaudire, qui orationes implere poteſt, dominus eſt qui gratiā & gloriam dabit, ita quoque dominus Deus interim neque votis annuit, neque exorabilem ſe præſtat, niſi intercedentibus diuis. Nōne apud Ezechielem dominus ait, Quæſiui de eis virū qui interponeret maceriam, & ſtare oppoſitus contra me pro terra ne diſſiparent eā? Potuit vtique Dominus non diſſipare terrā, attamen virum quæſiuit, quo interpellāte à diſſipādo remoraretur. Nonne apud Iob dicit dominus: Iob ſeruus meus orabit pro vobis, faciem eius ſuſcipiam, vt vobis nō imputetur ſtultitia? Nonne in eodē quoq; capite dicitur dominus cōuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, cùm ille oraret pro amicis? orarūt haud dubiè amici Iob, & exauditi nō ſunt, orauit Iob pro amicis, & cōuertit ſe dominus ad petitionē eius. Adeo efficax eſt iuſti deprecatio aſſidua, adeo dulcis ante Deū oratio (vt Chriſoſtom' ait) quā charitas fraternitatis cōmendat, adeóque magna ſunt (authore Auguſtino) in terris

Pſal. 83.

Eze. 22.

Iob. 42.

In Mat. 22. de ciuitate Dei.

per ſanctos curiationum ſolatia. Sed hæc mittamus,ad tertiam accedentes.

PARS TERTIA DE RELIquiis Sanctorum.

Contra Vigilantium.

POſtremò doles (vt cũ Hieronymo loquar) martyrum & cæterorum diuorum reliquias pretioſo operiri velamine & non vel panis,vel cilicio colligari, vel proiici in ſterquiliniũ. Quid te,rogo,reconditi ſanctorũ cineres offendunt, quos etiã gẽtes, quæ Deum ignorant, mouere ominoſum eſſe putãt? Cur oſſa contemnis quibus corpus compaginatum fuit domicilium inhabitantis gratiæ? quibus mem-

1.Cor.6 bra cohæſerunt templum ſpiritus ſancti, quibus olim diuina virtute coëũtibus,redintegratum corpus ſimul cum anima æternę beatitudinis particeps erit? Si animã colis,cole & corpus diuorum, cole membra,cole reliquias quod anima hinc conſequuta eſt, corpus olim proculdubio a-

1.Cor. 15 dipiſcetur,ſurget enim (vt Paulus ait) in corruptione ſurgere in gloria, ſurget in virtute,ſurget ſpirituale. Tu demortui patris relictam tibi veſtẽ honorificenter tractas,reuerenter induis,& oſſa diuorũ ſuggillabis

gillabis quæ ſanè hoc magis honorari conuenit, quò præſtabiliora ſunt indumento. Annulo, quē amicus decedēs è viuis tibi ligauit, digitum non exornas niſi chari amici imago ſubeat, niſi dulciū verborū memineris, niſi annulū etiā perpetuę amicitiæ pign⁹ relictū exoſculaueris, & tu in cineres diuorū nobiſcum repoſitos mordacē iocū cōfinges linguam coinquinatā quaſi ignē deuorantē. & gladium acutum exerces. Quid enim ſunt cineres & oſſa, niſi quædam Sanctorum pignora in terris relicta? quę & futurā reſurrectionem nobis promittūt, & in corporis glorificationē ſpem noſtram erigunt? Audi Prophetā dicentem: Reſurgent qui erant in monumentis. Audi eundē in alio loco, Oſſa noſtra quaſi herba germinabūt, Danielem audi teſtificantē: multo ex iis, qui dormiūt reſurrecturos in vitam æternam. Audi Chriſtum eſſe aſſerentē Deū Abraham, Deum Iſaac, Deum Iacob, Deum inquam, non mortuorum, ſed viuentium. Quòd ſi oſſa renitēſcent, ſi monumentis occluſi ad vitam excitabuntur, ſi Chriſtus viuentium deus ſit, Abraham, Iſaac, & Iacob: non ex ſola anima ſed anima & corpore coalitorum.. Quî fit, vt diuorū cor-

Eſa. 26.
Eſa. 66.
Dani. 12
Mat. 22

pora venerari refugis, qui ea in æternæ vitæ communionem eſſe olim reuocanda ex certiſſimis ſacræ ſcripturæ teſtimoniis liquidò cognoſcis? ſed vereor ne ſtupidior ſis, quàm vt intelligere velis Igitur orationem ſiſtam, atque te hortabor, vt poſthac linguam reformes, vt ad ſobrietatem ſapias, ne forte theſaurizes tibi iram Dei in nouiſſimis Diebus.

D. CYPRIANI EPISTOLA AD CORNELIVM FRATREM *de obtemperando Sacerdotibus.*

Deut. 17 IN Deuteronomio Dominus Deus loquitur, dicẽs: Et homo quicunque fecerit in ſuperbia, vt non exaudiat ſacerdotem aut iudicem quicunque fuerit in diebus illis morietur homo ille: & omnis populus cùm audierit, timebit: & non agent
1. *Re.* 8. impiè etiam nunc. Item ad Samuelem, cùm à Iudæis ſperneretur, Deus dicit: Nõ te ſpreuerunt, ſed me ſpreuerunt. Et Do-
Luc. 10. minus quoque in Euangelio: Qui audit (inquit) vos, me audit, & eum qui me miſit: & qui reiicit vos, me reiicit: qui me reiicit, reiicit eum qui me miſit. Et cùm le-

proſum ſanaſſet: vade inquit, & demonſtra te Sacerdoti. Et cum poſtea tempore paſſionis alapā accepiſſet à ſeruo ſacerdotis: cùmque ei dixiſſet. Sic reſpondes pontifici? Aduerſus pontificem dominus contumelioſe nihil dixit, nec quicquam de Sacerdotis honore detraxit, ſed innocentiam ſuam magis aſſerens & oſtendens. Si male, inquit, locutus ſum, exprobra de malo: ſi autem bene, quid me cedis? Item in Act. Apoſt. Poſtmodum beatus Paulus cùm ei dictum eſſet: Sic inſimulas in ſacerdotem Dei maledicendo? quanuis Domino iam crucifixo, ſacrilegi, & impij, & cruenti illi eſſe cœpiſſent, nec iam quicquā de ſacerdotali honore, & authoritate retinerent, tamen ipſum quamuis inane nomen & vmbram quandam ſacerdotis cogitās expauit: Neſciebam fratres, inquit, quia pōtifex eſt, Scriptum eſt enim, Principi plebis tuæ non maledices. Cùm hæc tanta ac talia & multa alia exempla præcedant, quibus ſacerdotalis authoritas & poteſtas diuina dignatione firmatur, quales putas eſſe eos, qui ſacerdotum hoſtes & contra eccleſiam catholicam rebelles, nec præmonentis domini cōtaminatione, nec futuri iudicij vltione terren-

Mat. 8.

Ioan. 18.

Hæreſes vnde orta.

tur. Neque enim aliunde hæreſes obortę ſunt, aut nata ſunt ſciſmata, quàm inde quòd ſacerdoti Dei non obtemperatur. Nec vnus in eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus iudex vice chriſti cogitatur: cui ſi ſecundum magiſteria diuina obtẽperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſum ſacerdotum collegium quicquam moueret: nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragiũ, poſt eo epiſcoporum conſenſum iudicem ſe non iam epiſcopi, ſed Dei faceret. Nemo diſſidio vnitatis Chriſti eccleſiam ſcinderet: nemo ſibi placens, ac tumens ſeorſum foris nouam hæreſim conderet: niſi ſi ita eſt aliquis ſacrilegæ temeritatis ac perditæ mẽtis, vt putet ſine iudicio Dei fieri ſacerdotem, cùm Dominus in Euangelio ſuo dicat: Nónne duo paſſeres aſſe væneunt, & neuter eorum cadit in terram ſine patris veſtri voluntate: Cùm ille nec minima fieri ſine voluntate Dei dicat: exiſtimat aliquis ſumma & magna aut non ſciente aut non permittente Deo in Eccleſia Dei fieri, & ſacerdotes, id eſt, diſpenſatores eius, non de eius ſententia ordinari? Hoc eſt fidem, non habere qua viuimus: hoc eſt, Deo honorem non dare: cuius nutu

& arbitrio regi & gubernari omnia ſcimus & credimus. Planè epiſcopi non de voluntate Dei fiunt, qui extra Eccleſiam fiunt, ſed contra diſpoſitionem & traditionem Euangelij fiunt: ſicut ipſe Dominus in duodecim prophetis ponit & dicit: Sibimetipſi regem conſtituerunt, & non per me.

Dei nutu cuncta reguntur.

Oſee. 8

FINIS.

OTECA NAZ ROMA VITTORIO EMANUELE
1.003.207

INDEX ERRORVM ADNOTATORVM IN CAIETANI COMMENTARIIS, ET *vbi refelluntur per Ambroſium Catharinum Politum.*

Hieronymum eſſe regulam diſcretionis librorum canonicorum, pagina 1.a,& 3.d

Hieronymum eſſe dubium de autore epiſtolæ ad Hebræos,pag.1.a,& 4.

Dubio exiſtente Hieronymo de eius autore,& ipſa epiſtola redditur dubia,pagina 1 a,& 3.e

Autor illius epiſtolæ inefficaciter arguit Chriſtum eſſe filiũ Dei,ex veteri ſcriptura quæ loquitur de Salomone, pagina 1.a,& 8.o

Idem autor ſcripturam veterem loquẽtem de pacto, torquet ad teſtamentum, pagina 2.c.10.r,& 11.s

Idem autor ponit ſe inter eos,in quibus eſt confirmata ſalus per diſcipulos Domini quòd Paulo conuenire non poteſt, pag. 2.b & 23.x.

Idem autor à ſcripturarum falſo intellectu decept⁹, videtur ponere in arca teſtamenti fuiſſe vrnam mannæ, & virgam Aaron quæ fronduerat, pa.2 b, & 14.y

Idem autor malè citat ſcripturam Pſalmorum, & ex Aggæo, pa.2.c.& 36 b

Idem autor in eis verbis: Celerius videbo vos, oſtendit ſe non eſſe Paulum, pagina 3.d, & 17.c

Epiſtola quæ fertur Iacobi Apoſtoli non vſquequaque certum eſt an fuerit ipſius Iacobi, pa.11.y

Hieronymus dubitauit de eius Epiſt. autore. Ibidem.

Salutatio in ea epiſtola tam pura eſt, vt nihil Dei, nihil Ieſu Chriſti habeat, ſed prophano more ſalutem, vnde minus certus redditus eius autor. pa 32.

Secunda quæ dicitur Petri, nō eſt certè Petri, pa.33.a

Secunda & tertia Ioānis, non ſunt certè Ioan. Apoſt. neque canonicæ. 34.b

Epiſtola quæ fertur Iudæ, non eſt certè Iudæ 35.c

Eadem non ab re refutatur, quia Apocrypham prophetiam, vt ſimpliciter prophetiam citat. Ibidem c. & pa.37.f

Vltimum capi. b. Marci non eſt ſolidæ

autoritatis, vt ſunt cætera Marci indubitata, pagina 38 g

Adulteræ hiſtoriam quæ eſt apud Ioã. 8. non eſt autentica, pag 41. k. l

Quod habetur apud Lucã in agone domini. Apparuit Angelus de cœlo confortans eũ, nõ eſt certũ eſſe de euãg. pa. 43. m

Quod habetur in epiſtola prima Ioannis, tres ſunt qui teſtimoniũ dãt in cœlo, Pater, Verbum, & ſpiritus ſanctus, incertum eſt an ſit de ſcriptura, Ibidem.

Sola ſcripta ab Apoſtolis, aut ab eis ꝓbata, autoritatem ſacræ ſcripturæ habent, pag. 46. r

Excuſatur Lucas ꝙ poſuerit vnã generationẽ ſuperfluam, autoritate lxx. pa. 72 a

Non inueniſſe autẽticè vnde Lucas attribuerit Herodis nomen ei qui Iacobum decollauit, quum Ioſephus vocarit eum Agrippam pag. 73. in principio.

Autor libri Machabæorum malè aptat prophetiã Danielis de abominatione deſolationis ad ſtatuam Antiochi. Ibidẽ. 2.

Lucas euangeliſta nõ ſeruat rationem Grãmaticæ in cantico Zachariæ, pa. 75. a

Quod dixit dominus: Excolẽtes culicẽ, deglutientes camelũ, cõmutat vt pro camelo reddat muſconẽ ſiue muſcam, aut

veſpam, ſiue aſylum. Ibidem. e

Quod etiam dixit: Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi, mutat, vt loco enim ponatur, ſic. pa. 77. c

Quod apud Marcum legitur: Erat autem hora tertia, mutãdum eſſe putat tertiam in ſextam, Ibidem. d

Putat & mẽdoſe legi Actuũm Apoſtolorum decimotertio, poſt quadringentos & quinquaginta annos, &c. & diſcordare Græcos Codices à Latinis, ſed falsò, pag. 78. e

Similiter mendam putat aut in Pauli Epiſtola prima ad Corinthios decimo, aut Numerorum decimoquinto, cùm vterque textus immunis à menda ſaluari poſſit. pa. 78. f

Mutat & quod legitur apud Paulum: Qui cum vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, & diuiſus eſt. Mauult enim legi, & diuiſa eſt vxor & virgo, pa 69. g

Mutat & quod legitur: Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur: vt malit legi: Omnes quidem non dormiemus, ſed omnes immutabimur, Ibidem h

Quod legitur: Maledictus à Deo omnis qui pependit in ligno: mutat, vt loco

à Deo, legatur à iudicibus, pagina octuageſima.1

Quod autẽ legitur in Pſalmo: Minuiſti eum paulominus ab Angelis, mutat & legit, à Deo. ibidem.

Quod habetur Ioannis tertio: Plenum gratiæ & veritatis, mutato puncto attribuit Ioanni, ex quadratura Grammaticæ falſa, pa. 81.l

Mutat & punctum in egregia ſalutatione Pauli ad Rom. pa. 83.

Similiter mútat, capite quinto, vbi legitur: In ſimilitudine præuaricationis Adæ, ibidem.

Similiter & in capite octauo, ſecunda ad Corinth. ibidem.

Et apud Ioannem capite decimoſeptimo, vbi legitur: Quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi, cenſet interponi punctum inter dilexiſti, & me. ibidem.

Inepta ratione putat calcem epiſtolæ ad Coloſſ. mutilum eſſe, &c.

Loco eius quod legitur: In principio erat verbum, propinquiori vocabulo putat potuiſſe transferri: In principio erat ratio, pa. 84. n

Item loco eius: Et verbum erat apud Deum, ſi legatur: Et verbum erat ad

Deum,altiorem ſenſum redderet,ibid. o

Loco eius quod legitur:In propria venit,mutat in ſua:& exponit,id eſt,ob ſua, pagina.85.p

Quod legitur ad Philippenſes tertio: Qui ſpiritui Deo ſeruimus : mutat, & legit:ſpiritu Dei,ibidem. q

Quod canitur in Eccleſia in Cãtico b. virg. Recordatus miſericordiæ ſuæ , repræhendit tanquam non ſit ex ſenſu cantici , & beatæ virginis , pagina octuageſimaſexta.

Melius eſſe cenſet orationes publicas in Eccleſia dici lingua communi & materna , omnibus intelligibilibus , pagina octauageſimaſeptima.s

Quod canit Eccleſia in præfatione miſſæ:Cœli cælorúmque virtutes,ſignificat cœlos eſſe animatos : & vtitur opinatis,pagina 85.t

Eccleſia in ſententiis excõmunicationis ferendis recedit à diffinitiua Chriſti ſententia: Sit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus,pa.90.v

Etiam Paulus aliam duriorem profert ſententiam,quàm Chriſtus,pagina nonageſimaſeptima x

Excõmunicatio de qua ad Theſſaloni-

cenſes tertio, lata fuit propter otium, & quædam venialia,pa 92.y

Dies creationis mundi nõ fuerunt veri dies,pa:94.a

Sopor qui fuit miſſus in Adã, non fuit verus ſopor: Eua non fuit verè ædificata ex coſta Adæ,Ibidem.b

Quod Chriſtus dixit Heliam eſſe Ioannem, poſuit in libertate auditorũ vtrum vellent recipere,pa.96.c

De ſtella quę apparuit Magis,nihil habetur in ſacra ſcriptura,pa.98.e

Verba Pſalmi: Aperiam in parabolis os meum, intelliguntur non de Chriſto, aut eius parabolis,ſed ſimilitudinibus geſtorum,pa.99.f

Illa verba: In omnem terram exiuit ſonus eorũ,non aptantur Apoſtolis, ſecundum literam: nam & in Hebræo habetur filium ſiue linea,non ſonus,pa.110.g

Omnis Pſalmus qui poteſt ad literam exponi de Dauid,non eſt exponendus de Chriſto,pa.102.h

Quod legitur:Et ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas,non intelligitur de Spiritu ſancto,pa.10.3.i

Nec id quod habetur in Pſalmo: Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu

oris eius omnis virtus eorum,Ibidem.

Nec illud: Emitte ſpiritum tuũ,& creabuutur,Ibidem.

Nec illud: quicunq; autẽ dixerit contra ſpiritum ſanctũ,non remittetur ei,Ibidẽ.

Chriſtus eſt Deus ſecundum eſſe perſonale, non ſecundum naturam & eſſentiã, pa.104.k.l

Vnio nõ fuit facta verbo, ſed huic deo, pa.107 m

Mariã fuiſſe ex ſtirpe Dauid ſecundum lineam maſculinam, non attinere ad fidem,pa.208.n

Mariæ ſumma virginitas non idoneè defenditur,Ibidem.o

Expoſitio ei⁹ verbi: quomodo fiet iſtud &c.non digna,nec ſecundũ eximiã virginitatem Mariæ,& votum eius,pa.109 p

Maria itaq; cõſeruabatur cum Ioſeph, quod licitè & abſque vlla nota potuiſſent conſummare matrimonium,Ibidem q

Verba Angeli: Benedicta tu in mulieribus,non aſſertiuè, ſed imprecatoriè dicta ſunt,Ibidem.

Beatam virginẽ concepiſſe cum ſeminis reſolutione & menſtruo,teneri poteſt abſq; vlla iilibatiſſimę virginitatis,& immaculatiſſimi partus iniuria,Ibidem.r

Quod ipſa in ſpiritu cecinit: Qui reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: non intelligitur de virtute aut actu virtutis, quæ dicitur humilitas. pag. 110. ſ

Mariam concepiſſe an. 17. aut ad minus 24. ex philoſophica coniectura, pagina 113. t

Mariam non interfuiſſe partui Elizabeth, ibidem. v

Mariam naturali opere materno per genitalia membra peperiſſe, pa. 114. x

Ad verificandum Iacobum fuiſſe fratrem Domini, nihil magis quadrat, quàm quod fuerit filius Ioſeph ex alia vxore, ibidem y

Philoſophi Dei prouidentiã erga ſingularia non credunt. pa. 115. z

Signa quæ Dñs prænunciat futura ante excidium Hieruſalem, & aduentum ipſius, nõ ſunt allata vt noua, aut inſolita, & vt quicquam ſignificet, niſi quod mũdus ſolitum curſum eſt habiturus. pag. 119. a

Ex verbo domini: Angeli eorũ ſemper vident faciem patris mei, non haberi ſingulos Angelos ſingulis eſſe præpoſitos hominibus ad cuſtodiam, pag. 121. c

. Angelos ſiue dæmones habere corpora aëria, pa. 122. o

Cœlum empyreum vacare.ibidem.d.e

In primitiua Eccleſia nō dedicabantur martyrum paſſiones,pag 125.c

Eccleſia in veneratione ſanctorū & canonizatione poteſt errare , & omnino in cultu Dei, ibidem:ſed longo ſermone diſputatur.

Baptiſmi formam eſſe etiam hanc: Ego baptiſo in nomine Chriſti,pag.154.a

Exiſtentes in vtero , cautè & irreprehēſibiliter baptizarentur parentum benedictione,ibidem.b

Circunciſionem irreprehēſibiliter cum baptiſmo concurrere,pa 156.c

Paulum præcepiſſe Iudæis,vt filios circunciderent,pa.137.d

Duos comites eſſe baptiſmi,vt perfectè ſuſcipiatur,videlicet pręcedentem doctrinam,& ſubſequentem.ibidem.e

Propterea infantes non perfectè baptiſmum ſuſcipere,pa.158.

Dominus apud Ioannem, capite ſeptimo., non loquitur de ſacramento aut ſacramentali mãducatione corporis Chriſti,pag.161.f

Tres eſſe modos manducãdi Chriſtum ſpiritualiter viatoribus , contra doctrinã beati Thomæ,pa.162.in principio,

Infantes poſſunt per ſeipſos manducare ſpiritualiter, non autẽ ſacramentaliter, quia non poſſunt comedere, ſed ſuggere contra ſenſum manifeſtum, pa. 193 g h

Baptiſmus ex ſe ſolo ſatis eſt ad ſalutẽ, vt non exigatur haberi in voto, cętera ſacramenta tempore opportuno, pa. 171. o

Sacerdotem abſque crimine perpetuò abſtinere poſſe à ſacrificio celebrando, pagina 176. ſ

Iure diuino nulli præcipitur accipere hoc ſacramentum, pa. 177. t

Venerabile hoc ſacramentum poſſe per inſtrumenta inanimata, & per manus laicas, imò & ab infirmis qui peſte laborant, ſibiipſis propinari, Ibidem. v

Sacerdos ſibi cōſcius peccati mortalis, habens etiã copiam confitẽdi abſq; iniuria ſacramenti poteſt celebrare, & non indignè etiam nolens confiteri, pa. 178. x

Venientes ad baptiſmum Ioannis qui confitebantur peccata ſua, non hoc faciebant auriculari confeſſione, pa. 181.

Illi confitebantur peccata ſua in genere, id eſt, non peccata ipſa, ſed ſe eſſe peccatores, Ibidem.

Similiter quod legitur Actuū 19. Et cōfitebantur actus ſuos, proculdubio nō attinet

tinet ad ſacramentalẽ cõfeſſionẽ, Ibidem.

Apoſtolus Epiſcopis vnam permittit vxorem, cæteris plures, pag. 196. p

Nunquam iure diuino prohibita fuit vxorum pluralitas, ibidem.

Multi in primitiua Eccleſia habebant plures vxores imitantes patres veteris teſtamenti, Ibidem.

Etiã iure naturæ vxorũ pluralitas nihil habet indecentiæ, Ibidem.

Papa poteſt cum ſacerdote Occidẽtalis eccleſiæ, nulla exiſtente cauſa publicę vtilitatis, diſpenſare vt vxorem ducat, Ibidẽ.

Neque naturali iure, neq; diuino prohibita copula inter cõiunctos, præter parentes & liberos primi tantùm gradus, pag. 207. a

Inter diſpares cultu naturali iure licitũ eſt matrimonium, pag. 225. q

Rachaëlem vxorem Iacob fuiſſe idololatram, pag. 226. r

Dominus Ieſus nunquam mendicauit, pag. 227. ſ

Nec inſtituit Apoſtolos mẽdicare, pagina 234. a

Nec ſuaſit collegiis ſtatum mendicitatis, pag. 235. b

Dominus Ieſus habuit propriũ, in cõ-

muni tamen,pag.238.d
Apoſt.etiã poſt ſequelã Dñi habuerunt ꝓpriũ,nec dimiſerunt omnia,pag 239.e
Non eſt ergo imperfectionis habere proprium,pag.230
Dominus ſuis diſcipulis nullum votũ indixit,pag.141.
Renuntiatio de qua in Act.Apoſt. non fiebat voto: Ibidem.
Non in vinculis votorum, ſed in operibus conſiſtit perfectio,Ibidem,& 243.
Non eſſe omniũ qui velint ſeruare cõtinentiam & votum,pag.247.m
Dominus nõ prohibuit indui pluribus tunicis,ſed ſolùm geſtari mutatorias, pagina.258.p
Similiter de calceamẽtis non prohibuit calceamenta,ſed mutatoria duplicat, pagina 258.
De qualitate,quantitate,colore,figura, veſtimentorũ,barba,capillis, & ciborum delectu præcipere, diſcrepat ab vniuerſa doctrina Euangelica,pag.252 q
Ieiunium,nullibi inuenitur eſſe præceptum,pag 262.a
Ieiunium neque ad charitatẽ Deĩ, neq; ad proximi eſſe neceſſarium.Ibidem.
Ex præcepto quod habetur Deutero.

nom.ſexto: Diliges dominum deum tuũ, &c. non intelligitur ex charitate, pagina 267.c

Secundum præceptum quod dicit Dominus: Secundum ſimile huic, ſimiliter non intelligitur ex charitate, pag.268.d

Dñs quod dixit: Non veni ſoluere legem, intellexit perſonaliter, pag.172.g

Soli prædeſtinati explicantur paſcendi à Petro illis verbis: Paſce oues meas, paſce agnos meos, pag.175.i

Mandata Prælatorum ſeruare, non eſt de neceſſitate iuſtitiæ, & ad ſalutem, hũc articulum, etſi non explicitè, omnino dicat, ex verbis tamen facilè poſſet colligi, pag 278.l

Chriſtus non vult ſubditos haberi reliquos à Petro, ſed fratres, Ibidem, m

Chriſtus apud Matthæũ non reprobauit illa mandata hominũ, de quibus prophetauit Eſaias, hic videat lector nõnulla veriſſima & notabilia pro illarum intellectu ſcripturarum, pag.279 n.o.p

Multi hominũ non morientur, ſed ſine morte transferentur in cœlũ, pag.286.q

Qui reſurrexerũt in cruce domini perfecta reſurrectione reſurrexerũt, pa.189.r

Expoſitio illorum verborum, Non de

ſolo pane viuit homo, Ibidem. v

Chriſtus vocans Petrũ & ſocios, ita efficaciter vocauit, vt non potuerint reſiſtere, pag. 292. x

Chriſtus apud Matthæum nouem docuit beatitudines, Ibidem, y

Soli nouæ beatitudini ſub ratione debiti promittitur merces, pag. 263. z

In eo verbo, qui ſoluerit vnũ de mandatis iſtis minimis, per minima mandata intelliguntur ea quorum tranſgreſſio eſt mortalis, pag, 294. a

Cuncta ferè præcepta quæ domin' tradidit Matthæi 5 & 6. erant apud legem & prophetas, pag: 295. b

Præceptũ illud domini negatiuum, Ego dico non reſiſtere malo, verti debet in affirmatiuum hoc, ſuſtinere malũ, Ibidé c

Qui ſuam iuſtitiam faciunt vt videantur ab hominibus, non damnabuntur, ſed carebunt tantùm mercede illius operis apud Deum, pag. 297. d

Homo qui tanto Dei amore agitur, vt dimittat iniuriam proximo, etiãſi in alio peccato perſeueret mortali, aliquãdo habebit remiſſionem ſuorum peccatorum, & ſecretum reuelauit nobis Dominus in euangelio, licet nullus hoc intellexerit

ipſo excepto.pag.298.c

Dominus per ea verba, Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos,non intellexit officium ſepulturæ,pag.301.i

Intellectus nouum cõtra Paulum illius prophetiæ, Auditu audietis,pag.8.k

Quare furta,& homicidia, & adulteria cõputentur inter peccata oris,pag.302.l

Omnia oris peccata cõcludũtur his tribus,blaſphemia in deũ, turpi ſermone in ſeipſum,mendacio in proximum,Ibid.

Oratio & ieiunium quæ Dominus ad depellendum dęmoniũ exigebat,ab ipſo oppreſſo potius exigebat,quàm ab exorciſtis,& hoc dictat ratio,Ibidem,m

Dominus ſoluit ſtaterem illũ vt daret exemplũ prælatis perſonalia debita non eſſe ſoluenda de communi,Ibidem,o

Præceptũ Domini in correctione fraterna, Adhibe adhuc tecum duos vel tres tecũ,adaptatur ad peccata ſecreta,p.303.n

Quod dixit ſi duo vel tres cõſenſerint ſuper terrã,ita intelligitur, nõ quòd conſentientes ſint ſuper terrã,ſed materia de qua conſentitur, quoniam oportet eſſe ſuper terram,pag.304.p

Quod dixit dñs, Erunt duo in carne vna, non conuenit meretriciæ commi-

ſtioni, pag.305.r
Eſſe duo in carne vna, ex hoc ait, qđ mas & fœmina ſunt vnũ generationis principium, legitimum & iuſtum, pa 307.ſ
In eo quod dixit dominus, Facilius eſt camelum intrare per foramen acus, niſi intelligatur per foramen acus quædam porta in Hieruſalem, inepta redditur ſimilitudo, Ibid.t
Apoſtoli non fecerunt omnia quæ exegit dominus ab adoleſcente ad perfectionem, pag.509,v
Dominus in Saduceos non abſolutè probat reſurrectionem, ſed tantum animæ immortalitatem pag.310.x
Dominus prohibet nos vocari Rabbi, nõ vocare: pater autem prohibet vocare, non vocari, pag.311.y
Regula noua ad noſcendum in ſe humilitatis virtutem, pag.312.z
Noua expoſitio eius dicti, refrigeſcet charitas multorum, pag.314.a
De natura ignis inferni inconſtans doctrina, pag.315.b
In verbis domini, hoc eſt corpus meũ, pronomen hoc, neque panem, neque corpus domini demonſtrat, pag.316.c
Quod dicitur, Dominus benedixit &

fregit,&c.non intelligitur de benedictione conſecrationis,ſed laudis, Ibidem.

Ex verbis illis domini: Nõ ſicut ego volo ſed ſicut tu,colliguntur duę Chriſti naturæ,humana hinc, Non ſicut ego volo: diuina inde,Sed ſicut tu,pag.317.d

Sed ſimiliter & humana & diuina natura colligũtur ex illis verbis, In hoc natus ſum,& veni in mundum, Ibidem.

Ex verbis Petri Tu es Chriſtus filius dei viui, colligitur cõfeſſio filiationis naturalis ꝓpter illam dictionem viui, pag.318.

Si non diligimus multũ, non ſunt nobis dimiſſa peccata multa: & ſi dimittuntur nobis peccata multa, diligimus multum pag.319.

Quod domin⁹ dixit,oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus eſt, nõ pertinet ad inſtanté in Chriſtũ perſequutionem,& eius diſcipulo: nec enim mortem eius aut crucem ſignificat, ſed cõmunem Chriſtianorum perſequutionem,pa.319 f

Exterior cultus non propter ſeipſum gratus eſt Deo, ſed pro quanto ad interiorem ordinatur,pag.321.c

Expoſitio noua illis domini verbis, Et in occulto loquutus ſum nihil, pag.321.f

Dominus illis verbis,Non haberes po-

teſtatẽ aduerſus me vllam,&c.voluit ſingularem innocentiam ſuam ſignificare. pag.322.g

Parabola ſeminis quo ad fructus varios,miſſa nobili expoſitione, quæ hæreticos iugulabat, nouo modo & falſo exponitur, pag.324.i

Granum ſinapis minimũ, eſt Euangelium,quia minima annũciat,id eſt, Chriſtum crucifixum,quo dogmate nihil minus,nihil abiectius eſt,pa 325.k

Sagena parabolica ſignificat violentam captiuationem multorũ qui aut inuoluntariè fiunt Chriſtiani, aut coactè, ꝙ non erat in primitiua eccleſia,pag.327.l

Denarius diurnus ſignificat certũ beatitudinis gradum,pag.129.m

Seruus ille nequam nõ corripitur, quia non dimiſerit debitum, ſed quia non eſt miſertus,pa.330.n

In parabola de agricolis illa profectio patrisfa.ſignificat Deũ ſubtrahentẽ diuinũ auxiliũ,quo ſeruamur à malo.pa.331.o

Dominus per ea verba,Amice quomodo huc intraſti non habẽs veſtem nuptialem?nõ increpat eum, ſed examinat deus forma iudicij,Ibidem.p

Ille non eſt viſus indutus veſte ſordida,

ſed tantùm carens nuptiali, Ibidem.

Per decem virgines non intelliguntur omnes fideles, ſed ij tantùm quorum ſtudia & opera luceant, 333.q

Inde colligitur domini terribilis ſententia, quòd pars dimidia fideliũ quorũ opera & ſtudia luceant, ſaluabitur, Ibidem.

Quod dicitur, dormitauerũt oẽs & dormierũt ĩtelligitur de sõno negligẽtiæ.ibi.

Vnde ante mortem inuenient clauſam ianuam regni cœlorum, Ibidem. q.r

Quod dixit ſerue nequam, Metis vbi non ſeminaſti, non poteſt verificari, & eſt phantaſtica æſtimatio. 334.ſ

Noua expoſitio illius parabolæ de filio ꝓdigo, vbi legitur quòd cupiebat ſaturari de ſiliquis, & nemo illi dabat, ibidem. t

Applicatio parabolæ villici difficilis, ſinon impoſſibilis, pa. 345.v

Noua expoſitio illius ſentẽtiæ, Filij ſeculi prudentiores ſunt filiis lucis in generatione ſua. 336. x

Chriſtus tres tantùm annos manſit in Ægypto, 337.y

Quare Herodes tantùm diſtulerit necem innocentium, neſcitur, ibid.

Chriſtus expleto anno ætatis 29. mox baptizatus eſt. 338.z

Herodiadem non fuiſſe filiam Aretę regis, ſicut Hieronymus & vetus hiſtoria teſtatur, ibidem. a

Herodes de petitione capitis Ioannis non eſt contriſtatus, ſed finxit ſe contriſtatum. pa. 339.

Quatuor generationes Salomō, Booz, Obed, Iſſe fuiſſe cōtinuas, defendere conatur trib' manifeſtiſſimis errorib'. 340. b

De epulone & Lazaro incertum eſt an fuerit vera hiſtoria, pa. 342. c

Maiores Iudęorum non nouerunt Dominum eſſe Meſſiam, pa. 343. d

Petrus apoſt. iuxta planū euāgeliorum ſenſum, ſepties negauit Chriſtū, pa. 345. e

Socrus Petri ſanata eſt à febribus in Bethſaida, pa. 247 f

Columba quæ in baptiſmo ſuper Dominum deſcēdit non fuit verū animal. ib.

De duobus miraculis in Chana Galilææ quando fuerint patrata, pa. 348.

Ioānes Euāgeliſta fuit ſpōſus in nuptiis quas dn̄s ſua præſentia honorauit, ibid. g

Idem Ioannes non fuit vocatus à Domino adoleſcens, ſed eiuſdem fermè ætatis cum Chriſto, ibidem.

Nomen matris filiorū Zebedæi explicatur fuiſſe Salomę, ibidem.

Iacobus Zebedæi Claudij tẽpore computatur decollatus fuiſſe, pa. 349.

Circa mulierẽ peccatricem de qua Lucas, multa meditatur & vanè, & falſò, ibi.

Matthæus non ſcripſit Hebraicè, ſed Græcè ad Hebræos, ibidem h

Similiter autor epiſtolæ ad Hebræos ſcripſit Græcè, ibidem

Opera quæ Dionyſij Areopagitę inſcribuntur, incertũ eſt an illius fuerint, 154.

Gregorius de hoc dubitauit, ibidem.

De tenebris in paſſione do ini nullus apparet mirabilior modus, q̃ eſſe factas per ſubtractionem radiorũ ſolis. pa 160. i

Melch. ſedech non obtulit ſacrificiũ panis & vini deo, ibidem.

Docuit Chriſtum in ieiunio aſſimilari excellentiſſi nis prophetis, pa. 16 l

Plures inefficaces deductiones ex verbis Euangelij, quarum nonnullę ſunt alicuius momenti, eadem, pa. & ſeq.

Plurimę etiã aliæ expoſitiones afferentes vim lit ræ & deſtruẽtes vocũ proprietatẽ ſermoniſq; rectã rationem, inter quas multæ ſunt nõnullius momenti. Mihi autem videtur omnes nõ ſolùm ſua nouitate, verumetiã falſitate manifeſtæ, pa. 364.

FINIS.

INDEX EORVM QVAE continentur hoc in Enchiridio Ioannis Eckij.a,primam denotat folij faciem,b,ſecundam.

DE eccleſia & eius autoritate. 5.b
In primo mébro probatur quomodo eccleſia eſt corpus Chriſti.ib.
Bigamus Chriſtus non eſt. 6.a
Tria corollaria inferens applicat. 6.b
Eccleſia non errat. 7.a
Eccleſia repræſentatiua. 8.b
Achilles pro Catholicis. 9.b
Cochleus de authoritate eccleſiæ. 11.a
2 De conciliis. 13.a
Baſilius imperator. 19.a
3 De primatu ſedis Apoſtolicæ. 20.a
4 De Scripturis. 33.a
Quæcunque ſtatuta ſunt in cóciliis præter ſacræ ſcripturæ authoritatem, Luther non recipit. ibid.
Axioma primum. ibid.
Axioma ſecundum. 35.a
Axioma tertium. 35.b
5 De fide & operibus. 36.b
Auguſtinus de fide & operibus. 40.a
De perfectione iuſtitiæ. 42.a
6 De confirmatione. 42.b

Probatur confirmatio ratione & autorit. ibidem.
Contra Luciferianos. 43.b
7 De ordine. 44.a
8 De confeſſione. 48.b
9 De ſatisfactione. 51.b
De pœnitentiæ medicina. 55.a
10 De Euchariſtia ſub vtraq; ſpecie 56.a
11 De matrimonio. 59.a
12 De extrema vnctione. 60.a
13 De humanis conſtitutionibus. 61.b
14 De feſtis, ieiuniis, &c. 66.b
De ciborum delectu. 68.b
De ieiuniorum ratione. 69.a
De gradibus conſanguinitatis. 70.b
15 De veneratione ſanctorum. 71.b
Dilemma Lutheranis inſolubile. 79.a
16 De imaginibus crucifixi, &c. 80.a
Argumētum Balthazaris Hiebmair. 81.b
17 De ſacrificio miſſæ. 83.a
18 De votis. 88.a
Appendix Tilmanni. 91.b
19 De cœlibatu clericorum, 92.a
Concilium Carthaginenſe. 93.b
20 De Cardinalibus & Legatis. 97.a
Legati à Latere. 98. Apochriſarij. ibid.
De excommunicationibus. 98.b
Præmiſſum Tilmanni. 100.b

22 De bello in Turcas. 102 a

23 De immunitate eccleſiarum. 105.a

Ignatius ad Philadelph. 107.a

Patrimonium ſancti Petri. 107.b

Conſtantinus Imperator. 108.a

22 De indulgentiis. 109.a

Appendix Tilmanni. 111.a

25 De purgatorio. 112.b

Obiectio Pighardi. 115.a

26 De Annatis. 115.b

27 De hæreticis comburendis. 117.b

28 Cum hæreticis nō diſputādum. 122 b

Auctarij præfatio. 125.b

29 Sub Euchari. eſſe corpus Chriſti ibi.

30 De baptiſmo puerorum. 132.b

Tres hæretici anathematizantur. 134.a

31 De libero arbitrio. 138 b

32 De oratione & horis canonicis. 145.a

Continuus orandi ritus. 147.b

33 De matutinis horis. 148.b

34 De nocturnis & laudibus. 149.a

35 De hymnis, antiphonis, & pſallendi vſu. 150.b

39 De pluralitate ſacerdotum, & decimis. 154.a

37 De decimis & aliis obuentionibus. 155.b

38 De eccleſiis ædificandis, & ornatu

earum. 161.a
39 De Charactere. 167.b
40 De tranſſubſtantiatione. 169.b
41 De miſſa Latinè non Germanicè dicenda. 172.a
42 De vtilitate Enchiridij. 175.b

AVCTVARIVM DIVERſorum autorum.

Viginti & vnum articuli Anabaptiſtarum, per Ioannẽ Cochleum. 176 a
De clauibus ſeu de poteſtate ligandi atque ſoluendi libellus in multa capita diuiſus: per Richardum à S. Victore. 190.a
Duplex peccatorum eſt obligatio. 190.b
Abſolutio peccatorum duplex. 192 b
Verè pœnitere quid ſit. 195.b
Quorundam ſententia de poteſtate Sacerdotum. 199.b
Oppoſitio ad ea, quæ iam ſuperius dicta ſunt, quoad de pœnitente, & de miſericordia erga pœnitentem. 204.a
Bifariam dicitur homo membrum Chriſti. 204 b
Membrũ Chriſti trifariã accipitur. 205.a
Dimittere & remittere quid. 210.b
De veneratione & inuocatione Sanctorum, ac etiã de honorandis eorum re-

liquiis,pro prima parte. 212.b
Argumenta Lutheri. 213.b
Solutio eiuſdem argumenti, ibid.
Secũda pars de veneratione ſanctorum. 214.b
Obiectio contra Lutherum, quoad ſanctorum venerationem. 215.a
Reſponſio contra vigilantium. ibidem.
Tertia pars, de reliquiis ſanctorũ. 216 b
Contra vigilantium. ibidem.
Diui Cypriani Epiſtola ad Cornelium fratrem de obtemperando ſacerdotibus. 217.b
Hæreſes vnde ortæ. 218.a
Dei nutu cuncta reguntur. 219.a
Index errorum adnotatorum in Caietani Commentariis, per Ambroſium Catharinum Politum. 219.b

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE